

DOCUMENTE ȘI CERCETĂRI

ASUPRA

ISTORIEI FINANCIARE ȘI ECONOMICE

A

PRINCIPATELOR ROMÎNE

DE

N. IORGA

~~~~~  
EXTRAS DIN „ECONOMIA NAȚIONALĂ”  
~~~~~

BUCURESCI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE «EMINESCU»

BULEVARDUL ELISABETA, No. 6

1900.

DOCUMENTE ȘI CERCETĂRI

ASUPRA

ISTORIEI FINANCIARE ȘI ECONOMICE A PRINCIPATELOR ROMINE

A. Registre de socoteli supt Fanarioți

Între cîte merite aŭ Fanarioții e și acela că aŭ introdus în principate, mai ales în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, norme administrative europene, că aŭ regularizat ocîrmuirea. De la dînșii ni-aŭ rămas — și aceasta formează numai o mică parte din arhivele lor, împrăștiate saŭ distruse, în cea mai mare parte, — registre de ordine și registre de socoteli.

De registrele de socoteli nu se vorbește aici pentru întîia oară. Ele aŭ mai fost semnalate și studiate¹. Dar o publicație a lor n'a fost dată până acuma, și în studiul d-lui A. D. Xenopol, răzimat pe cercetarea lor, s'a strecurat un număr destul de mare de greșeli pentru a forma din el o basă cu totul nesigură pentru cercetători.

N'am aici intenția să studiez din nou, cum a făcut d-sa, administrația finanțelor supt Fanarioți. Pentru aceasta ar trebui cercetări pe care nu le-am făcut pînă acuma, și orice studiu ce nu s'ar răzima pe ast-fel de cercetări ar avea soarta celor întreprinse pînă acuma, pe basa unui material

¹ *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, p. 45—73: *Finanțele în epoca Fanarioților* de A. D. Xenopol.

cu totul insuficient¹. Voi numai să analizez cuprinsul acelor registre de socoteli care se află astăzi în bibliotecile publice românești

De această analiză se vor lega și explicații, acelea adevărate pe care le pot da și pe care le-am judecat folositoare pentru cetitor.

I.

Începem întâiu cu registrele ce se păstrează de cîtva timp — după un lung stagiul subteran — în Biblioteca Universității din Iași.

Cel mai vechiu poartă data de 1786, și a fost terminat la 30 Novembre din acest an. El e consacrat veniturilor și cheltuielilor din bimestrul său, cum se zicea atuncea, *diminia* Octombre-Novembre. Titlul e următorul: „Samă al optule. Întru această samă s'au încărcat rămășița sămiil al șaptele: cifertul din Octomvrie, cifertul lui Noemvrie, dajde al patrăle a mazilii și ruptași, în vreme Mării Sale Alexandru Ioan Mavrocordat Voevod, fiind Vel-Vistiernic dumnealui Iordachi Balș. 1786, Noemvrie 30. Sameș Toader Carp“.

Șfeturile ajunsesse pe acest timp lunare și, dacă pentru fie-care două șfeturii s'ar fi făcut o samă, ar fi trebuit ca aceasta, pe Octombre-Novembre, să fie a cincea. Numărul de ordine opt nu se explică prin aceea că nu se urmărește regula de a face socotelile totdeauna bimestrial, cum vom vedea mai departe, și că se alcătuiască de multe ori conturi suplimentare, pentru dese ajutoare. E a opta samă, al optulea raport financiar din partea Vistiernului supt stăpînirea lui Alexandru Mavrocordat Firaris.

Ca banii primiți, Vistiernul înseamnă, prin Sameș, următoarele sume:

a) Restul ce nu se apucase a se încasa la redactarea sămiil precedente: „rămășiți ce s'au încărcat în sama aceasta: 4.330,60, rămășița samei a șaptea“;

b) Vadrăritul: „Slujba vadrăritului, după tablile ce au dat dumnealor boerii ce au căutat slujba, fiind dată în credință; 1786.“ Acest vadrărit pe tot anul se urcă la suma de 101.161 lei, 76.

¹ În această revistă chiar s'a dat traducerea lucrării d-lui L. Colescu: *Geschichte des rumänischen Steuerwesens in der Epoche der Fanarioten (1711—1821)*; o bună teză de doctorat din München (1897).

c) Goștina : „Slujba goștinii, după noiturile ce s'aũ strigat la cochi vechi.“ Avem deci, după darea strinsă prin funcționari, în *credință*, darea arendată la mezat, precum se arendaũ cele mai multe venituri în Apusul Europei pe acest timp. Ea produce 80.960 de lei.

d) Două *dăjdii* ale mazililor și ruptașilor, care se strîngeaũ la fiecare lună și jumătate. *Sama* le numară ca fiind a treia și a patra, pentru 1-iũ Octombree-15 Novembre și 15 Novembre-31 Decembre. Fiecare din ele produce cu cîți-va bani mai mult de cît 3.268 lei.

e) În fine, *șferturile*, socotite după „tablele“ trimese de ispravnicilor împreună cu banii. Pe Octombree se făcuse socoteala pentru 42.631 lei, 66 bani, iar pe Novembre 42.546 lei, 37 bani.

Din acești bani se fac două „scăderi“; și anume:

a) Întăia și cea mai mare pentru *scutelnicii*. Se dau *scutelnicii din primul cîfert*, după expresia administrativa, 5.793 liude, în sumă de 11.586 lei: „iar, bani, cîte doi lei de liude, fac 11.586 lei.“ Afară de acești contribuabili ce dați particularilor, mai sînt scutiți, adecă singurii călărași de Țarigrad, în număr de nouăzeci. Iar, în Novembre, găsim, ca *scădere* de la *șfert*, 11.694 de lei, numărul scutelnicilor fiind ceva mai mare, iar al călărașilor rămîind staționar.

b) 1.500 de lei din goștina Botoșanilor, „care s'aũ încărcat la sama Cămării.“

Totalul e de 254.707 lei, 31 bani, pe care boierii îl certifică prin iscăliturile lor. Cît venia pe întregul an, am văzut că nu se poate socoti, din cauza darilor extraordinare și socotelilor suplimentare.

A doua parte a *sămii* cuprinde cheltuielile: „banii ce s'aũ cheltuit din veniturile acești sami“.

Ele se pot împărți — și aici încă schimbăm ordinea registrului — în :

a) Cheltuieli cu Turcii, și anume :

α) Datori, pentru sarcinile legale ale țerii : 106.150 lei, întâiũ, trimeseși „capuchehaielelor,“ și apoi „datori“ de 19.300 lei;

β) Furnituri :

Cărbuni și lemne la Oceacov și la Bender, „binaoa Ismailului“ pe două luni, în sumă de 2.739 lei, 96 bani; facerea *galionului*, care costă, în fier, smoală, catran, etc. 6.917,28, „tainaturile de la Eni-Palancasi, în douăzeci și nouă de zile,“ 1.564,81, „zahireaua“ de faină și oi la Hotni

și aiurea, 9.325,33, cheresteaua pentru „tarsanaoa“ imperială sau arsenalul din Constantinopol;

γ) Poliți: „plătite aicea“, pentru 6.420 lei, și „triimisă la Țarigrad“, pentru a se da „la un loc știut“, pentru 3.000 alți;

δ) Daruri: „Sabet-tahriruri“, 15.180 lei (se menționează un ordin al Sultanului pentru o „Jidoavcă“; bani „la Porți“, pentru Pașii de Hotin și Aidin adecă, presenturi pentru dregători otomanî, între cari „mutu prè-innălțatului Vezir“, în sumă totală de 9.197 lei, „conacile“ Pașii din Bender și celui din Hotin, între care și „celi ce s’au luat dela bacaliî din târgul Eșii, și iarăși nu s’au plătit“, precum și cheltuiala cu un harem de Pașă, ce a fost condus la Bender (în total, 985,63), chirii pentru trăsuri, pînă la 804 lei; beilicul din Iași, 2.183,40;

b) Cheltuieli politice și adecă:

1.070 de lei „la locuri știute de gospod“; 7.919 lei, 103 bani, „daruri la obrazî de cinste“: persoane din țară și Marele-Dragoman; „cheltuiala gazeturilor“:

„13,72 ce s’au dat lui Poște-Maestru de la Cernăuți pentru cheltuiala trimiterii gazeturilor în luna lui Octomvrie.

13,72, ce s’au dat lui Poște-Maestru de la Cernăuți pentru cheltuiala trimiterii gazeturilor în luna lui Noemvrie“.

c) Lefi: „celor triimiși cu trebî“, între cari „un doftor niamț“, care e condus, cu 804 lei, la un Turc vecin; 1.260 pentru călărașii de Țarigrad, 147,60 pentru „Lipseanî i copii de casă“; „lefile propriu zise, între care aceia a lui „Alexa ceasornicar de la Curte Veche“ (de toate: 856 l., 102 b.);

d) Cheltuiala Curții:

α) „Cămara gospod“: îmbrăcăminte Curții, plata „măturărilor“, „pivnicerului“, „milelor și bacșișurilor“, cheltuielile cu „așternutul de la chioșchiu și alte așternuturi a Curții gospod“, cu „ecpaiua Curții“, alcătuită din ciohodari, satîrî, iciciohlanî; bani pentru „sanda“, mușamali și altele, „13 basmali“, șervete i pînzi la mesă“, „capoturi și șlici“, „pentru vătăjii i comisei grajdiului gospod“, „un top pînzi de Olanda pentru trebuința gospod“, cheltuiala particulară a Domniții Soltana. Total: 22.527 lei, 54 bani;

β) „Curte gospod“ (4.429 lei, 96 bani);

γ) „Grajdiul gospod“ (1.235 lei, 60 bani);

δ) „Beciul i cuhne“, 3.550 lei;

ε) „Iciciohodaria“, 108;

ζ) „Cibucceria i șerbecçeria“, cu „dulceți de musafir“; 90;

e) Daruri la creștinii, între care 130 de lei „lui Nani săcritariul“¹ (total: 1.779 l.); „caftanile“ boierilor, „evmiiua ce s'au dat la o samă de săraci pe luna lui Septemvrie“ și *evmiiua* oamenilor Curții, etc. (total: 4.146 l., 30 b.); daruri la cununii boierești (1.196 l.), la botezuri (87); „pomozanii“ (58,60);

f) Cheltuieli diverse, ca: pentru lanțuri de aur cumpărate de la Domniță, „ce s'au cheltuit cu drumul din codru Iașului: plata ghiundelicurilor..., 1.907 ghiundelicuri..., topo-rașii, oamenii cu tinjăli, zapcii, sarea pentru lucrători“; pentru vizitiul Domniții, pentru vinul Curții (250 l.), „Mării Sale Doamnei pentru cheltuială pe luna lui Noemvre“, cele patru parale plătite pentru fiecare din cei 1.288 de stupi turcești ce se află pe pământul țării și, în teorie, erau su-puși desetinei, „maiorului pentru pricina unui sudit“, „orz și lumina ce s'au trimes la Țarigrad“, „ce s'au cheltuit de bulbaș, al doile Ianachi cu meremetul caicului gospod ot Jijie.“ În această socoteală, care nu se ridică la mai puțin decît 19.923 lei, 111 bani, se cuprind și cheltuieli turcești, ca: pentru „capichiaiaua de Ismail,“ furnitura de brînză la Bender, zahereaua pentru haremul de acolo, zahereaua la Constantinopol, în sumă de 812 lei, 15 b.: miere, unt, *lumini* și *lumînări*, orz, tutunul pentru Hotin, și, de asemenea, goștina restituită suditorilor ruși, cari o plătise.

Cheltuielile toate sînt de 251.520 l., 21 b., iar veniturile de 254.707 lei, 31 bani, cu o *rămășiță* decî de 3.187 lei, 10 bani².

II.

Sămile pe 1795 sînt reunite toate într'un volum, ce poartă acest titlu: „Sama Visterii din vreme Mării Sale Alexandru Ioan Calimah Voevod, 1795.“

Deosebim întâiu socotelile *tetraminieî*, perioadei de patru luni: Mai și August.

Vistierul primește în acest timp:

a) Restul de la Domnul precedent: „Analogos ce s'au tras de la Mărie Sa Mihaî Suțul-Vod, de la 26 zile a lunii lui April“, adecă: 13.838 l., 33 b.;

b) Nimic pentru dările pe averea imobilă;

¹ Gianpiero Nagni Asupra lui și familiei sale voi veni într'un articol ce se va publică încă în cursul aului în *Literatură și artă romînă*.

² Urmează Σύνοψις τῶν σορμμῶν și semnăturile boierilor.

c) Două dădii pe mazilii și ruptași: pe 15 Maiu-30 Iunie și 1-iu Iulie-15 August. Sînt socotite ca a doua și a treia. Prima dă 3.449 l., 98, iar a doua numai 435 l., 27;

d) Șferturile: pe Maiu, 46.639 l., al treilea; pe Iunie, 46.562 l., 112; pe Iulie, 5.871 l., 42: al patrulea și al cincilea.

Se scad:

* Scutelnicii: la Maiu, 18.090 l., la Iunie, aceeași sumă, la Iulie, 20.100 l. Numărul călărașilor de Țarigrad e tot cel cunoscut. (Observăm că scutelnicii aui, nu numai boierii și *jupănescile*, ci și Turcii: „15 dumnealui Divan-Efendisi, 8 Baș-Bešliagasi“.)

Cheltuielile sînt:

a) Cheltuieli cu Turcii, și anume:

α) Furnituri: „cheltuiala corăbiilor“, 12.308 l., 51 b.; carete și salahori, 7.277 l., 21; beilicul, 2.480 l., 15;

β) Daruri: *maisetul*, pensie lunară a Pașilor vecini: 2.000 lei; conace, 3.231 l., 1; „daruri la Agi“, 2.684 l.; „daruri la Turci“, 205 l.; cheltuielile serhaturilor, 1.587 l.;

b) Cheltuieli politice:

„Rădicare Mării Sale Mihaï Suțu-Vod și venire Mării Sale Alecsandru Calimah Voevod, 50.701 l., 93 b.;

„Daruri ce s'au dat la oamenii împăratești ce au venit cu Domniia (pentru cumaș, halat, *pahă* și pentru *efmiiă*).“

Sangiactarului, emacului său, paicilor, emacilor lor, eschiolanilor, capugiului, ceaușului, lui Mehter-Bașa, lui Nasaragi-Bașa și Nasaragiilor, Zornozanilor și lui Zornozan-Bașa, Daulgiilor și lui Daulgi-Bașa, Zalgiilor și lui Zalgi-Bașa, Borozanilor și lui Borozan-Bașa și „la doi sacali împăratești“. Total: 8.792 l., 102 b.

Apoi, „la locuri cinstite și știute“, fără nume, 200 l.;

c) Lefi: Călărașilor de Țarigrad, 2.951 l., 90 b.; „celor trimiș cu trebii“, 420 l.; Lipeanilor, 221 l.;

d) Cheltuiala Curții: Beciul gospod, 1.967 l., Ișchiohodăria 1.190 lei;

e) Daruri la creștinii: „efmieoa“, 300 l.; caftane, 430 l.; botezuri, între altele al Domniții Mărioara Calimah, 792 l., 54 b.; „pomozanii“, 70 l.;

f) Cheltuieli diverse: „Apă de scortîșoară“, trimeasă la Bender; păcura pentru masalale; „buline“ pentru Vistierie: 3.436 l., 102 b.

III.

A doua samă a lui Calimah: „banii ce s'au încărcat în sama aceasta al doile, 1795“, cuprinde la veniturii:

a) Ajutorința de vară „ce s'aũ scos la luna lui Avgust“: 266.268 l., 30 b.;

b) Nimic pentru dările pe averea imobilă;

c) „Doi pol dăjdî a mazîlilor și a ruptașilor, ce s'aũ scos la slujba agiutorinței de vară, în luna lui Avgust, 8.585 l., 117 b.“, și „Dajdiia al patrăle a mazîlilor și a ruptașilor“, pe 15 August-30 Septembre, în sumă de 3.431 l., 83 b.;

d) Nimic pentru șferturi.

Se cheltuiesc :

a) Cheltuieli cu Turcii :

α) Polițe „plătite aice“ : 77.630 l.;

β) Furnituri; „cheltuiala corabiilor“ : 36.307 l., 30;

γ) Daruri: *maisătu*l: 12.000 l.; „la Porți“, Pașilor vecinî, 8.489 l.; „daruri la Agî și la Turci“, 3.260 l.; beilicul, 319 l.; menzilul, 60.000 l.;

b) Cheltuieli politice: „la locuri cinstite și știute“, între care „doftorului Fotinô“; 6.620 l.;

c) Lefi: „celor triimiș cu trebî“, 653 l.; călarașilor de Țarigrad, 1.120 l.; Lipcanilor și copiilor de casă, 106 l.;

d) Cheltuiala Curții: Cămara gospod, 31.201 l., 107 b.; grajdul gospod, 1.120 l., 60 b.; Curtea gospod și beciul: 11.305 l., între cari se platește și „pehliivanilor“ pentru jocul lor de Sf. Alexandru; „cheltuiala Postelnicii i a Gramaticii“, 211 l., 60; Cuparia și șerbecceria, 920 l.;

e) Daruri la creștini: „evmiiacoa“, 900 l., „blani i căftane“, 1.970 l., „milile“, 15 l.;

f) Cheltuieli diverse: 4.207 l., 57 b.

IV.

A *treia samă* conține ca venituri :

a) Nicî o rămășiță saũ contribuție extraordinară;

b) Nicî o dare pe averea imobilă;

c) Dăjdî: Dajdea „al cincile“ a mazililor și ruptașilor, pe 1-iũ Octombore-15 Novembre, „și cifertul lui Sveati Dimitrie a ruptelor Vistieriei și a negușitorilor“; și anume:

α) Prima dajde: 1.982 l., 17, mazili; 1.445 l., 23, ruptași;

β) *Cifertul*: 832 l., 90;

γ) „Negușitorii cu hrisoave, înse: 165 negușitorii de Eși, stare întâi; 382,60, negușitorii de Eși, stare al doilea; 210, negușitorii de Focșani; 75 l., 30, negușitorii de Vasluiũ“;

δ) Dajdea a șesea: mazili, 1.975 l., 93; ruptași, 1.436 l., 93; pe 15 Novembre-31 Decembre;

d) *Șferturi*: al șeselea, Septembre: 25.561 l.; al șeptelea, Octombre: 25.103 l., 9; „cifertul d'întăiū a lunii lui Noemvrie“, 24.958 l., 29.

Se scad:

Scutelnicii pe Septembre, 5.595 l.; pe Octombre, 5.123 l., 9; pe Novembre, 4.790 l., 29.

Cheltuieli:

a) Cheltuieli cu Turcii;

α) Polițe „plătite aice“, 4.500 l.;

β) Furnituri: ceara cumpărată prin Nicola Țigară și trimesă prin Galați la Constantinopol: 17.312 l., 60, pentru 8.500 de oacă, luate parte cu doi lei, parte cu 85 parale; total: 17.575 l., 30;

γ) Daruri: *maiseaturi*: 2.000 l.; „daruri la Agi și alți Turci“, 2.435 l.; beilicul, 1.125 l.;

b) Cheltuieli politice: „la obraze cinstite și știute“, fără nume: 1.491 l.;

c) Lefi: cheltuiala sarhaturilor, 4.135 l.; celor trimiși cu treabi, 271 l.; călărașii de Țarigrad, 1.230 l.; Lipcanii, 69 l.;

d) Cheltuiala Curții: Cămara gospod, 20.771 l., 116; Curtea gospod, 3.441 l., 18; beciul gospod, 9.650 l.; grajdul gospod, 1.753 l., 60; „cheltuiala Postelniciei și a Divictariei“, 235 l.; Cupăria și beceria, 669 l., 60;

e) Daruri la creștinii: „blănille și caftane“, 9.570 l.; boțezuri, 792 l., 18; pomozanii, 40 l.; milele, 1.856 l.;

f) Cheltuieli diverse, 5.215 l.

V.

„Sama al patrăle“ conține la venituri:

a) În suma de 345.483 l., 12, „slujba agiutorinții de iarnă, cea s'au scos la luna lui Dechemvrie 1795, cari umblă de trii luni: Dechemvrie, Ghonar și Fevruar“;

b) Partea la ajutorință a mazililor: 5.873 l., 30, a ruptașilor: 4.283 l., 52 și a „ruptelor Vistieriei“: 3.543 l., 15.

Iar la cheltuieli:

a) Cheltuieli cu Turcii:

α) Pentru sarcinile legale ale țării: „haraciul țării: 67.944 lei, 60 banii, ce s'au dat la hazneoa împărătească haraciul țării după anul othomanicescu 1209, adică de la 1795, Aprilie 25 și până la 1796, Aprilie 25; 95, Octomvrie 28“; „rachebiiaoa“, 25.000 l.; „baeram-peșcheș“, trimese la Constantinopol, pentru anul 1209: 60.000 l.; „baeramlic“,

în sumă de 1.355 l.: lui Divan-Efendî, oamenilor săi, lui Baş-Beşli-Agasi, lui Mehter-Başa şi *taifaoa sa*, „praf de puşcă cea s'aŭ cheltuit prin dumnealui Vel-Armaş cu slobozitul tunurilor în patru zile, la baeram“;

β) Furnituri: „zahareoa şi untul“, 170.903 l., 108;

γ) Daruri: menzilul, 16.967 l., 45; „daruri la Agî şi la alţi Turci“, 1.385 l.; „evmieoa“ lui Divan-Efendisi, 1.500 l.;

b) Lefi: işcihodarii, 4.991 l., 30; calaraşii de Ţarigrad, 1.800 l.; Lipcanii, 32 l.;

c) Cheltuiala Curţii: „cheltuiala sărbătorilor“, 3.440 l., 90;

d) Daruri la creştini: botezuri şi cununii (se boteaza şi fiul Păharnicului Andronachi Donici), 133 l., 78; milele 30 l.;

e) Cheltuieli diverse: 2.495 l., 90.

VI.

Sama a cincea (April 1796). Cheltuielile sînt:

a) „Slujba agiutorinţai de vară, ce s'aŭ scos la luna lui Avgost“, 269.323 l.;

b) Dăjdile mazililor şi ruptaşilor, şi anume:

α) „Dajdea întâiu a mazilii — 1.946 l., 33 — şi ruptaşi — 1.423 l., 48, — ce umblă pe una pol lună, de la zi întâi a lui April şi pară la 15 Maiu, şi ruptele Camarii — 7.175 l., 90, plus 552 l., 50, „alte rupte streini“—şi neguţitorii, cifertul lui Sveti Gheorghie, — neguţitorii di Iaş şi de pe la ţinuturi, însă 165 starea întâi, 412 starea al doile, neguţitorii de Iaş; 210 l., neguţitorii de Focşani; 75 l., 30, neguţitorii de Vaslui“;

β) „Dajdea al doilea a mazilii — 1.934 l., 104 — şi ruptaşi — 1.418 l., 93, — ce umblă pe una pol lună, de la 15 Maiu şi pară la sfirşit lu Iuni“;

γ) „Dajdea al treile a mazilii — 1.928 l., 4 — şi ruptaşi — 1.416 l., 18, — ce umblă pe una pol lună, de la zi întâi Iulie şi pară la 15 Avgost“;

δ) „Doi pol dajdi: a mazilii — 4.820 l., 10—şi ruptaşi — 3.536 l., 50, — ci aŭ dat la slujba agiutorinţii de vara“;

c) *Sferturile*: al doilea, „ce s'aŭ scos la luna lui April“, 22.521 l., 91; al treilea, în Maiu, 22.335 l., 7; al patrulea, „ce s'aŭ scos la luna lui Iunie“, 22.467 l., 47; al cincilea, în Iulie, 22.527 l., 80.

Se scad:

a) Scutelnicii: la al doilea şfert, 2.329 l., 91; la al treilea,

2.039 l., 73 b.; la al patrulea, 2.303 l., 47 b.; la al cincilea, 2.363 l., 80 b.;

b) Maziliî, în sumă de 20.400 l., din *ajutorință*.

Se cheltuiesc:

a) Cu Turcii:

α) Pentru sarcinile legale ale țerii: haraciul pe anul 1210, în sumă de 67.944 l., 60 b., dat la 16 Iunie 1796; baeram-peșcheșul pe același an, 60.000 l.; ramazanlicul la Hotin și Bender și bairamlicul, precum și praful pentru bairam și curban-bairam;

β) Furnituri: „hambariul Saccii“, 3.533 l., 70 b.; „celi triimisa la Țarigrad“, în sumă de 9.737 l., 78 b.; din care 369 cantare, 30 oacă de miere, a 15 lei cantarul; treizeci de cai, 25.000 de doage;

γ) Poliți „ce s'aũ plătit aicea“: 2.000 l.;

δ) Daruri: „maisătu“, 10.000 l.; „daruri la Agi și la alți Turci“, 5.177 l.; „muhumaturile“ Hotinului, 846 l., 60; *menzîlul*, 27.465 l., 70 b.; conacele, 715 l., 111; beilicul, 4.495 l.; „chirii“, 496 l.;

b) Cheltuieli politice: „dar la locuri știute și cinstite“, 4.476 l., 60 b.;

c) Lefi: „cheltuiala sarhaturilor“, pentru capuchehaiielele de Chilia, Tighinea și Cetatea-Albă, în sumă de 5.206 l.; „celor trimiș cu trebî“, 1.055 l.; călărașii de Țarigrad, 2.550 l.; Lipeaniî și copiii de casă, 79 l.;

d) Cheltuiala Curții: „Curte gospod“, 18.411 l., 84 b.; „Cămara gospod“, 14.650 l.; „cheltuiala postelnicii, gramaticii și a diviectării“, 785 l.; iciciohodăria, 5.391 l., 90 b.; „sărbătorile Paștilor“, 968 l., 66 b.; „Cupărie și beccerie, sofragerie“, 1.478 l., 90 b.;

e) Daruri la creștinî: „evmiaoa.“ 900 l.; „daruri la creștinî“, 1.600 l.; caftanele, 400 l.; milele, 2.243 l.; „pomozaniî“, 65 l.;

f) Cheltuieli diverse, 6.464 l., 36 b.

VII.

Sama a șesea. Dă ca venituri:

a) Dăjdi: a patra, 15 August-30 Septembrie, a maziilor: 1.935 l., 50 b. și ruptașilor: 1.410 l., 60 b.; a cincea, 1-iũ Octombrie-15 Novembre: mazili, 1.941 l., 22 b.; ruptași, 1.409 l., 81 b.; a șesea, 15 Novembre-31 Decembrie: mazili, 1.948 l., 57 b.; ruptași, 1.405 l., 46 b.;

b) La dajdea a cincea se adaug „și ruptele Visterii“, ne-

guțitorii, cîfertul lui Sveti Dimitrie, — „ce a da [t]cite 5 parale de leu răsura, însă: 7.421 l., 90 b., rupele Visteriei; 552 l., 60 b., Armenii ot Roman i alți neguțitori, ot Suceavă; 165 negustorii din Eș, stare întai; 420 negustorii din Eș, stare al doile; 210 negustorii ot Focșani; 75 l., 30 b. negustorii ot Vasluiul.“

c) La aceiași se adaug: „Jidovii din tîrg Eșii, după așăzare cea aū prin hrisov ca să dea cite 592 l., 70 b. pe lună; fie-care iarăș dau răsura, cite 5 parale de leu, însă 592 l., 70 b., Iulie,“ și tot așa pînă în Novembre, formînd un total de 15.158 l., 33 b.;

d) Șferturile: „al șasăle, a lui Septemvrie,“ 22.040 l., 12 b.; al șeptelea, Octombre, 22.313 l., 6 b.; „cîfertul d'întăi a lunii lui Noemvrie“, 21.757 l., 16 b.

Se scad scutelnicii: la șfertul Septembre, 1.426 l., 12 b.; la Octombre, 1.907 l., 6 b.; la Novembre 1.291 l., 16 b.

Cheltuieli sînt:

a) Cheltuieli cu Turcii:

α) Furnituri: „givergeleoa,“ 7.472 de oca *lucrate* la Soroca, cu cite 35 de parale oca; total 6.538 l.; „zahereoa Saccii“, 5.034 l., 63 b.;

β) Daruri: *maesătul*, 3.000 l.; „Daruri la Agi și la alți Turci,“ 2.752 l.; conacele, 1.324 l., 114 (și cheltuieli pentru lazaret supt această rubrică); beilicul, 3.927 l.; „evmiaoa“ lui Divan-Efendi, 900 l.;

b) Cheltuieli politice: „Daruri la obrazuri cinstite și știute,“ 1.884 l., 60 b.;

c) Lefi: „cheltuiala sarhaturilor,“ 4.838 l.; „cei triimiși cu trebî,“ 604 l.; călărășii de Țarigrad, 2.780 l.; Lipcanii și copiii de casă, 146 l.;

d) Cheltuiala Curții: „Curtea gospod,“ 13.107 l.; „Cămara gospod,“ 21.748 l., 96 b.; „beciul gospod,“ 5.000 l.; grajdul gospod, 3.051 l., 90; „cheltuiala postelniciei, gramaticii și devictării,“ 445 l.; „cheltuiala Cupării,“ 2.091 l., 60 b.; iciciohodăria, 668 l.;

e) Daruri la creștini: caftanele, 310 l.; botezuri și cununii, 3.242 l.; milele, 605 l.; „pomozanii,“ 20 l.;

f) Cheltuieli diverse, între care pentru „broaste cu țăst,“ trimise la Hotin, și întreținerea „ciumașilor“ la lazaretul de la Putna. Apoi: „26 l., 90 b., cheltuiala legatului condiilor și a sămilor și a tablilor visteriei, 96, Săptemvrie 1; „trebuițele schelii Galați“, „14 condiiei ce s'aū făcut, și sămii și tabli ce s'aū legat pentru trebuința Visteriei, de la 10 Octomvrie 96 [pînă la] Noemvrie 12“. Total : 3.941 l., 108 b.

VIII.

Sama a șeptea. Se încasează :

a) „Slujba agiutorinții de iarnă, cari s'au scos la 1796 Dechemvrie, și umbla pe trii luni : Dechemvrie, Ghenar și Februar“ : 442.275 l., 30 b. ;

b) „Trii dăjdi a mazilii, 5.832 l., 72 b., ruptaș, — 4.217 l., 51 b., a patra parte de bani a ruptelor Visterii,—3.751 l., 75 b.“ ;

c) „Jidovii din târg Eșii, cea au dat la slujba agiutorinții de iarnă,“ 2.370 l., 40 b.

Se scad numai scutelnicii din prima, pentru 61.728 lei :
Iar cheltuieli sînt :

a) Cheltuieli cu Turcii :

α) Pentru sarcinile legale ale țerii : „ramazanlicuri și baeramlicuri,“ în sumă de 4.619 l. : la Hotin, daruri și praf ;

β) Furnituri : „zahireoa“ ; miere, cu douăzeci și trei lei cîntarul, și altele, în sumă de 38.850 l. ; provisiu la Isaccea, 9.794 l., 7 b. ;

γ) Poliți „ce s'au platit aicea,“ 3.880 l. ; „dobînzi,“ 4.576 l. ; „bani gata și poliți ce s'au trimis la Țarigrad,“ 106.816 l., 15 b. ;

δ) Daruri : *maisetul*, 5.000 l. ; „daruri la Agi și la alți Turci,“ 7.300 l. ; „beiliul și musafirii,“ 2.879 l., 22 b. ; menziful, 15.000 l. : *evmiaoa* lui Divan-Efendi, 1.800 l. ;

b) Cheltuieli politice : „daruri la locuri știute,“ 2.340 l. ;

c) Lefi : „cei trimiș cu trebii,“ 570 l. ; călarașii de Țarigrad, 3.922 l., 60 b. ; Lipcanii, 93 l. ; „sarhaturile,“ 7.149 l. ;

d) Cheltuiala Curții : Cămara gospod, 32.571 l., 118 b. ; Curtea gospod, 15.705 l. ; beciul gospod, 15.780 l. ; grajdiul gospod, 2.199 l. 70 b. ; „cheltuiala postelnicii, a gramaticii și a muhurdarii,“ 505 l. ; „Cupărie și șarbecerie,“ 1.556 l., 60 b. ; ișcihodăria, 4.067 l. ; „cibucceria,“ 434 l. ; cheltuieli cu sărbătorile, 5.158 l., 66 b. ;

e) „Daruri la creștinii,“ 4.576 l. ; caftanele, 1.000 l. ; botezuri și cununii, 1.646 l., 60 b. ; milele, 8.041 l. ; „pomozaniile,“ 30 l. ;

f) Cheltuieli diverse : 1.864 l., 12 b.

IX.

Suma a opta. Se primesc în Vistierie :

a) Dăjdi : *întăia*, pe 1-iu April-15 Maiu 1796 : mazilii,

1.942 l., 64 b.; ruptași, 1.407 l., 74 b.; a doua—15 Mai—30 Iunie—mazili, 1.942 l., 80 b.; ruptași, 1.407 l., 67 b.;

b) De prima se leagă „și ruptele Cămării—cifertul lui Sveti Gheorghie, 7.411 l., 90 b.—și neguțitorii,—cifertu lui Sveti Gheorghie, 960 l., 90 b.“;

c) Șferturile: „al doilea, ce s'aū scos la luna lui April,“ 21.281 l., 34 b.; al treilea, Mai, 20.949 l., 77 b.; al patrulea, Iunie, 20.682 lei.

Se scot scutelnicii: în April, 805 l., 34 b.; în Mai, 313 l., 77 b.; în Iunie, 277 l., 60 b.

Iar între cheltuieli găsăm:

a) Cheltuieli cu Turcii:

α) Pentru sarcinile legale ale țerii: „ramazanlicul,“ 2.000 l.;

β) Furnituri: „muhumaturile ce s'aū trimese pe la sarhaturi,“ 3.990 l., 30 b.;

γ) Poliți „ce s'aū plătit aicea,“ 20.000 l.;

δ) Daruri: *maisătu*, 2.000 l.; „daruri la Agi,“ 472 l.; menzul, 1.808 l., 40 b.;

b) Cheltuieli politice: „daruri la locuri știute,“ 623 l., 30 b.;

c) Lefi: „Cei triimiș cu trebī,“ 782 l.; călărașii de Țarigrad, 922 l., 60 b.; Lipcanii și copiii de casă, 150 l.; sarhaturile, 2.489 l.; *musafrii*, 1.763 l., 105 b.;

d) Cheltuiala Curții: Curtea gospod, 3.125 l.; Cămara gospod, 18.085 l., 79 b.; „cheltuiala grajdiului Pitării,“ 850 l.; beciul gospod, 5.140 l.; postelnicia, grămaticia, muhurdăria, 160 l.; ișcihodăria, 2.607 l.; ciubucceria și șarbeceria, 200 l.;

e) Daruri la creștinii: „evmiaoa,“ 600 l.; cununii, 890 l.; milele, 45 l.; „pomozanii,“ 20 l.;

f) Cheltuieli diverse, între care: „tocmitul unei tulumbe,“ 28 l.; „cheltuiala a nouă condici ce s'aū făcut pentru trebuința Divanului“; 300 de oca de lină trimese la Constantinopol, 75 l.; transportul la Isacce al „doftorului de aicea“. Total: 9.014 l., 75 b.

IX.

Avem acum—și separat—*Sama* pentru bimestrul Iulie-August 1797: „Samă Măria Sa Alexandru Ioan Calimah Voevod; 1797, Iulie, pân la sfirșitul lui Avgust“.

Se încasează:

a) Nimic din rubrica rămășiților;

b) Nimic din contribuțiile pe averea imobilă;

c) *Ajutorința de vară*, „slujba agiutorinții de vara, ce s'aŭ scos la luna lui Iulii 1797“: 302.327 l., 78 b.; la care se adaugă contribuția extraordinară a clasei fiscale formată de mazilii și ruptași: „doi pol dajdi ce aŭ dat mazilii i ruptași la slujba agiutorinții de vară“, adecă: 8.374 l., 112 b.;

d) Șfertul pe August, socotit ca al cincilea: 40.694 l., 93 b.

Se scad :

Scutelnicii pentru ajutorința: 20.682 lei, și aceiași pentru șfert: 20.816 l.

Se cheltuiesc :

a) Cu Turcii :

α) Sarcini legale: „răchebiiaoa“ pe anul 1210, cadoul de Anul Nou turcesc, adecă, 25.000 lei;

β) Furnituri: 4.500 l. „maisatul“ Pașilor de Hotin și Bender, „giubergilaoa“ trimeasă la „zalhanaoa“ Sultanului (107.992 l.), o corabie (66.592 l., 19 b.), cherestea și salahori (5.917 l., 108), zaherea (3.725 l., 57 b.), cheltuieli serhaturilor, adecă întreținerea capuchehaielelor de Bendera Hotin (2.240 l.);

γ) Poliți „ce s'aŭ plătit aicea“ (107.992 l.);

δ) Daruri „la Agi și la alți Turci“ (23.757 l.);

b) Cheltuieli politice: „daruri la locuri știute“: 1.441 l.; poșta saŭ menziful: 20.341 l., 4 b.;

c) Lefi: „cheltuiala celor triimiș la Țarigrad“, 6.875 l., pentru „cei triimiș cu trebă“, între cari mai mulți neferi (267 l.), calărașii de Țarigrad, 1.070 l., Lipcanii și copiii de casă, 183 l.;

d) Cheltuiala Curții: Cămara: 10.000 l., isprăvnicia Curții: franzele, pini, luminări, său și ceară, zahar, 6.430 l., grajdul gospod, 614 l., beciul gospod, 6.450 l., cheltuiala Postelniciei, a muhurdării: „hîrtie la gramatici“, la muhurdari, la postelnici, și „ceară tari“ (220 l.), cheltuiala Căpării și șarbeceriei;

e) Daruri la creștini: 900 de lei *evmii*oa; 1.386 l., 63, „cheltuiala musafirilor“; 686 l., botezuri și cununii, între care botezul unei fete a lui beizadea Scarlat, caftanele, pentru 700 l., milele, pomozaniile, 20;

f) Cheltuielile diverse, fără specificare, numai 320 l.

XI.

Sama a zecea. Se incasează :

a) Fără specificare—poate rămășița — 20.848 l.;

b) Dăjdi: a cincea—1-iū Octombre-15 Novembre: mazili, 1.939 l., 52 b.; ruptași, 1.407 l., 113 b.; a șesea—15 Novembre-31 Decembre—: mazili, 1.935 l., 57 b.; ruptași, 1.411 l., 116 b.;

c) Aduș la prima dajde: „ruptile Visterii“, 7.262 l., 30 b.; „neguțtorii, cifertu lui Sfeti Dimitrii“, 997 l., 60 b.;

d) Șfertul al șeptelea, Octombre, 20.954 l.

Se scad scutelnicii: la a) 1.081 l., 10 b.; la șfert 1.174 l., 30 b.

Cheltuielile se fac:

a) Cu Turcii:

α) Daruri: conacele, 29.225 l., „cheltuiala musafirilor“, 2.839 l., 93 b.;

b) Cheltuieli politice: „la locuri știute“, 460 l.;

c) Lefi: „Cei triimiș cu trebi“, 87 l.; călarașii de Țarigrad, 313 l., 60 b.; Lipcanii și copiii de casă, 25 l.;

d) Cheltuiala Curții: Cămara gospod, 16.256 l., 36 b.; Curtea gospod, 5.056 l.; beciul gospod, 10.775 l.; cheltuiala Pitariei, 1.495 lei;

e) Daruri la creștini: „evmiaoa“, 600 l.; „pomozanii“, 20 l.;

f) Cheltuieli diverse: 691 l.; separat: „cheltuiala lazarreturilor, ciumaș“, 6.351 l., 81 b.

XII.

În sama a unsprezecea se conțin, în ceia ce privește veniturile:

a) „Slujba agiutorinții de iarnă, cea ce s'aū scos la Dechemvrie, Ghengar și Fevruar“, 411.360 l., 90 b.;

b) „Trii dajdi a mazili—5.800 l., 6 b.—și ruptaș—4.217 l., 78 b.; — partea ruptelor Visterii, ce aū dat la slujba agiutorinții de iarnă 1797“, 3.584 l., 15 b.

Se scot din prima scutelnicii, în suma de 62.068 de lei.

Cheltuielile sînt acestea:

a) Cu Turcii:

α) Sarcinile legale ale țerii: haraciul pe 1211, dat la 25 Iunie; în suma de 67.944 l., 60 b.; baeram-peșcheșul, 60.000 l.; baeramlic, ramazanlic, 100 l.;

β) Furnituri: „cheltuiala cailor cea s'aū trimis la Țarigrad“, 54.834 l., 51 b.; „amelelele Chilii“, 19.544 l.;

γ) Poliți „triimisa la Țarigrad“, 50.000 l.; „platite aicea“, 14.550 l.;

δ) Daruri: *maiseturi*, 4.500 l.; „daruri la Porți“, 14.180 l.; conace, 26.732 l., 7 b.; „daruri la Agi și la alți Turci“,

4.711 l.; „cheltuiala belicului și a musafirilor ot Gălați“, 3.722 l., 15 b.;

b) Cheltuieli politice: „daruri la locuri cinstite și știute“, 3.767 l.;

c) Lefi: „cei triimiș la Țarigrad“, 1.250 l.; „ugiretul“, plătit de *șiiitorii menzilorilor* purtătorilor de porunci, 7.223 l., 60 b.; „celor triimiș cu trebi“, 172 l.; calărașii de Țarigrad, 3.195 l.; Lipcanii și copiii de casă, 105 l.; „sarhaturile“, 2.524 l.;

d) Cheltuiala Curții: Camera gospod, 26.367 l., 61 b.; Curtea gospod, 8.037 l.; „Comișie i pitărie i rahtivanie“, 3.740 l.; Cuparia și becceria, 2.355 l.; ișcihodaria, 5.655 l., 60 b.; muhurdaria, grămăția și postelnicia, 550 l.; cibucceria, 475 l.; serbatorile, 4.501, 90 b.;

e) Daruri la creștini: „evmiaoa“, 1.200 l.; botezurile, 400 l.; caftanele, 520 l.; milele, 6.128 l.; „pomozaniile“, 25 l.;

f) Cheltuieli diverse, 9.041 l., 96 b.

XIII

Sama a douasprezecea. Venituri:

a) Dajdiile: „dajdia d'intai“—1-iu April-15 Maiu mazili, 1.935 l., 56 b.; ruptași, 1.390 l., 49 b.; a doua:—15 Maiu-30 Iunie mazili, 1.936 l., 30 b.; ruptași, 1.389 l., 75 b.;

b) Adausa la cea d'intaii, contribuția „ruptelor Camarii“ 6.798 l., 90 b. și șfertul de Sf. Gheorghe al negustorilor 1.050 l., 30 b.;

c) Șferturi: al doilea, April 1798, 19.291 l., 73 b.; al treilea, Maiu, 19.824 l., 18 b.; al patrulea, Iunie, 21.363 l., 66 b.

Se scot scutelnicii, cari ar fi. la șferturile menționate, 1.248 l., 27, 413 l., 102, 811 l., 66.

Cheltuieli:

a) Cu Turcii:

α) Poliți „trimise la Țarigrad“, 2.750 l.; „platite aicea“, 3.000 l.;

β) Daruri: *maisatul*: 8.500 l.; „daruri la Agi și la alți Turci“, 2.782 l.; „cheltuiala rusaafirilor“, 3.584 l., 36 b.; chirii, 316 l.;

b) Cheltuieli politice: „daruri la obraze cinstite“, 858 l.;

c) Lefi: „ungiretul menzifulu“, 5.000 l.; „cei triimiș cu trebi“, 1.049 l.; calărașii de Țarigrad, 1.888; Lipcanii și copiii de casă, 93 l.; sarhaturii, 3.700 l.;

d) cheltuiala Curții: Camara gospod, 17.067 l., 30 b.; isprăvnicia Curții, 5.130 l.; șarbeceria, 131 l.; grajdiul gospod, 1.039 l., 60 b.; postelnicia, grămăticia, muhurdaria, 350 l.; cupăria, 1.307 lei; beciul gospod, 5.387 l.; iciciohodaria, 4.060 l., 60 b.;

e) Daruri la creștini: „daruri la creștini“, 55 l.; caf-tanele, 800 l.; cununile, 550 l.; milele, 40 l.; pomozaniile, 20 l.;

f) Cheltuieli diverse, 4.021 l., 75 b.

XIV.

Sama a treisprezecea. Venituri:

a) „Agiutorința de vara“, 309.220 l., 30 b.;

b) Doai pol dajdi a mazili — 4.847 l., 45 și 3.467 l., ce s'au scos la slujba agiutorinții de vara“.

Din ajutorință se scot scutelnicii: 20.564 l.

Cheltuieli:

a) Cu Turcii:

α) Sarcinile legale ale țerii: Baeram-peșcheș, 60.000 l.;

β) Furnituri: *tainaturile* „urdii de la Vidin“, 34.548 l., 105 b.; „hambariul Benderiului“, 42.717 l., 107 b.;

γ) Poliți „ce s'au platit aicea“, 113.500 l.; „dobînzi“, 1.050 l.;

δ) Daruri: „daruri la Porți“, 12.648 l., 39 b.; *maisătul*, 4.000 l.; „daruri la Agi și la alți Turci“, 3.900 l.; chirii, 381 l.;

b) Cheltuieli politice: „daruri la locuri știute“, 1.876 l.;

c) Lefi: sarhaturile, 1.314 l.; „cei trimiș cu trebi“, 434 l.; călărași de Țarigrad, 1.468 lei; Lipcani și copii de casa, 68 l.;

d) Cheltuiala Curții: Cămara gospod, 20.743 l., 93 b.; Curtea gospod, 2.092 l.; beciul gospod, 5.474 l.; grajdiul gospod, 1.968 l.; „Cuparie și beccerie și tiutiungerie“, 837 l.; postelnicie, gramăticie și muhurdărie, 200 l.;

e) Daruri la creștini: botezuri și cununii, 672 l.; milele, 30 l.; „pomozaniile“, 20 l.;

f) Cheltuieli diverse: 7.291 l.

XV.

Sama a patrusprezecea. Venituri:

a) Dajdi: a patra, pe 1-iu August-15 Septembre: mazili, 1.946 l., 26; ruptași, 1.379 l., 111; a cincea, pe 15 Sep-

tembre-31 Octobre: mazili, 1.947 l., 64; ruptași, 1.378 l., 51; a șesea, pe 1-iu Novembre-15 Decembre: mazili 1.947 l., 30; ruptași. 1.378 l., 30;

b) Adaus la dajdea a cincea: „ruptele Visteriei“, 6.610 l., 90; șfertul de Sf. Dumitru al negustorilor, 1.075 l., 30;

c) Șferturile: „al cincilea, ce s'aũ scos la luna lui August“, 21.253 l.; al șesale, ce s'aũ scos la luna lui Septembrie“, 20.920 l., 117; al șeptelea, Octobre, 21.006 l., 12; „intãiu“, pe Novembre, 21.016 l., 117.

Se scad scutelnicii, la șferturi: August, 683 l.; Septembrie, 228 l., 117; Octobre, 288 l., 12.

Cheltuieli:

a) Cu Turcii:

α) Sarcinile legale ale țerii: „giuvergiliaoa“, 8.000 l.;

β) Furnituri: „tainaturile și oile“, 40.705 l., 42;

γ) Polițe „plătite aicea“, 5.000 l.;

δ) Daruri: *maisătul*, 3.250 l.; „daruri la Agi și la alți Turci“, 1.097 l.; „musafirii“, 2.195 l., 54;

b) Cheltuieli politice: „daruri la locuri știute“, 306 l.;

c) Lefi: sarhaturile, 2.177 l.; „cei triimiși la Țarigrad“, 3.475 l.; „cei triimiși cu trebı“, 995 l.; calarași de Țarigrad, 1.000 l.; Lipcani și copii de casa, 75 l.;

d) Cheltuielile Curții: Camara gospod, 12.000 l., 24; Ispravnicia Curții gospod, 6.137 l., beciul gospod, 8.038 l.; grajdiul gospod, 968 l.; Postelnicia, gramaticia și muhurdaria, 305 l., cuparia, 848 l., 60; iciciohodarii, 510 l., 60; „tiutungeria i șarbeceria“, 413 l.;

e) Daruri la creștini: „evmiihoa“, 900 l.; botezuri, 1.292 l., 18; milele, 20 l.; pomozanii, 35 l.;

f) Cheltuieli diverse, 2.116 l., 18.

XVI

Sama a cincisprezecea. Veniturile:

a) „Slujba agiutorinții de iarna, ce s'aũ scos la Dechemvrie 1798“, 444.414 l., 66;

b) „Sporiul ce s'aũ luat la slujba agiutorinții de iarna pentru zahirea și oile ce s'aũ dat la urdiu“, 73.352 l., 70;

c) „Trii dajdi, a mazili — 5.798 l., 30 — i ruptași — 4.125 l., 90; — a patra parte a ruptelor Visteriiei i neguțtorii și Jidovii, cea aũ dat la slujba agiutorinții de iarnă“. Total: 7.253 l., 24.

Din a) se scot scutelnicii, 61.764 l.

Se cheltuiește:

a) Cu Turcii:

α) Sarcinile legale ale țerii: haraciul pe 1212, dat la 1-iū Iunie 1798: 67.944 l., 60; baeramlicurile⁴, 1.410 l.;

β) Furnituri: „oile ce s'au dat la urdii“, 75.000 l.; „tainaturi“, 1.085 l., 30;

γ) Poliți „ce s'au platit aicea“, între care una dată la Constantinopol de „prè-iubit fiul nostru beizadea Scarlat Calimah“: 223.959 l., 90; „împrumuturi“, 13.336 l.;

δ) Daruri: *maisături*, 8.500 l.; „daruri la Agi și la alți Turci“, 6.382 l.; „musafirii“, 3.088 l., 60; chirii, 720 l.;

b) Cheltuieli politice: „daruri la obraze cinstite și știute“, 3.330 l.;

c) Lefi: „cei trimiș cu trebii“, 150 l.; călărașii la Țari-grad, 634 l.; Lipcanii, 58 l.; sarhaturile, 10.866 l., 39;

d) Cheltuiala Curții: Camara gospod, 55.993 l., 37; Curtea gospod, 14.948 l., beciul gospod, 7.952 l.; „grajdul Pitarii i a comisii“, 1.174 l.; iciciohodăria, 3.852 l., 60; cuparia, șarbacteria, 1.245 l., 60; ciubucceria, 170 l.; gramaticia, postelnicia, 305 l.; sarbătorile, 3.345 l., 60;

e) Daruri la creștinii: „evmiihoa“, 1.410 l., 60; „caftanile cea s'au îmbracat pe dumnealor boerii“, 910 l.; botezuri și cununii, 2.850 l.; milele, 40 l.;

f) Cheltuieli diverse, 7.414 l., 111¹.

XVII.

Avem acum, separat, contul contribuției extraordinare ridicate în Moldova la 1798: „Sama de bani ce s'au scos agiutor pentru cheltuelile Visterii în vreme Marii Sale Alexandru Ioan Calimah Voevod, 1798, Mai“.

Totalul *încărcăturii* e de 163.316 lei, 6 bani.

Se cheltuiesc ast-fel:

a) Cu Turcii:

α) Poliți „plătite aicea“: 72.500 l., dintre cari mulți bani dați la Constantinopol de beizadea Scarlat;

β) Daruri: *maiseturi* sau plăți lunare „Mariilor Lor“ Pașii de Hotin și Bender, pentru Septembrie 1797-Mai 1798, în sumă de 13.500 de lei; 10.000 de lei, supt rubrica „la Porți“, pentru fostul Pașa de Hotin; „la Agi și la alți Turci“, precum ofițerii din Bender și Divan-Efendi, 2.600 l.; beilicul, cu „musafirii“, 730 l.;

¹ La urmă se mai cetește: „rămășiți care au rămas la sama aceasta ce s'au închiet, de bani agiutorinții, 17.679 l., 33“.

b) Cheltuieli politice, „la obraze cinstite și știute“, care sînt numite uneori: 4.150 l.:

c) Lefi: la „cei triimiș cu haznè“, pentru a o duce la Constantinopol: un odabașa și șese neferi (550 l.), calarașii de Țarigrad (450 l.), Lipcanii (36 l.);

d) Cheltuiala Curții: Camara: 11.000 l., ispravnicia Curții: lumînari de ceara și de sau, franzele, cheltuieli cu „elciul“ rus¹ (7.070 l.), grajdul gospod și al pităriei (1.900 l.), beciul gospod (7.859 l.), cuparia (534 l.), ciubuceria (150 l.);

e) Daruri la creștinii: milele — și unei calugarite—10 l.;

f) Cheltuieli diverse: dobînda la „Andrea Pavlu“², lumînari la Hotin, miere la Poartă, „zeiafetul elciului rusasc“, care costa 900 l. (total 5.211 l.).

XVIII.

Cea din urma dintre condici e, se pare, a Vistieriei muntene și moldovene în același timp și poarta pe legatura stema amînduror țerilor. Totuși titlul nu pomeneste Moldova. El suna ast-fel: „Sama casii izdatului, de toți banii ce s'au luat de la 20 Saptemvri 1802 pan la 1804, Octomvri, cari s'au dat izdat la Țara-Rumîniasca spre plata lefilor oștelor împaratești, dupa sfînt hatihumaium și osabita înnâlta și vrednica de închinaciune împarateasca porunca“.

Se cuprind:

a) „Lei, bani ci s'au luat cu banii agiutorinții de iarnă, la anul 1802“. Total: 60.000 l.;

b) „40.000 lei s'au luat de la Casa rasurilor din banii rasurilor agiutorinții de iarnă ce s'au scos la 1802, Dechemvri, dupa țidula gospod“;

c) „Ce s'au luat împreuna cu banii birului, cari s'au scos la 1803, April“, 95.414 l.;

d) Bani izdatului ce s'au luat la 1803, Săptemvri“, 272 181 l., 60;

e) „35.687 lei, 58 bani, ci s'au fost strîns mai mult din țeara la Visteriia, pe anul de la 20 Saptemvri 1802 pana la 19 Septemvri 1803. adeca piste 1.550.000 lei, ci prin obștiasca anaforă, întarita de gospod, sa hotărăștea ca să-s

¹ Noul ambasador rus la Constantinopol, generalul Tamara (Zinkeisen, *Gesch. des osm. Reiches*, VII, p. 43).

² Care trăia încă pe vremea Eteriei, fiind pus la contribuție cu acest prilej. Cf. Hurmuzaki, X, p. 681.

fia birul țării pe anul aratat; cari bani, dupa țidula gospod din 1803, Octomvri, s'au luat de la Visteria la Casa izdatului“;

f) „28.381 lei, ce s'au luat cu banii menzilului, cari s'au scos la 1803, Octomvre“;

g) „2.486.252 lei, 75 bani, banii zahereli, ci s'au luat din țara la anul 1802, dupa osabita sama“;

h) „150.819 l., 114 b., ci s'au luat împreună cu banii slujbii agiutorinți de iarna la 1803“;

i) „99.728 l., 30, ci s'au luat împreuna cu banii birului la 1804, April“;

j) „315.039 l., 60 bani, ci s'au luat acum în sfirșit la luna lui Saptemvrie 1804“;

k) „1.345.904 l., 112 b.; adunare de toți banii ce s'au luat la Casa izdatului de la 20 Saptemvre 1802 pan la Octomvre 1804.“

Urmează semnaturile boierilor și pecetea, cu roșu, a lui Constantin-Voda Ipsilanti, purtind data de 1793.

Ca scaderi se înseamna :

a) Plata soldaților turci, facuta de Domnii Constantin Ipsilanti și Alexandru Suțu : 1.050.000 lei;

b) „Cheltuecele ci s'au facut de la Casa izdatului“: la neferi, lui Deli-Bașa, la Lipcani, calarași etc.;

c) Dobinzile banilor.

XIX.

Frumoasa condica, de care voim sa vorbim acum, le gata bogat în piele roșie cu armele Moldovei, cuprinde un mare numar de foi, dintre care însa au fost scrise numai puține. Ea se afla în biblioteca d-lui A. D. Holban, din Iași, care a binevoit sa ni-o împrumute pentru a o studia.

Aceasta nu e, ca precedentele, o condica oficiala, o condica de Stat, ci registrul particular al principelui Scarlat Calimah. El înseamna aici, în grecește — prin secretariul sau, adaugind însa cu mina sa, în litere, totalurile, — veniturile și cheltuielile sale în „prima Domnie“ și în „a doua“ pana la liberarea din captivitatea rusească. Mai departe decit data acestei liberari, ² 14 Octombre 1812, nu mai avem decit, pe o foaie ultima, oare-care note care merg pana la 1-iu Mart 1813.

Sa amintim în citeva cuvinte istoria acestor *doua* Domnii, din care nu se cunoaște în de obște decit ultima.

La 9 Septembrie stil nou, Scarlat Calimah era *investit*

Domn al Moldovei, în locul lui Alexandru Moruzi, dar *numirea* lu se facuse înca de la ¹²/₂₄ August, cum se vede din condicta noastră. Ambasadorul rus amenință cu ruperea relațiilor diplomatice și cu razboiul, dacă numirea lui Calimah și acea, simultanee, din Țara-Romaneasca nu vor fi revocate. La ¹/₁₈ Octombrie, Turcii dadura o promisiune în acest sens, iar la ⁵/₁₇ Moruzi, care apucase a sosi la Constantinopol, primia din nou caftanul Voevozilor. Ceia ce nu împiedecă pe Ruși de a ocupa principatele.

Moruzi porni înapoi spre Moldova la 4 Novembre st. n. Dar Rușii îi luase înainte, și Dolgoruki ocupase capitala. Domnul restabilit așteptă împrejurările la Focșani, unde se gasia înca prin Ianuar 1807. În aceasta luna, războiul cu Rusia fiind început și formal, restituirea colegului lui Moruzi din Țara-Romaneasca fu revocata, dar el însuși își mai pastra caracterul de Voevod moldovenesc până în Mart.

La aceasta data, fu numit în locul lui Moruzi Alexandru Hangerli, care purta titlul domnesc pana în Mart, fara a pleca macar din Constantinopol catre principatul său, teatrul al razboiului. În August, Calimah, care se gasia de mult în capitala Imperiului, înlocui, la rîndul său, pe acest efemer titular al Domniei. Plecă, dupa numire, în lagar și avu lipsa de noroc de a fi prins de Ruși la Rasgrad în ziua de 13 Iunie 1810, dupa ce ratacise în zadar printre Turci timp de trei ani de zile. Fu reținut la Harcov, până la ²/₁₄ August 1812. Liberat atunci, dupa încheierea păcii din București, el se duse, trecînd însa prin Constantinopol, sa-și ocupe Scaunul, care-i aparținea în teorie de cinci ani. El fusese confirmat la 8 Septembrie ale anului, dar nu intră în Iași decît „prin postul Craciunului”¹.

În condicta noastră Calimah menționeaza datoria ce-i ramesese din dragomanat. El înseamna amanunțit veniturile și cheltuielile sale: a) în Domnia întaiu; b) în a doua pana la instalare, fără a mai vorbi din nou de notele asupra unor cheltuieli posterioare acestui fapt.

Ea e unica în felul ei. Pentru întaia oara avem un castih personal al Domnului, în care-și noteaza condeiul cu condeiul cheltuielile politice secrete, și pentru întaia oara sintem în măsura sa judecam sigur, — nu după spusele unuia său ale altuia—cît costa Domnia, cît costaul plocoa-

¹ Izvoarele în Hurmuzaki, X, p. 557, nota 1. Cf. A. D. Xenopol, *Istoria și ge ealogia Casei Callimachi*, București, 1897, pp. 91—3 și Hurmuzaki *Supl. I*, p. 731, no. DCCCLVII.

nele catre Turcii influenți, cât costa drumul. Și i-răși pentru întâia oară avem o mărturisire din partea unui Domn asupra rezultatului banesc ultim al unei *întreprinderi* princiare, spovedania unui continuu, unui triplu deficit, pe care, cu noțiunile false ce avem despre Fanarioți, nu l-ar fi așteptat, de sigur, cetitorii.

După aceste câteva rînduri, necesare, de introducere, iată cuprinsul registrului, cuprinsul în resumat, caei sînt cheltuieli fara importanță și altele care, exprimate într'un jargon mai mult turcesc decît grecesc, nu-mi sînt inteligibile.

I. Sumariul tuturor veniturilor și cheltuielilor la Poartă și la Iași, ale Domniei d'întăiu, 12 August 1806.

Venituri :

a) 214.451 l., din veniturile Vistieriei (care nu se specifica, dar sînt, cum se știe: șferturi, dajdea mazililor și ruptașilor, dajdea negustorilor, și poate vre-o ajutorință. Ele au fost culese de Domn într'o administrație, care a durat nu „două zile“, cum afirma generalul rus Langeron, autor de memorii, ci vre-o câteva saptămîni,—aproape o luna'.

b) 36.800 l. din desetina ;

c) 32.342 l., 50 b., din vămii ;

d) 29.642 l., 64 b., din ocne ;

e) 119.266 l., 80 b. din vacarît, din șfertul d'întaiu și așijderea din al doilea ;

f) 500 l., de la bejenari [ruptași] ;

g) 34.821 l., din Casa rasurilor ;

h) 36.000 l., din șfertul d'întăiu, supt cuvîntul cheltuielilor de întoarcere ;

i) 21.367 l., 46 b., cele din veniturile Botoșanilor.

[Totalul:] 525.191 l. 46 b., cîți s'au lasat în calitate de *Âșt ghievmi* pe cincizeci și patru zile, după catastihul dumnealor caimacamilor.

[La cari se adaug:]

50.000 l., [dați] la Hububat-Haginesi, pentru zaherelele *murețepichi*.

30.000 lei, la același Hububat-Haginesi, pentru zahareaua *mucavelè*.

¹V. Hurmuzaki, *Supl. I*³, pp. 250—1 și p. 251, nota 1. Cf. Drăghici, II, p. 71: „În puține zile au fost la Galata, unde l-au întimpinat protestația lui Rodofinic, general-consul rusesc (care ordonă a se guverna țara tot de Caimacam). Oștile rusești se adunase preste Nistru... Pornind în ceasul acela Tătarii înadins la Țarigrad, a triea zi au și primit firmanul de mazălie“. (Trece în Țara-Romanească pe la Afumați, Erbiccanu, *Cron. greci*, p. 268).

10.000 l, la Iradi-Gedidi-Haginesi, pentru zahareaua ἐμαρτίων.

[Totalul încasarilor:] 615.191 l, 109 b.

Vin acum cheltuielile, în care deosebim :

a) Cheltuielile Camării, în care, după o listă specială, se cuprind sume date Ciubucciului, lui Chiurci-Bașa; b) *Varia*: „pentru hîrtie, lui Divan-Efendi“: 57.550 l.; „lui Mihai Vasiliu pentru un inel“: 1.400 l.; la două persoane „pentru ceasornice“, „pentru doua maiseturi ale corespondentului (κορρίσπονδέντε) din Viena“: 900 l., „avaeturile cu-cai“: 3.358 l.; ale tuiului 3.835 l.; tesrifagiului, 3.358 l.; Caimacamului Negri: 2.130 l.; „parintelui [Vlădicai] Naupliei, pentru o veche datorie a voastră“: 1.090 l.; Mare-lui-Dragoman: 15.146 l.; „saracilor și bisericilor“: 6.000 l.; „prea-iubitei mele Doamne, pentru cheltuielile ei“: 2.500 l.; „doctorului Pascali“: 1.000 l.; „archiistrului, pentru îngrijirea noastră medicală“; spițerului, lui Divan-Efendi, „dascalului și archimandritului“: 600 l.; „dascalului econom“ (τῷ διδασκάλῳ οἰκονόμῳ), 500 l.; „mile în numele Doamnei“, 750 l.; „spițerilor Petrachi și Costachi“; „credincierului după catastih“, „omului lui Franchini“ (*ainé*; dragomanul frances), „Doamnei soacre“ [Marioara Mavrogheni, nascuta Scanavi]: 3.000 l.; „cheltuielile marunte ale Constantinopolei“, 6.162 l. Totalul e de 456.008 lei. Vin apoi „cheltuielile de la Constantinopol la Anchial“: „harabale și cai de la Cula până la Cara-burnă“, „cheltuieli mici, prin al doilea Camaraș, de la Phanaraki până la ieșirea noastră din Iași“: 3.660 l., „lui Mustafă Bairactar, aian de Rusciuc, un zarf“, 1.300 l., și un ceasornic, 1.000 l.; pentru călărași, Tatari, „Vornicului Dimachi, mehmendariul nostru, pentru cheltuiala conacelor și cailor“, 3.268 l. Urmeaza cheltuieli cu „oameni împaratești“, cu vechilul Armașiei, „cheltuielile Comisiei de la Constantinopol la Giurgiu“, „cheltuielile conacelor de la Focșani până la Iași“, „cheltuielile cu haremul, pe mare“: 2.156 l., „la Birlad, la Focșani, — cheltuite pentru petrecerea și drumul Doamnei, după catastihurile Vornicului Dimachi“, „corespondenților din Viena“, 1.500 l.; „dar sfintei manastiri a Sf. Panteleimon, prin Mihalachii Chiurci-Bașa“; „bani împrumutați de la Vistierie fără pecetluită“, 2.445 l.; „ugiretul menzilor“, „cheltuielile beilicului“, „pentru 100 oca de unt trimes la Constantinopol“, 955 l.; „ale Botoșanilor date Doamnei pentru ne-

¹ Th. Blancard, *Les Mavroyéni*, p. 369 și urm.

voile și cheltuielile ei deosebite“: 21.367 l., 46 b; „cheltuielile de drum ale întorsului la Poarta“, 42.750 l., „cele cheltuite prin fratele nostru, beizadeaua [Iancu]“: 222.763 l. Între cheltuielile facute prin acest frate, întâlnim: 1.500 l., „Domnului tatalui mieu“¹, „pentru darul unei tabachere“, 1.500 l. și „la Birlad, Doamnei Smaragda Hangeri“, 4.000 l. Apoi ni se da, într'un tablou de total: „Privirea asupra cheltuielilor și veniturilor Domniei d'întaiu“:

	L.	B.
Cheltuielile	966.444	64
Veniturile	615.191	105
	351.252	79.

Adeca 351.252 l., 79 b. — „scrie însuși Domnul“ — am ramas datorî din cheltuielile Domniei d'întaiu, afara de datoria noastra din Dragomanat“.

A doua parte din condica e ocupată de „*Expunerea veniturilor și cheltuielilor celei de-a doua Domnii 1807, Iulie 24, în Constantinopol*, pe drum și în petrecerea noastra în Rumelia și în robie, pâna la liberare *ἰπλά μας*, la 2 August 1812“².

Veniturile sînt:

a) Un împrumut de la Turci, se pare: *παρά τοῦ μιλίου*, în suma de 200.000 l.

b) Bani dați de Doamna Beizadelei: 50.640 l.;

c) De la guvernul rusesc, în robie, „după obicei“: 10.000 l.;

d) „Cît ni-au dăruit boierii la plecarea noastra din țară“: 30.000 l.

Totalul acestor încasări de principe vagabond și de prizonier e de 290.640 l.

Venind la cheltuieli, avem, între cele notate anume, 10.000 l. dați „în haznaua Prea-Înnaltului [*ὑπερτάτου*; Vizirul] la Șumla“. Cele mai multe sînt însă puse în bloc, după cum între cele din urmă se înseamna cheltuielile din „Iulie [1812] pană la întoarcerea noastră din Harcov“ și „August, pana la plecarea noastra spre București“, de unde merse, dar nu de-a dreptul, la Scaunul saii din Iași.

Un capitol special formeaza „Catastihul cheltuielilor celei de-a doua Domnii prin Beizadea fratele nostru, de

¹ Alexandru-Vodă Calimah, caruia Scarlat îi dedică opera sa legislativă, muri abia în 1821 (Xenopol, *o. c.*, p. 86).

² Acesta e întaiul act al liberării, pornirea spre București, cu restul prizonierilor turci, credem; al doilea se petrecu în Octombrie, cum am văzut.

la 1-iū August 1812“. Între ele întîmpinăm : 1.000 l. „dumisale Caragea pentru capuchehaielicul lui“, 5.000 l., cai-macamului Sehsuvar-Paşa, dupa porunca Porţii“.

Tabloul de total e urmatorul :

„Cuprinderea cheltuielilor şi veniturilor Domniei a doua, la Constantinopol, în Rumelia şi în robia noastră până la liberare şi pornirea noastră la Bucureşti :

	Lei	Bani
Cheltueli	1.080.862	101
Venituri	290.640	101
	<u>790.222</u>	

Adeca „—adauge Domnul—790.222 l., 101 b., am rămas datorii din a doua Domnie până la liberarea noastră din 2 Octombrie 1812“.

Un ultim tablou de total coprinde cele doua socoteli generale anterioare, precum şi a dragomanatului :

„Alta socoteala a întregii noastre datorii, atît în dragomanat, cît şi în întaia şi a doua Domnie, pâna la liberarea noastră din 2 Octombrie 1812 :

183.550 lei din dragomanat

351.252 lei, 79 b., Domnia întaiū.

790.222 l., 101 b., a doua“.

Se mai adaug doua cifre: „165.000. Cât a cheltuit preaiubita noastră Doamnă pentru cheltuiala ei timp de cincî ani, în Constantinopol, afara de banii ramaşi din Iaşi, din cari 50.640 l. s'au dat Beizadelei, cum se arata în urma“ şi 200.000 l. τὰ παρὰ τοῦ μισίου, împrumutul de la Turci, credem. Totalul represinta suma de 1.690.025 l. 60 b.

Cum se vede, o frumoasa datorie, pe care n'o va fi plătit uşor Scarlat-Voda în cei şapte ani de cîrmuire, de la 1812 la 1819.

Dintre socotelile lui în aceasta Domnie, în sfîrşit efectiva, avem numai cîteva rînduri, pe p. 49, supt rubrica: „De la vechia socoteala pana la 1-iū Mart 1813.“ Sînt numai cîteva cheltueli de casa, care se suie însa până la suma de 561.150 l.

XX.

Numărul condicilor financiare pastrate la Biblioteca Academiei e mai mare decît al registrelor de socoteli din Iaşi, dar cele mai multe sînt posterioare anului 1800. Condicile de înnaintea acestor date sînt însa de o mai mare im-

portanța, din cauza caracterului lor particular, vechimii lor sau bogăției lămuririlor ce cuprind. Le vom cerceta deci mai de aproape decât pe acelea.

Cea mai veche formează un volum legat cu îngrijire, de un legator, care a fost și tipograf și de la care strămoșii noștri de pe la jumătatea secolului al XVIII-lea au capatat câteva cărți religioase. În adevăr, se cetește jos, pe tartajul din față: „Ierei Mihai, Mihailă“; în mijloc: „Mihailă Srilbi,“ iar jos: „S’au lucrată de popa Mihai în—“ (restul e ras). Tot așa, pentru primele notițe și pe cellalt tartaj. Numele complet e: preotul Mihail Strilbițchi.

Condica poartă titlul următor: „Condica dūmisale Ion¹ Sturdzea Hatmanul, leat 7265, Mai 30 dni“. În ea se înseamnă numai veniturile acestui boier, și e ast-fel singura care sa dea socotelile — cele de venituri numai — ale unei singure mari dregatorii. Căci nu trebuie sa uitam, la calcularea sarcinilor ce apasă asupra populației în epoca fanariotă, că pe lînga Domn membrii Divanului și, pe lîngă aceștia, boierimea mai mică, chiar și boierimea minusculă a agenților de împlinire și cenușerilor de cancelarii, își aveau socotelile deosebite. Afara de aceia de care ne ocupăm aici, asemenea socoteli s’au pierdut însă.

Pisarul lui Ioan Sturdza înseamnă deci numai „pocloanile dūmisale Hatmanului, cum sînt în condica Vistierii“, fara a se excepta „vre un om osăbit al Domniei, și cu poronca sa nu dē poclon“. În schimb pentru aceste venituri legale, Hatmanul renunța la cele abusive, consacrate până atunci de tradiție, îndatorindu-se a nu mai supara pe nime, „nici cu vin de vanzare... pe calaraș, nici pe satele care poartă menzilirile, nici cu foc, nici cu lemne,—nici pe calaraș, nici pe slujitori mai mult să nu-î supere, far de cāt acest venit pe obiceiū, adecă într’acesta chip“:

Iata acum și „chipul“:

- 75 lei, Leon Izboș, capitan de Soroca.
- 50 „ Ionița Beldiman, capitan de Coțman.
- 50 „ Costandin Sacazlăul, capitan de Dorohoiū.
- 30 „ Neculai Patrașco, capitan de Ropce.
- 75 „ Lupul Costachi, capitan de Codru.
- 50 „ Neculai, capitan de Tecuci.
- 50 „ Paleologos, căpitan de Covurluiū.

¹ Deci e o greșală cînd Ienachi Kogălniceanu, vorbind de boierii lui Scarlat Ghica, pomenește pe „Dumitrașcu Sturza Vel Hatman“ (Letopiseța, III, p. 233).

- 100 lei, Medelnicerul Necula, capitan de Greceni
 100 „ Vasilachi Cozma, capitan de Iaș.
 100 „ Anastase Poroșneul.
 80 „ Vornicie Sucevii.

Alte căpitani.

- 30 lei, Vasile, capitan de Ciuhuri.
 50 „ Danila, capitan de Puțeni.
 90 „ Trei bulubaș de Gălaț: Zaharie i Costandin i Costandin.
 50 „ Matei, bașbulubaș de Focșeni.
 30 „ Lupul, capitan ot tam.
 30 „ Apostol, capitan ot tam.
 30 „ Dima, capitan ot tam.
 30 „ Costandin, capitan ot tam.
 30 „ Panaitu, capitan ot tam.
 30 „ Iane Chitic, capitan ot tam.
 30 „ Ștefan, capitan de Agiud.
 75 „ Cinci căpitani cu abărani lor (?!) ot Cernauf.
 33 „ Sotnicul de Cazaci și vataf de umblatori¹ ot Soroca.

Bulubași din Curte.

- 50 lei, Bașbulubaș din Curte.
 25 „ Bulubaș al doile.
 25 „ Capitan de Draganii.
 25 lei, Sotnicul.
 30 „ Capitanul de Arnăuți.

Bulubași hătmănești.

- 80 lei, State Bașbulubaș.
 80 „ Doi bulubaș.

Căpitani de cîmpu.

- 30 lei, Vasile Rus, capitan de Heciü.
 30 „ Costandin i Sandu, capitan de Baraianu.
 30 „ Ionița Horciaci, capitan de Razina.
 30 „ Roman, capitan de Tabară.
 20 „ Ionița Leva, căpitan de Balănești.
 20 „ Ionița Malcociü, căpitan de Magură.
 20 „ Costandin Leva, căpitan de Rasipeni.
 20 „ Ursachi, căpitan de Caldarușea.
 20 „ Iordachi, capitan de panțiri ot Iubanești.

1 Adeca: curierii.

Căpitanii de menzil.

- 30 lei, Capitan de Focșeni.
 30 „ Capitan ot Galați.
 50 „ Capitan ot Barlad.
 50 „ Capitan de Iaș.
 50 „ Capitan de Ștefanești, de Crasna leuca.
 20 „ Țiganii coroeri¹.
 50 „ Capitan ot Vaslui.

Și reglementarea veniturilor Hătmaniei urmează ast-fel:
 „Însă Hatmanul acestor (*sic*) pocloane într'un an sa le iă, adecă la Sfintul Vasilea.

Calaraș hat[manești], și calaraș de la steagul lui Vel Capitan, și călăraș di pre la menziluri, și calaraș de cîmpu, și calăraș de margine, și barani, și îmblatori de Cernauț și de Soroca, și siminiu hatmanești, și siminii din Focșeni, și de Galați; care aceastea rufeturi toate sînt în sama Hatmanului, și sa obicinuisă Hatmanii ce era dupa vreme, de sa întîmpla și 2, 3 Hatmanii într'un an, toț le cerè și le lua vulpe hătmanească și prețul vulpei îl punè cît le era voia. Ce și pentru aceasta s'aũ hotarît dă tot omul, de la aceastea rufeturi mai sus arătatea, sa dè cite un leũ pol vechiũ, și numai o data într'un an, și, măcar de s'ar întîmpla și Hătmanii să schimbe și 2, 3 într'un an, ei mai mult sa nu sa supere.

Iar calaraș[i] de Chișinaũ, fiind că, de cînd s'aũ făcut acest menzil, n'aũ fost supăraț de catra Hatman cu nimica, purtînd menzilul cu cai lor și avînd mai mult supar și ostinele de cît alte me[n]ziluri,—hotaram Domnie Mea, nici cu acest un pol leũ vechiũ ce s'aũ hotarît să dè ceialaltũ, aceștia sa nu fie supăraț. Și, osabit de aceasta, cînd sa va întîmpla să se noiasca menzilurile, pe cai ce vor pune la menziluri sa s[a] plateasca Hatmanului de la Vistierie cîte 15 lei pa (*sic*) cal, și dumnealu sa opreasca cîte un leũ pe cal; iar cîte 14 lei sa cumpere cai, să dè pe la menziluri. Iar, afara dintr'aceste, să nu cutez[e] a lua macar un ban de la nimea.

Leat 7265, Iunie 11 dni¹.“

1 Cari prindeaũ șoimii ce se trimeteaũ în dar Turcilor de aproape saũ de departe.

¹ Cf. veniturile Hatmanului după reforma din 1776, în Petru Rășcanu, *Lefile și veniturile boierilor Moldovei în 1776. Document de la Grigore A. Ghica XV.*, publicat cu o introducere; Iași, Tipogr. Națională, 1887, pp. 8—9.

XXI.

Condica de venituri și cheltuieli a Domnului pe anul 1764 e mult mai amănunțita și mai îngrijita supt toate punctele de vedere decât condicile, mai târziu, ce le-am analizat pînă aici.

Veniturile poarta acest titlu : „Veniturile ce s’au luat la Visterie, carea s’au încarcat la sama aceasta și s’au aratat anume și la ce trebuința s’au dat și s’au cheltuit. 1764.“

Ele se compun din următoarele rubrici :

a) Ramașițe, și anume :

α) „18.248 lei, 115 b. Rămașița ce-au rămas de la sama ce s’au închiiat la mazilie Marii Sale Grigorie Ioan-Voda ;

β) 3.140 lei, 17 bani. Ramașița ce s’au gasat la mazilia Marii Sale Grigori Ioan-Vod pre la ținuturi, care s’au aflat de dumnealor boerii caimacamî, însa :

35½ l. Din agiutorința ot Suciav[a], adecă :

35,24. Panțirii ot Ropce: Dumitrăche Vărnăv ;

126,64. Dumnealul Paharnicul Costandin Cananò ;

90. Ilie Carste Șatraru, Vornic de Campulung...

4,15. Ungurenii ot Hărmanești, să[n] liud ot Mirești.

185,100. Din agiutorința ot Roman, adecă :

65 l., 100 b. Ce s’au aflat la ținut la feciori ocolași...“

Urmează asemenea rest din Covurlui („ce-au ramas de la samă“), cel din Orheiū, unde :

„36. Ce-au fost ramașiță călarași, de băraiacu; și s’au aflat luați de slugile Enciului Cupariū...“;

cel din Cernaui :

„Toader Giurgiuvanu, Vornic de Campul lungu rusascu, ce-au fost încarcat cu greșală..., fiind acest condei a Giurgiuvanului și în cele 787 lei, 33 bani a dăjdiilor, ce iaste la catastivu cu pecete, adecă...: 761 lei, 17 pol bani, ce s’au încarcat la sama cifertului pe dumnealul Spatarul, din care 100 lei s’au dat liafa leventilor, ce-au avut randuiț“.

La Hiriaū se menționeaza: „ocolul Coșulii“, „odaia Banesii Calmășoai“¹, „Neculai Lăpușnian“, ocolaș“, „Domnița Anița“², pe o moară ot Barlești; „Ionița Sava, sluga ot ocolul Bahluiulu“, „12,112 Costandin Perjul, din dajde mazililor, și 12,48 manăstire Unsa“, „Aga Aristarh, să

¹ Văduva lui Dumitrașcu Calmășul, Vel Ban, fratele lui Ion Teodor Voevod. El murise acum la 5 Februar 1759 (Xenopol, *Isf. și geneal. casei Callimach*, pp. 237—8), oînd cumnatul său îi acordă scutiri, „rămîndu cu feți și fete mioi“.

² Vre-o soră a lui Grigore Ghica.

dè izvod“, „panțirii ot Iubanești“. La Botoșani: „dumneae Baniașă Marie Calmășoai“, „Pitarul Nicolai Cog[alniceanu] din sap. (sic) ot Roman“¹, „Ionița Gheuca Spatar, ce-aŭ luat giudecatorie pe Maiu și de la izvod s'aŭ ras“, „Ioniț[a] Gherghel Post., ce-aŭ luat de la Suciav[a] pe doua luni, Maiu, Iunii, și de la izvod s'au ras“, „Lupul Stroici, ce-au luat de aici și s'aŭ ras“, „dumnealui Stolnicul Ștefan Roset, ce-aŭ luat de două ori, pe Iuni, ot Bacau“.

b) Dajdi:

α) „O dajde a mazililor, obicinuita, ce s'aŭ scos pe doua luni: Februar-Martie:“ sau:

„O dajde a mazililor, a neguțtorilor de Iaș, pe doua luni: Febrar i Martie“: 1324, 114.

β) Dajdea obișnuită a mazililor: April-Maiu: 1319 l., 90 b.;

γ) „doua dajdi ce s'au scos pe mazili, însa o dajde obicinuita pe 2 luni: Iuni, Iuli, și o dajde pentru poelonus baeramlacului“. Total: 2.639 l., 54 b.

c) Șferturi:

α) „Un cifert ce s'aŭ scos la April, dupa tablile ce-au dat zlotășii de pre la ținuturi.

Ug. pot.

748	15	Suciava	620		Bacăul
500	11	Niamțul	1247	14	Putna
317	10	Romanul	534	1	Tecuciul
400		Covurluiul		612	Cernauți
268		Tutova		614	16 Harlau, Dorohoi
249	15	Vasluiul		137	19 Carligatura
298	10	Falciiul		502	10 Ținutul Iașii
1210	4	Lăpușna, Orheiul		42	Târgul Iașii.
380	10	Soroca			

8.684, 15 bani; cate 2 lei, 90 bani galbanul, facu: 23.883 lei, 7 pol bani.“ La cari adaugindu-se 1194, 18¹/₂, „banii giudecatoriei, câte 2 parale noi de leu“, fac 25.077 lei, 26 bani.

β) „Un cifertu ce s'aŭ scos dupa cifertul lui April, dupa tablile“, etc. Anume: Suceava, 741, 3; Neamțul, 477, 10; Romanul, 308, 10; Bacăul, 620; Putna, 1239; Tecuciul, 534, 1; Covurluiul, 394; Putna, 268; Vasluiul, 247, 15; Falciiul, 298, 10; Lăpușna, Orheiul, 1209, 14; Soroca, 349, 15; Cernauți, 612; Harlau, Dorohoiu, 604, 6; Carligatura, 127, 2; Ținutul Iașii, 502, 10; Târgul Iașii, 42. Totalul e de 24.762 lei, în cari se adaugă *giudecatoria*, în suma de 1179 alți.

1. Un membru necunoscut până acum al acestei familii.

γ) „Cifertul îndoit se s'au scos la Maiu“ : Suceava, 717, 14; Neamțul, 464; Romanul, 301, 10; Bacaul, 600; Putna, 1208; Tecuciul, 534, 1; Covurluiul, 386, 10; Tutova, 257,15; Vasluiul, 247,10; Falciul, 285; Lapușna, Orheiul, 1164,7; Soroca, 349, 15; Cernăuții, 600; Hîrlaul, Dorohoiul, 568, 16; Cîrligatura, 127, 2; Ținutul Iașii, 500, 10; Țirgul Iașii, 42. Totalul e de 8.354, 10. Se adaugă *judecătoria*: 2.297 și „2.297 lei, 58 poi bani, cate 2 parale noi de leu, ce s'au luat mai mult la acest cifertu, pentru paguba zahereliu“;

δ) „C[1]fertul îndoit ce s'au scos pentru pocloanele bae-ramliculu“ : Suceava, 717,14; Neamțul, 464; Romanul, 301,10; Bacaul, 530; Putna, 1197,12; Tecuciul, 534,1; Covurluiul, 386; Tutova, 257,15; Vasluiul, 247,10; Falciul, 285; Lapușna, Orheiul, 1164,7; Soroca, 349,15; Cernăuții, 600; Hîrlaul, Dorohoiul, 568,16; Cîrligatura, 127,2; Ținutul Iașii 500,10; Țirgul Iașii, 42. Totalul e de 8.273,12. Se adauge *judecătoria*: 2.275 l., 29 b., și „2.275 lei, 29 bani răsura zlotaşilor pe un cifert ce s'au luat la Vistirie“;

ε) „Cifertul îndoit ce s'au scos la luna Iunie“ : Suceava, 720; Neamțul, 442,5; Romanul, 286,4; Bacăul, 489,13; Putna, 1152,10; Tecuciul, 530; Covurluiul, 386; Tutova, 247; Vasluiul, 241,15; Falciul, 285; Lapușna, Orheiul, 1087,1; Soroca, 334,7; Cernăuții, 575; Hîrlăul, Dorohoiul, 554,10, Cîrligatura, 127,5; Ținutul Iașii, 500,10; Țirgul Iașii, 42,2. *Judecătoria* se socoate 2.200 lei, 36.

„Estract de sama Visteriei, întru care s'au încarcat toate veniturile ce s'au luat la Visterie, inșa afara de scăderi“ : 218.833 l., 92.

Aceste scaderi sînt :

a) La rămașița β) : între altele, „răsura din agiutorința ot Suceava“ ; 3.016,24 „liafa și emeclicul slujitorilor Curții și alte marafeturi, pe trei luni: April, Maiu, Iuni, dupa foaia cu pecete gospod; 1764, Iuni 30;“

b) La dajdea α) : „304. Ce s'au luat de Mariia Sa Grigorie Ioan-Voda... ; 60 de la neguțitorii de Iaș, din 150 lei ce-au arătat ca au dat, afar [ă] de 90lei, ce s'au împlinit, fiind-că s'au adevorit ca n'au dat... ; 30,113. Radicatura ce s'au facut din dajdile mazililor, a ruptașilor Camariu, ce s'au scos la Fevruarie, Martie; căpitanii de pre la menziluri (Bîrlad, Vaslui, Rasapeni, Magura, Tabara, Razana, Căldarușe, Hecî, Ștefanești, Crasnaleuca, Iubanești, Balanești, Barăiani)“;

c) La dajdea β) : 30,113 iar „radicatura căpitanilor de pre la menziluri“;

- d) La dajdea γ) : Capitani de menziluri, 65,24 ;
 e) La șfertul α) :
 „8 lei pe 4 liude darvari¹ a dumisale beșliagai de Iaș ;
 4 „ birul țimirașilor ot Șipote, ot Iubanești (2 la Cernăuți) ;
 50 „ ostentiala diacului de Visterie, ce-au stransu acest cifert“ ; total 64 l.
 f) La șfertul β) ca mai sus, afara de : „2, birul odag iului de la Scantei“ ;
 g) La cifertul γ) : scutelnici beșleagai din Iași, 8 lei ; 8 lei, „2 liude, scutelnici a surorii lui Poșta Maestru, din cifertul lui April, din cifertul lui Maiu.“ Total : 82 l. ;
 h) La șfertul δ) : ca mai sus. Total : 66 l.,
 i) La șfertul ϵ) : sora lui „Poșta Maestru“, etc. ; „avaetul dumisale Vel Vistier, din cifertul acest îndoit, a lui Iunie“. Total : 620 l.

Venim acum la cheltuieli : „banii ce s'au cheltuit din veniturile aceștii sami cu pecete gospod“.

a) Cheltuieli cu Turcii, și anume :

α) Pentru sarcinile legale ale terii : „Bani triimis la Țarigrad“ : la Mart 28, 1764, 23.500 l. ; la 13 April, 20.000 ; la 19 Iunie, 50.000 ; în cursul anului, dupa polița capuchehaielelor, 25.000. Total : 118.500 l., duși prin levenți.

β) Furnituri : „zahareaoa“, pe fiecă luna turceasca—, la Hotin : 1350 l. Total : 4.050 l. ; „Cherestè i salahori. Plata cheresteli de taiat : de carat ot Orheiù, ce s'au trimis la Calbur“¹ : „șarampoi stejar“, „cașaclacuri stejar“, „plata cheresteli ce s'au taiat și s'au triimis de la Orheiu la Vozie, și s'au luat un sabeptalrir“ : „stalpi“ (și cu „carale muntenești“), „stălpı babale“, „criș“, „oca carbuni“ ; „bani ce s'au dat la Benà-Emeni de la Vozia“² ; „pentru mucaeseaoa zaherealii“ : pentru cea „ce s'au pogorat de pie la ținuturi la schele Galașilor la randuiala de primavara, 1764“ : cumparata cu chila de diferiți boieri la ținuturi, ea costă 3.023 l., 30 b. ;

γ) Poliți : „Dobanzile“. „Bașul pe 5 pungi de bani de argintu“, 35 l. ; „dobanzi ce s'au dat pe banii prodosiei din cifertul lui Aprilie“ : 1074 l., 90 b. ; „30 l. Bașul la 1500 lei beșlici, ce s'au triimis la Căușani de s au schimbat, 1764, Iuni 22“. Total 1929 l., 116 b. ;

1. V. Hurmuzaki, X, p. 531 ; „Holzträger und Ofenheitzer“.

¹ Kilburn, la Nipru.

² Oceacov.

δ) *Daruri* :

1. „*La porți*“ : „coț de șal“, „blană cacom, care s'au triimis Marii Sal[e] Hanului cu Ivan treti Comis, prin mana dumnealor boerilor caimacami, 1764“; „o parechi de ochelari, ce s'au triimis la Aga Sultanului“; blana lui „Sarascher Sultanu“, care mai primește: „camari ferecate“, îmbracate cu „bulgarii“, „caruți giurgiuvenești ferecate“, „un radvan cu cafasuri ferecate și spanzurat în curale“; „caruți mocanești ce s'au triimis Marii Sale Bahta-Gherei Sultan ferecate“, „doua eccii“ pentru el, și un radvan ca mai sus, „375 cantari var, ce s'au triimis la Caușeni pentru saraiurile Marii Sale Hanului“; „cheresteaoa“ și „grinzi teiu“; „scanduri teiu“. Total: 7.973 l., 60 b.;

2. „*Daruri la agi mari*“: Resmî-Efendi, 1000 l.; Schemni-Aga¹ Mustafâ beiu, Capugi-bașa, 11.837 l., 60 b.; suita lui: „82 l., 60 b. 30 ug. zar. bacșiș la oamenii dumisale Schemni Agas, mergand gospod la dumnealui (și la plecarea Agai)“. — „Cele ce s'au facut pentru dumnealui Schemni Agas, însa: 82, 60, 15 coț stof cu fir, un obiialu i 2 perini“; alt „obiial“; „38 l., 90 b. la—coț ghermesut cu flori, lipscanesc, ce s'au facut un obiial, o saltè i 3 per[e]ni tij; Iuni 15... Aramuri ce s'au cumpărat pentru dumnealui Schemni Agas“: „sahani“; „bolduri“; „ghiucu“ (70 de parale oca), „tingiri cu capace“; „tigai“ (cite 57 de parale), „un stuchiart argintu“; „un ceasornic de argintu, ce s'au dat dar Dumnealui Unchiariü-Salahor“. „Blani și benișur ce s'au dat la oamenii împarateștu“; „o feregè postav verdi englizăsc, blanită cu pacè samur, cu profilu de samur pentru Schemni Agas“; „un contaș cu bun postav sata, blanit cu blană de carsale i cu zagarali, guș carsale, pentru Divan-Efendi“; un „beniș“; un „cubur“, etc. Total: 18.521 l., 10 b.;

3. *Daruri la Turci*: Unuia venit cu „zapt fermanu“ : „un top șamalagè“. — „Lui Agim Hoge, mergand la Mariia Sa Hanul“. — „La un ciohodar al dumisale Ismail-Motevelsa, viind pentru zaherea“. — „La un ciohodar al dumisale Ibrail-Nazir, viind pentru zaherea la April 15“. — „Lui Mehmet Ciohodar a lui Oru Benà-Emeni, ce-au venit pentru 200 liude salahori, i pentru 5.000 lei havalè“. — „Dumisale Ahmet-beiü“: „o blana sangeapu“; „un postav melir“; „un postav ecstra“. — „La Aga Marii Sale Sultanului“. — La un Turc: „un postav urdinar, prin mana dum-

1. Schemni Aga e funcționarul turc care aduce mazilia.

nealor boerilor caimacamă.— „La naipul de Benderiu“; „lui Zornazan-Baş[a]“; „lui Nagaragi-Başe“. — „S'au dat lui Giuvan-beiū, ce-aū venit de aū luat pe beşliaga de Orheiū, de l-au dus la Mariia Sa Sultanul; 1764, Iunie 22“. — „La marzacii care aū venit aice pentru şoimi; 1764, Iunie 23“. — „La harageriul ȝiganescu de la Hotin; 1764, Iunie 25“. — „20 l.; cari bani s'aū cheltuit prin mana dumisale medelnicerului Arghirie, cu marzacul ce-au venit cu iarlicul Sultanului, de s'aū scos nişte loc de la Tataři; 1764, Iunie 27“. — „La un ciohodar a dumisale Cară-Hasachi-Ismail Mutevelesi“.

4. *Conacile*. „146 l., 95 b., cele ce s'aū dat în patru zile la Galaţ oamenilor împarateşti dupa izvodu cu pecete gospod, cum arata anume, adeca Gioi, Maiū 27, Vineri, Sambăta şi Dumineca; 1764“. — „70 l., 45 b., cele ce s'aū dat la haremul Marii Sale Hafis-Ahmet-Paşa Chiupriulu-Olu, ce-aū venit cu bolozanul pe apa şi cu buiurultiu şi tefter, de cele ce sa-s dè din schele în schele; dupa foae gospod; 1764, Mai 13“. — „Cheltuiala ce s'aū facut la Galaţ cu Maria Sa Abdi-Paş[a], ce s'au întorsu de la Ramnic şi au mersu la Sacce de s'au împreunat cu Maria Sa Hafas-Ahmet-Paş[a] Chiupriulu-Olu, în ducatoare şi în viitoare, după 1764, Mai 19“. — „427 l., b. 78. Cheltuiala ce au facut Costandin Boşniag în cate zile au şezut dumnealui Schemni-Agas aice în Iaş, dupa cum arata foae gospod; 1764, Iunie 14“. — „42 l., 54 b. Cele ce s'aū cumparat cu bani din Iaş pentru dumnealui Schemni-Agas par la Galaţ, dupa foae gospod; 1764, Iunie 14“. — „2334 l., 104 b., cheltuieli ce s'au făcut cu Mariia Sa Grigorie Ioan-Voda, pe cate zile aū şezut aice şi cu conacele ce-aū avut de aice şi par la Galaţ. Cele ce s'au dat pe o zi: ... 500 paini, cate 2 bani, 40 paini pentru masa gospod (2 lei), 30 oca lumăn. saū (7 l., 60 b.), 5 oca facii ceara, câte 52 parale oca, 25 cara lemne (9 l., 45 b.), 1 oca cahvè (2 l., 60 b.). la kuhne, 20 cara fanu, cate 50 parale car[u], 12 merţe orzu, cate 50 parale ... Pe 18 zile, adeca de la Martu 27 zile pār la April 12, fac 1911 lei, 90 bani (se scad banii „ce n'au apucat sa-i dè la Vel Comis“). — Pentru „agarlacul“ lui şi „care ce s'aū luat cu beilicu“. — „Oamenilor ce-aū venit cu cai de pre la ȝinuturi, cate 1 para de paine pe zi“. — „Conace şi emeclicul ot Frumoasa“. — „Luni la pranzu la Frumoasa“. — „Conacu de la Scantei, iar piste tot conacile ce s'au facut prin mana Stolniculuī Beldi-

man¹ “. — Conacele de la Vaslui, Birlad, Prival, Braniște, Covurlui, Puțeni, patru în Galați. — „Cheltuielile ce s’au făcut cu conacele dumisale Huncher-Salahor, ce au radicat de aici pe Mariia Sa Grigorie Ion-Voda, viind de la Galați par aici, dupa foae gospod“. — „Cele ce s’au cheltuit cu Unchiar-Salahoriu, ce-au radicat pe Mariia Sa Grigorie Ion-Voda, în cate zile au șezut aici la Iași și par la Galați“: „la spoitul vaselor, putini, cofe, sfeșnice de lut, stecli de baut apă, scafe, strachini, ulcioare“; „36 l., 9 b., ce-au cheltuit pe baclavale, prajituri i zaharică, dulcețuri, farfurii și chesele, ce s’au pus aceste în cate zile au șezut“. — „628 l., 55 b. Cheltuielile ce s’au făcut la conacile Marii Sale Abdi-Pașe, care s’au mazilit de la Hotin, mergand în gios“. Itinerariul: Vasiliuții Marı, Ciuciulești, Rasapeni, Razana, Boldurești, Rabae, Stanilești, Targul Falciului, Targul Barladului, Tecuci. Cheltuieli cu „bacalici“. — „995 l., 76 pol. b., cheltuielile ce s’au făcut cu conacile dumisale Rasmi-Efendi, viind de la Birlin¹“. Itinerariul: Cernauți, Iubanești, Șipote, Botoșani. Se cumpara: „cofe, strachini, ibrice de lut i alte marunțușuri“. — „94 l. Cheltuiala ce s’au făcut cu conacele Marii Sale Mehmet-Pașa, mergand la Mariia Sa Hanu“. Itinerariul: Focșani, Tecuci, Birlad, Falciu, Lapușna. — „815 l., 88 b., cheltuiala ce s’au făcut cu conacele Marii Sale Mehmet-Pașe, ce-au mersu la Hotin, la ținutul Covurluiului“: „200 oca carne, cate 9 bani“, „100 oca orez, cate 8 parale“, „35 oca untu, cate 40 bani“, „1 l., 12 b., 4 oca mieri“, „72 b., 8 oca faina has.“, „1 l., 60 b., o oca zahar“, „4 miei vii, cate 25 parale“, „48 b., pol oca migdale“, „36 b., 2 oca nohot“, „90 b., 15 oca ceapa“, „1 l., 15 b., 15 gaini“, „60 b., 100 oia“, „2 l., zarzavaturi“, „15 b., 5 oca sare“, „36 b., 3 oca cașcaval“, „1 l., 20 oca lapte iagurtu“, „12 b., smantana“, „100 cara iarba, cate 60 parale“, „2 l., 30 b., 30 oca catrana“, „1 l., 105 b., 5 oca untu-de-lemn“, „9 b., oțat“, „48 b., 1 oca sapon.“ „Pe 5 zile, adeca Mercuri, Gion, Vineri, Sambăta, Dumineca“. Pentru suită: „20 scanduri, ce s’au făcut 3 tavale de dus bucate“, „piroane, de s’au făcut aceste sanii“, „ibrice de lut“, „36 b., cires pentru haremu“. — „Conacul de la Oance“ (al cui?): „90 b., 30 jamne“, „18 b., 3 oca lapte“. — „Zaherea ce s’au

¹ Gheorghe, apoi Ban; tatăl lui Alocu Beldiman, poetul.

² Resmî Efendi, ambasador extraordinar la Berlin. Parte din jurnalul său de călătorie, la ducere, s’a publicat în *Arch. ist.*, I¹, p. 183.

dat la 4 conace a Mării Sale Pașii, ce-aũ mersu la Hotinu“: „60 b., 2 puținii de pus lumănarile“, „60 b., 2 zambiri de pus orezul“. Itinerariul: Boldurești, Razana, Podul-lui-Ghermanu, Ciuciule, Vasiliuț, Hotin.

5. *Cheltuiala musafirilor*. „91 l., cheltuiala musafirilor ce-aũ venit la casile de be[i]lic, pe 10 zile“. — Alta data, 114 l., 3 b. — O cheltuială a „targoveților ot Lăpușna“. — „Cheltuiala odai ot menzilul Barladului“, Vasluiului, Ștefanestilor, etc. — „*Pentru nizam*“: „Pentru un bulubaș cu 3 saimeni, ce-aũ fugit de la Marie Sa Hanul“. — „S'aũ dat cu capichihae de Bendir, pentru un buiurultiũ de la Enicer-Agas, ce s'aũ triimis beșliagai de Chișnau, pentru Turcii facători de rautați, prin mana dumnealor boerilor caimacami; 1764“.

6. *Chiriile*. „La saimenii și Codrenii ce-aũ tras edecurile, pentru mancare lor“. — „1 leũ pentru 10 capestre ce s'aũ luat la Galați“. — „Hogeretul pe 35 cai, ce s'aũ luat de la ținut Tutovii și au vinit cu dumnealui Schemni Agas de la Bărladu păr la Vasluiu, pe 8 ceasuri, cate 10 bani de cal pe ceas“. — „Chirie la un car mocanescu, ce aũ dat starostile de Putna dumisale Tefterdariului“.

7. *Bacșișurile*. „11 ughii zăngirlii i 5 nisfieli tunuz“. — Total: 52 l., 45 b.

8. *Alte cheltuieli*. „Unui beșliũ mergând la Galaț cu un surgun, la April 9“. — „Cheltuiala la un Ogiacu-Ceauș de la Hotinu, împreună cu 2 noveccii, carii aũ dus 2 Turci vinovați la Hotin, ce-aũ ucis un harab[a]giũ“. — „La un beșliũ mergand la Galaț c'un vinovat“. — „La Anastas, care aũ venit de la Crămu, cu porunci de la Mariia Sa Hanul“. — „Cu un stiag ce s'au facut la beșliũ“. — „S'au dat la un sirman ce-aũ venit de la Măriia Sa Sultanu cu iarlac pentru pricina lui Teven Jidovul; 1764, Iunie 23“. — „Ce s'au triimis la capichehaia de Cașlă pentru cheltuiala a trei iarlacuri: unul pentru Hatmanul de Dubasari, unul pentru Dunduc-Marza, unul pentru Beiu-Marza, sa i sa radice cașla din satul Costești; 1764, Iunie 22“. — „3 l., 60 b., pe doi berbeci ce s'aũ dat la dumnealui Capegi-Bașa Schemni-Aga, de i-aũ taiat la Curban-Baeram, la Galați“.

9. *Lefle Turcilor*. „36 l. Beșliagai celui vechiu ot Galaț, pe 6 zile a lui Mart... 20 l. Beșliagai de Harlau, pe 15 zile a lui Mart... Beșliagai beșliilor de Iaș, pe 2 luni, April-Maiũ, cate 208 l. pe luna... Beșliagai ot Focșeni, pe 2 luni..., cate 85 lei pe luna... Sărdariului de Galaț i ne

ferilor lui..., cate 187 lei pe luna... Bešliagai de Barladu i neferilor lui, cate 45 lei pe lună... Bešliagai de Vaslui..., cate 10 lei pe luna... Bešliagai de Huși..., cate 35 lei pe luna... Bešliagai de Chișnău i neferilor lui..., cate 90 lei pe luna.. Iazagiuluî ot Chișnău., cate 10 lei pe luna.. Bešliagai ot Orhei..., cate 16 lei pe luna... Bešliagai de Soroca i neferilor lui..., cate 52 lei pe luna... Bešliagai de Movilău i neferilor lui..., cate 90 lei pe lună... Bešliagai de Cernauți i neferilor lui..., câte 55 lei pe luna... Bešliagai de Harlau i neferilor lui... Bešliagai de Botoșani, pe Iunie, însă 15 lei Bešliagai, 20 lei la 4 neferi... Emeclicul lui Osman Ceauș-Aga pe 2 luni..., cate 40 lei pe luna... Emeclicul mehterilor turci..., cate 33 lei, 40 bani pe lună... Bešliagai i neferilor ot Focșeni... Sardariulu i neferilor ot Galaț.. Sardariul..., Odobașe., 25 neferi (plata lor : 50, 12, 125 lei). Bešliagai de Huș pe Iunie, însă 15 lei Bešliagai, 20 lei la 4 neferi... Bešliagai ot Cernauți, pe Iulie, însa 25 lei Bešliaga i 25 la 5 neferi“. Totalul : 2.657 l., 80 b.—Plus un „avaet“ de 150 l.

b) Cheltuieli politice:

1. „Pentru rădicare Marii Sale lui Voda.—Cheltuiala celor ce-aũ mersu înaintea Domniei la Țarigradu“ : „copii din casa“ și „ispravnicul de copii“, „tuiungii“, „steg[ar]i lãnga sangiacu“, „trambacii leș de la dumnealu Hatmanul“, „un surmaci i un doboș“, „2 armașeri“, „2 șetrari“, „6 masalagi“, „leventii“, „7 comișeri“, „1 curălar“, „1 cocieriu“, „1 Țigan hierar“, „un camaraș galațan“, „17 vezetei streini“, „66 telegari“, „2 bucatari“, „o scatulșca cu vutca“, un odobaș de leventi, carata ce merge la Galați, „zăbali nemțăști“, „cheltuiala ce s'au facut prin mana Pitariulu Gheorghii, mergandu cu radvanile la Țarigradu, pentru vinire Marii Sale lui Voda, însa cu meremetu radvanurilor i alte cheltuele“, „cheltuiala ce s'au facut la venire Marii Sale lui Voda, prin mâna dumisale Stolniculu Beldiman“.

„Pentru radicarea Marii Sale Grigorie Ioan-Voda. — 130 lei chirie la un car mocanescu, ce-au mersu cu Marii Sa la Țarigradu, prin mâna dumilorsale boiarilor caimacamii.“— „80 lei la un odobaș i 6 siimeni ce-aũ mersu cu carăle cu boi ce-aũ încarcat agarlăcul Marii Sale par la Galaț, prin mana dumnealor boerilor caimacamii“. „S'au dat la 7 cara mocanești ot Soveja, ce-au venit pentru radicare Marii Sale Grigori Ion-Vodă și, nefiind trebuitoarea, s'au întorsu înapoi“.

2. „Celor triimiș în parți streini“. „Pentru 200 ughi un-

gurești, ce s'aũ triimis la musu Laros¹ prin mânia dumisale Spatarului Ianacachi Milo², cari bani s'aũ dat de dumnealor boerii caimacamĩ, 1764... La 5 umblatori ot Cernauți, ce-au imblat cu poștia la Leov, în 5 saptamani, cate 10 lei de saptamanã... La un imblator ot Cernauți, ce s'aũ triimis la Leov cu un plic cu galbinã... La un imblator ot Cernauți, ce s'aũ triimis la Leov cu un plic cu carți, care plic au venit de la Țarigrad cu dumnealui Postelnicul Caragè... Cheltuiala la doi imblatori ot Cernauți, ce s'au triimis la Varșavu cu trebĩ; 1764, Iuni 23... Pentru 200 ughi ungurești, ce s'aũ triimis la Varșav, la musu Laros, sacritar; 1764, Iulie 13". Total: 1847 lei, 80 bani.

3. „La locuri știute de gospod:“ „prieteni“, „la April în 4, fiind gospod la Țarigradu:“ inele, tabachere, ceasornic. Total: 3.855 lei.

c) Lefi:

α) *Celor triimiș cu haznele*: „270 l. cheltuiala celor ce s'aũ triimis la Țarigradu în menzil, cu polițe și cu carți catra gospod, prin mana dumnealor boerilor caimacamĩ, la Mart 29". Total: 1110 l., 96 b.;

β) *Celor triimiș pre la sarhaturĩ*: „La 2 saimenĩ ce-aũ mersu cu haznè la Caușani, cari bani s'aũ dat prin mânia dumnealor boerilor caimacamĩ; 1764.“ — „Dumnealui Camarașului Neculachi Vintura, mergandu în trii rânduri la Braila; 1764, Iunie 11.“ — „Cheltuiala drumului dumisale

1 De Laroche. Acesta era în 1763 (de prin 1758) „secretariũ la departamentul Afacerilor-Strãine în Moldova“ și ieși innaintea lui Resm̃-Efendĩ (*Acte și fragmente*, I, p. 379, No. 3). În 1764, dupã depunerea lui Grigore Calimah, el fu stabilit de noul Domn, Grigore Alexandru Ghioa, în calitate de agent la Varșovia (Hurmuzaki, *Supl. I*, p. 724, No. 1039). El păstrã acest loc și în a doua Domnie a lui Grigore Calimah, și chiar în scurta stãpnire a lui Constantin Mavrocordat, trimetĩnd rapoarte colorate în sens frances (*ibid.*, p. 743, No. 1054; cf. *Acte și fragmente*, I, pp 392—3, 396). În 1769 Turcii îl trimiserã la Viena (Hurmuzaki, *l. c.* p. 774, No. 1106). La 26 April 1773, îl aflãm, fãrã ocupație, la Olmütz (*ibid.*, p. 882—3, No. 1253) La 1774 cerea a fi întebuințat undeva de Franța, chiar în principate, unde s'ar fi fãcut pent.u el un consulat (*ibid.*, p. 886, No. 1260; p. 897, No 1273). Apoi, dupã pace, trecu poate în serviciul lui Al. Ipsilanti (dar v. Sestini, *Viaggio a Viena*, p. 6); pe Nicolae Caragè și Mihalachi Suțu îi servi ca secretar, de și fusese vorba un moment a-l face consul la Durazzo (Hurmuzaki, *Supl. I*, p. 12, No. 22; p 14, No. 26; pp. 17—21, pp. 27—8, No. 48; p. 40, No. 66).

2 Cf., pentru el, mai ales ce se spune în I. Tanoviceanu. *Un poet moldovean din sec. al XVIII-lea: Matei Milo*; în *An. Ac. Rom.*, Ser. II, XX, Secția literarã.

Postelnicului Antiohi Caragè, mergand la Cram; 1764, Iunie 17^a. Total: 935 lei;

γ) *Celor triimiș cu trebi*. Treti-Ușerul ce vine înaintea lui Salahor-Aga, care ridică pe Domn; „la April 4^a.” — „La un ușerel ce-aŭ mersu împreună cu meimandariul moschicescu la April 11, prin mana boerilor caimacam, 1764^a.” — „Doi bucatari¹” pentru același Salahor-Aga. — „50 lei. Lui Gavrilaş, mergandu la Cernauți, înaintea dumisale Razmî-Efendi, sol, ce vine de la Berlinu, prin mana dumnealor boerilor caimacam; 1764^a.” — „Lui Petrachi Pitarul, mergandu înaintea Marii Sale Pașii ce trece la Hotinu.” — „La un masalagiŭ, ce-aŭ mersu cu dumnealui Schemni-Agas par la Galați.” — „La doi saimeni ce-aŭ mersu dinpreună cu hazneoa dumisale Casapbașii la Focșeni; 1764, Iuni 16^a.” — „Cheltuiala lui Iordache Vintura, biv Vel Căpitan ȝa darbani, mergand sol la București; 1764, Iuni 16^a.” — „La un ușerel de liafa.” Total: 278 lei;

δ) *Calarașii de Țarigradu*. „Calarași galațeni”. Total: 910 lei;

ε) *Lipcanii*, trimeși la Hotin, la Crîm, la Cișlă, la Focșani, la Bender, la Ismail, la „Oru”. — „2 lei un Lipcan cu ofițer prusascu la Cernăuț; April 12^a.” — „Un Lipcan la Roman i la Radauț, pentru telegar; April 15^a.” — „2 lei un Lipcan la Focșeni, cu un ofițar niamțu, mergând la București; April 15^a.” — „La Ocna.” — „Un Lipcan pre la ținuturi, cu cartile cifertului.” — „Un Lipcan cu mehtup la Rasmi-Efendi.” Total: 301 l., 30 b.;

ζ) *Lefile creștinilor*. „Emeclicul medelnicerului Vasilachi..., cate 30 lei pe luna... Emeclicul lui Ștefan mehtupciul..., cate 50 lei pe lună... Lui treti Ușer... cate 5 lei pe luna... Lui Ștal pisariu¹ (20 lei). Emeclicul la 9 ușerei, un odagiu..., cate 30 lei pe luna... Emeclicul lui Grigori ceasornicar² (5 lei). Diaconului de la biserica gospod de pe poarta (5 lei). 30 lei. Liafa și emeclicul nevestii lui Locman gerah (15 lei). Emeclicul bucatarului de la casile de belicu..., cate 5 lei de luna... Căpitanului de menzilul Iași..., cate 10 lei pe luna... Capichehaieli de Cramu (100 lei). Capichehiei de Cășla..., cate 50 lei pe lună... Capichehiei de Benderiŭ (70 lei). Lui Neculi Sulger, capichehaiă de Smil (30 lei). Capichehiei de Hotin (50

¹ Asupra lui Stahl, v. și documentele din archiva biseri ceî ca tolice de la Iași, în Iorga, *Registr de socoteli relative la Istoria Romînilor* (supt presă), p. 108, No. 62; p. 108, No. 55.

² Văduva lui e menționată într'unul din documentele din Iași

lei). Capitanului de menzilul Focșanii (10 lei). Trambacilor, toboșului, surmaciului ot Focșani (12 lei). Capitanului de menzilul Focșanii (10 lei). Trambacilor ot Chișnau (15 lei). Pisariului ot Soroca (8 lei). Pisariului ot Cernauța (8 lei). S'au cheltuit la episcopie Radauțului, pe 2 luni... 36 lei. (Pe alte doua, 42). Leventilor pe April... 546 lei". Se compun din: „Gheorghie Capitanul, Odabașe, Ceaușul, Baeractariul, 30 liude leventi, cate 5 lei. Stiagul lui Leon-dari Capitanul. Stiagul lui Neculi Căpitanul“. „Emeclicul la 2 maturariș moldovenci, cate 4 parale pe zi... Luu Ghiorghie cantareș de la biserica gospod (5 lei). Total: 1949 lei;

d) *Cheltuiala Curții:*

α) „Curte gospod“: „14 lei pentru 4 testeli hărtii turceasca, cate 3 pol lei... Pentru 832 topuri de masalà, ce-au arsu la Curte gospod în 32 zile ce-au șezut Mariia Sa Grigorie Ion Voevod, cate 26 topuri pe zi... Pe o sinie de 14 oca, 3 litre, câte 2 pol lei oca, pentru trebuința gospod... 19 lei, 60 bani, 2 oca prav de pușca, de s'au slobozit tunurile la Curban Baeram... 12 lei, 60 bani pe 10 vedri pacura, i 300 topuri pentru trebuința masalalilor, i o piele ce s'au luat pentru dresul dobelor; 1764, Mai 28. Lei 4 pentru 2 berbeci ce s'au taiat între tuiuri la venirea Domniei; 1764.—150 lei. Pentru 150 vedre vin, ce s'au luat la pivnița gospod; 1764, Iunie 7.—3.660 lei. Cheltuială ce s'au facut prin mana lui Gavrilaş Ușer cu așternutul Curților gospod... 1764... Cheltuiala ce s'au facut prin mana ispravnicului Papii cu meremetul Curților gospod... Pe 75 giamuri, cate 18 parale („giamuri de mijloc“ și „mici“); „15 lei pe 75 giamuri de mijloc, ce s'au pus la casa dascalului Evghenii“. Total: 4.478 lei, 53 bani.

β) „Cupărie i ciohodarie“. „Pentru stecle i carafile i pahare ce au luat Vel-Cupar pentru masa gospod; 1764, Iunie 9. 30 lei pe 15 ocă vutca, ce s'au cumpărat la Curte gospod, prin mana dumisale Vel Cupar, cate 2 lei oca; 1764, Iunie 21“. Total: 45 lei.

γ) „Grajdiul gospod“ „Pe o pareche hamuri cu paftale i cu moșuri... Pe o carata ce s'au luat de la Beizadè... Meremet ce s'au facut la aceasta carată.. Pentru un radvan ce s'au cumparat... 1000 lei pentru 500 stoguri fanu“. Total: 1835 lei.

δ) „Viile gospod“. „Lucrul viilor de la groapa de primăvara prin mana dumnealor boerilor caimacamii“: între altele și „de paruit“. Total: 114 lei;

e) *Daruri la creștini.*

α) Cu acest titlu: „245 lei, 90 bani. S'au dat lui Ioniță,

omul Mării Sale lui Vodă, viindu cu vestire Domnii¹, prin mână dumnealor boerilor caimacamı: „30 lei, 10 coți at-laz florintinu“. „Pentru 2 postaje ecstra“. — „Pentru o tabachere de bagă, ce s'aũ dat consului²“. — „Vozarii,³ cariĩ au trecut calabacul gospod“. — „Cupariului ce aũ venit de la București.“ — „Pentru o blană carsac, ce s'aũ îmbracat pe dumnealul Cupariul ce aũ venit de la București la Gălați“. — „Blana păntece carsac cu 30 lei, pentru guș (*sic*)“. Total: 624 lei, 90 bani;

β) „Caftanile.“ „Un caftan pe dumnealul Ștefan Roset, Vel Logofăt; 1764, Iunie 6. Un caftan pe dumnealul Ion Cant[a], făcându-se Vel Vistier; 1764 Iunie 6. Un caftan pe dumnealul Costache Guliiano, făcându-se Vel Spatar; 1764, Iunie 6. Un caftan pe dumnealul Costachi Conachi, făcându-se Vel Banu; 1764, Iunie 6. Un caftan pe dumnealul Manolachi, făcându-sa Vel Paharnic; 1764, Iunie 6. Un caftan ce s'aũ îmbracat pe Tofan, făcându-să Vtor Ușeri; 1764, Iunie 6. Un caftan pe Ștefan Hurmuzaki, făcându-se Vtori Vistier; 1764, Iunie 9. Un caftan pe Toader Varnav, făcându-s[e] treti Vistier; 1764, Iunie 9. Un caftan pe Tănas Giosan, făcându-s[e] logofat de Vistierie; 1764, Iunie 9. Un caftan pe dumnealul Lăscarachi Roset, făcându-sa treti Logofat; 1764, Iunie 11. Un caftan pe ceaușul de mehteri (11). Un caftan pe Neculachi Dracu⁴, făcându-să Vel Sulger (11). Un caftan pe dumnealul Arghirie, făcându-să Vel Sărdar (15). Un caftan pe dumnealul Iordachi Panaiotachi, făcându-se Vel Comis; 1764, Iunie 16. Un caftan pe dumnealul Grigoraș Lion, făcându-se staroste de Putna (23). Un caftan pe dumnealul, făcându-sa Sărdar la Gălaț (23). Un caftan pe Iliiaș, făcându-să staroste la Cernăuți (9). Un caftan pe Mehmet, făcându-s[e] Mehter-Baş (16)“. Total — caftanul costă între 10 și 20 lei—270 lei.

γ) „Milile“ „Mila de la gospodu lui Iacov ce-aũ fost Jid[an] și s'aũ botezat pe luna lui Iulie: 1764, Iunie 28.“ Total: 57 l.;

δ) „Bisearicile.“ „Preuților“, „Țircovnicilor“, „calinarșilor“. Total: 497 l., 60 b.;

¹ A nouei Domnii a lui Grigore Alexandru Ghica. V. mai departe, în text.

² La această dată nici un consul nu se află în principate. Tott, consulul francez în Crimeia, trecu prin Moldova abia în 1767. Nu înțelegem deci, de cine poate să fie vorba, dacă nu de predecesorul lui Tott, Ruffin. V. *Registre de soco'alii*, p. 75.

³ Podariĩ.

⁴ Suțu.

e) Supt rubrica: „Cheltuiala musafirilor“: „3 lei. Pe vutca i vinu ce s'aũ dat la dumnealui beizede milordos englez¹, prin m\u00e2na dumnealor boiarilor caimacam\u0131; 1764“. — „Cu dumnealui doftorul, cat aũ \u015fezut \u00een Gala\u0219 \u015fi par la Ia\u015fi; 1764, Iulie 13 ;“

5) Cheltuieli diverse („alte cheltuiiale“): „Pentru 2 astari ce s'aũ cump\u00e2rat, de s'aũ facut mu\u015amali.“ — „La 3 leventi, merg\u00e2nd dup\u00e2 ne\u015fte talhari ce s'aũ auzit c\u00e2 umbl\u00e2 piste Prut, prin m\u00e2na dumnealor boerilor caimacam\u0131.“ — „Pentru cheltuiala cuhniei, dumisale Postelnicului Antiohi Carag\u00e8, pe o luna.“ — „Cheltuiala dumisale Sulgeriului Leon.“ — „S'aũ dat un astaru ce s'aũ luat de trebuin\u0219a gospod, prin m\u00e2na dumnealor boerilor caimacam\u0131; 1764.“ — „S'aũ dat prin m\u00e2na dumisale Hrisoseculeo Ag[a], la carale ce-au carat gunoiu \u015fi padure, \u015fi mancare oamenilor, de aũ tocmit drumul de p\u0131atra; 1764“. — (Si pentru steaguri: „63 l., 101 b., pe 85 co\u021bi, un rup sandal, ce s'aũ pus la 10 stiahuri, adec\u00e2 3 stiahuri leventilor, 2 stiahuri \u00een curte, 3 stiahuri la H\u00e2tmanie, 1 stiaj capitanului de vanatori, un stiaj la Vel Capitan“, — „Croitoriului de lucru... Gaitanuri cu c\u00e2naturi, ce s'aũ facut la stiahuri.“ — „Cheltuiala ce s'aũ facut cu a\u015ternutul caselor ot Frumoasa...: 10 bogasii, de s'aũ pus dosuri la 27 perini... 12 l.; 108 b., 10 oca, 300 dramuri bumbacu la o salt\u00e8, la 3 perini mici.“ — „Macaturi de cit \u00een casa solului... 8 l., 105 b., 35 pol co\u021b panza moschiciasc\u00e2 la 6 perdeli, la feresti... Halcali, gaitanu, a\u0219a la perdele... 3 l., 90 b., 15 rogojini. 2 l., 60 b. 2 hartii \u021binte galbene, \u021binte de fier me\u015bin, plata s\u00e2haidacarilor pentru a\u015ternuturile lor... 1 l., 90 b. Ibr\u0131sim de cusut postaj\u00e2le, a\u0219a la \u00eenfa\u0219at perinile; de facut 6 verigi de fer la 6 perdeli la feresti... 3 l., 9 b., 950 drani\u021bi, cate 8 parale suta; 1900 cui, cate 2 pol parale suta, ce s'aũ \u015findilit casale... 25 co\u021bi flanela, cate 90 bani... Cit bun sup\u021bire, c\u00e2te 90 bani... Cit al doile mana, cate 75 bani... 29 l., 30 b., 9 pol co\u021bi postav novigatonu²; 1764“. — „Cheltuiala rarailor pe luna lui Maiu“. — „9 l. S'aũ cheltuit cu 8 gente ce s'aũ f\u00e2cut calara\u015filor de \u021arigradu.“ — „Pentru 2 dobe, 3 ziluri, 3 parec\u0131 nagarale.“

5) *Cheltuiala Visteriei*. „76 l. Obic\u00eenuita cheltuial\u00e2 a Visteriei pe luna lui Apr[il], \u00een Caimacamie“, pentru „hartii“,

¹ E vorba de lord Baltimore. O parte din jurnalul lui de c\u00e2l\u00e2torie \u00een *Arch. ist.*, I, pp. 183—4.

² Poate *neue Gattung*, gen nou !

„ceara tare niagra“, „pânză de pungă, cu 60 bani, de cusut“, „cernială i șfara“. — Și „pe luna lui Maiu în Căimacamie“. Cheltuieli „pe luna lui Iunie.“ Total: 110 l.

Condica se termină cu urmatorul resumat :

„Ecstract de adunarea sumelor de bani ce s'au cheltuit cu pecetluituri gospod.

201. 355 l., 77 pol b. facu peste tot bani cheltuiți, cari scazăndu-sa din 218.833 lei, 92 bani, suma veniturilor aceștii sami, mai rămâne ramașita 17. 528 l., 14 pol bani.“ Vine apoi resumatul grec și semnaturile Logofeților, Vornicilor, Hatmanilor.

Din punctul de vedere al istoriei politice, registrul nostru are o însemnatate cu atât mai mare, cu cât nu știam nimic precis asupra înlocuirii lui Grigore Calimah prin Grigore Alexandru Ghica. Ienachi Kogalniceanu spune ca ea s'a petrecut în Februar ², iar după o instrucție prusiană din 10 Maiu ea se savîrșise de curînd ³. Am vazut din condica financiara ca înca în Iunie administrau Caimacamii, ale caror nume nu le cunoaștem ⁴.

XXII.

Sama pe care o vom analiza acuma e pentru o parte din anul 1776, supt Domnia noua a aceluiași Grigore Alexandru Ghica, un administrator escelent și un iubitor de reforme. Ea se deosebește în multe puncte de cea din 1764 și, cum vom explica în studiile ce ne propunem a face pe basa acestui material, lucrul se datorește în mare parte tratatului din Cuciuc-Cainargi și hatșerifulu din 4 Novembre, care-l urmă ¹.

Titlul e : „Sama Visteriei, în care s'au incheet ciferitul d'intăi al așăzării birului țerii, ce s'au scos la Iulie, și

² *Letopisește*, III, p. 250.

³ *Acte și fragmente*, III, p. 383, No. 3

⁴ Notăm aici sumele care n'au fost date în text: Bani la Țarigrad, 118.500 l.; dobinzi, 1829 l. 116 b.; zahereă, 4.050 l.; cherestea și salahori, 3. 375 l., 110 b.; avatură, 150 l.; la Porți, 7.973 l., 60 b.; daruri la aghi mari, 18.521 l. 10 b.; Ridicarea lui Vodă, 4.962 l., 67 b.; Ridicarea lui Grigore-Vodă (a doua sama), 1140 l., 80 b.; Daruri la Turci, 5.061 l.; conace, 7.879 l., 66 pol b., musafiri, 1358 l., 55 b.

¹ Sturdza, *Acte și documente*, I², p. 139 și urm. Cf. Hurmuzaki, p. 16 și urm. Observ. că Sama pe 1776 a fost analizată pe scurt și în V. A. Urechă, *Ist. Romînilor*, I, pp. 253-6

dajde d'intăi a mazililor și a neguțitorilor i a ruptașilor, și slujba desetenii, și cifertul al doile, ce s'au scos la Avgust 1776, fiind Visternic-Mare dumnalui Neculai Roset."

Ca venituri avem:

a) „Slujba desătiniî dintr'acest an 1776. 27.000 lei s'au vândut slujba desătiniî din anul acesta la cochii fvechi dumisali Chiriți Lucachi, afara de 300 stupi a Mariilor Sali beizadelelor, adecă 5 la Hotarnicenî și 100 la Trifești și afară de 67.000 stupi, ce s'au facut ridicaturî boerilor și giupaneselor săraci, și afara de avaelul dumisale Vel Logofat, cate 3 lei de punga, pe sama cumparaturii și afară de 500 lei avaelul dumisale Vel Vistiernic, și 150 lei ostinala diiacului de Visteriia, ce strangi slujba desătiniî, ce i-au dat desătnicii de la sane, piste soma cumparaturii";

b) „Dajde d'intăi a mazililor și ruptașilor, ce s'au scos pî o luna și giumătate, adeca de la za întâi a lunii lui Iulî și par la 15 zile a lui Avgust; 1776". Suma se împarte în două: „1755 l., 41 b. Soma dajdiî mazililor cu neguțitorii pămîntenî din târgul Iașii și din Focșani și din Botoșani, dupa tabla cu peceatea gospod. 1408 l., 18 b. Soma dajdiî ruptașilor“, plus *răsurile*, „cate 14 parale de leu“.

c) Șferturi, adeca:

α) „Cifertul d'intăi al așezarii birului țarii, ce s'au scos la luna lui Iulie, după tablile ce-au dat dumnealor ispravnicii de pe la țanuturi“. După județe, platesc: Suceava, 2.569 l., 30 b.; Neamțul, „bez lei 35 a Lipovenilor, ce sint sa sa încarci la cifertul lui Septemyrie“, 5.465; Romanul 2.446; Bacaul, 4.365; Putna, 7.035; Tecuciul, 4.816; Covurluiul, 2.859, 105; Tutova, 3.537, 60; Vasluiul, 1.677, 42; Falciul 2.442, 60; Greceniî, 810; Codru, 302, Lăpușna-Orheiul, 7.056; Soroca, 5 450; Cernăuții, 523; Dorohoiul, 3.042; Botoșaniî, 2.213; Hiraul, 2.500; Cirligatura, 925; Ținutul Iași, 4.393, 60; Tîrgul Iași, „cu Jadovii, Armenii pămîntenî, Armenii streini“, 774, 30. „65.202 l., 87 b. fac, bez rasurile ce s'au luat, căte 14 parale de leu, carea nu s'au încărcat la sama aceasta“.

β) „Cifertul al doilea, ce s'au scos la luna lui Avgost“. Total, fără rasuri (14 parale de leu): 64.589, 63.

Scaderile sint:

2 Greceniî și Codrul par a fi ținuturi ou totul nouă, pentru că în 1764 nu le găsim. Celelalte se găsesc și în secolul al XVI-lea (Hurmuzaki, XI, p. 219-20, No. 352). Mai vedem din Sama noastră că un mic ținut al Cernăuților subsista și după luarea Bucovinei de Austria.

a) La desetina: „7 l., 7 b., pe 69 stupi și sfini a dumisale Chiriți Lucachi“;

b) La șfertul întâi „al așezării birului țării“: scutelnici aparținând persoanele ce se înseamnă în nota ². În total, 4.038 liude, sau, „cate doi lei de om“, 8. 121 „lei noi“. Apoi: 14 liudi marangoj ³, de la ținutul Covurluiului, ce luciază la galion“. În fine: „birul ce-au agiunsu la ciferul d'întai al așezării pe la satile ce-au purtat poștile“. Total: 2.826 l., 20 b.;

c) La șfertul al doile: scutelnici, liude 3.931, lei noi 7 907. Sau 7.915, adaugindu-se „Iacov Caragea, doftor“. Apoi: cei de la galioane și poștele, 2.747 l., 71 b.

Trecînd la cheltuieli, gasim:

a) Cheltuieli cu Turcii, și anume:

α) Poliți: „ce s'au trimis ca să ia dumnealor boerii capichiaele banii la Țarigradu“; total: 31.650 l. Și „ce s'au plătit aici“: și „ce au luat dumnealor boerii capichiaele de la Mehmet-beiū mehmendariul, ce s'au rînduit sa margă cu Marie Sa solul Repnin ⁴; 1775, Mart 14“. Totalul: 35.628 l. ;

1 Slav.: porof.

2 Lupu Costachi V. Vor., C. Conachi biv V. Vor., Lucachi, Ianaoachi Milo biv V. Spat.; C. Donici biv V. Spat., Gh. Beldiman biv V. Ban, C. Vîrnăv biv V. Ban, Al. Neculce, Darie Donici, Matei Hurmuzaki, biv Păharnici, Andrei Beldiman, „Ion Leonardu“, Stolnici; „Saule biv Vel Sîrdar“, „Dimitrachi Saule, Vel Gramatic“, „doftorul Fotachi“, Vas. Neculce biv V. Medelnicer, Neculcea Medelnicer, „Gioan giarah med“, „Toader Vîrnăv Medelnicer, Iorga Medelnicer, „Enachi Cogălniceanu, Med.“, Manolachi Conachi biv. V. Armaș, Toma, „Vel ispravnic de Curte“, Ianacachi Calimah Cupar, Dumitrașcu Vîrnăv Sluger, N. Vîrnăv Jicnicer, Andrei Donici Pitar, Șt. Vîrnăv Pitar, Dumitrachi Vîrnăv 2 Log., Șt. Hurmuzaki, 2 Vist.; Iordachi Milu, 2 Post., Mihalachi Costachi, 2 Spat., C. Vîrnăv Căp., Ionița Vîrnăv Căp., C. Donici biv 3 Vist., Al. Hurmuzaki Post., Miron Vîrnăv, „Mons. Șaber“, „Looman gerah“ (asupra lor v. art. citat din *Lit. și arta rom.*), „Gheorghii dascalul“, „Gheorghii Evloghi dascal“, „Vatafu de la școală“, „Marie Sa Doamna Catrină“, „Domnița Ruxanda Ghica“, „dumneaei Vorniculul Ilii Costachi“, „dum. Vist. Nastăsaica lui Iordachi Costachi“. „Zoița fîca Domniței“, „Stol. lui Costandin Cogălniceanu“, „Irina Roset, lui baron Beleştei“, „Pit. Neulaț Co[galniceanu]“, „Cliucer. lui Andrei Donici, brat Darie Donici“, „Catrina Sandului Vîrnăv sac.“ Cf. Urechă, I. c., p. 254

3 It.: *marangone*, lucrător lemnar.

4 Nicolae Vasileviți Repnin, ambasador rus la Varșovia, apoi comandant al avangardei în războiul ruso-turc, în fine ambasador la Constantinopol. În Februar 1776 îi sosește succesorul, Stachiey (*Acte și fragmente*, II, p. 124, No. 1). Pentru Mehmed sau Ahmed-bei, mehmendarul lui, care fu pe urmă executorul lui Grigore Ghica, *ibid.*, p. 134, No. 2.

3) Daruri:

1. Sebeptahriruri, 13.500;
 2. „La Porți“: „Mariei Sale Rumele-Valesi“, lu „Bender Muhafezi“. Total: 183, 69;

3. „Daruri la Turci“, specificate ast-fel: „La Abdula Cioh[0]dar dumisale Mehmendariului, ce este randuit de vine cu dumnealu sanior Petrison¹; 1776, Mai 7“. „Pe 70 oca untu, cate 12 parale oca, și pe 70 oca miere, câte 12 parale oca, ce s’au trimis dumisale Enicer-Agasi de la Bender 1776, Mai 17.“—„La Becher-Aga Tatar, care au venit de la Bactagherei Sultancu o sabie la gospod; 1776, Mai 17.“—„La un om a dumisale Ibraim Nazar, ce aŭ adus niște moron“. „Dumisale Emen Ciohodar a prè-înnaltatului Vezir, ce-au venit pentru zahaerea; 1776, Avgust 17.“ Unui Topci-Ciorbagi, venit cu două tunuri pentru Bender și Hotin.—„Dumisale Divan-Efendesi, ca sa-ș cumpere o careta.“—„La un vezir tatar, Uzun-Aptula, care au adus scrisoare de la dumnalui Spatarul Iacovache; 1776, Saptemvrie 9.“ Total: 1422 l., 60 b.;

4. *Cheltuiala musafirilor* (pe April-Iulie); „235 l., 15 b., sahanе, tingiri și altele, ce s’au cumparat la casale de beilie, cu 145 lei. Imbrăcaminte la douo odaï, dupa izvod, cu pecete gospod; 1776, Avgust.“ Total: 1232, 118;

5. *Muhumaturile*. „Ce s’au dat prin mana Medelnicerului Neculci, ispravnic de Falciu, lu Hagi-Zaharie, cheltuiala lu mergandu la Chilia pentru încareatul muhumaturilor ce s’au dus la Bender.“—„S’au dat unu mocan ce-au dus un tun de la Galaț, la Bender.“ „Chirie la două cara mocanești ce aŭ dus doua tunuri: unul la Hotin și altul la Bender; 1776, Avgust 13“.—„Ce aŭ cheluit Medelnicerul Enache, capichiaе de Hotin, cu scoatere unu elam pentru un tun ce s’au dus la Hotin.“ Total: 483, 60;

6. *Menzilurile*. „2.085 l., ce s’au dat pentru ținere menzilului din Focșeni cu 60 cai, dupa socoteala ce s’au facut cu dumnealu Paharnicul Leon, starostelei de Putna, ca sa-l ție într’un an, adeca de la 1776, Sapt. 1 par la 1777, Sapt. 1... Cate 20 lei calu... Șele, cate 2 pol lei cu toate halaturile... Merț orz, cate un leŭ... Cate 2 lei stogu... Simbrie la 15 surugii, adeca 12 surugii, un chihae, 2 grajdaș, socotindu-s[e] cate 12 lei de om pe an... Ce s’au dat pentru ținere menzilurilor de la targul Barladului și de la gura

¹ Maiorul Peterson gerează afacerile ambasadei până în Octombrie 1775.V. *Acte și fragmente*, II, p. 83 și nota 3.

Pereschivului... asupra dumisale Petrache Balș, ispravnic de ținutul Tutovei... Simbrie la 45 liude surugii, adecă 38 surugii, 2 chihaele, 5 grajdaș, cate 12 lei de om pe an... Ce s'aũ dat pentru ținere menzilului din târgul Vasluiului... asupra Comisului Mihalache Cerchezu, ispravnic de Ținutul Vasluiului... Ce s'aũ dat pentru ținere menzilului de la Ștefănești într'un an de zăle... Asupra Jăcnicerului Ioniți Andrieș... Sămbrie la 13 liudi surugii... Ce s'aũ dat pentru ținerea menzilului de la Crasnaleuca într'un an de zale... asupra Jacnicerului Ioniți Andrieș... Ce s'aũ dat pentru ținerea menzilului din targul Eșii și a menzalului din Scănteii“;

7. *Conacile*. „33 l. pentru 12 ughii ce s'aũ dat pentru cheltuiala solului Petrisonu; 1776, Mai 28“. — „7 l., 47 b., ce s'aũ cheltuit cu conacile dumisale Tahăr-Aga, Capegi-baș[ă], întorcându-s[e] de la taetul hotarului cu Nemții, după izvod cu pecete gospod; 1776, Iulie 14“. — „24 l., 30 b., ce s'aũ cheltuit la conacile Marii Sale Pașii și a mehmendariului ce-aũ fostu cu solul Răpnin, întorcându-s[e] de la Hotin, după izvod cu pecete gospod; 1776, Iulie 14“. Total; 196,55“;

8. *Pentru hotarul dispre Tătari*. „280 l. Ce s'aũ dat dar de la gospod, însă: 130 lei dumisale Divan-Efendesă a Marii Sale Bender-Mucafes și 50 la oamenii dumisale și 30 dumisale Emin-Aga și 70 naipului a dumisale caduiului de la Bender, ce-aũ fostu rânduia la hotarătul locului cu Tatarai; 1776, Avgust 11“. — „637 l., 30 b. Cheltuiala ce s'aũ facut cu conacele cinstiului Tahar-Aga, când au mersu la hotarul locului dispre Tătari, dupa izvod cu pecete gospod; dumisale Emin-Aga, omul dumisale Tahar-Aga, care aũ fostu la taet hotaru cu Nemții și cu Tatarai; 1776, Avgust 24“. Total: 1067,30“;

9. *Bacșișuri*. „49 l., 105 b., 19 galbinii turalai, ce s'aũ dat bacșiș la oamenii dumisale Iazagi Sulimanu Efendi, mergand gospod acolo; 1776, Mai 7“. — „100 l., s'aũ dat bacșiș zapciilor, caraușilor, surugiilor ce-aũ venit cu solul Răpninu de la Galaț și păr la Eși; 1776, Iunie 5.“ — „21 l., 6 galbini zangirlii și trei nisfiele, ce s'aũ dat bacșiș la mehterhaneau Marii Sale Pașii; 1776, Iunie 6“.

10. Supt rubrica: *Alte cheltuieli*. „Cheltuiala lui Cara-Ali-Aga, ce s'aũ trimes înainte spahiilor, prin mâna dumisale Spatarului Ianacachi Milo“. — „Lui Cara Ali, prin mana Costii, capichihai de Bender, mergand la Spahii“. —

„8 l. 2 teste de hârtii turceasca, ce s'au triimes la Bender; 1776, Mai 26“;

11. *Lefile Turcilor*. Anume: Serdarul de Galați, beșleaga de Codru, cel de Iași, Mehter-Bașa și mehterii, Zornazan-Bașa, Borozan-Bașa, Daulgi-Bașa, Zalgi-Bașa, Nagaragi-Bașa. Total: 947 lei;

12. *Chiriile*. Total: 43 lei, 60 bani.

b) Cheltuieli politice:

1. *La obraze de cinstea*. „500 dumisale Spatarului Matei Ghica; 1774, Dechemvrie 23“. — „3.000, mila ce s'au dat la niște obraze scapatate de la Țarigrad, dupa cum arată izvodu cu pecete gospod; 1775, Martie 14“. — 1300 lei, „pashatica ce s'au dat aice: 1000 lei Marii Sale Doamnei, 100 Marielor Sale 2 Domnița; 200 Marielor Sale beizadele Dimitrachi și Aleco; 1775, Mart 28“;

2. *Gazăturile*. „69 lei s'au dat cheltuiala gazaturilor de la Brașov, prin mana dumisale Saule Sirdar, pe 6 luni: Iulie, Avgust, Saptemvrie, Octomvrie, Noemvrie, Dechemvrie, bez alte pece[te]i ce s'au facut pe 6 luni trecute tot cu această soma; 1776, Aprilie 29“.

c) Lefi:

1. *Celo triimis cu trebî*. „100 lei cheltuiala drumului dumisale Spatarului Dracachi mergînd la Chiov; 1776, April 19“. — „5 lei cheltuiala drumului lui Ilii, vtori Portar, mergînd la Focșani; 1776, April 25“. — „100 lei dumisale Spatarului Dapasti¹, întorcandu-s[e] din țara leșasca; pentru cheltuiala drumului; 1776, Mai 27.“ — „10 l. lui Iliie treti Portar, mergînd la Salistra; 1776, Iunie 1.“ — „15 l. cheltuiala lui Grigori, biv vtori Portar, mergand la Akkerman; 1776, Iunie 11.“ — „5 l. cheltuiala la un portarel mergand cu dumnealul Ali-Aga zaimul par la Focșani; 1776, Iunie 17“. — „50 l. cheltuiala dumisale Vel Portar mergînd mehendar innainte Marii Sale Elci-Paş[a]; 1776, Iunie 18.“ — „1 l. la un calaraș galațanu, mergand la Hotinu cu zahareo Marii Sale Melec Mehmet Pașa; 1776, Iunie 27“. — „5 l. cheltuiala Ușeriului al triile, mergand la Hotin cu dumnealul Tahar-Aga Capigibaș; 1776, Iulie 7“. — „La un om ce-au mersu împreuna cu un Tatar la Vozae pentru o roaba; 1775, Iulie 12.“ — Cheltuiala bae-ractariului de beșlii ce s'au triimis la Tecuci; 1776, Iulie 26.“ Total: 299 l.

¹ Despre Depasta e vorba și în arti·olul citat din *Literatură și artă romină*.

2. *Călărași de Țarigrad*. „50 l. Cheltuiala la un calaraș mergând înaintea Marii Sale solului Răpnin ; 1776, Mai 5.“ — „Cheltuiala vatafului de calaraș, mergand la Țarigradu.“ Total : 1004 l.;

3. *Lipcani*. „20 l. la 2 Lipcani ce-aũ mersu la Chiev împreuna cu dumnealui doftorul Drăcache; 1776, April 19.“ Alții trimeși pe la cetăți. Total: 112 l.;

4. *Lefile creștinilor*. „4.500 l. Liaf[a] Mării Sale Doamni și a Mariilor Sale beizadelelor pe 5 luni: Ghenarie, Fevruarie, Mart, April, Mai 1775, cu 3 pecete gospod, cate 900 lei pe luna. 500 lei Mării Sale Doamnei. 300 : Dumisale Spatarului Matei¹. 50 Marii Sale beizadè Dimitrachi. 50 Marii Sale beizadè Aleco.“ Total: „900 fac pe o lună“. — „7.740, Liaf[a] Marii Sale Doamni și a Mariilor Sale beizadelilor, a Mariilor Sale Domniților, pe 4 luni, Iunie, Iulie, Avgust, Saptemvrie 1775, câte 935 lei pe luna, cu 4 peç[et]i gospod; însa: 500 Marii Sale Doamni. 30 Mariilor Sale Domniților amandurora. 300 Dumisale Spatarului Matei. 50 Marii Sale beizadè Dimitrachi. 50 Marii Sale beizadè Aleco. 5 Mării Sale beizadè Scarlat și Marii Sale Domniții Marioarii. 935 fac pe o lună“. — „1315 l. liaf[a] haremului pe luna lui Noemvrie: 500 Mării Sale Doamni. 40 Mariilor Sale Domniților amândurora. 400 Dumisale Spatarului Matei. 250 Dumisale Spataresei Raliți. 60 Marii Sale beizadè Dimitrachi. 60 Marii Sale beizadè Aleco. 5 Marii Sale beizadè Scarlat și Mării Sale Domniții Marioarii. 1.315 fac. 1775, Noem. 14“. — „2.630. Tij liaf[a] haremului, pe 2 luni, Ghenar și Fevruar 1776, cate 1315 lei pe luna, ca și pe Noemvrie, cu 2 peç[et]i gospod“. — „6.030 l. Tij liaf[a] haremului pe 6 luni: Mart, April, Mai, Iunie, Iulie, Avgust 1776, cu 6 pecete gospod, cate 1500 lei pe lună, însa: 500 Mării Sale Doamni. 50 Măriilor Sale Domniților amândurora. 250 Dumisale Spataresei Raliți. 100 Mării Sale beizadè Dimitrachi. 100. Marii Sale beizadè Alexandru. 5. Marii Sale beizadè Scarlat și Marii Sale Domniții Mărioarei. 1500 l. fac pe o luna“. — „1590 liaf[a] boerilor și a boerinașilor Curții gospod, pe 2 luni: Iunie, Iulie 1775, cate 795 lei pe luna... 200 dumisale Cilebi Lucachi, 100 Mării Sale beizad[è] Mavrocordat... 50 doftorului Fotachi, 100 dumisale Vel Gramatic“, 50 Vel Portar, 40 Vornicul Doam-

1 El fusese prins de Ruși, împreună cu fratele său, la Buourești, în 1769. *Acte și fragmente*, II, p 26 și nota 1.

neî, 20 vtori Comis, 20 vtori Cămăraş, 20 treti Vistier, 15 vtori Armaş, 15 Divictarul, 15 Rahtivanul, 10 treti Comisul. — Tot așa pe August: „Liafa zapciilor Curți pe 2 luni: Iunie-Iulie 1775“: başbulucbaşa 10, doi bulucbaşi 5, capitanul de draganî 5“¹. „Liafa şi emecicul cihodarilor pe luna lui Iulie.“ Şi cei doi „saraci“ ai beizadelor Dimitrachi şi Aleco. „Liafa oamenilor grajdiului gospod pe 2 luni, Iulie, Avgust 1775, câte 36 lei pe luna... Liafa tufecciilor pe 2 luni, Iulie, Avgust 1775; cate 151 lei pe lună... Liafa şi emecicul lui Vasile biv ibrihtar pe luna lui Iule, şi de acmu să între la izvod copiilor din casa; 1775, Iule 30... Liafa şi emecicul copiilor din casa pe luna lui Iule. Toma Vel Cafigiū... Neculaî vtori Divictar... Ioniţă Sofragiū... Gheorghie Cibucciū... Sănefuli Samdagiū... Gheorghie Şerbecciū... Costandin Ibrictar... Gheorghie Credincer... Scarlat Emac, Sofragiū... Gheorghie Emac, Ciubuciū... Gavril Emac, ibrihtar... Enachi Emac, Cafigi... Costandin barbieriū“. Aceiaşi leafa pe Avgust.—„Liafa Polcovnicului, de la dumnealui Vel Postelnic, pe luna lui Mai, şi de acmu să între la izvod boerilor greci; 1776, Mai 31.“—„100 lei liafa lui Mel Snidor, dascalu franţuz al Mariilor Sale beizadelilor, pe 4 luni, de la 20 a lui April şi până la 20 a lui Avgust, câte 25 lei pe lună, cu 2 peş[et]i gospod; 1776“.—„Liafa oamenilor grajdiului gospod pe 2 luni, Mai şi Avgust, cate 28 lei pe lună, cu 2 peş[et]i gospod.“ — „Liafa zapciilor Curții pe 2 luni, Mai, Iule, cu 2 peş[et]i gospod; cate 30 lei pe lună.“ — Liafa portăreilor pe luna lui Mai; 1776, Mai 30.“—„Liafa preuţilor i a ţircovnicilor.“ — „100 lei leafa diecilor de Divan pe 2 luni, Mai şi Avgust, cate 50 lei pe luna.“—„Liafa dumisale Medelnicerului Enachi, capichiae de Hotinua pe luna lui Mai, 1776.“—Leafa vornicilor de Poarta pe trei luni; a Tufecciilor a „polcovnicului sardaresc“, a lui Costin, capuchehaia de Bender, a lui „Adam Bala, „capuchehaia de Mohilău“, a „Sotnicului de Curte gospod“, a „boierilor şi a boierinaşilor Curții gospod“. — Leafa pe August a lui „Saule Sardar“ (60 l.), a lui „Necula Hangerliu, Muhurdar“ (20 l.), a lui „Enache, dascalul beizadelilor“ (20 l.), a lui „Lupul Balş, Gramatic“ (15 l.), a lui „Iancu Gramatic de Cămara“ (10

¹ Aşa stă scris în condică. Numele e evident deşfigurată. Cu cităvem la îndămnă până acmu, identificarea e imposibilă.

² E probabil Ienachi Kogălniceanu, care era tocmai pe atunci Medelnicer.

l.), a lui „Saber giuvaergiu“ (30 l.)¹. — „Liafa dumnealor boerilor Divanului și a altor boerinaș a Curții gospod, pe luna lui Avgust“: 150 Vel Vornicul, 30 vtori Postelnicul, 20 treti Postelnicul, 20 vtori Gramaticul, 20 vtori Portarul, 15 treti Portarul, 20 Căpitanul de lefegiu. Apoi diecii de Vistierie, portareii, „liafa lui Grigori, vtori Portar, Sardar de la Akkerman, pe luna lui Avgust“, „liafa lui Toader Huibanu, condicar de temniți“, leafa ciohodarilor, tot pe August, a alaiū-ceaușilor, a Satar-Bași și alor săi, a mataraciilor și saracilor, a zapciilor și leventiilor, a zapciilor Curții, pe luna știuta. Total 26.447.

d) Cheltuiala Curții.

1. „Gramaticie i divictaria“, April-Iulie. Total: 37 l.;

2. Ieciiohadaria. „252 l., 12 b., papuci mestei și ciobote, ce s'aū dat la oamenii Curții gospod, la zaoa Sfinților Apostoli; însa 74 l., 90 b., conduri și terlici și papuci cu mestei, ce s'aū dat la harem“; „71 l., 60 b. pe 27 parechi papuci cu mestei, la 27 copii de casa, cu Vel Cahfegiū; 58 l., 97 b., pe 14 parechi cibote galbene la 14 ciohodari, cu bașciohadar“. — „25 l., 24 b., la 6 parechi fileri, la 60 satari, cu Satar-Bașa.“ „6 l., 96 b., pe 6 parechi fileri, la 4 saraci, cu Saraci-Bașa.“ „3 l., 96 b., pe o parechi fileri Mataragi-Bași“. — „1 l., 30 b., o parechi papuci cu mesti copilului din casa celui mic a Marii Sale beizadea Scarlat; 1776, Iunie 19.“ Total: 252 l., 12 b.;

3. *Cămara gospod*. Total: 5.345 l., 102 b.;

4. *Curte gospod*, pe April. Total: 1158 l., 63 b.;

5. *Grajdul gospod* și cheltuiala la „ceir“. Total: 825 l.

e) Daruri la creștini:

1. Supt acest titlu. „50 l. lu Nani sacritar², pentru cheltuiala drumului“. — „10, la un serjant.“ — „Lui Andronache gerah, mergandu la Țarigrad.“ Total: 80 l.

2. *Caftanele*. Persoanelor coprinse în nota¹. Total 80 l.;

3. *Milile*. „10 l. calugariiilor de la schitul Rughi ot Sorocea, cerand agiutor pentru facerea bisaricii; 1776, Iule 18“. Total: 121 l.;

¹ Chabert a ocupat mai târziu și o funcție diplomatică. Vezi articolul citat din *Literatură și arta română*

² V., în aceste studii, § I.

¹ Iordachi Ventura, V. Stol. (10 April 1776); Costachi Filodor, V. Armaș 3 Maiū); Ilie Catargiu, V. Stol. (13 Maiū); Hasan Meh-terbașa (15 Iunie); Isac Ralet V. Pah. (7 Iulie); Dimitrachi Filodor, Căpitan de Lefegiu (18 Iulie); Sandru Credincer V. Șatrar (11 Sept); Iordachi Eimari, vtori Spătar; Armaciui, vtori Pah.

3. *Bisăricile*. Total: 304 l., 90 b.;

4. *Cununiile*. Total: 277 l., 90 b.;

5. *Pomezaniile*. Total: 20 l.

f) Cheltuieli diverse („Alte cheltueli“). „1150 l., 110 b. cheltuiala ce-aŭ facut Teodor Dascalul, aducand pe Marie Sa beizadè de la Petrupole, după cum arata izvod cu pecete gospod; 1775, Ghenarie 29^a.“ — „718 l., 40 b., pentru 431 ruble, ce s'aŭ dat pentru cheltuiala Marii Sale beizadè Dimitrachi la Petrupole, adecă 370 ruble prin mana dumisale sanior Pinis² și 61 ruble prin mâna dumisale sanior Dandriian; 1775, Fevruar 4.“ — „1.800 dumisale doftorului Fotachi, pentru cheltuiala adusului de la Țarigrad a Marii Sale beizadè Scarlat și a Marii Sale Domnișii Marioarei; 1775, Iunie 15.“ — „O soma de cheltuială ce s'aŭ făcut în cată vreme aŭ zăbăvit Marie Sa solul în Iaș, la bacșișuri...; 1775, Iulie 29.“ — „9 l. pentru 30 broaști țistoase, ce s'aŭ adus de piste Dunare; 1776, Mai 6.“ — „20 nisfiel și 5 lei orți, ce s'aŭ dat la gospod, mergand la nunta dumisale Matei Cantacuzino. Vel Comis; 1776, Mai 16.“ — „4 l. cheltuiala legatului a 4 samii a Visterii și tablile cheltuelii și o condică pentru lefi și un lexiconu și o condica de cherestè și alta condică pentru cartile ce sa scriu de la Visterii; 1776, Mai 17.“ — Masalale „la Vladicenii, la gospojda“; April, Maiu. — Maiu. „100 l. la Frumoasa, la ganarar Magurianu⁴.“ — „76 l. ce s'aŭ dat la niște trebuinți a Mării Sale solului Rapnin; 1776, Iule 7.“ — „5 l. pentru iarba de pușca ce s'aŭ cumparat de s'aŭ dat tunurile la vinire solului Rapnin; 1776, Iule 9.“ — „88 l. ce s'aŭ cheltuit cu 8 stiaguri ce s'aŭ făcut noi, însa: 3 stiaguri la Arnăuți, 3 stiaguri la Samenii hatmănești și 2 stiaguri la Samenii din Curte gospod; 1776, Iunie 18.“ — „30 l. ce s'aŭ dat unui corieriū al Marii Sale solului Rapninu, mergand la Țarigrad; 1776, Iunie 24.“ — „35 l. ce s'au platit navlosu la o corabie ce-au adus cate-va lucruri domnești; 1776, Iule 10.“ — „4 l. pentru o giantă ce s'aŭ facut.“ — Bani cheltuiți „prin mana lui Machi Grec“. — „50 l. pentru 81 lespiz și 37 cară ipsos, ce-aŭ adus oamenii din satul Gărcina, de la Ținut Niamțului, pentru trebuința Curții gospod; 1776, Iulie 29.“ —

² Cred că acesta e Toader Școleriul, autorul unei gramaticii române, tipărită în 1789.

³ Mai apoi consul rus în Principate.

⁴ Generalul Mihai Cantacuzino Măgureanu. V. *Genealogia Cantacuzinilor*, în *Buciumul român* pe 1863. Venise pentru a-și desface averea din țară.

„50 l. pentru iarbă de pușca ce s'au dat la șilinic și la tunurile ce s'au slobozit când au venit hatșerif; 1776, Iulie 30.“ — „Cate 35 lei calul.“ — „Dumisale Medelnicerului Iorga, ispravnic de Ținutul Dorohoiului.“ — „4 lei cu un coroiu ce s'au triimes la Hotin.“ — „90 b., bani, pentru o manușe ce s'au facut; 1776, August 21.“ — „15 l. ce s'au dat doftorului ce-au tamaduit pe calarașul cel ranit la Carelisie¹; 1776, August 24.“ — „40 lei, 20 nesfele și 10 orți, ce s'au dat la gospod, la dunanmă, prin mana dumisale vtori Vistier; 1776, Saptembrie 1.“ — „26 l. ce s'au cheltuitu cu straile și barata ce s'au facut gelatului; 1776, Saptembrie 5.“ — Total: 9.318,105.

Condica mai cuprinde însa o samă.

E aceia a „dajdei mazililor și a ruptașilor, pentru agiu-toriul cheltuelii țerii, ce s'au scos la luna lui Iunie 1776“. Mazili, 3.654 l. 36 b.; ruptași, 3.824 l., 36 b.; rasurile, a „cati 4 parale de leu“, 747 l., 103 b.

Scaderile sînt: pentru o greșala de tabla, 11 l., 66 b. și pentru rădicarea lui „Costandin Vataș, fiind capitan de Tecuci“, 5 l., 60 b.

Dintre cheltueli, care se suie la 8.209 l., 49 b., puse împreuna, alegem pe urmatoarele, ca mai interesante.

„5.500 l. pashatica ce s'au trimis la Țarigrad dumisale dragomanului Costache Muruz și dumnealor boierilor capichiaele și la alte locuri, dupa cum arata izvod cu pecete gospod; 1775, Marte 28.“ — „500 beceriului pentru cheltuelia ce-au facut cu 6 zaefeturi a Mariei Sale solului Repnin, în cata vreme au șezut în Iaș; 1775, August 1.“ — „Enache capichiaha de Hotin.“ — Leafa diecilor pe luna Iunie 1776. — „Dar de la gospod dumisale Postelnicului Neculache Caragea.“ — „100 l. dar de la gospod lui Mahmut-Aga, vezir tatar; 1776, Iunie 11.“ — „54 l., 36 b. Cele ce s'au dat la conacu dumisale zaimului, mehmendaru solului razident, întorcându-se de la Țarigrad, de la Galaț par la raiaoa Hotinului, dupa izvodu cu pecete gospod; 1776, Iulie 15.“

XXIII.

Cînd se redactau samile precedente, veniturile boierilor erau, cum am vazut pe ale Hatmanului, cele, felurite și multiple, fixate prin tradiție. Principiul era că subalternul

¹ Kirk-Klissi.

trebuie sa plateasca pe superior, iar publicul pe toți dregătorii în masură ce avea a face cu dînșii și fără ca banii sa treaca întâiu prin Vistieria Statului, cum se face în ziua de astazi.

Grigore Ghica, un reformator, voi sa faca orînduiala în aceasta lume încilcita, plina de abusuri, de nedreptați, de șicane, a veniturilor boierești. Din cele vechi el pastră pe acele ce i se parura ca se mai pot pastra, și le stabili odata pentru totdeauna. Pentru a despagubi însa pe funcționarii sai, cari pierduse foarte mult prin aceasta operație de regularizare, el li crescua lefile, a caror cifra fu și ea statornicita prin actul de reforma din 1-iă Septembrie 1776¹.

Dar lefile taxate în 1776 se parura Domnului—un Domn strîngator pentru sine și econom pentru țară—prea mari. Decît sa le pastreze și sa nu le poata plati, el preferă sa le scada și sa le raspunda la vreme. „Caci cui le facea leafa“, scrie un cronicar contimporan, „nu le făcea mari, dară în toate lunele le platia; nu putea sa zica cineva căei nu și-au luat liafa și emiclicul.“

Noul hrisov pentru lefi fu dat la 1-iu April 1777, și în el se cuprind urmatoarele schimbari fața de cel d'întai.

Un logofat de taina în loc de doi, izbăsa: 10 l. lunar, nu 20; un condicar al Divanului, nu doi; logofatul de Divan: 10 lei, nu 20; se adaug: „12 fustașei de Divan, cate 1 leu unul“; se suprima diaconul de la biserica Doamnei, un țircovnic din patru; darurile la biserici se scad la 60, din 80 l.; leafa Vornicului-Mare e 400 lei, nu 416,80; a capitanului de lefegii, 40, nu 50; seimenii se reduc, de la 188 la 160; leventiții de la 88 la 50; Capitanul de Ciuhur are 20 l., nu 30; cel de Dorohoi 15, nu 20; ca și cei de Tecuci și Covurlui; treti Vistier primește 70, în loc de 100; Logofatul de Vistierie 80, în loc de 100; se suprima unul din 15; strîngatorii de șferturi aș 20 l., nu 30; cancelaria Vistieriei e înscrisa cu 30, nu 40; Postelnicul al doilea cu 50, nu 60; al treilea cu 30, nu 50; Spatarul al treilea cu 10, nu 20; Postelnicii se scad din 12, la 6; Polcovnicul Postelniciei primește 40, nu 50; Vătavul de Călărași, 5, nu 10; cel de Lipcani, 3, nu 5; ispravnicii de aprozi au 5, nu 10, ca și cei de copii; stegarul de copii e însemnat cu 3 l., nu 5; Rahtivanul cu 30, nu 50; vtori Camarașul cu 50, nu 80; Vataful de Cămara cu 20, nu 30, ca și Pivnicerul; Ibrictarul, Peșhergiul cu 12, nu 20; baș-

¹ Publicată în Rășcanu, o. c.

ciohodarul cu 25, nu 30; „buciucașul agiescu“ cu 2, nu 3; vtori Portarul cu 40, nu 50; un topciu e în loc de doi, și primește 2 l., nu 3; Vel Clucerul are 50, nu 80 l.; șatra-reii sînt doi, în loc de patru; se suprimă „cheltuiala cuh-nii“; „fetele din casa“ sînt cinci, nu zece; se suprimă cei doisprezece fustași de divan. Așa în cît suma totală e de 218.556 l., în loc de 242.293, ca în actul din 1776.

XXIII.

Condica din 1792 are și ea o importanță politica deosebita: în adevăr, ea cuprinde socoteli din vremuri tulburate, „neășezate“, din vremuri de după războiu, cu cheltuielile neașteptate, neplacute pentru Vistierie și atît de interesante pentru noi, ale curierilor, ambasadurilor, ce circula, ale trupelor ce se întorc. Ca și unele din registrele precedente, ea ajută să se înlocuiască acea cronică a Moldovei, care pentru acest timp, pentru întreaga vreme de la 1774 până la 1821, nu e reprezentată decît de scurtele notiți din „istoricul“ Manolachi Draghici său de fragmente versificate.

Iată, întâiu, care sînt veniturile pentru acest an greu: „banii ce s'au încarcat în sama aceasta al patrăle, care s'au încheiat la anul 1792“¹.

a) „91.600 l. Slujba desetinii dintr'acest anu 1792, Iulie 10, din 95.600 lei ce s'au vandut de la cochii vechi Dumisăle Iordache Cantacuzinò Vel Vistier, afara de 4.000 lei, banii desetinii Ținutului Botoșanii, ce nu s'au încarcat aice, fiind a Marii Sale Doamnei.“ Pe lînga ei se adaug: „9.160. Analogon pe aceasta suma, la zeci lei unul“;

b) „Slujba goștinii dintr'acest anu, 1792, Iulie 10: 77.990 din 80.000 lei ce s'au vandut de la cochii vechi, goștina a toata țara, dumisale Iordache Cantacuzino Vel Vistier, afară de 2.010 lei, banii goștinii Ținutului Botoșanilor, ce nu s'au încarcat aice, fiind a Marii Sale Doamnei, și afară de 8.000 lei, ce s'au stransu după pontul cu pecete gospod, pe suma vanzării slujbei, cate un ban pe oia, *banul miliî*,

¹ Celelalte trei sămi fusese redactate pe timpurile de lipsă și așteptare, cînd Domnul, numit odată cu pacea din Iași, probabil, decî în Ianuar, așteptă evacuarea părții răsăritene a principatului, de Ruși. Până în Iulie, se pare, Curtea petrecu la Roman (v. mai departe, la cheltuieli, și Draghici, o. c., p. 58). A treia samă, ce mergea până în Maiu, e citată mai departe.

Un document fără loc, din 4 August 1792, a fost tipărit de Codrescu, *Uricariul*, XVII, p. 229 și urm.

ce s'aũ orânduit sa iã episcopie Romanului spre uşurare datoriei; care bani din poronca s'aũ facut teslim la dumnealul Nicolae Vel Camaraş.“ Se adaug: „7.799, analogon pe aceasta suma, la zeci lei unul“;

c) „Slujba vadraritului dintr'acest anu 1792, Septemvrie, dupa pontul cu pecete gospod“. Urmeaza sumele pe Ţinuturi: „Putna, căutandu-se în credinţa, afara de scaderi, haveturi şi ostiniala i cheltuiala; slujba i analogon;“ Tecuci, Covurlui, Tutova, Falciiu, Iaşi. Totalul slujbei e de 119.749 lei, 77 bani, iar pentru „analogon“ de 11.974 lei, 115 bani;

d) În legatură cu vadrăritul e o altă dare pe băuturi: „bani ce s'aũ luat de pe horilca ce s'aũ gasit în ţara dupa împlinire vadelii¹, câte un leũ pe vadră, după ecstract cu pecete gospod; 92.“ Se înşira sumele după Ţinuturi; între alte sume: „5.592 lei. Jidovii din targul Eşii, ce s'aũ împlinit de catra dumnealul Vel Camaraş.“ Totalul e de „33.000 lei, 90 bani, afară de banii Botoşanilor, ce nu s'aũ incarcut aice, luindu-se de Marie Sa Doamna“;

e) „Bani ce s'aũ stransu pentru cheltuiala ţinerii menzilurilor i facere podurilor şi dare lefilor, după tablile ce aũ dat dumnealor ispravnicii de pe la ţinuturi; 1792.“ Urmeaza sumele parţiale ale Ţinuturilor; apoi, la Iaşi: „Lei 10.002, bani 60, suma ce s'aũ strans de dumnealul Vel Ağa. 650 lei neguţitorii cu hrisov, stare întâi [şi] 1400 lei a doa; ce s'aũ strans de catra Visterie; 4.000 lei toţ Jidovii din Eşi cu dughenile i casile lor, care s'aũ stransu de cătra dumnealul Vel Camaraş. 90 lei. Ce s'aũ luat de la o sama de neguţitori armeni i jidovi, din 180 lei ce s'aũ făcut aşazare, sa dia giumatate la Sveati Gheorghie şi giumatate la Sveati Dimitrie.“ Se scad: „lei 80.000, ce s'aũ dat după ţidula gospod celor ce aũ luat menzilurile asupra cu tocmală, pe doi ani, precum pre larg se arata prin ponturile cu iscalitura şi pecete gospod, şi este şi sinetul lor ca aũ priimit banii; 92, Iulie 30. 125.000. S'au dat după ţidula gospod la dumnealul Dimitrache Manul Vel Post., pentru dare leafilor pe patru luni: Iulie, Avgost, Septemvrie şi Octomvrie, de care bani este osebita samă; 92, Octom. 7. 6.500 lei s'aũ dat cu pecete gospod celor ce ţin menzilurile alel hesap, în plata ugiretului, în vremi aproape de

¹ În care, probabil, „horilca“ adusă pentru Ruşi trebuia scoasă din ţară.

patru luni, pe caii ce au dat la trebuințele ce au fost, iarăș după cuprindere ponturilor de așazare¹; 92, Dechemvrie 24;“

f) „Analogon den vama și oena, ce s’au luat la Visterie. 8.166 lei, 80 bani, pe șapte luni, de la 15 zile a lui Maiu până la 15 zile a lui Dechemvrie, din 14.000 lei ce să cuprindă prin ponturi, ca sa dă la Casa rasurilor, cate 1166 lei, 80 bani pe luna.“

„Adunare sumelor de bani ce s’au încarcat într’aceasta sama... : 536.769 lei, 92 bani.“ Semneaza dedesupt Logofeii, Vornicii, Vistierul, Hatmanul, Postelnicul, Camarașul.

Citeva explicații, înainte de a trece la cheltuieli, asupra caracterului neobișnuit al veniturilor însemnate în aceasta sama a patra.

După tratatul din Iași, Poarta se îndatoria a ierta pe locuitorii Moldovei de „ori-ce dare și sarcina pentru timpul de doi ani, începând din ziua ratificării tratatului menționat“, și hatîșeriful din luna lui Ramazan, adresat lui Alexandru Moruzi, noul Domn moldovenesc, hotăria, în adevăr, ca locuitorii principatului saracit și pustiit, „ticaloșii“ Sultanului, să fie iertați tot în vadă de doi ani „de tot felul de dari, multe său puține“².

Deci în tot acest timp de refacere a puterilor sleite ale țării, nu era să se verse în haznaua împărătească nici birul, nici corolarele sale, darurile de multe feluri: bai-ramlic, rechiabiâ, etc. Furniturile gratuite erau de multă vreme ștergute. S’ar aștepta cineva la o desavârșită pasuire de imparate a „ticaloșilor“, vrednici de acest nume.

Da, dar erau cheltuieli, pe care Domnul trebuia să le facă față de stăpîni supt pedeapsa de a-și pierde situația sa domnească. „Locurile știute de gospod“ trebuiau nutrite cu bani și peșcheșuri scumpe; dobînzile banilor împrumutați pentru a plăti tuiurile și cuca nu se puteau anula prin vre-o clausă de tratat sau vre-un binefacător hatîșerif. Întreținerea unei Curți organizate după norme împărătești cerea bani mulți pentru îmbracamintea și hrana boierinașilor și slugilor de multe trepte. Erau apoi nevoile publice, cîte le plătea pe atunci Statul, mai ales în patriarhalul Rasarit: menzilele, adică poșta, „musafirii“: cadouri și cheltuieli de reprezentare, la Curte. Erau „mi-

¹ Aceste „ponturi de așazare“ trebuie să cuprindă reformele introduse de noul Domn.

² Sturdza, *o. c.*, I², pp. 221, 226, 230.

lele“, „pomozaniile“, „darurile la Turci“ și „darurile la creștini“, „botezurile și cununiile“; era beilicul cu necesitățile lui; erau „cei trimiși cu trebi“, emisarii fațiși sau tainici ai lui Voda; erau „sarhaturile“, grija, nu tocmai ușoară, a pretențioșilor, influenților și periculoșilor vecini de pe hotar, *din* hotarul țării: la Hotin, Bender, în Bugeac. Era, în sfârșit, nevoia personală a Domnului, care nu înțelegea să servească gratuit Împărăția și să exploateze numai pentru stăpîn principatul; era necesitatea de a întreține rudele, de a rasplăti credincioșii, de a se pregăti pentru anii slabi ai mazăliei.

Acestea toate cereau bani. De unde să se ieie însă, cînd tratatul desființa darile odată cu datoriile Moldovei față de Sultan, fără a se mai gîndi ca, ori cum, mai erau și altele?

Răspunsul ni-l da lista de mai sus a încasarilor lui Alexandru Constantin-Voda. Nu mai erau șferturi, în adevăr, aceasta fiind darea pentru bir și anexele lui, gramadite cu timpul; nu mai erau dajdi ale negustorilor, ruptașilor, ruptelor Visteriei. Ramasese însă darile indirecte, iar, afara de șferturi, și cele directe se impunea, ca în timpurile bogate și nescutite, dar *supt alte nume*: după scopul pentru care erau destinate, — acel mărturisit, fără îndoială.

Iată acum întrebuițarea acestor bani :

a) Cheltuieli cu Turcii (cu tot tratatul, cum am văzut), și anume:

α) Nici datorii legale, nici furnituri, — condeie ștergite pentru moment; dar

β) Polițe :

1. „Bani gata și polițe, ce s’au trimis la Țarigrad... Pentru trebuința umurului Domniei, 40.000 lei... În socotiala umurului Domniei, 10.000 lei... Pentru trebuința umurului Domniei... 7.500 lei... Pentru trebuința umurului Domniei, 6.000 lei... Andrei Pavli către Apostoli Popa, 2.000 lei. Pentru trebuința umurului Domniei, 175.000 lei... În socotiala umurului Domniei [prin pîrcălabii de Galați și prin calarași] 5.000 lei... — 2.000. Polițea ce s’au luat aici, de Cușciu-Zadiă, Ahmet-Aga și s’au trimis la Țarigrad, la luminatul beizaadia fratile gospod¹ ca să se ia banii acolo, în socotiala umurului Domniei; 92 Sept... — S’au trimis

¹ Principele Dimitrie Moruzi. Mai jos se înseamnă cheltuielile cu nunta lui. A fost decapitat în 1812.

banii gata la Țarigrad, cu dumnealul Hatmanul Ioan Roset, la 24 Sept. [22.000]. — 15.000 polițea a lui Andrei Pavli, ca sa-s iă banii la Țarigrad, de pe 8.000 oi ce s'au trimis mumbaiă¹, și să-s iă de catra dumnealor boeri capichiaiale pentru trebuința umurului Domniei; 92 Oct. — 2.500 lei. S'au dat Mării Sale Ferhat-Pașa, pentru ca sa-ia dia la Țarigrad; 92, Octomvre 11... — 500 lei. S'au dat aice Mării Sale Akkerman-Muhafezi Ismail-Pașa, pentru ca sa-s iă la Țarigrad de la capichiaiaoa Mării Sale.“ Total: 163.200 lei;

2. „Polițe ce s'au plătit aice. 2.500 lei. S'au platit lui Ghiumiuș-Ali-Aga, omul cinstitului Mehmet-Aga, reizler-capichihaiasi, pentru o polițe a luminatului beizaadia Dimitrie; 92, Iulie 26. 6.500. Plata poliții luminatului beizaadia Dimitrie Muruz, fratile gospod, ce s'au luat banii la Țarigrad pentru trebuința umurului Domniei... Polița luminatului beizaadia Dimitrie Muruz, scrise din 16 Iunii, ce s'au luat banii la Țarigrad de la... și s'au platit de cătră dumnealor parcălabii de Galați fraților lui. [Alți bani, platiți lui Bender-Muhafezi, Hasan-Pașa.] 500 lei. Polița Mării Sale beizaadia Dimitrie Muruz, ce s'au luat banii la Țarigrad de la dumnealul Camaraș Toma, și s'au platit aice dumisale Nicolai Vel Camaraș. [Plata unei poliți a „dumnealor Serdarii de Orheiū“.] Polița luminatului beizaadia fratile gospod, ce s'au luat banii la Țarigrad, de la Gheghen-Ibraim-Aga, capichiaiaoa Mării Sale Ismail-Pașa, Akkerman-Muhafezi, și s'au platit aice, la capugiulari a chihaiailu Mării Sale...; 92, Octomvre 7.“ Total 109.175 l;

3. „Dobanzi. 3.160. Ce s'au ținut în samă cumparatorilor slujbelor deseatinii și a goștinii, pentru 110.000 lei, ce au rădicat cu datorie și i-au dat la Visterie mai innaintea de vadealile datului banilor, ce se hotărăscu prin ponturile slujbelor. [3.242 lei dobinda la 73.500, pe cincî luni.] Total: 6.402 lei;

b) Furnituri (pentru razboiū numai). 1. „Zaheriaoa“: 8.880 de oca de unt, „cate 22 pol parale oca“, 8.000 altele; „1.844 oca miere, iar cantare 41 și 40 oca, cate 15 lei, 30 b. cantariul“; „2.195 pol oca untu nesleit, împreuna și cu 891 oca“; „500 galați-chilasi orzu“; „navlonul pe acesti 500 chile orzu, adica 5.000 stambolchilasi, cate 40 bani“; „navlonul pentru untu, puindu-se în 12 sacale, cum și alte lucruri gospod, barilce cu vinu și lazî brașcvinești, trimi-

¹ Furnitură, V, Hurmuzaki, X, p. XVII.

țându-se la Țarigrad, și 2 bucatari, și pe Costandin Rodie“; „pentru 3 carți de haraci, ce s’au dat acestor trei oameni“; „10.490 lei, 99 bani s’au dat după țidula gospod prin dumnealor parcalabii de Galați Spatarului Dimitrachi Hangeri și Banul Costin Negre, plata pe 5.183 chile, 13 dimirlii malai, ce s’au coborat de catre lacuitorii de pe la o sama de Țănuturi la schele Galaților, platindu-li-sa după prețurile aratate mai gios. [Covurlui, cite 65 par., Falciiu, Tutova, Tecuci, cite 75; Iași, Orhei, cite 90; Greceni, Codru, Putna, cite 75. Total: 5.183 lei, 13 bani.]

2. „Cherestiaoa...La doi cărămidari care s’au tocmit cate 40 lei pe luna... La șase teslari, cate 6 lei de omu...— 6.073 lei, 60 bani. Cheltuiala ce s’au facut cu taetul și coboratul la schele Galaților, cherestiaoa ce s’au cerșut de la Țarigrad, și navlonul ce s’au dat corabiilor i plutilor ce-au dusu cherestiaoa...475 lei, 60 s’au cheltuit de catra Pitariul Șerbanu, plata bardașilor i toporașilor și plutașilor...—Ce-au coborat cherestiaoa pe Siretiu la Galaț, cate 8 lei de pluta... Portariu Costin Fotinò... Cumparatoare scandurilor cu riza-pazar...Costin Negrea parcalabul...140 lei tij de catra dumnealor parcalabii pentru încarcatul cherestelii într’acesti trei corabiî, puindu-se elituri, și plata plutașilor pentru plute pana la Sulina-boaz, și cumparatoare funiilor ce-au trebuit la legatul plutelor...—5.950 lei, pentru 3.400 podeli ce s’au platit da catra dumnealor ispravniciei de la Ținuturile aratate mai gios, câte 70 parale podiaoa, și li-au trimis aice pentru meremetul podurilor din oraș Eșii [de la Orhei, Iași, Vaslui, Cirligatura, Roman, Hiriaș.] 175 lei. S’au dat lacuitorilor dela Ținutul Vasluiului prin dumnealor ispravniciei Ținutului, plata pe 100 podeli, cate 70 parale podiaoa, ca să le aduca aice pentru meremetul podului din oraș, care s’au oranduit mai pe urma, spre împlinire a 3.500 po-deale, randuiala d’intaiu... 2.197 lei, 117 bani. S’au cheltuit de dumnealor boerii epitropi a podului, dumnealui Nicolae Roset Vel Logofat, dumnealui Hatmanul Costachi Caragè, cu podu ce s’au facut la ulița mare, dupa izvod ce s’au aratat la gospod, cu 600 lei ce s’au fost luat de la dumnealui Hatmanul Ilie Catargiu, care bani era asupra dumisale din banii podului de mai înainte vreama și s’au cheltuit acum la facire podului acestui nou; care bani mai pe urmă daruindu-se de gospod dumisale Vornicului Nicolae Roset, i s’au dat dumisale din Visterie; 92, Dech.“ Total: 14.577 lei, 57 bani;

c) Daruri :

1. „La Porți... Prin mana dumisale Spatar Iancul Razu, Serdariu de Orheiü... Cara lemne, cate 20 parale... Cara carbuni cate 3 lei... Ocă untu, câte 20 parale... Oca faină, cate 1 para...”¹. Total : 2.375 lei ;

2. „Daruri la agi mari : 500. Munsiu Cheler”.² Total : 7.780 lei ;

3. „Daruri la Turci... Lui Murtazà bairactariul, rânduindu-se bešliaga la Falceiü.” Total : 1.965 lei ;

4. Conacile. 1.098 lei, 57 bani. Ce s’au cheltuit de catra dumnealui Vel Postelnic, cu tainaturile trecatorilor Pași și cu conacile Mariilor Sale și altor trecatori, în cată vreme au mai șazut gospod la Roman dupa rădicare oștilor roșești de aicea, și daruri ce s’au dat ; înse : [Conacele lui Hagi-Ibraim-Pașa, de la Iași la Focșani.] 30 lei la 60 mantuiți din robie, ce era împreuna cu Maria Sa. 103 lei. Tiutiun, dulcețuri și altile ce s’au cumparat și s’au dat Marii Sali Mehmet-Pașa și Sultanului ce era împreuna... 6 hamuri... Marii Sale Mustafâ-Pașa, Anapa-Muhafezi... 6 lei, 60 bani 2 oca cafê... 60 bani iagurt... 1 leü, 15 bani, 11 pu... 72 bani, 2 oca cașcaval... 90 bani peri i vișine... 105 bani, 1 oca saponu... — 2.287 lei, 75 bani cheltuiala ce s’au facut prin mana dumisale Camarașului Dimitrachi Shina, în cata vreme au umblat monsu Chiler și slavitul Halit-Efendi, pe ale mancării și alte lucruri ce au trebuit la drum :... 90 banio chei... 24 bani o cofa... Vornicelului și oamenilor ce au slujit la emielic... 1 leu, 60 bani dohot, 1,60 săpon prost pentru căruți... 1 leü bacșiș gazdii lui munsu Chiler. . 3 lei, 60 bani paștirilor de Eși... 30 bani cui de heru... 45 bani harbuji și zamoși... 90 bani vinu i rachiü pentru oamenii lu Chiler... 1 leü, 60 bani rogojâni... 30 bani meremetul unui ibric... 1,60 trii osii pentru caruți... 4,60 trin roate pentru caruți... Oamenilor chihaeliü Pașii viind cu peșcheș la monsu Chiler... 40 lei bacșiș la daeriaoa Marii Sale Bender-Muhafezi... 55 lei s’au cheltuit la trebuinșile lui monsu Chileri, în cate zali au zabavit la Bender... 90 catranu... 15 bani muraturi... 3 lei 1 oca lumini ceara... 2 lei spalatul strailor... 500 lei lui munsu Chiler, ce i s’au dat de aice la 7 a lu Sept., mergand la Ibraila..., 2 lei strafidi... 45 bani o cofa pentru lumanări... 1 leü 1 sac pentru paine și franzală... Rogojini pentru învalitul carușilor la Vasluiu... 90 b. poamă..

¹ V. nartul de prețuri fixat de Alexandru Moruzi la 24 Dec. ale acestui an, *Uricoriul*, IV, p. 129 și urm.

² Von Keller, fost ambasador al Prusiei la Petersburg (—1789), — cred.

1 leu orzu la armasarii lui munsu Chiler... 4 lei o cergă armăsariului ce i-aŭ daruit gospod lui Chiler... 1 leu, 60 b. pești... 1 leu icri... 1 leu moronu... 3 lei scanduri dușemē la caice...75 lei. Navlonul la trii caice ce s'au namit de la Galați și au mersu munsu Chiler împreuna cu oamenii i butca și calabalacurile sale, cum și cinstitul Halil-Efendi la Ismail...Navlonul ce s'au dat pentru 4 oameni bolnavi, adica 2 a lui munsu Chileri și 2 a cinstitului Halil-Efendi, ce s'au triimes de la Galați la Țarigrad... 4 lei, 60 b. cahvē franțujasca... 10 caruți harabagiești... 2.235 lei, 96 bani. Conacile dumisale solului leșescu, viind de la Țarigrad și mergand la țara leșască și a slavitului Iahia-beiu mehmen-dariul...Dupa înnalt imparatescu ferman... S'au cheltuit prin mana dumisale Spatarului Costachi Sulgerolu și Portariu Costi...De catra Post. Costi Fotino la 9 conaci pentru cinstitul Iahia-beiū, de la Bacaū la Herța și de la Herța la Eș... Dar ce s'au dat cinstitului Iahia-beiu și oamenilor dumisale... Chircori, vtori Portar.“ Total: 7.033 lei, 101 b ;

5. „Cheltuiala musafirilor... 13 tainaturi ce s'au dat de la beilie la mutpacul slavitului capigi-bașa Emin-Aga, în 30 zile ce aŭ șezut aice...Meremetul casilor de la beilie și cu îmbracaminte odailor.“ Total: 10.010 lei, 53 bani;

6. Ca „alte cheltuele“. „402 lei ce s'au cheltuit pentru scoatire lăcuiitorilor din Ținut Covurluiului, ce sa afla robii piste Dunăre, adica de la Iunie 10 și pana la 15 Avgost, prin mana Capitanului Teodorache, și cu scoatire fermanului de la Ibraila... ; 92.“ — „Cu îmbracaminte caselor în care șede dumnealul Divan-Efendi.“—„23 lei. Pentru cinci geamuri ce s'au triimes la Benderiū.“—„5 perechi prosoapi ce s'au cumparat și s'au triimes la Bendēriu chihaeli Mării Sale Hasan-Pașa.“ — „7 caruți ce s'au cumparat de catra dumnealul Vel Aga și s'au dat dumisale Pah. Canano la menzil, de li-au triimes cu calabalac cinstitului Halil-Efendi.“ [Caruți trimese la „Cobani“¹.] — „S'au dat de catra dumnealul Spat. Iancul Razul, Sardar de Orheiu, pe o casi ce au cumparat în Chișinau, în care sa șada beșliaga și cu neferii sai.“ — „2 odgoani ce s'au cumparat de catra dumnealul Spat. Manolachi Balș pentru podurile de la Țuțora și Trifești, la Prut, la trecire oștilor rusești, întorcandu-s[ă]; 92, Noemvre.“—Ispravnicii de Tutova trimet la Galați „50 vergi ciubuci darmogzi, cate 45 bani varga“. „Un ghecet ce s'au cumparat de la dumnealul Hatmanul

¹ Cuban ?

Catargiu, pentru trebuința la întindere podului pe apa Nistrului, la Bender; 92, Noemvre 28.“ — „Cheltuiala ce s’au făcut de catra dumnealui Hatmanul Neculachi Hangeri, în vreme cat au umblat cu cinstiții muhadiți-efenzi pe la hotarale Tralsinvaniei (*sic*), adeca de la 3 Iulie și pan la 4 a lui Noemvre. [Surugii, radvane: „meremetul radvanului slavitului Nurlah-Efendi¹.“] Lui Stamatinu și ingineriului triimețindu-s[a] la Vrance... Ingeriului, pentru cheltuiala... La 2 dieci de la Visterii, pentru cheltuiala... Capitaului de Arnăuți și neferilor... Un fanariu la corturi... Lui treti Portar, întorcandu-s[a] la Eși... Cahvè. [Zahereà de la Iași; saci în cari se trimete *pîne la munți*.] „450 lei, s’au dat de dumnealui Camaraș Hangeri la Țarigrad, la haremul slavitului Nurlah-Efendi.“ — „80 lei ce s’au luat de Spat. Costandin Paladi din 880 lei, care s’au făcut taxil de la Ruși și s’au dat satelor de la Ținutu Romanului, fiind-ca sa luasi cu strambatati pentru zahiriaoa ce le vânduși și aũ aratat ca i-aũ cheltuit mergand cu polcurile pana la hotar.“ — „100 la doi dieci ce au fost cu dumnealui Hatmanul Neculai Hangeri la hotarale Tralsinvaniei.“ — „Bani ce s’au cheltuit cu pecetluituri gospod, alelhesarui [său *tainaturî*]“;

b) Cheltuieli politice:

a) „Cheltuiala ce s’au făcut cu venire Mării Sale Doamnei de la Țarigrad². 2.094 lei. Ce s’au dat spre împlinire a 24.752 lei, 90 bani, ce-au cuprins toata cheltuiala drumului, cu mergire agarlăcului până la Țarigrad și cu venire Marii Sale Doamnei aice, cum prea larg sa arata prin izvodu cu pecete gospod; care cheltuiala s’au făcut prin mâna oranduitului boerii, dumnealui Spatar Manolachi Dimache, afara de cate s’au mai cheltuit de cătra ispravnicii arataț mai giosu cu conacile Mării Sale de la Focșani până la Eși. [Se trece prin Focșani.] Paini, câte 1 para,... oca carne cate 5 parale... oca orezu cate 16 parale,... oca zahar, cate 2 lei, 60 bani,...alamaî, cate 2 la pară,...ocă lumânari saũ, cate 30 par,...coț astariũ, cate 5 parale,...chile orzu, cate

¹ Se numia Ahmed Nur-Ulach Efendi. Actul de delimitare a Moldovei de către posesiunile Casei de Austria a fost încheiat definitiv la Fălticeni, 14 Nov. 1792; s’a publicat în *Uricariul*, IV, p. 269 și urm. O copie de aici se află în hîrțile Kogălnicenilor, la Ac. Rom. Din partea Domnului, semnează Nicolae Hangeri, Hatman și Luț u Balș, Ban.

² „Alexandru Moruz. era fusurat cu fiica Răducanului Roset, anume Zoița“ (Crăghiof, *o. c.*, p. 57). Fusese crescută de bătrina Dimachina, mama Vornicului Neculai Dimachi (*ibid.*).

2 lei... La Focșani, Duminica, Iulie 18...Rațe, cate 10 par.,... 2 lei, un vițel,...merți orzu cate un leu...La Focșani, Luni, Iulie 19...Oca carne oae, cate 5 par.,...oca vinu į entru masa, cate 4 parale,... oca vinu pentru bucate [4 oca, 48 par.]..., 3 lei o oca vutcă...Conacul ot Agiud, Marți, Iulie 20. . 30 parale, 50 dramuri chiperiü...Emiclic la Padureni, Iulie 21... S'au cheltuit prin mana dumnealor ispravnicii de Ținutul Bacaului, cu emiclicul ce s'au facut la Cleja ¹ i cu conacul de la Fântaneale...30 parale 1 oca migdale,... 1.30, 5 oca oțet,... 1 leü, 20 dramuri scortişoara,... 48 par. 1 oca masline... Conacul de la satul Carligii, prin mana dumnealor ispravnicii de Ținutul Neamțului...Conacile de la Roman și la un emiclic la cișmioaoa de la Crivești...: oca miere, cate 12 par.,... oca grasime, câte 7 par... Conacile de la Prigoreni, prin mana dumnealor ispravnicii de Ținutul Carligaturii... Conacul de la Putoești, prin mana dumnealor ispravnicii de Harlau." Total : 2.750 lei, 9 bani :

β) „La locuri știute.“ Total: 6.376 lei, 30 bani ;

γ) „La obraze de cinste. 348 lei, 93 bani. Darul dumisale Vornicul Saule; 92, Avgust 16. 250 luminatului beizadia Grigoraș Ghica ; 92, Sept. 11. 5.000. Dar dumisale Hatmanului Ioan Roset, trimițindu-s[e] și capichihaià la Țarigrad; 92 Sept... 150 lei...Daru Marii Sale beizadia Grigoraș Ghica.“ Total : 6.848 lei, 93 bani ;

c) Lefi :

α) „Celor trimiș cu trebî. 150. Pintru Șerbanu, trimițindu-se la Tecuci, pentru taetul cheresteli ce s'au cerșut la Țarigrad...Lui Panaite Paun, trimițandu-se pentru scoatire unui copil de la Harjeu... Lui Teodorache biv Capitan za darabani, trimițandu-sa la Silistra pentru scoatire robilor... La un postelnicel, trimițandu-se împreuna cu efenzi... La un postelnicel, trimițandu-se împreuna cu Tataru pentru cercetare cartilor ce s'au pierdut...La un deliu trimițandu-să la Silistra pentru scoatire unui copil a unui lacui toriü din țara... Lui Delibașa, trimițandu-sa dupa talhari... Aleco, fiul Paharnicului Vasilache, trimițandu-sa la Orhiai, împreună cu un ofițeriu, pentru cherestioa ce s'au taiat de catra Ruși... Vtori Gramatic, trimițandu-se cu cinstitul Halil-Efendi și cu cei împreuna cu dumnealui... Un postelnicel trimițandu-se ca sa întoarcă la Galaț carale cu zaherè...Ciogoliu postelnicelul...,la mergire cinstitului Halil-Efendi... Polcovniculu postelnicescu... Deliiilor, ce-au mers

¹ Sînt trei sate cu acest nume în jud, Bacău.

împreună...Lui Enache Boşniac, trimiţându-se pentru prindere talharilor... Ciogolii postelnicel, când s'au trimis spre întimpinare polcovnicului Baronce¹; şezind la margine doua luni, i-au cheltuit...Lui Costi portarelul trimiţându-se la Benderiu cu dumnealui Chiatăp-Efendè...Cheltuiala lui Chircori, trimiţându-se la Soroca, pentru ghiociul Hotanlailor...Lui vtori Armaş, trimiţându-se la Chişinau cu Musa-Aga, ciohodariul slăvitului Memiş-Efendè...Lui Calfa Ene, trimiţându-se la Benderiū cu cinstitul Binà-Emeni, pentru tamiul saraiulu... La Galaţi, cu bani pentru plata zahe-reali...Zapci pentru pornitul zahirelii." Total: 2.322 lei;

β) Calaraşii de Țarigrad: 3.470 lei;

γ) „Lipcani, calaraşi, copii din case şi alţii“: 2.389 lei, 90 bani;

d) Supt rubrica speciala: „lefile“, Vornicului Teodor Balş, „liufa pe 2 luni, April şi Maiu, a unui capitan cu 37 neferi, ce-a avut la Agie; cate 375 lei pe luna“; şi anume: capitanul, odobaşa, ceauşul, bairactariul. — „Lefe ce au ramas ca sa iă beşlegii“: 500 lei Muslū-Aga, beşleaga de Iaşi şi neferii sai, pe jumătate de luna. 180. Mehmet-Aga, Serdar de Galaţi, pe o luna, „afara de 180 lei, ce i s'au dat cu osebita pecete.“ 80. „Tatar-Husein, beşliaga de Tecuci, cu 2 neferi“, pe doua luni. 70. Arnaut-Ibrahim, de Falciu, afara de un dar de 45 lei. 510. Cernolo-Oglu Husein-Aga, de Chişinău, afara de un dar de 150 lei. 55 lei pe luna, Osman Bairactariū „de Herţa i Dorohoiū şi Ciuhur“. 90 lei pe luna, Ceaprazla-Alī-Aga, de Movilaū. 60 lei pe luna, Mustafà, „de Greceni şi Codru“. 40 lei, Ali-Aga, de Birlad. 190 lei pe luna, „Giaful Carc-Serdar, cu 30 neferi ai sei“. 2.056 lei, Vistierul şi „taifaoa Visteriei“. „730 lei, ce s'au dat de la Visterie lefe la beşlegi“. Total: 5.306 lei;

d) Cheltuiala Curţii:

α) „Curte gos od. 1.025, 90. Ce s'au cheltuit de ispravnicul de Curte Atanasie la Roman, cu tainaturile ecpaelii Curţii gospod, adica: franzale, zemli, paine şi lumanari seu, în luna lui Maiu... S'au cheltuit cu tainaturile Curţii gospod în luna lui Iulie [1.639 lei, 12 bani]: franzeli [122 pe zi], zemli [57, cite 2 par., pe zi], paini [1.070 pe zi, cite o parà], lumanari de seu [32 par. oca], de ceara [5 lei oca]. Hacul frangilagiului şi a jemlarilor şi a mătura-

¹ Colonelul Baroţi era aşteptat în Iulie la Constantinopol (Iorga, *Acte şi fragments*, II, p. 346, nota 1, unde şi lămuriri asupra lui).

riților. [Cheltuiala pe August:] 37 și jum. oca orez, cate 22 par., 45 ocă lumanari ceară pentru gospod i Marie Sa Doamna i Marie Sa Domnița, la chioșchiu, cate 5 lei oca. [Și luminari pentru „polielco“.] 341 oca carne, cate 7 par... Musafirilor turei și ingineriului:... 2 lei, 2 oca strafide razachi..., 3.60, 2 ocă coșciugium, 3 lei, 6 oca rașcaval, 4.60, 1^a oca branze franțuzasca..., 90 bani, 10 oca faina hos. (sic), 5 lei, 50 alamai, 6 lei, 20 liuleli. [Vin, parte cumparat în Iași, de Spatarul Manolachi Dimachi și Spatarul Manolachi Balș, ispravnicii de Iași; parte, cu un leu vadra, și la Odobești. Total: 17.451 lei, 1 b.];

β) „Grajdul gospod... 400 lei. S'au dat pe o carata ce s'au cumparat pentru trebuința Curții gospod... S'au cheltuit cu meremetul radvanului cu care au mersu dum ealui Hatmanul Iancul Roset... 300 lei, 75 bani. Un radvan mic, din noii, ce s'au făcut și s'au dat Marii Sale Ismail Muhafezi. [Orz, cu un leu merța.] 275 lei S'au cheltuit cu doao sanii pe care s'au pus careta gospod;“

γ) „Cuhnea gospod... Cheltuiala zaefet lui... 3 001 lei, 96 bani. Cheltuiala ce s'au facut la 17 Octomvre, în care zi au fost ziafetul pentru nunta luminatului beizaadia Dimitrie Moruz, fratile gospod, cuprinzindu-se toata cheltuiala ziafetului la doao mese domnești, cum și la harem, la Camaiă cum și la norod, i luminație i fașicurile, și toate cate altele anume, ce s'au aratat cu izvod la gospod: 1.669 lei, 40 bani. Cele trebuincioase mancarı și băuturi la mesele domnești i celelalte mese. 398,30. Mancare la norod. 414 vinu. 360,26 lumini ceara i lumini de seu, strachini, linguri, mulțime ulcioare, cofe și alte trebuincioase, și scanduri pentru mese, și cuia și poponețe. 160 lei fașicurile.“ Total: 3.001 l., 96 b., iar întreaga sama kuhnei: 30.568 lei, 36 bani;

δ) „Cahfigerie“. 65 ocă de „cahfè“ pe doua luni, iar în a treia 32 și jumătate. Total: 390 lei;

ε) Divictarie. „Pe hartie, cerniala, ceara tare și chinariu.“ Total: 200 lei;

ς) „Cibuccerie.“ „Meremetul cibucilor, cumparatoare liulelilor“, „pe juvanale“. Total: 421 lei;

η) „Serbeccerie“: 100 lei;

θ) Credinceria. „Cu vinu ce-au cumparat“, etc. Total: 373 lei, 75 bani.

ε) Daruri la creștini:

α) Cu titlul „Daruri la creștini“: Medelnicerul Ienache.

„100 lei. Daru lui munsiu Vengherschii¹ ; 92, Iulie 30.“ — „Spițeriuului Alexandru Venier, trimițându-se la Cobani, pentru cautare bolnavilor; 22. Sept. 6. 60 lei. Oamenilor lui munsiu Cheler; 92, Sept. 7. 300 l. Daru dragomanului Cruta, viind de la Țarigrad împreună cu solul leșescu... — 260 lei. Daru la aratații mai giosu, înse: 60 lei ingineriului; 100 lei lui Matei și Leopold, frați, arhitectoni; 100 lei lui Calfa Andoni... 60 lei. Daru lui siior Vengherschii.“ Total: 1.478 lei;

β) Caftane, pentru persoanele însemnate în nota². Total: 720 lei;

γ) Cununii. A Caminarului Grigore Ghica, „afară din darurile ce s'au dat de la Camara”: faclii, „54 lei, 30 b., 10 galbini olandezi archiereului..., 5,51, 1 galban la archidiacon..., 1 galban protopopului...; lui Șerban psalti...; preuților de la Mitropolie...; 5 lei supt covor...; 7 lei, 60 bani, 1 oca cofeturi ce s'au aruncat..., 30 lei parale ce s'au pus în cofeturi...; la eclisiiarhi și anagnoști“. Nunta Hatmanului Nicolachi Hangeri, etc. Total: 351 lei, 72 bani;

δ) „Milile.“ „La câțva lacuitori din satul Hancești i din Chișinau, ce-au venit de la Țarigrad, mantuindu-și robii... La locuri scapatate, prin mana dumisale Vel Postelnic. [Alte asemenea „locuri“, „ce au fost randuiți cu jalobile de la gospod“.] 250 lei. S'au dat de catra dumnealor ispravnicii de Soroca mila la Leși ce-au venit; 92. Avgost...100 lei mila archiereului Giurgiiu³; 92, Avgost 7...Mila ficiorului Carai, după ravaș ce-au dat la gospod; 92, Avgost 17... Sultanii Enghiuridisa... Prin mana dumisale Hatmanului Caragè, mila la un Liahu... La giupanese sarace i la alte obraze scapatate...Mila lui Grigori Cara; 92, Sept. 21

¹ Probabil solul citat al Poloniei.

² Dimitrachi V. Stol. (6 Aug. 1792), Simion Stamate V. Șat. (23), Iancu Roset, Hatman (24); Costachi Racoviță V. Spat., Ioan Canta, V. Spat., Ilie Cantacuzino V. Pah. Vas. Iamandi V. Stol., Atanasie V. Med.. Iordachi Manul trei Log.. Dimitrachi Chiriao, Ceauș de Aproz, Ștefanachi trei Vistier, Ispir vtori Armaș, Vasilachi vtori Grămatic, Sofon Vataf de Visterie, Costantin Răhtivan (toți, 29 Aug.); Grigore Ghica V. Cămăraș, Gh. Statachi vtori Post., Vasile Haitul Pit., Haralambu vtori Portar (toți: 13 Sept.); Costachi V. Pah., Stavru V. Serd. (toți: 16 Sept.); Dracachi Depaste V. Vor. (15 Oct.), Dimitrachi Costandachi Slugger, Lupul Coroiu V. Șetrar, Nic. Stamatin Slug. (5 Nov.). „40 lei 1 caftan pe dumnealui Hatmanul Caragè, trimițându-s[e] Caimaam la Țara Munteniască“ (1793). Banul Mihalachi Cerchez, făcut Ban; Armașul Ghiuloglu, ispravnic de Curte (*id.*).

³ Din Georgia.

(26 lei). La cei ce au dat răvașe la gospod... Milă la îngropare Paharnicului Vasilachi; 92, Octomvre 1...Mila lui Mihalachi polcovnicul, sa-s platiasea unde era datoriu...150 lei mila Ancuții, sora dumisale Banului Negre, prin mana dumisale Vornicului Manolachi Conachi¹; 92, Octomvre... 50 lei ce s'au trimis la capichihaiă de Benderiū, prin dumnealui Spatar Iancul Razul, Serdariul de Orheiu, de s'au dat milă unui sarac, ca sa-ș faca case." Rascumpararea unui copil de țeran, rob la Turci. „Capitanului Manolachi Ispir, bolnav... 50 lei Jicniceresii Hermezioae, prin dumnealui Vel Postelnic dupa ravaș ce-aū dat la gospod...Mila pentru îngropare Portariului Nanul; 92, Dechemvre 8...20 lei mila la un loc știut, prin dumnealui Vornic za aproz Manolachi Conachi...787 l. Mila ce s'au dat prin dumnealui Portariū Nicodim, ispravnic de Soroca, familiilor Hotanlai, ce să află acolo la Ținut; 92, Dechemvre...Pentru îngropare Spatarului Manolachi Hrisoverghi (Dec. 1792). Mile ce s'au dat în luna lui Dechemvrie, cum și asupra praznicului Nașterii, pe la locuri scăpatate...La 5 mantuiți din robie...Slugierului Hagi Ene...La trii fimei sărace." Pensie de 20 lei lunar „Mariei Ciorneese, saraca. Magdalini calugariți, saraca". Total: 11.014 lei;

ε) „Sarbatorile Nașterii [și Sf. Vasile și Bobotezii]. Și „preuților ce-au vinit cu icoane... Pomezaniia în zio Nașterii... [Sf. Vasile]: 100 lei, parale ce s'au dat de dumnealui Vel Vistier, de la poarta Curții pan la Spatarie, cand au eșit gospod de la biserica. 138 lei bacșișuri ce s'au dat la rufeturi cu tescherealile dumisale Vel Camaraș [Hatmaniei, lui V. Post., lui V. Aga, fustașilor, aprozilor, copiilor de casa, trambacilor gospod, Siimenilor din Curte, maturariților]. Agiunul Bobotezii...Preuților ce-au venit cu cruce (15 lei).“ Boboteaza: faclii, „4 coț maltin ce s'au pus la faclii“, „12 dramuri fhiir“, 4 lei „petiala“, 5 lei „matasi“; „5 lei 2 faclii zugravite pentru gospod i gospođa, cate de pol oca... 7 lei, 60 bani, 4 faclii zugrăvite pentru beizadiali și Domnițe, cate 150 dramuri... 142 lei, 55 b., 51 oca, 300 dramuri, lumini ceara ce s'au împărțit la Iordan.“ Bacșișurile de Sf. Vasile ale Vistieriei: icoglană, ciohodari, ceauși, etc. Total: 710 lei, 116 bani;

ζ) „Pomezanii.“ Mai ales la Sf. Spiridon, „mergand gospod“ la biserica cu hramul Sfintului. Și la „Trii Sveatitile,

¹ Vel Vornic de aprozi. E tatăl poetului.

la Sfantă... La Dancul, în zioa hramului Sfinților Arhangheli.“ La hram, la Sf. Nicolae. Total: 80 lei;

§) „Alte cheltuele... 2.774 lei, ce s'au dat de catra dumnealui Vel Postelnic dumisale siior bregadiriū Lașcarev ¹, pentru tainaturile și chiriiile ce s'au dat la trecatorii mantuiț din robie și alte asemenea cheltuele, dupa izvod ce s'au aratat la gospod; 92... S'au cheltuit cu stiagurile, cu praporile, adica...: 20 coț sandal albastru pentru stiagu cel mare, 2.60 ibrișim și lucrul, un topuz la acest stiag, funta, coț sandal galban și albastru, pentru 16 prapore, 16 sulita pentru prapore, lucrul praporilor... Cu 6 stiaguri a siimenilor Hatmanii...: 60 coț sandal roșu, verdi și galban..., 1 bucata bogasiū albu, pentru samni..., ibrișim și lucrul, 6 canafuri, 6 coade de sulita... 4 stiaguri a siimenilor Curți... 40 coț sandal, bogasiū pentru samne, etc. Cheltuiala cu 2 dobe ce s'au facut din nou: 16 1/2 oca arama, 16 șuruburi și alte fieră, 2 piei, 6 coț postav roșu...Mere-metul la 9 trimbița vechi... Semnul hatmanescu... 40 cangi pentru foc..., 60 topoara... Ce s'au cheltuit de catra dumnealui Vornic Toderășcu Balș cu stiagurile și dobele Agiei... S'au cheltuit cu samnile boeriilor ce s'au facut... 284 dramuri argint, cate 6 parale, pentru 4 toegi a dumnealui Vel Vornic..., 143 dramuri argintu pentru 2 toegi a dumnealui veliților Logofeți...Toiagul dumisale Vel Postelnic...,92 caragroș, cate 2 lei..., 93 dramuri argint tij s'au pus, neagiungand...Jidovului Dănila, pentru lucru... Aur și poliitul... S'au cheltuit la Roman pentru prifacire..., 2 toegi dumisale Vel Aga i dumisale Vel Vornic za aprozi, dramuri 618... Toiagul dumisale Vel Portariu. 112 dramuri. Topuzul polcovniciei... Condițiile ce s'au facut pentru dipartamenturile Divanului.“ Gentele calarașilor: „mușamă“ și „haibele“. „La spițarie, plata doftoriilor... S'au cheltuit de catra dumnealui Slugerul Stavru, pentru 2 trambița, 2 dobe și 4 genti, la Starostie Putni.“ O femeie ce merge cu un beșliū „la Balgie, pentru scoatire unii feti c sale... 1.430 l. Cheltuiala ce s'au facut cu gatire celor trebuincioasa pentru mergire la Tarigrad a dumisale Hatmanului Lancul Roset“, cu „car mocanescu... 540 lei, s'au dat de catra dumnealui Vel Camaraș chirie la 18 cai, cate 30 lei, din care 8 s'au pus la radvan și 6 pentru dascal și 4 de calarie...Cheltuiala drumului lui Dimitru Odobașa, mergand împreună...

¹ Sirghie Lascarov fusese cel d'intăiū consul al Rusiei în principate.

La 10 neferi..., la un bešliü..., la un calărăş..., la un deliü mergand cu calabacurile la Galaţi... 33 lei, s'au cheltuit de catra dumnealu Costachi Caragè pe hartie, calamari, condice şi o lada la departamentul trebilor streine.. S'au cheltuit de catra dumnealu Vel Aga-cu meremetul a trii tulumbi de la Agie.“ Pentru facerea unei biserici la Roman: mia de caramizi, 7 lei, de oale 4¹/₂, tinichele cîte 8 par., 15 par. oca de fier, „pentru cuia şi pentru cruci... Țiganilor herari pe 195¹/₂ oca her, ce au facut cue, cate 6 parale...Tij lor, pentru 2 cruci, cate 6 lei“. Seinduri de brad de la Neamţ, cîte 5 par., odgoane cîte 18 par., var 60 bani merța. „1500 lei, s'au dat meşterilor nemţi, dupa tocmeala ce s'au facut cu danşii prin zapis...377. Ce s'au cheltuit de catră dumnealu Vel Post. Dimitrachi Manul în vreme ce sa afla gospod la Roman... 40 medelnicerului lu Manoli-Voda ¹... Plata pentru caramizile ce sa fac pentru Curte Vechi... 300. Ce s'au dat de catra dumnealu Vel Logofat Neculai Roset, plata chiurghiurilor pentru aducire apii de la Copou... Cu dimerliile care s'au triimes pe la ținuturi pentru masuratoare malaiului...S'au cheltuit de catră vatav de copii cu ceşinurile ce s'au facut aice la oraş, painii, carni... Scanduri brad..., cate 5 parale..., draniţi... cate 60 parale... 8.991 l., 24 b., aşternuturi a toata Curte gospod, împreuna cu a odailor celor noi a dipartamenturilor, Divanul şi Camara. şi celelante cari şad curtezani...32 pentru un dulap şi trii lazı pentru condicile Divanului...40 lu Nicula zugrav...Neferilor de la Hatmaniia şi Agia... La temniţe, la trebuinţele ce-au fost, de catra vechili Armaşii;”

9. Cheltuielile Visteriei:

α) „3.411 lei, 39 bani, ce trec daţi mai mult la sama al triile, care s'au încheiat pana la Maiu 15, 1792;“

β) Supt titlul de „cheltuiala Visteriei“ : „Hartie, ceara tare, cerniala, buline...O lada pentru banii desatinii, a goştinii şi a vadraritului...3 lazı pentru stransul banilor menzilurilor şi a podurilor... 8 condice ce s'au facut pentru trebuinţa Visteriei i a Divanului.“ [Şi alte doua, pentru Visterie.] Total: 796 lei.

Toate cheltuelile (şi cu 24.618 l., 24 b. „alelhesapuri“) fac suma de 516.888 lei, 49 bani.

¹ Roset.

XXIII

Interesul condiceii pe anul 1805—6, din toamna primului an pana în toamna celui de-al doilea, sta și într'aceia ca din veniturile principatului, însemnate într'insa, se fac doua părți: una e a lui Alexandru Moruzi, ceialalta a succesorului acestuia, Scarlat Calimah. Am arătat aiurea în aceste studii (cap. XIX), în ce împrejurări și pentru cât timp a fost numit Scarlat-Voda în Domnia sa d'întaiū. Primi locul, luat lui Moruzi, la ¹²/₂₄ August 1806 și, supt presiunea exercitata de Ruși la Constantinopol, îl pierdu la ⁵/₁₇ Octombrie urmator. Pentru atita timp numai i se datorîa o parte din încasarile anului 1805—6. Moruzi, care-l precedase, îi și succeda, însa numai în teorie, cacî oștirile rusești ocupara principatul ¹.

Titlul condiciei este: „Sama Visterii pe anul al patrulea în vreme Domniei Marii Sale Alexandru Costandin Muruz Voevod, în care s'aū încarcat venitul pe un an, de la 1805, Octomvrie, și pan la sfârșitu lui Sapt. 1806; din care venit s'au scazut ciștigul ghevmei ², ce au avut sa è Maria Sa Scarlat Calimah Voevod și dupa cum s'aū cheltuit cu pe celuituri gospod.“

Veniturile sînt:

- a) Dajdile mazililor și ruptașilor, și anume:
 α) „Dajdie întaiū pe trii luni, Octomvrie, Noemvrie și Dechemvrie 1805“; mazili: 7.074,30; ruptași 5.576,90;
 β) Alta, pe Ianuar-Mart 1806: 7.085,60 și 5.594;
 γ) Alta pe April-Iunie: 7.101,60 și 5.632;
 δ) Alta pe Iulie-Septembre: 7.101 și 5.632;
 ε) „Ruptele Visterii i negușitorii. Dajdie întaiū a Svan-tului Dimitrie: 11.440,90 ruptile; 6.998,30 Sarbi; 2.341,30 negușitorii, însa:

202,60 stare întaiu { din targu Eșii,
 607,60 stare al doilea {
 240 de la Focșani, 340 de la Barlad, 76.30 de la Vasluiu,
 875 de la Huș;“

ζ) Același venit pentru termenul Sf. Gheorghe; ruptele: 11.510,105; Sirbiu, 7.518,30; negustorii, 2.341,30: starea

¹ Urmă (—Maiū 1806) DOMNIA lui Al. Hangeri, și apoi (August) Scarlat-Vodă fu numit din nou

² V. cap. citat, unde pe grecește aceste două cuvinto se scriū: „chistul ghevmei“.

întaiū, Iași, 202,60; a doua, 607,60; Focșani, 240; Birlad, 340; Vasluiū, 76,30; Huși, 875;

η) „Birul jădovilor hrisovuliști¹. Cifertul întâiū, pe trei luni, de la ză întâiu Octomvre pana la sfârșitu lui Decemvre 1805; însa: 700 targu Eșii, 140 targu Orheiului, 70 Romanul, 305 Herța, 110 Niamțu, 60 Huși, 81 Targu-Frumos, 460 Chișinau, 1.085 patru targuri ot Soroca, 290 Falticeni, 65 Pănzarenii, 30 Piatra, 65 Bacau, 80 Vladeni, 110 Burdujeni, 110 Dorohoiū, 110 Telinești, 130 Ștefănești“, cite 4.001 lei pe luna. 120.003. „Cifertul al doile, de la za întâiū Ghenar pan la sfârșitu lui Mart 806, asamine.“ Al treilea, 1-iu April—30 Iunie, cite 3.921 lei lunar (insa la Soroca: 1.045, la Falticeni, 250, „bez 40 lei scadere“). „11.763. Cifertul al patruale, pe trii luni: Iulie, Avgost și Saptemvre, asamine;“

θ) Dughenile, crăcimile de pe la targuri, care daū iarna la cifertul al doile“. In ordinea cunoscuta a ținuturilor², sumele sint: 296, 1.576, 1.573, 2.139, 3.200, 1.157, 7.267, 4.800, 402, 1.250, 3.046, 606, 220, 140, 800, 550, 255, 9.054, 2.201 și 60;

b) Șferturile, și anume :

α) Șfertul întâiu, Octombre-December 1805. Pe județe: Suceava, 34.445,60; Neamț, 31.035; Roman, 17.951; Bacau, 33.587; Putna, 42.211; Tecuci, 24.041; Covurlu, 15.636,60; Tutova, 19.192; Vasluiu, 9.084; Falciu, 19.857; Greceni, 2.631; Codru, 2.905; Hotarniceni, 5.203; Orheiū, 55.435; Soroca, 34.514; Herța, 5.503; Dorohoiu, 20.341; Hirtau, 17.620; Cirligătura, 5.102,90; Iași, 31.647; Ținutul Iași, 2.062,49. Total: 430.014,19;

β) Șfertul al doilea, Ianuar-Mart 1806. Pe județe: 34.442, 30.628, 17.886, 33.252, 42.181, 24.077, 15.632,60, 19.153, 9.072, 19.861, 2.631, 2.908, 5.083, 55.708, 34.571, 5.497, 20.341, 17.320, 5.102,90; 31.349, 2.063,75. Total: 428.738,105;

γ) Șfertul al treilea, April Iunie. Pe județe: 37.060, 26.998, 15.810, 33.587, 41.103, 20.718, 17.067, 17.486, 7.354, 16.564, 3.055, 3.417, 5.589, 47.212, 38.755, 5.985, 23.611, 13.588, 2.786, 25.785, 2.476,72. Total: 406.006,72;

δ) Șfertul al patrualea, Iulie-Septembre, „fară tablă“. Pe județe: 33.315, 30.222, 17.202, 32.769, 41.655, 24.076, 15.632,60; 18.982, 9.008, 19.786, 2.631, 2.908, 5.213, 54.893,90; 34.322,

¹ Cu hrisov, privilegiați. Aceștia erăū supt un staroste. Ordinul pentru numirea unuia, in 1801, *Uricarul*, IV, pp. 125—6.

² V. mai jos, la șferturi.

5.416, 20.017, 16.946, 5.088, 31.099, 2.063,75. Total : 423.244,105.

Din suma întreaga de 1.869.516,76, se scad :

a) Scutelnicii : „71.166, cifertul întâiu ; 70.866, cifertul al doile, 72.774, cifertul al trile; 73.812, cifertul al patrule“;

b) „181.000 sa scade, ce s'au oranduit la aşazare den nou a birului țării prin anaforaoa de obşte, că să sa dè în trebuințele de mai gios aratate : 26.000 în obicinuita cheltuiala a zaherelei, 25.000 în lipsa lefilor casei rasurilor, 10.000 în obşteștile trebuinți, adica : 4.000 lei la orfanotrofon, 2.500 la școala ot Socola¹, 3.500 la aducere ape lor în oraș², 120.000 ce s'au randuit sa sa dè pe fieștecare an spre țanere menzilurilor“.

Venitul net e de „1.399.898,76, suma curata, care, ana loghisandu-să pe 365 zile a unui an, sa vine pe za cate 3.835 lei, 40 bani, și pe 50 zile, de la 12 Avgost par la sfirșitu lui Saptemvrie, sa cuvine ca sa traga analogon prè-înnălțatul Domnul nostru Scarlat Calimah Voevod : 191 766; să scade suma de mai sus aratata, ce are sa traga prè-înnălțatul Domnu nostru Scarlat Calimah Voevod. 1.208.132,76 ramane :

6.639,105 sa mai înceara banii bejanarilor, ce aũ strinsu Visterie par la sfarsitu cifertului al treile.

L.	B.
4.829	banił Visterii,
1.810,105	răsurile.

1.214.772,61 face peste tot suma ce are sa traga Maria Sa Alexandru Muruz Voevod; care bani s'au cheltuit cu pecetluituri gospod, dupa cum înnainte sa arata.“

Vin acum „bani ce s'aũ cheltuit din veniturile acești sami“, și adeca :

a) Cheltuieli cu Turci, din care :

α) Sarcinile legale ale țerii :

„Baeramlacuri i ramazan... Baeramlacuri și cechinuri“. Lui Divan-Efendi, baş-beșli-aga, Hairat³, musicii turcești,

¹ Ambele, creațiuni ale lui Moruzi, în 1804. V. *Uricariul*, III, p. 39 și urm. (saũ VII, p. 59 și urm.); I, p. 317 și urm.

² La 10 Septembrie 1803, Alexandru Moruzi dărueste la doi boieri ai săi cite „una măsură de apă“ din „apele“ aduse odinioară de tatăl său Constantin și ale căror conduite le reparase, cit și din cele captate din nou după porunca sa. *Uricariul*, IV, pp. 167-70. Cf. Drăghici, *o. c.*, II, p. 67 : „Aũ mai scoborât el și alte ape de la Copou, spre îndestularea părții din sus a Iașului“.

³ Hogeia care învăța carte turcească pe beizadele. V. și mai departe.

etc. „Ce s'au dat în zioa de Corban-Baeram... Pe 18 berbeci ce s'au taet și s'au împarțit în zioa de Corban-Baeram...15 oca praf de pușca, cate 5 pol lei oca la Corban-Baeram...Asamine în zioa de Paști...50 meremetul meterhanelii.“ Total: 3.799 lei;

β) Furnituri :1. „În trebuința vacilor de zalhanà, a saulu pentru cabanu îparatesc. 1.873 l. Spre plata pagubii a 1.000 vaci de zalhanà, ce s'au taet în anul trecut și saul s'au trimis la cabanu îparătesc; 805, Ghenar 30. 4.185. Spre împlinire pagubii a 20.000 oca sau, ce s'au cumparat prin dumnealui Hatmanul Sandulache Sturza și s'au vandut dupa fiat la cabanla, însa : 3.000 paguba, cate 6 parale la oca, pe 20.000 oca... 80 cheltuiala și paguba pentru noo vaci ce s'au taet pentru ceșni, prin ibtractaru Mihalache; 805, Iulie... 960. Celor triimiș pe la ținuturi, epistați pentru taetu vacilor de zalhanà, însa : 300 Barladu, 300 Chișinau, 300 Iași, 60 Galați, prin parcalabi.“ Total : 7.568;

2. „Cherestiaoa. 26.317,18. Plata cherestelii și altor lucruri ce s'au triimis la cetate Benderului în anul 1804 și anul 1805, pan la sfârșitu lunii lui Saptembre“ : lemne, cu terminologie turceasca, nuiele, carbuni, dranița, „testele funii“, „scafe“, „lopeți“, „cantare var“; „cheltuiala olarilor“ (*sic*). „6.135,90. Cheltuiala ce s'au facut prin dumnealui Spatarul Vasilache Caligari, parcalabu de Galați, cu facire a 2 dubasa pentru Sulina-Boaz, facandu-se teslim la dumnealui Chili-Nazara...O anghira...2.905,12. Plata cherestelii și vugiùtahtasi, care din poronca s'au facut și s'au triimis la Galați pentru tarsanaoa îparatiasca... 8.148,45. Plata taetului cherestelii ce s'au triimis la schele Galați pentru Țarigrad... 4.120. Plata cherestelii topeondaclara și caratu pan la Galați, pentru trebuința tophanalii îparatești“. Total : 47.626,45;

3. „Zaherè, navlu.“ Total : 104.401,39;

4. „Lucruri triimisa la Țarigrad“. Tatalu lui Divan-Efendi. „Cumparatura saulu, ce s'au facut, 1.531 oca lumanari... 1.500 lei pe 1000 oca unt sleit... 2.145,40. Pentru mere ce s'au cumparat prin chir Necola Țigarà și s'au triimis la dumnealor boerii capichihaele, însa : 1.488,33 pe 1.927 oca miere curata, cate 31 lei cantarul, afara de 204 oca scadere daralilor.“ Total : 8.285,112;

5. „Giuvergiliaoa. 7.605,75. Ce s'au dat în 12.169 oca, cate 25 parale, ce s'au triimis la Țarigrad, pentru trebuința îparateștii zarphanè; 805, Noemvre 12.“ Total : 15.580,75;

γ) Datorii: „Dobanzi de bani“. Total : 420;

ð) Daruri :

1. Maisaturile. Pe luna, Pașilor de Bender și Hotin, în 1805—6. Total: 32.000;

2. „Daruri la sarhaturi...: lemne..., carbuni... Lumina-
tului Akkerman Muhafezi...: un dunluc..., o blana de ca-
com..., o gheză..., un ceasornic de argint cu lanțuh, ce s'au
dat fratelui său, Sadulah-beiu... 1.250 lei pentru o carătă
ce s'au triimes prè-innalțatului proin Ismail Muhafezi
Bechir-Pașa“. Total: 7.231;

4. „Daruri la Agi și la alți Turci“. Ceasornic de aur,
unui muhurdar „a prè-slavitului stapan“. Unui ofițer ture:
„o blana de cacom, domniasca“, „o ghezie de Țarigrad“, „un
ceasornic de aur, cu lanțuhul său“. Altuia: „un anterior“;
unui al treilea: „un benișlic postav“. Un ceasornic de
argint „chiatipului de la iumbrucu Ismailului“; altuia:
„un contăș samuri de Mosc“. „La un om a lui Caușan
Voevodasi.“ 1.000. Lui Ghefghè Sultana, nepoata a lui
Chirim Gherei Han.“ „Un capot beșleagă de la Chișinau.“
„60 lui Tutungi-Bașa a prè-innalțatului Bender Muha-
fezi.“ Altuia: „o cutnie hindico.“ „500. Lui Hairat-Efendi,
hoge a luminatelor beizaadele; 1806, Februar 28.“ Unui
Turc: „canavața cu flori, pentru antereu“; altuia: „un cea-
sornic tumbac...40. Cheltuiala la 2 Arnăuți ce s'au triimis
cu Ghevghè Sultana la București, Mart 12... 240 pentru 2
benișa de postav și 2 ceasornice de argintu la 2 Tatarți ce
au adus un cal... 1.360. Dumisale Divan-Efendisi Ahmet-
Efendi, pentru un loc de casa ce au cumparat la Țarigrad...
400 lui Sadulah-bei, fratele luminatului Akkerman-Pașasi...
Un car mocanesc și altul ghiurghiuvanic... 6.713. Sla-
vitului Marzà Muhamet Iusuif Chifți-Bașà, elci-bei a Bu-
hării, viind de la Țarigrad... Mehmendariului Emin-Agà,
Vizir-Ciohodar... Lui Mehmet-Agà, al doile mehmendar...
Cheltuiala la un portarel ce s'au, triimis cu Haznataru sau
pan la Crauleni. 1.321. Cheltuiala cu ehpaiaoa ce-aice s'au
dat, și chirie la cara mocanești de la Focșani pan la Crau-
leni, de mehmendar randuit dumisale, Comis Mihalache...
200. Cheltuiala zaefetului la chioșcu domnesc. 80 pe 12 paneri
zaharecale, [ambele] prin becer gospod. 514 tainatie (*sic*) în
vreme șiderii lui aice... Parintelui dumisale Divan-Efendesi...
O ochiiana [72 lei]...100 cara lemni, câte 2 lei, și 20 cara
lemne cate 5 lei... 500. Hogii luminatelor beizadele pentru
stihurile de la Curte ¹; Iuli 9...250. Ghefghè Sultana...;
Avg. 1.“ Total: 39.230 lei;

¹ „Mai întâi s'au apucat de Curte, fiindu-î milă a o lăsa în starea

4. „Mehmendarlacuri... 50 dumisale Vasilache, triimețin-du-să cu baron de Curali; Ghen. 14 [1806]... 150. Mehmendarului cu ministru prè-puternicii Împarații ce au fost la Berlin ²; Mart 15. 150. Mehmendarului cu sinior Bețochi ³ pan la Cernauf și de acolo cu dumnealui Spatar Arghiropolo, viind de la Berlin; 806, Mai 24. 150. Medelnicerului Gheorghie, triimețindu-sa cu consulu Rosii pan la Focșani ⁴; Iuli 4. 474. Ce s'au cheltuit prin serdarul Costache la venire lui monsiu Reinard ⁵; Iul. 13. 100. Ce s'au cheltuit prin caftangiu, mergand cu monsiu Baran pan la Focșani; Iulie 21. 40. La un postelnicel ce s'au triimis pan la Galați cu comisariu sinior Martin ⁷; 1805, Oct. 18^u. Total: 1.364;

5. „Beilicul i musafirii“, pe lunile Septembre 1805—August 1806. Total: 18.385;

6. „Chirii. 300. Chirie casii unde șade luminatul beizadè Mihai Racovița ⁸; 1805, Iunie... Muzicanților... 150. Chirie casii lui Haeret-Efendi, hogi a luminatelor beizadeli, pe 6 luni.“ Muhumaturile Benderului. Hotinului. „Chirie a 2 cara pan la Focșani, ducand calabalacul lui monsiu Noar ⁹ și unui nefer, triimețindu-sa cu calabalacu...; 806, Iunie 30... La o casii unde șad muzicanții, pe 6 luni. Total: 3.078;

7. „Cheltuelile Galaților... Lui Galați chiatip, lui Galați Sardara... Oamenilor ce pazasc la schele: 3 beccii pe trei luni“. Total: 3.158,87;

8. Ca „alte cheltueli“: „181,60. Paguba din cumparatura a 3.988 oă miere, cate 2 lei la cantar, care s'au dat slavitului Ibrahim-Nazira și s'au platit de Slavire Sa numai cate 30 lei cantarul;“

ce au găsit-o“ (Drăghici, II, p. 66). Stihurile vor fi fost sapate pe frentispiciul porții palatului.

² Acest ministru era Arghiropolo. V. nota următoare.

³ Bacciochi? Asupra lui Iacob Arghiropolo, v. *Acte și fragmente*, II, p. 394, no. 4.

⁴ Consulul era generalul Rodofinichin.

⁵ Reinhard, consulul frances său „comisarul-general“ din Iași.

⁶ Parrant, care ocupase provisoriu din Ianuar (?) comisariatul frances din Iași (Hurmuzaki, *Supl.* I², p. 324, no. CCCXLI).

⁷ E acel „Mr. Martin“, despre care se spune într-un raport frances de la 5 Septembre 1811 oă va pleca din Iași pentru causă de boală (*ibid.*, p. 623, no. DCCCXV). În corespondența inedită a consulatului, cită s'a coperit pentru Academia Română, îl aflăm la Iași între 22 Iunie 1810 și această lună a lui Sept. 1811.

⁸ Un coborțitor, de curind venit din Constantinopol, al lui Mihai Racovița.

⁹ Probabil: Noir. Dar nu știm asupra lui de cît ceia ce cuprind socotelile de față.

b) Cheltuieli politice :

α) „Daruri la locuri știute.“ Fară a se arata destinația : „o sabie..., cursa și odagaci..., o bohce de sandal... Dumisale Banu Stavru, ispravnic de Soroca...500 galbină olandeji, câte 8 lei, 90 bani...240, o batista cusăta“. Total: 58.372;

β) „Bani triimiși la Țarigrad. 197.750 prin dumnealui Post. Manul; 805, Dechemvre 23. 145.836,48, tij prin dumnealui Post. Manul; 806, April 28. 165.000. Pentru trebuința omurului Domnii.“ Se adaug : „9.650. Spre plata socotelii ce s'aũ aratat la gospod de catra dumnealui Postelnicul Lucache; 806, April 25“. Total: 522.236,48;

γ) „Corespondențiile...Cheltuiala scrisorilor poștii...Chirie lucrurilor ce s'aũ triimis de la Viena, de dumnealui Caminarul Liazar ¹ pe la Liiov și altile pe la Galați pe apă... 5.201,30, inasa 3.650 fiorini, cate 57 par., cheltuiala...411,72 pe 48 galbină olandeji, plata stafetii de la Viena... Cheltuiala... celor triimis la Liov pentru scrisorile corespondenții...Plata scrisorilor poștii prin chir Andrea Pavlu...52. Arvonire gazăturilor pentru anu trecut...54. Prin sinior comisar monsiu Flori ², pe un an, pentru gazături; 805, Iulie 15.“ Total: 8.486,24;

c) Lefi :

α) „Cei triimis cu trebı.. Pentru trebuința horelcii... La Orhei, pentru trebuința... Pentru zaherè... Dumisale Paharnicului Petrache Cazimir, ce s'aũ triimis pentru meremetu drumurilor din codru Eșii...Pentru triimitere fainii...La mori, pentru pornire graului... 50. Cheltuiala celui ce au venit mehendar cu munsiiu Gheiran; 805, Noemvre 15...Pentru tocmire podurilor de la oena... Cheltuiala lui Iozap ce s'aũ triimis la Cernauț...50 galbină olandej, cate 8 lei, 78 bani, și 350 fiorini, câte 57 par. [Lui Ștefan iciciohodar, pentru un drum la Viena.] 100. Cheltuiala doftorului Lorențu ³, triimețindu-sa la Ținutu Niamțului spre pornire lespizilor Curții ⁴; 806, Fev. 13...Cheltuiala mehendarului Sultani Ghefgher...30. Cheltuiala unui nefer, triimețindu-sa cu un ecstraordinar curier a Rosii pana la București; 806, Mart 20... 1.100. Ce s'au dat lui Frang Chiner, inginer, triimețindu-se pentru masurare moșilor; 806, Mart 26. [Dregere de poduri] La Soroca, pentru nezamul Ibrailenilor... Ioan Tăutul, triimețindu-sa la Herța... 250 lui vtori Gramatic

¹ Saũ „Mazar“.

² Flûry poate, fostul consul.

³ Lorenzo. V. Hurmuzaki, X, p. 676.

⁴ Pentru aceste „havalele“, v. Drăghici, o.c., II, p. 66.

Gheorghie, cheltuiala triimetându-se în țara Tatarască, pentru nezamu marginii acia; 806, April 26... 2.126,30. Pentru 243 galbină olandej, cheltuiala dusului și a întoarcerii a lui Andonache, ce s'au triimis la Berlin, în loc de curier; 806, Mai 15. 75. Cheltuiala neferilor ce s'au triimis pentru gonire talharilor ce s'au aratat la Ținutu Tutovii... Pentru triimere draniții la Curte gospod... Cheltuieli ce s'au facut la întoarcere dumisale consului Rosii [pe la Focșani] ¹ prin medelnicieriul Gheorghii; 806, Avgust 16. " Total : 12.440,60 ;

β) Calarașii de Țarigrad, 7.430 ;

γ) Lipeani și copiii din casa, 2.054 ;

δ) Ca „Lefe și emeclicuri“ : „600. Scoalii elenești din Iaș, pe șasa luni, de la zi întâi Iulie pan la sfârșitul lui Dechemvre 1805... Esacciilor de la Crauleni...1.800. Liafă pe un an lui chir Daniil, dascal a prè-luminatelor beizadele ², de la zi întâi Fevruar 1805 pan la Fevruar 1, 1806, câte 150 lei... 600. Liafa dascalilor de la scoala eleniască din Eș după hrisov, pe 6 luni, de la zi întâi Ghenar 1806 pan la sfârșitu lui Iuni.“ Total : 3.435 ;

d) Cheltuiala Curții :

α) „Postelnicia... : gengile..., mușamale“, hirtie, ceara. Total : 560 ;

β) Divictaria, 350 ;

γ) „Ispravnicie Curții gospod... Cu sacale și la corturi... Grău carnau..., cate 10 lei, 90 bani chila, dupa fiat...309. Cheltuiala meremetului Curții, cand s'au facut mutare ; 806, April 30...100. Pentru facutul unui fanar la Curte noi ; 806, Iunie 30“. Total : 54.189 ;

δ) „Camara gospod... Pentru un capot ce s'au îmbracat pe Bogoz capioglan, viind de la Țarigrad cu armasarii... 96. Postav pentru un cobur cu samur, ce s'au îmbracat pe luminatul beizadă Dumitrașco Mavrocordat; Octomvre 10. [Edieliu.] Pentru un capot ce s'au îmbracat pe bașcihodar Gheorghie a Marii Sale Doamnei și un șlic ce i s'au dat... 2.400 lei. Pentru 4 tabacheri de aur și un ceasornic de aur cu diiamanturi și margaritar[e], ce s'au cumparat de la Necola Dimitriu, pentru trebuința Curții. 592. Cumpăratura a 40 butelei cu vin șampanie, prin monsiiu Noar și la spălătorița pe 14 luni, cate 8 lei.“ Total : 38.527 ;

ε) „Beciul gospod...943. Ce s'au cheltuit cu zaharicale la masa gospod, la sarbatori ; 805, Dechemvre 31... Becerul

¹ V. mai sus, p. 79.

² Iken, *Leucothea*, II, Leipzig, 1829, p. 85, cunoaște însă ca preceptor grec al beizadelelor lui Mor izi numai pe Atanasie Cristopulo.

Mihel...S'au cheltuit prin Vel Pitar, la masa ce s'au făcut, când au fost la Ungheni...; 1806 Iunii.“ Total: 45.499;

ζ) „Cupăria“, 3.638;

η) „Ieiciohodaria“, 10.018;

θ) „Grajdiu, Comisie i Pitarie, 50 lei meremetul la o carată ce s'au triimis la Focșani pentru elciu Buhari... Scoatere armasarilor la ceair... Maiu 5... Sandal pentru Tabla-bașa...La trambitaș, fluerași și doboșari... Un benișlic postav lui Seiz-Bașa...Plata erbii ce s'au cosit de la moșie Copoș pentru trebuința cailor grajdiului.“ Total: 16.973;

e) Daruri la creștini:

α) Supt rubrica „alte daruri“: „Lui proin egumen de la Dobrovăț,“ Medicului lui Hotin Muhafezi. „84. Lui vtori Portar a Mării Sale Alexandri (sic) Ipsilant, viind aice.“ „1000. Dumisale Logofătului Iordache Cantacozind, pentru epistasie zidirii spitalului; 805, Dechemvre... Dumisale Serdarului Iordache, spițariu Curții; 805, Dechemvre...Arhimandritului Daniil... 640. Pentru o tabachera de aur și un ceasornic de aur cu lanțuhul său, ce s'au daruit de luminatile bezadele doftorului Fotino, și un cechin de 100 lei, dumisale Serdarului Iordache, spițariu Curții, pentru cautare la boala: 300, tabachere; 240, ceasornicu; 100, cechin... Pentru un ceasornic de aur cu lanțuhul său lui Cernevschi; 806, Ghenar 3... Dumisale Sluger[u]lui Zamfrache, capichiaiaoa Ismailului; Mart 16. 90. Pentru un ceasornic de argint ce s'au dat lui chir Petro protopsalt¹; Mart 26... Pentru un ceasornic de aur cu lanțuhul său, lui monsiiu Noar; însă: 108 l. ceasornicu, 72 lanțuhu; 1806, Mai 2. 750. Dumisale Paharnicului Cara; Mai 6... 500. Dumisale sietetariului Sinior Copu... 500. Dumisale Banesii Marii lui Costin Negre, la maritul fetii sale; Iunie 17... 216. Pentru un ceasornic de aur, cu lanțuhul său, ce s'au dat lui monsiiu Noar, viind aice.“ Total: 11.984;

β) Caftane, persoanelor coprinse în nota². Total: 10.018;

¹ Pentru el, v. Erbiceanu, *Ist. mitropoliei Moldovei*, pp. 345—6.

² Promoția de la 30 Decembre 1805: Logofăt de Țara-de-Jos Iordachi Canta, Logofăt de Țara-de-sus Nicolae Balș, Vornic de Țara-de-jos Vasile Costachi, Vornic de Țara-de-jos Dimitrie Ralet, Vornic de Țara-de-sus Manolachi Dinachi, Vornic de Țara-de-Sus Grigore Ghica, Hatman Răducanu Roset, „epistat Agii“, Al. Mavroordat Hatman, Vornic de obștie Dim. Bogdan, Aleco Balș Vistier, Al. Ghica Post., Matei Negel Post., V. Vornic de aprozi Iordachi Balș, Spătar Vasile Roset, Ban Grig. Razu, Comis Costachi Sturdza.

Promoția din Ianuar 1806: Dim. Saul Post., Dimitrache Metaxă Medelnicer, Ștefănahe Isăcescu V. Șătrar, Stavrachii V. Spătar,

γ) „Botezurî i cununii.“ Nunta Comisului Iordachi Ghica, 17 Sept. 1804. Botezul fiului Vorn. Aleco Ghica, Oct Al fiului Vorn. Dim. Ghica, Dec. Cununia ispravnicului de Curte. Botezul fiului Spat. Vasilachi Caligari, Iulie 1806. Nunta Spătarului Grig Razu, 29 Iulie. Total: 7.000 l.;

δ) „Cheltuiala sarbatorilor i daruri la sarbători. 1000. Pentru un tacam artificii la zioa Sfântului Alexandru; 805, Avgust 30. [Daruri de Sf. Spiridon:] un ceasornic de aur Sfinții Sale Sardeon, 100 doftorului de la spital. 90 gerahului, 40 al doile. 200 bolnavilor, preoților și slugilor. [Crăciunul]. Bacșișuri la etpaiao consilor la sărbătoare Sfântului Vasilie: 250 la a celui rosăse, 200 la Aghentului, 200 comisar[iu]lui franțuzăse... Praznicul Nașterii... La zioa Agiunului... Preoților. de la harem... Lui Petru protopsalt... Psaltului de la harem... Preoților... Arhimandritului... În zioa Nașterii... Discu... Pentru engomie, adecă: 50 dascalu elenesc, 40 ucenicului său, 40 dascalului lătinesc, 40 ucenicului său, 30 celui moldovenesc, 30 ucenicului său, 30 fiului protopopului Lazar ¹. [Caftane pentru V. Portar și V. Spatar.] Sf. Vasilie... Bacșișuri la bresle... La 2 psalt... 50 fiului Stolnicului Cațichie, pentru engomie... Sf. Botez... În zioa Agiunului... Preoților Curții... A haremului... Lui Petru protopsalt... Dimce psalt... Celui de la harem... Preoților... Arhimandritului... 30 prefectorului catolicesc ². 5, Celor împreună cu dansul... În zioa Sf. Botez... Discu la a-

Nic. Hrisoverghi V. Ban, Ștefănache Mavrocordat V. Comis „și pistr. gramaticii“, Costin Carp V. Cămăraș, Iancu Canănaț V. Căminar, Gh. Buhuș V. Ban, Dimitrache V. Clucer, „om a dumisale Hatmanului Răducanu Roset“, Necola V. Pitar, Alexandru Polcovnic agesc, Mihalache Mavrogheni V. Comis, Dim. Neculcei treti Vistier, Vas. Crupenschi V. Spătar, Ioan Neculce V. Spătar. Răducanu Roset V. Ban, Aleco Arghiropolo V. Comis, Stavri V. Serdar, Manolache V. Med., ispravnicul de Curte și Bașbeșli-Aga.

Promoția din 25 Mart: Stavrachii V. Căminar, Costache Crupenschi V. Ban, Dimitrache Roset V. Căminar, Chiriaco V. Pah., Chiriaco Ioan V. Medelnicer, Mărgărit Med., Apostoli Burda, V. Clucer.

Promoția din 20 Mai: Toader Balș V. Ban, Atanasie V. Căminar, Toderașco Măcărescu Serdar, Schina Căminar, Iani Medelnicer, Miclescu Med., Matei condicarul Clucer, Vasile Adam Clucer, Gheorghe Pitar, Ilie Ciolacu Pitar.

Promoția din 7 Iulie: Grigore Razu V. Spătar, Toma Cara V. Ban, Chiriaco V. Căminar, Zisu Păharnic, Vas. Școbihorn Serdar, Grigore Serdar, Ianacachi Lazu vtori Spătar, Iordache Dimachi treti Postelnic, Hurmuzachi Șătrar.

¹ Nu e altul de cît Gheorghe Asachi, pe atunci tânăr de optsprezece ani.

² Prefect era Aloisiu Landi. V. prefața la primul mieu volum de *Documente și cercetări relative la istoria Romînilor*.

ghiazma... Asamine la liturghie... Ceara... Făclii împodobite... Archiereului ce au stropit cai... Pentru 2 berbeci ce s'au făcut... 44 oacă praf.. Sf. Paști... Discuri în zioa Aerului, la Înviere și la liturghie... La 2 psalți... Lumini ceara, ce s'au împartit pe la boeri, bresle și alții, și la tacamul harremului... Engomie... Dascalului elinesc... Ucenicului saū... Dascalului latin... Ucenicului sau... 20 fiului protopopului Lazar, pentru moldoveniasca... Obicnuite cechinuri ce s'au dat la etpaiaoa consilor prin dumnealul Vel Comis Costache Sturza, triimețindu-se spre heretisire sarbatorilor Paștilor, însa: 200 a Rosii. 150 a Franții. 101 Aghenții... Mergand gospod la Sfeti Spiridon, la zioa Sf. Pandleimon... 250. Ce s'au dat prin dumnealul Hat. Mavrocordat la etpaiaoa comisarului Franții în zioa sarbatorii Împăratului Napoleon; 806, Avgust 3^a. Total: 40.092, 60;

ε) „Pomozanii,” 205;

ξ) „Mile.” Octombre 1805: „100 la spital i 50 la scoala; 50 archimandritului Iacov... 750 la manastire Niamțului.” — Novembre. „50 la scoli; 100 la spitai; 50 arhimandritului Iacov... 100. Unui protopop rus... 111. La saraci.” — În Decembre, afara de primele trei, „30 la o jidoavca, prin dumnealul Caminar Ioan, ce i s'au omorat barbatu;” 56 saracilor; „Magdalini calugariți”; „300. Ce s'au dat la manastire Varaticul.” — Ianuar 1806. După primele trei, „20. Lui Gheorghie Taliian... 20. Fimei mortului Leibăi Jidov. 107. Saracii...—Februar. Primele trei; apoi: 117. Saracii; „134. Lui Șarban ce s'au surghiunit de la București.” Mart. Primele trei, dupa care: 48. Saracii; „La familie vataului Marin.” — April Idem. „50. Doftorului Meerl”; 50. Saracilor. — Maiū. Primele doua. — Iunie. Primele doua. „Cotii calfa, ce ș'au taet picioru.” — Iulie. Idem. 191. Saracii. Total: 13.659;

η) „Grij”. Îngropări. „Starostilul de ciocli și breslii sale... La arhierei, arhimandriți, egumeni, preoți, călugari și alții... La 2 călugari a tipografii.” Total: 2.283, 60;

θ) „Cheltuiala hrisovului cișmelilor de la Focșani... 1000. Ce s'au daruit mai în urmă tij pentru cișmelile de la Focșani, afara de 1.500 lei, ce s'au dat cu alt pecetluit gospod și afara de 11.000 lei, tij ce au dat gospod.” Total: 1.050;

ε) Cheltuieli diverse („alte cheltueli”): „288. S'au cheltuit cu facire caldaramului de la Curte prin iciciohodar; 1804, Sapt... Ce s'au dat pentru scutelnicii dumisale Co-

¹ De care e vorba în scrisoarea lui Angelo Meuoci, publicată în art. citat din *Literatură și artă romină*.

misoae Elenco Hangeri... Strangatoriului banilor desătinii... 2.550. S'aũ triimis la Berlin dumisale Spatarului Iacovache Arghiropolo; 1805, Oct... 26. Meremetul unui rădván ce aũ mers la Galați comisar[iul] franțuzăse; 805 Dechemvre... Strangătoriului cifertului întâi... Strangatoriului banilor vădrăritului... 56. Ce s'aũ cheltuit cu condicile ce s'aũ facut și tablile ce s'aũ legat pentru trebuința Visterii de la 15 April 805 și pan la sfârșitu lui Dechemvre 805 .. 44. S'au cheltuit cu facire a 10 condici pentru trebuința Divanului... 619. Strae ce s'aũ triimis la Viena dumisale Caminarului Liazar; însa: 300 un domluc, 98 în 2 giubele de postav, 90 în 2 antirii citarè, 60 în 2 ciacșilăcuri enghiurșali, 6 un fes, 30 în 5 parechi papuci cu mestei, 35 în 5 parechi cibote... 4.000. Ce s'au dat agiutor la facire podului Eșului ¹, dupa întărire anaforalii; 1806, April 100. La facire podului de la Movilau; 806, April 3... Cumpăratura a 4 epi, cate 15 galbeni fiește care... 120. Prin Serdarul Gheorghie Fotino: 90 pe 6 oca sare de pelin, 30 pe 1 pol oca pucioasă pentru afumatu Curții i a grajdiului. 72. Tij prin dumnealui Serdarul Gheorghie Fotino pentru doftoriile ce s'au triimis la Botoșani, pentru boala vacilor." Total: 15.416,60.

Iar resumatul, „perilipsis“, se înfațisează ast-fel:

1.214.772, 61. Suma iratului.

1.169.826, 70. Sa scade suma banilor ce s'aũ cheltuit cu pecetluituri gospod.

44.945,111 răman; care bani sant asupra Camarii gospod a Marii Sale Alexandru Costandin Muruz Voevod în socotelile Țarigradului.

De altă mîna acum, în grecește, se face de o parte, sama pe 1806 a lui Scarlat Calimah.

Se da suma veniturilor și elementele ce o compun. La menziluri se arată că 70.000 l. din suma oprita revin contractiilor, iar 50.000 le iea Domnul pentru a plati „inamelle ugireturilor“. La cît se cuvine din total efemerului Domn se adauge: „Analogon din desetină, pe 16 zile, din întreaga sumă de 115.000 lei; care s'a vîndut de la 1-iũ Iulie, cu soroc de 50 de zile, cum se obișnuiește și vine venitul cîte 2.300 l. pe zi, adeca de la 12 August pâna la 26 ale lunii, cînd se împlinește sorocul ciștiului d'n urmă“. Am vazut mai sus ca pe aceste paisprezece zile se venia lui

¹ „S'aũ apucat și de îndreptatul uliților“ (Drăghiof, o. c., II, p. 67).

Calimah un condeiū de 36.800 l. Cu aceștia, partea-1 din veniturile țării se ridică prin urmare la 238.566 l.

În față, pe altă foaie, se arata cît și de unde s'a plătit de Vistierie pentru acoperire aacestei socoteli. Se înseamna pe rînd:

110.029,15. Rămășiță de la al patrulea șfert;

3.000. Maisetul pe trei luni al lui Bender-Valesi, cite 1000 de lei, ale carui sinete n'aū venit, ci banii s'aū dat din al patrulea șfert și sinetele rămîn a se cuprinde în Domnia cea nouă;

36.800. Ce trebuie să dea, în naht, cumpărătorii desetinei, dumnealui Vornicul Bogdan și alții; care aū a se raspunde la 26 August, cînd se împlinește sorocul cîștiului al treilea;

7.975. Pentru plata ce s'a dat dumisale Spătarului Ioan Cananaū pentru 11.000 oca giuvargileă, cu 58 par. oca, după contract [dar numai o parte din ea a sosit la Galați];

4.120. Cele platite din banii prea-înnalțatului Domn Muruzi pentru taiarea și cărătura *top-condaclariului* [ajuns la Galați numai];

1.055,30, alte condee [unt, pe cale, la Galați; tăierea boilor zalhanalei];

5.700. Sint la Vistierie, ale analogului din ugiretul prea-înnalțatului Domn Muruzi;

6.639,105. De asemenea să-1 răspundă noua Vistierie, banii ce i-aū strins de la bejenari pîna la sfîrșitul șfertului al treilea.“

Adunate, aceste sume parțiale fac 175.319 l., 30 b. Deci „53.246,90 are să întoarcă prea-înnalțatul Domn Alexandru Muruzi Voevod către noua Vistierie a prea-înnalțatului Domn Scarlat Calimah Voevod; care s'aū dat, și s'a încheiat socoteala de față.“

Plata finală și închiderea contului s'aū făcut față de „noua Vistierie“ a lui Scarlat-Vodă după numirea lui a doua oară, în August 1807. Mai sus am dat o socoteală a veniturilor și cheltuielilor pe tot timpul Domniei, efective și nominale, din epoca razboiului ruso-turc.

Pîna la „Scara“ sămii, mai avem însă două însemnări financiare, în românește.

Una e „sama pentru banii menzilului“. Acești bani se împart între Scarlat-Vodă și Alexandru Moruzi, care „rămîne ca sa traga“ 43.200 l. Se mai notează și „ce s'aū dat cu pecetluituri gospod“ la menziluri, și anume: 39.366,100.

Cea de a doua e „ciștiul ghevni” — partea lui Calimah — „a Botoșanilor. Venitul Botoșanilor, a Mării Sali Doamni.”

Orășanii, „lacuitorii birniei” dintre dinșii, platesc pentru șferturi 73.037 l., pentru dajdi 123,90, pentru „dugheni, crăcime”, 2.339, pentru rasurile totului, 28.312,15, darea ruptelor, 4.502,30, a Jidovilor, 5.400. Lui Calimah i se face din total, socoteala lui, pe cincizeci de zile.

Tot așa „2.500 l. analogon pe cincizeci zile din 4.600 lei dajdie Țiganilor, ce umblă pe trei luni: Iuli, Avgost și Saptembrie.”

În fine, se mai adaug, din același venituri locale, șeisprezece zile din desetina, care se urca peste tot la 5.764 l., 18¹.

XXV.

Ceia ce caracterizează samile Vistieriei moldovenești de la 1812 înainte — cînd guvernul Voevoșilor fu restabilit în principate e înmulțirea mare a condiciilor, specializarea lor. Dacă nu preferă cineva să vadă o întîmplare în lipsa registrelor generale de contabilitate, în materialul de pe acea vreme ce a ajuns până la noi, — vechile sămii ale Vistierilor sînt înlocuite de la aceasta dată înainte, cel puțin în Moldova, prin cărți de socotele care privesc numai unul din domeniile vieții financiare a Statului. O samă pentru vamă, alta pentru lefi, o a treia pentru lazareturi, — așa se înfațșează de acum înainte registrele noastre.

Va fi fost poate o urma lasată de administrația rusească — Moldova și Țara-Românească fusese anexate un moment, — care se îndrepta după alte norme și avea alte tradiții. Dar și fără aceasta, în organizarea din ce în ce mai complectă, mai savantă, a serviciilor publice, trebuia să se ajungă de la un timp la o asemenea împărțire a simplei cărți de conturi de odinioară.

Vom începe cu socotelile unei administrații financiare neobișnuite, Casa lazareturilor. Materialul îl culegem din următoarele trei izvoare:

a) „Samile casei lazareturilor de la 1813, ce s’au început

¹ Manuscriptul sămii pe 1792 poartă în Bibl. Ac. no. 882, iar a-cestalt e cotate: 328.

urmare lazareturilor, și pana la 15 Noemvre 1814, și doi izvoade de urmare lefilor de atunci.“ E manuscriptul 883 din Bibl. Academiei Romîne;

b) „Sama casii lazareturilor, de banii ce s'aũ stransu și s'aũ cheltuit de la 1 Avgost 1815 și panã la sfarșitu lui Maiũ 1817.“ Acest manuscript e și el pastrat la Academia Romina, unde poarta numãrul 884;

c) „Sama casii lazareturilor pentru cinci luni, de la 1 Avgost pana la sfarșitu lui Dechemvre 1817.“ Un caiet de hirtie alaturat la a);

d) „Cheltuiala pentru banii lazaretului, ce aũ fost sã sã stranga și cat s'aũ putut implini panã la 10 Noemvre, și ce s'aũ cheltuit; 1818.“ Se afla linga numarul precedent;

e) Volumul care cuprinde, în Bibl. Academiei Romîne, partea întâiũ din secția XXXIX a hirtiiilor familiei Kogalniceanu. Aici se gasesc însemnãri, socoteli de amanunte și de total, ordine, scrisori, anaforale și hotariri domnești cu privire la încasarile și cheltuielile Visteriei moldovenești între anii 1813 și 1820. Cele mai multe din aceste notițe și acte privesc administrația Casei lazareturilor.

Între hirtiiile Kogalnicenilor se afla și unele fascicule asamanatoare cu l^e c) și d). Ceia ce se gasește numai acolo sînt corespondențele și actele domnești; în sfirșit, nu întîlnim aiurea condeiele acelea marunte, de la deosebite servicii ale Casei și de la deosebite Ținuturi chiar, care nu se transcriaũ în samile pe curat, facute spre a fi înfașate de Vistier Domnului.

Acest material prețios pentru noi se gasește în archiva Kogalnicenilor, pentru ca unul dintre dinșii, Caminarul Ilie, era pe atunci întrebuințat la Visterie și avea în grija sa plașile pentru lazareture. Cum se știe, acest Ilie era fiul lui Ioan și nepotul de fiũ al lui Constantin Kogalniceanu. Acesta din urma a fost fratele mai mare al cronicarului. Iar fiul lui, Ilie, a fost tatal lui Mihail Kogalniceanu, care a început prin a fi un priceput și activ istoric ¹. La nașterea lui Mihail, Ilie se îndeletnicia tot cu împarțirea banilor ce se cheltuiaũ pentru combaterea „naprasniciei boale“.

Înnainte de a reproduce din izvoarele însemnate sumele

¹ V. și Xenopol, *Mihail Kogalniceanu* (discurs de primire la Academia), București, 1895, p. 6.

primite de Casă și platite de dinsa, câteva rînduri asupra ciumei de supt Scarlat Calimah, care nu părăsi Moldova decît dupa schimbarea lui Voda, adversariul ei.

Cînd Rușii pleacă în 1812, lasînd în urmă ruină, sărăcie și foamete, ei lasă cel puțin țara sanatoasă. Carantina de la Prut, în potriua căreia se plîngeau Moldovenii ramași Moldoveni, avea alt scop decît acela de a opri întinderea unei molime, care nu exista. Ea întăria hotarul și înfigea în mințile tuturor durerosul fapt al dezbinării principatului.

Trecura mai multe luni până ce zvonurile de ciuma începură să se răspîndească, spre groaza și mirarea locuitorilor, cari se deprinseseră a-și vedea țara scutită de acest flagel, atît de obișnuit dincolo de Milcov¹. Boala venise din focarele ei asiatice, de-a-dreptul, prin corabiile răsăritene sosite la Galați. Pe la sfîrșitul lui 1813 cirmuirea, cirmuirea bine-intenționatului și luminatului Scarlat Calimah luă îndată măsurile de apărare².

N'avem anafora boierilor și hotarirea domnească pentru adoptarea acestor măsuri. Dar cea d'întai socoteala, mergînd pentru venituri pînă la 20 Ianuar 1814, ni e pas-trată în cel d'întaiu dintre registrele pomenite mai sus.

Iata care sînt aceste venituri :

„19.044 lei. Ce au fost să strînga de la neguțitorii și Jidovii din Eș; 12.390. Ce au fost să ia de la boerii din Eș pentru trei luni, câte 4.130 lei pe luna, după anume izvod; 4.000 de la dumnealui Logofatul Costachi Ghica, banii orfanotrofeii; 19.392,60. De la Casa rasurilor, la zăci lei unul, den lefile ce să dau pentru trei luni, Octomvre, Noemvre și Dechemvre.“ Totalul e de 54.826 lei, 60 bani.

Dar la atîta se ridică venitul *prevăzut*, nu acel realizat, care e mai mic. El cuprinde: 14.984,60 de la Jidovi; 8.828,90 de la boieri și 19.392,60 de la rasuri. Numai aceasta din urma Casă se achitase deci complet. Evreii, cei din țara și „sudiții jidovi“, neavînd bani în graba, dăse un sinet, căci se vorbește de „un sinet ce au dat Jidovii în loc de bani, care sinet s'au dat de dumnealui Postelnicul Catargiu; Ghenar 22 [1814]“.

¹ Pentru ciuma lui Caragea, v. V. A. Urechia, în *Ist. Rom.*

² V. Iorga, *Documente și studii*, I, pp. 169-70. Corespondența Agenției (în copie la Bibl. Ac. Rom) arată lucrurile tot așa.

Cît despre „banii ce s'aũ dat în lefile celor ce slujăse, pană la sfârșitu lui Dechemvre, și alte cheltuieli“, ei se împart de Casa lazareturilor chiar saũ prin bancherul, marele bogataș și bancher al timpului, Andrei Pavlu saũ Pavli.

Notăm printre cele mai interesante cheltuieli : „160 lei liafa lui Costachi Caliarhi, pe Avgost și Saptemvrie... Lazaretul de la Furcenı, de la 20 Octomvrie pană la 20 Noiamvrie : Necola Dăchitris, trei beșlii, 4 neferi, 10 oameni, 6 slujitori... Lazaretul de la Lunca Mare, de la 20 Octomvrie pană la 20 Noiamvrie : ipistat, 2 beșlii, 2 neferi, 4 slujitori... Lazaretul de la Vădeni, de la 20 Octomvrie pană la 20 Noiamvrie : Dumitru Mitri, on odobaș, 4 beșlii, 4 săimeni... Ianachi Ștefan, ipistat de la Vadul Ungurului... Lazaretul de la Hlince : Postelnicul Iordachi ipistat, trii ciocli... Lazaretul de la casele Domnului Ipsilant, care pe urmă s'aũ mutat la Galata“ : doi epistați, trei ciocli. „Straja de la Tărgușor¹ : ipistat, Rusul, afumatoriul, 20 oameni.“ Bașcihodar, anume : „Străjării de prin pregiurul targului : Tomești, Pacurari, Copou, Albineț, Zahanaoa, Frumoasa, Moara de Vint, Crășma despre Ezărenı... 22 neferi de la străjile de mai sus... Bașbulubaș Teodor, cercator străjilor... Trii alergatori... Canțalărie... Liafa beșliilor și a sămenilor de la Vădeni...“

Aceste cheltuieli, care se fac pe timpul din August pînă la 20 Novembre, se repeta apoi, la lazareturi și straji, pentru restul anului 1813. Dar, afara de ele, mai dăm și de altele, precum : „Ce s'aũ dat ceaușului de aprozi, spre ostinala sa, cand aũ umblat pe la boeri, spre stringere banilor... 77 lei pentru lucruri de afumat curțile, după rătepta doftorului Pițone.“

Se împart ast-fel 41.871 lei și reiese un escedent de 1.334 l., 90 bani, cari „ramăn la Casă“.

A doua samă, cuprinsă în același registru, se întinde pe cinci luni, „de la 1 Ghenar pană la sfârșitul lui Maiu 1814“.

„Încarcatura“, saũ veniturile, conține, pe lângă „prisosul“ de mai sus, 31.807,60 de la Casa rasurilor și „4.000 lei, ce să cuprind prin țadulă gospod ca să ia de la dumnealui Logofatul Costachi Ghica, banii orfanotrofiel“. Totalul e de 37.142 lei, 30 bani.

¹ Nicolina.

Din care sumă se plătesc, între altele: „Carantina i o strajă din târgu Galații, de la 15 Fevruar până la sfârșitu lui Maiu: epistatul, țaetoriul condicii, un odobaş, 2 beșlii, 2 Arnăuți, 9 saimeni, 6 oameni... Stolnicul Iancu Pavli, purtător de grijă întru urmare carantinurilor și a străjilor Dunării despre Galaț... Lazaretul de la Ceșmeli i străjile așazate pe linie despre Galați.. Lazaretul de la Vadeni despre Ibraila... 2 oameni spre deschidere marfurilor... Doi straji, la Namoloasa și Călien... Lazaretul de la Furceni... Străjile așazate pe linie despre Focșani... Lazaretul de la Lunca Mare... Lazaretul de la Hlince... Straja de la Târgușor... Lazaretul de la Galata... Crășna despre Miroslava... 1.200 l. Doftorulul Porel pe șasa luni, de la 1 Dechemvrie 1813... Scriitor pentru corespondenții. 60 l. Lucachi ce țane condica celor ce intra și esă den lazareturi. 60 l. Ion ce țane condica acelor ce intră în targ pe la alte straje... Ofitariul rus, de la 1 Ghenar până la sfârșitul lui Maiu, care aū ramas pentru alcătuire izvodului lefilor, sa-s urmeze dare lefiu sale... Doi neguțitori ce aū fost randuiți de au străns banii lazaretului de pe la neguțitori... 100. Ce s'aū dat din porunca Marii Sale lui Vodă ingeneriului ce aū facut harta liniilor [pe care așază straji Postelnicul Iordachi Catargiu]. Ce s'aū cheltuit cu mancare doftorulul Borel i a unui cihodar bolnav, venit de la Focșani.“

Se mai notează și de o parte „Izvod de lefile ce aū să să dè celor ce slujăsc lazareturilor, după de iznoavă hotarare ce s'aū socotit la 1814, Mart“. În el se socot: la Galați, „carantina din vale, straja de la pascarie, prin care sa-s aduca caicele de la Ibraila la carantina“, calarașii și mazilii ce păzesc la lazareturi, plaieșii de Vrancea și de Bacău de spre partea munților. Se menționeaza: „afumarea de 24 ciasuri saū trii zile, dupa trebuința“, locuitorii veniți „cu lemne, faina saū și alte trebuincioase spre alijverişul lor, care la întoarcere vor face 24 ciasuri, afumandu-să și spalându-ș banii în oțet“.

Dar, în acest timp, cheltuielile ridicându-se la 52.016 l., 60 b., „nu ajungu“, deci formeaza un deficit, 14.874 l., 30. Și, adăugându-se un nou condeiū, deficitul total e de 15.474 l., 30 b.

La 4 Iunie, mitropolitul și boierii Divanului constată în-

¹ Lefile de la 1-iū Ianuar 1814 innainte sint date și de volumul Kogăln'ceanu, p. 34 și urm.

tr'o anaforà întinderea ciumei, care vine și din Țara-Romaneasca — și care, putem adaugi noi, secera și aiurea decît în Galați și Focșani, anume în Huși. Ei mai vorbesc de lipsa de mijloace pentru a se luptă împotriva boalei și propun a se opri de la fiecă scutelnic cinci-spre-zece bani pentru Casa lazareturilor. Iată locurile cele mai însemnate din acest act, păstrat în colecția lui Ilie Kogălniceanu ¹.

„După înștiințările ce au venit de la Galați și de la Focșani, naprasnica boala a ciumei iarăși și întru acest an ne îngrozăști, caei în Țara-Romaneasca au început lucrurile ei, și au agiunsu și pan la hotarul țării noastre, molipsandu-sa încă două sate din Țanutul Putnii, și asamene și la Galați, nefacând de istovu continere, sa afla și acolo oareș-care molipsare, și în targu și trei sate, iar paza cuviincioasa să afla acum întru slabaciune, și aciasta urmiază numai pentru lipsa ce are Casa lazareturilor de banii trebuincioși spre a plăti lefile celor rânduți întru îngrijare de paza ce să cuvine sa sa facă. [Cer] ca rânduiala așa-zată spre paza despre această naprasnică boală sa sa întarească a sa păzi fara stramutare și liniile ce s'au așa-zat despre Focșani și Galați, sa-ș aiba lucrare lor întru nesmintire cât de puțan. [Cere a se aduce la îndeplinire masura de 15 parale la liude, neobservata], socotindu-să după continere boalei ca nici va cere trebuința. [Sa se aplice de la 1-iu Iunie. Se vor supune la plata] și toț acei șazatori pe afara, dumnealor boerin și alțai, căț au scutelnici în izvodul Visteriei, și, fiindcă acum după așa-zare birului țării ² iaste hotarare ca acei cu scutelnici să ei bani din Visterie, câte doi lei pe un liudi pe luna, să fie poronca Înnațimii Tali catră dumnealui Vel Vistier ca din banii aceștie ce sa vor da din Visterie să să opreasca de la fiește-care câte 15 parale de un liudi pe toata luna, și banii aceștie să-s dè la Casa lazareturilor spre plata lefilor la acei ce slujasc.“

Pe basa acestui referat, Domnul decide „ca, dupe hotarare aceasta urmand întocma, de la zi întâi a curgatoarei lunii Iunie, din banii ce este hotarat a sa da din Visterie, cate 2 lei de un liudi pe luna, după cuprindire izvodului de scutelnici, cu pecete Domnii Mele, să sa opriască de la toți de obștie cate cincisprazaci parale de un liudi pe lună,

¹ Pp. 63—3 V°.

² Principatele fuscose scutite de tribut pe doi ani prin pacea din 1812.

și acești bani pe fiește-care lună sa-s dè la Casa lazaretului, care, împreună cu acei hotaraș a sa opri la zaci lei unul din lefile ce să dați de la Casa rasurilor, cu acè până acum urmare vor fi spre întampinare lefilor hotarate la acei randuiți întru savârșire aceasta“.

Socotelile acestei noua perioade, pe care o deschide hotărîrea din 15 Iunie 1814 a lui Scarlat-Vodă, sînt redactate în grecește, și urmeaza după celelalte în registrul menționat, ca „suma Casei lazareturilor de la 1-iū Iunie 1814“.

Venitul e următorul:

„11.742 l., 90 din banii scutelnicilor întâiului cîfert, cîte 15 parale de liude pe lună; la 10.438 liude, după catashtihul cu pecete;

11.742 l., 90 din banii scutelnicilor cîfertului al doilea;

11.784, cîți s'au luat de la Casa rasurilor, din lefi, cîte 10 bani pe luna; de la 1-iū Iunie pîna la sfîrșitul lui Novembre, după poroncă. Total: 35.289 l., 60 b.“

La cheltuieli se înseamna: Plata facută de Aga Costachi Conachi slujitorilor din Galați. Lazaretul de la Cișmele prin al doilea Vistier, Hurmuzachi. Furnituri pentru ofițerul rus de la Tîrgușor.

Rezulta iar un deficit: de 18.154 l., 90 b., pe care Vistieria propune a-l plăti din șfertul al treilea. Pîna la 15 Novembre se prevedea, pentru lefi, o cheltuială de 15.050 l., care se va scoate pe aceiași cale.

De aici, pîna la 1^{iū} August 1815, e o lacună în socoteli. Cînd le avem iarăși, ele daū *Sama* „de la 1 Avgust 1815 și pîna la sfârșitu lui Maiū 1817“.

În acest timp se ieau măsurile ce urmeaza pentru alcauirea veniturilor, caci boala se menținea, și ni se vorbește undeva de carantina de douazeci zile și cordoane din partea Austriacilor, în Septembrie-Octombrie 1815 ¹.

La 20 Septembrie 1815, se presintă Domnului o anaforă, prin care se răspunde la ordinul dat de el, la 9 precedent. Trebuind, „în patru luni, de la 1-iū Avgust pîna la sfârșitul viitoarii luni Noemvrie nu mai mult de cat 10.000 lei, acești bani, ca unii ce curându trebuescu“, se vor da de „tagma boereasca, adica protipendade cate 90 de lei de fiește-care: Agii și spatarii cate 45 lei, Banii cîte 28 l.,

¹ *Documente și studii*, I, p. 190, n^o CXLIV.

15 b.; Comiși cate 24 l., 90 b.; Caminarii cate 22 l., 60 b.; paharnicii câte 18 l., sârdarii câte 15 l., 90 b.; stolnicii câte 13 l., 60 b.; medelnicerii cate 10 l., 15 b.; clucerii cate 9 l., slugerii cate 6 l., 90 b.; pitarii câte 5 l., 75 b.; jicnicerii câte 4 l., 60.; șatrarii cate 3 l., 45 b. Și asamine vor plăti în giumătate și giupanesele vaduve cele ce or fi fost boerii pana la aceste mai sus arătate cinuri“. Banii vor fi adunați și administrați de Vistierie. La sfârșitul lui Novembre, „cu agiutoriu lui Dumnezeu, dupa raceala vremii sa nadajduește contenance acești năprasnice boali“; dar, în cas dacă ar crește sau ar urmă macar, negustorii vor „îmbrăca“ restul.

Deci, la 22 ale lunii, Domnul decide „ca, dacă (ferasca Dumnezeu) ori să va mai spori și să va mai lați boala ciumii, din stare ce iaste acum, pan la sfârșit lui Noemvrie, ori va mai urmă și dupa Noemvrie innainte, atunce, urmand cheltuială mai multă pentru adăogire lazareturilor și a strajilor cuviincioase, prisosul trebuincios spre cheltuială, piste suma ce sa dă de parte cinurilor boerești, să va aduna de la toata neguțitorimea țării, creștini, Armeni și Jidovi, și de la alte locuri, după schepsis ce de iznoava să va face atunci“.

Dar furia ciumei nu scazu cu căderea răcelii de iarnă, și Domnia fu silita a recurge și la acest mijloc, pe care în Septembrie îl înlăturase pentru moment: contribuția „tagmei negusturilor“. Aceștia platira deci, în 1815 ca și în 1813.

Anaforaua pentru aceasta creștere a veniturilor Casei e datata din 13 Novembre, și ea are urmatorul cuprins:

„Întru necontenance boalii ciumii ce s'au început de la Galați, în cuprinsul acestui pământ, și întâmplatoare lătare a acestii boalii și la Tecuci, Falcii și Bacau“, se simte nevoie de bani. Pentru acoperirea „cusurului“, Divanul e convocat la Vistierie. Se țin în samă întâiu cheltuielile până la 31 Decembre, „pe când nădajduim în mila lui Dumnezeu ca cu frigul ernii să conteneasca“. Din 23.097 l. cîți ar fi trebuit, lipsesc însa 12.000. „Gasam de cuviință ca adunare sumii acestie de la toată obștie neguțatoriasca a acestui oraș să să urmezi întocma după izvodul sinisforalii ce au facut între dănsii în anul 1813, cuprinzator anumi de ceia ce are să dă fiește care, începând de la stare întâi și pân la al cincile; fiind iscalit acel izvod, atat de dumnealui chir Andrei Pavlu, cât și de alții den cei mai aleși neguțatori; care izvod, de și cuprinde 19.044 l.,

adica cu 7.044 l. mai mult decat suma neagiunsului cu tahmin pân la 1 Ghenar; dar, fiind-că din condei pot să iasă răli, precum și în anul arătat nu s'au putut împlini deplin [cum se vede mai sus], sau cheltuielile lazareturilor pot sa aiba vre o sporire dupa întâmplare ce va mai fi, urmare strângirei să fie întoçma dupa acel izvod, pentru nestramutarea alcatuirii." Însa, firește, Vistieria va da samă la urmă de banii primiți. „Strângire însă a acestor bani dupa izvod să va urmă de la Jadovi prin epitropii tacșăei cu ceaușii lor, uniți cu zapciu Camarii, iar de la toți ceilalți neguțatori prin ceaușii lor, uniți cu omul Visterii “. Suma *se va alcătui*, ca în 1813, pe trei luni acum pe Octombrie-December, răspunzîndu se în două termene, din care întaiul pînă la 30 Novembre.

Pe baza raportului, Domnul hotărăște apoi, la 20 Novembre, a se strînge de la „tagma neguțitoriască salașluiț în Eși, creștini, Armeni, Jidovi, raele și sudiiți, analogon ce s'au urmat și în anul trecut pentru lazareturile pazii boali ciumii pe trii luni, Octomvre, Noemvre și Dechemvre, afară de analogon ce au dat tagma boeriască pe celelante de mai înainte trii luni“.

Boala scazu un timp, apoi începu iarăși să pustiască. În primavara lui 1816 fu iarăși de nevoie sa se orînduiască venituri pentru Casa lazareturilor. Ca și în anul trecut sarcina cazu deocamdata asupra boierilor.

Anaforaua pentru aceasta poartă data de 9 Maiu. În ea se spune ca, „după întâmplare den nou molipsare acum a boali ciumii la Galați, urmandu îngrijare de a se înființa iarăș lazareturile și strajile cuviincioasă spre neîntindere aceștii boali“ și lipsind pana la 31 Maiu 4.717 lei (se adunase însa 22.000), „acest neagiunsu ramăne ca de catră Visterie să sa iconomisasca a se plăti cu ceia ce de acum să va putè strange de la unii den orașani ce încă n'au dat întru aceasta trebuință“. Iar de la 1-iu Iunie, „fiind și neaparată trebuință a sa așăza despre Galaț lazareturi și străji pe linie, precum și în anul trecut, dar apoi și aice în prejma orașului Eșii, pentru îngrijire a nu sa carândisă cineva printre strazile de acolo, să fie lazaretul și străjile urmate și pană acum“. Cei ce vor plăti pană la 31 August vor fi boierii.

Iar la 15 Maiu, Scarlat-Vodă încuviințeaza „al doile dare prin sinisforă den parte fiește căriia trepte, de la cinul cel întai și pînă la cel mai de pe urmă: soma aceiaș ca și pe lunile trecute, Săptemvre, Octomvre și Noemvre, s'au dat“.

Acum venim la cheltuieli și venituri, așa cum le dă sama pe 1-iu August 1815—31 Maiu 1817.

„Incarcatura : 13.129 l., 105 b. ce s’au luat de la dumnealor boerii pe 11.671 liude scutelnici a cifertului întâiu, urmator pe Iuni, Iuli și Avgust 1815, cate 15 părale de liudi, pe luna, 7.650 de la neguțitorii den Eș pe anul 1815, însă 3.000 l. tagma jadovasca, 1.350 neguțitorii hrisovului, 3.300 ce s’au stransu prin ispravnicul de copii de la dumnealui chir Andrei Pavlu cu ai sai i alti neguțitori dughengii ;

13.186. De la dumnealor boerii, den scutelnici cifertului al patruea, urmator pe Mart, April și Maiu 1816. 7.830. De la neguțitorii den Eș pe anul 1816 : 630 dumnealui chir Andrei Pavlu cu ai sai ; 1.200 neguțitorii hrisovului ; 3.000 tagma jadovasă ; 3.000 de la dughengii și alții, ce s’au stransu prin dumnealui Vel Aga... 940. Ce s’au luat de la sudiiți : 520 sudiiții rusaști, 420 sudiiții austriacești ... 13.866,90. De la dumnealor boerii, den scutelnici cifertului al doilea, Saptemvrie, Octomvrie și Noemvrie 1816. 14.074, 105. Asamine den scutelnici cifertului al treile. Dechemvrie, Ghenar și Fevruar 1817. 14.011,105, asamine den scutelnicii cifertului al patrue, Mart, April și Maiu 1817.“

Vin acum „cheltuelile ce au urmat pe fieștecare luna, dupa izvoadele iscalite de dumnealui Vel Vistier.“ Între ele se află și urmatoarele condeie : „Ce s’au dat Sardarului Frangole, triimețandu-sa la Bacău, spre cercetarea boalei... Ce s’au dat paharnicului Coroiu i Sardarului Latif, triimețandu-sa spre nezamul lazareturilor de pe la Ținuturi.“ Despăgubiri la unele persoane pentru *lucruri arse*. „Curățare manastirii Hlincii ... Ce s’au dat Tatarășanilor pentru 11 casă ce li s’au arsu... Lefe ce s’au mai urmat iaraș dupa radicarea lazareturilor... 1.281,60. Ce s’au dat piste 13.717 l., 60 b., ce s’au oprit din banii scutelnicilor a cifertului întâiu, urmator pe Iuni, Iuli și Avgust 1816, spre împlinire a 15,000 lei, întru neagiungere cumparaturii caselor consulatului rusase... În vreme ce urma boala în Tatarăș... Ce s’au cheltuit la Bacău, în vremea molipsării de acold, dupa osabit izvod (648 l.)... Ce s’au cheltuit de catra dumnealui Vornic Iordachi Catargiu în vreme molipsarii de la Țanutu Niamțului și Romanu (2.295 l.).“ Totalul, semnat la 23 Iunie 1817, e de 85.319 l., 45 b.

Tot în registrul b), care cuprinde aceste socoteli, se dau pe urma și acele particulare din care se compun. Aceste conturi amanunțite conțin pe rînd „lefile i alti cheltueli a lazaretului de la 1 Avgost si pâna la sfarșitu lui Octom-

vre 1815“, apoi cele pe Octombre (*sic*), Novembre și toate lunile următoare până la Novembre 1816. De aici înainte, speșele se înseamna de la 15 ale fiecărei luni până la aceeași dată a lunii următoare. Nu merg însă mai departe decât 15 Mart 1817.

Din ele alegem câteva, care oferă mai mult interes :

1-iū August—31 Octombre 1815 : „Strajale rânduite despre olat Ibrailii i Țara-Rumaniască... Straja cè mare din drum Țarii-Rumănești... Unui beșliū de la beșliaga ot Bacăū, la lazaretu de acolo.“

Octombre 1815 : „Paine dată la Zaporojăni... Emiclicul călărașilor și a Lipcanilor... Pentru pol stanjan lemne ce s'aū dat la Casa curierilor... Pentru un stānjan lemne ce s'aū arsu la unii den musafiri a Curții și la casa unde șade epistatul.“

Octombre 1816. Plăieși de la Bacăū duși la Putna. „Ce s'aū dat dumisale Pitarului Costi, trimițindu-să la Suceava și Roman spre punire la cale a pezii boalii ciumii.“

15 Novembre—15 Decembre 1816. „Cheltuiala cailor ce umblă doftorul Frangole... Niște afumatori și mușamă... Lucruri di afumat carțile și oțat pentru spalatu banilor... Oțat și pucioasa... Lazaretul ot Targu-Frumos.“

15 Decembre 1816—15 Ianuar 1817. „Opt cfertelnicī ceretatori în targu... Doftorul Sardar Frangole... Pitarul Costi, ce-1 randuitu la satul Sabaoani... Capitanul de darabani Pezodromu... Picheturile așezate de dumnealui Hatman împregiurul orașului... Funii de legat în respintini... Hartie pentru fereștile din hanul ot Tatarăș... Pentru paine și lumanarile ce din poronca s'aū împarțitu în Tatarăș la zioa naștirii Domnului Iisus Hristos... 350 oca carne... Lazaretul ot Racăcium.“

În sfirșit, se amesteca în registru și câteva „izvoade“, ordine și petiții, din care însemnam :

1. Un ordin, din 1815, pentru a se plăti cheltuielile unuia ce se trimete pentru ciuma în satele Luncani și Sohodol din județul Bacăū ;

2. Petiția greacă, din April 1817, a unor „oameni și femei văduve sarace și saraci copii mici, unsprezece case sarace de foc din Tatarăș“. Se plîng ca aū fost goniți din lazaretul din Tatarăș și li s'aū ars și casele, „cu tot ce aveam din tinereța, și am ramas numai cu sufletul și cu trupul ; murim de foame, căci ni-au ars și pinea ce era în poduri, și rătacim, nenorociții, la ușile creștinilor, neavînd de la nimeni milă și ajutor“. — Li se acordă 550 l., la 3 Maiū ;

3. La 1-iū Iunie 1817, se ordonă a se plăti și lui dr. Frangole, „randuit în cercetare morților din Eș“.

Iarăși o mică lacuna, după care pornesc socotelile lazareturilor pe August—Decembre 1817.

„Incarcatura“ se alcatuește din banii scutelnicilor; de la șfertul întâi, Iunie—August, „pe 12.615 liude, cate 5 parale“, 4.730,75; de la al doilea, Septembre—Novembre, pe 12.712 liude, 4.767; de la al treilea, Decembre 1817—Februar 1818, pe 12.712 iarăși, aceeași suma.

Din aceste venituri se cheltuiește la Filince și la Tîrgușor. Mai notam: „Priveghere marfurilor ce să aduc prin curieri... 2 ciocli spre cautare (!) oamenilor.“ Totalul e de 14.395 l.

Pe 1818, banii prevăzuți la încasări erau:

„7.500 dumnealor boerii den Eș, pentru trie luni, câte 2.500 l. pe luna. 6.000 manastirile den Eș, pentru trie luni... 3.000 neguțitorii frencești din Eș. 5.000 isnafurile den Eș. 1.000 bresla Armenilor.“

„Încărcatura aceștia socotelă“, adecă sumele primite, umează. Insemnam între ele: „1.370 l. Ce aū dat Presfinție Sa parintele Mitropolitul agiutor întru mîncare creștinilor scoși în lazaret.“

Între *lefii și cheltuieli* se deosebesc: „O șura de scos lucrurile molipsite... Dumnealui Paharnicul Pomer... Emielicu podarilor randuiți la lazaret de paza... 29 neferi de la ogiacuri... Caprariul Aghenții ce era la mormanturile jidovești... Ofițeriul rusasc... Esecciul rusasc... Neferi agești... Simeni hătmănești... La 172 vatâjii și cfertelnici randuiți în parte molipsita... Ce s'au cheltuit cu îmbracaminte creștinilor scoși în lazaret... Cercetator de straji... Alergator.“

Pentru anul 1819 n'avem decît hîrtille lui Ilie Kogalniceanu, care cuprind, nu o socoteala de total, ci numai „teșcherele“ („teșcherelele dumisale Vel Vistier pentru banii ce s'au dat în cheltuelile lazareturilor de la 16 Noemvre 1818“) și „izvoade“.

Înainte de a li arata cuprinsul, o ochire asupra mer-sului boalei în acest an. Căci pentru anul 1819 e posibila o *cronică a ciumii*, scrisa aproape zi cu zi. Avem, în adevar, o serie de rapoarte consulare¹, ale reprezentantului

¹ Confirmate întru toate de ale Agentului austriac și consulului frances (încă inedite).

Prusiei, scrisoarea, lunga scrisoare a unui Bucovinean, asupra împrejurarilor din Iunie, și o altă scrisoare, a unui strain, compusa în același timp,—fară a mai vorbi de descrierea, bogata și precisa descriere, pe care o dă Manolachi Drăghici, în „Istoria Moldovei“.

Cîteva casuri se declară în Iunie, după o potolire a boalei,—și anume în capitala principatului chiar. Se ieau bune măsuri de apărare—masurile ce s'aū luat și se ieau la noi aū fost și sînt totdeauna bune—și se trimet funcționarii și funcționarași răi pentru a le aplica rău. Casurile se constatare în mahalaua Albineț; ea fu izolată. Funiile se întinsera pe strade, și Arnauți, podarii, etc. postați linga ele pentru a opri trecerea.

Pentru o populație o asemenea masură e totdeauna neplăcută, fiindca o înspaiminta și-ī lovește interesele. Nemulțămirea se prefaca în revoltă cînd cei amenințați de sărăcie și poate de o moarte apropiata și teribila mai sînt și pungășiți de cîrmuire, *in extremis*.

Aceasta întimplîndu-se, în Iunie 1819, în ziua de 6/18, mahalalele se ridicara, se „buluciră“, cum se zicea pe atunci, și porniră, unde se pornia în asemenea împrejurări, la Vodă și la Vladica. Și unul și altul facură tot ce li sta prin putință pentru a liniști spiritele. Calimah se înfățișă însuși înaintea mulțimii în fierbere, avînd linga el numai boieri și slujitori fără arme. Dar trebui sa se retraga în Curtea sa aparată de ziduri, pe cînd pentru Mitropolit, strîns în înghesuială, se deschideaū porțile casei lui Grigore Ghica. Arnauți traseră focuri, dar tîrgoveții, în frunte cu gălăgioșii Tatarășeni, nu se împrăstiară pentru atita. Trebuie poate să se promita amnistia și despăgubiri prin scrisori aruncate peste ziduri, sa se înfațișeze, cu semnele dregatoriei lor, un nou Agă și un nou Hatman. Medicul ce supraveghiase masurile contra ciumii, Peret, fu destituit în același timp.

Cu aceasta liniștea se restabili, dar numai până în sara. Atunci vederea flinteī unui Arnaut ațîță iarăși minia mulțimii; se traseră iarăși focuri, se luara iarăși îndatoriri din partea cîrmuirii zapacite, care-și pierduse cumpatul, ca și acei boierinași ai Curții cari, înaintea navalitorilor, alergase pîna la adapostul viilor și la drumul de mîntuire ce ducea la Prut.

A doua zi, alt atac fara scop al Curții aduce aici pe Mitropolit și pe consuli, cari, veniți ca împaciuatori, plecara ca niște fugari. Rasculați urmara pe vice-consulul rus

Pisani până acasă la el, unde se începură negociații și se dădură asigurări din partea acestui funcționar străin mai mare de cât Domnul¹.

Cei ce veniau la Curte pentru a cere dreptate credeau că ciurma e o născocire a oamenilor stapinirii. Dar, din nenorocire pentru toată lumea, nu era așa. Alte casuri, sigure, se produsera în cursul lunii, și carantina, „chelențitul”— așa pronunțau cuvântul—, fu restabilită, fiind apărată acum de Arnauții din provincie și de orășenii armați. În Iași părăsiți de locuitorii mai cu stare se începu atunci o cercetare, care duse pe unii la ocnă saă la falanga, iar pe agitatorii străini peste hotare.

În Iulie, ciurma fu constatată de d-rii Eustati, Pluck, Sămurcaș și Romanczay, și grija de a o combate fu încredințata altor doi medici, Gebauer, care ni e zugrăvit ca un fel de șarlatan, cu toate ca era prietenul boierului Cațargiu, și Bürger. În August, lucrurile merseră înca tot rău. În Septembrie, ciurma se declară și în casa lui Alecu Beldiman, poetul. Dar guvernul lui Calimah își făcu toata datoria: dacă nu adoptă balsamul Francesului Gaillard, el statornici spitalul de la Hlince, dadu unui mai capabil, dr. Krauss, locul lui Gebauer. Supt caimăcămie—căci Scarlat-Voda fusese mazilit și plecase—, grija lazareturilor era încredințată Hatmanului Raducanu.

Noul Domn, Mihaï Suțu, își luă în stăpînire principatul, dar nu-l găsi în bună sănătate. În Octombrie și Novembre, boala seceră la Botoșani, și ambele graniți, de catre Rusia și Austria, erau închise. Guvernul austriac trimesese și o comisiune care să cerceteze adevărata stare a lucrurilor. În Novembre Divanul nu ținu ședință, și Curtea fu pusă supt pază. Rohatcele Iașilor fură închise pe timp de patruzeci de zile și casele desinfectate. Domnul luase asupra-și cheltuielile pentru stîrpirea ciumii și, fagăduindu-li caftan, cînd ea va înceta, tăiasă lefurile boierinașilor de la lazareturi și străji.

În sfîrșit, minia lui Dumnezeu, boala neagră a vremilor de saracie și războaie, tovarașa foametei și a omorurilor, pleca. La 2 Februar 1820, un consul putea trimete știrea cea bună: de mai multe saptamîni nu mai era nici o urmă a ciumei în tot principatul².

¹ Scene analoage se petrecură, ni spune Agentul austriac, la Focșani.

² Cf. Drăghici, II; *Uricariul*, VII, p. 73 și urm.; Hurmuzaki, X și *Documente și studii*, I, p. 203, no. CLVII.

Iată acum, după hîrţile primite, redactate şi păstrate de Ilie Kogalniceanu, veniturile şi cheltuielile, în forma fragmentara şi fără legătură în care ni le dau „izvoadele“ lui.

Cheltuieli pe Novembre 1818: „Izvod de ce li s'au dat la carantina pentru cei molipsiţi, pe luna lui Noemvre, precum mai gios să arata“: măsline [4 oacă, 6 lei], usturoi, pine [9 lei, 90 de pînă] şi, odată, la 13 ale lunii, şi „5 oca carne“. Se pomenesc încă „cioclul“ şi „candila ce arde la Sfintele Taini“.

Din 1819 pornesc şi ordinele Vistieriei pentru plăţi, „răvaşile de cheltueli“. Dam unele şi altele împreună.

Ianuar 1819. „Liafa ofiţarului şi a unui Cazac ce au fost la lazaretu de la mormântul Jidovilor.“

Maiu. „Lucrurile bacalii ce s'au luat de la Gavril Băcalul ot Eşi, pe care s'au întrebuinţat lăcuiitorilor smerduiţi, [adeca molipsiţi] ot Leţcanii Vechi¹“: „Cinci sute căpăstari usturoiu; 15 l. pe doi sute legături tiutiunu, cate trei parale legătura.“

„Cheltuiala ce s'au facut cu acei ce s'au scos în calentiri, pentru hrana lor i alte cheltueli ce din poronca s'au facut. 1819, Iunii 5.“ E *calentirul* ce a provocat tulburările şi pe care mai departe pisarul îl numeşte „carantina“. „6 l. Pentru 52 alămai ce din poronca doftorului s'au dat la bolnavi.“ Aceştia erau hraniţi cum se vede mai sus, cu un adaos de „fasoli i mazăre“ la zile mari.

9 Iulie. Cheltuieli la Roman, „în vreme molipsirii de acolo... 29... Liafa doftorului Ghebaor [cite 250 l. pe lună]... 30.100 l. ce s'au cheltuit la Hlince prin dumnealui Spatar Beldiman², în meremetu din launtru. 475 Emicicul a 30 strajari în podgorie şi liafa unui logofat pe langă dumnealui Spatar Beldiman, pe luna lui Iulie... Pentru 23 suflete ce apucase a eşi din lazaret ot Tatărăş la malu Bahluiului, şi au ramas acolo spre spalare...“

14 August. Pentru doftorul Ghebaur [chiria a două odaşi şi un grajd]... 26. Pentru facere colibilor de piste Bahlui... 27. Carantina Sculen... 30. La 3 sacagii, pentru 2 zile, ce-au spalat cu tulumba³...“

„40 l. Adeca patruzeei lei dumisale Vel Agăi pentru cumparatul de praf şi haliciuri de împuşcat cainii şi maţele de prin targu, sa-s dè din banii lazaretului, şi pentru leafa a 2 oamini. 1819, Septemvre 8.“ În aceiaşi zi, „pa-

¹ Se pare că e Leţcana din jud. Bacău.

² E Dumitrachi, fratele lui Alecu. Era fost spătar.

³ Se ceteşte şi la 3 August: „Doi cai pentru tulumba Curţii“.

zarghidianului ce este randuit la dumnealui Polcovnicul Volcof pentru 15 zile ce este închis, din poronca dumnealui caimacamului¹⁴. 9. Chiria lui Gebauer. 22. „Pentru sacalele ce au spalat casale molipsite, în trei zile... 28. Spatarul Dimitrachi Beldiman.“ Oamenii ce staü închiiși „în casa, loviți de boala ciumii..., pân când s'au scos la Hlince..., par cand s'au pus la cale facire carälor.“

Socotelii: „28 l. alghii, polobocu și cele trebuincioasă pentru 4 oameni ce s'au botezat... Liafa fimeilor ce caută pe bolnavi, cate 40 lei pe lună... Liafa a 3 Jidovi harabagiü, cate 40 lei una pe lună... Emicläcu calicilor pe 15 zili, câte 2 lei pe ză.“

Octombre. Chiria lui Gebauer.

Novembre. „Cheltuiala unui copil ce s'au luatu de suflet.“ 17. Anaforä. Un mahalagiü facuse plingere „pentru moarte soții sale, ce i s'au pricinuit de o buba niagra, cum și a unui copilu a lui, de alta boală, iar nu de moarti îngrijitoare de molevsire; ce asupra sa au fost numai o năpastuire a doftorilor rînduiți¹⁵“.

Între sfirșitul lui Octombre 1819, cînd Mihai Suțu, noul Domn, își ocupă tronul și Ianuar 1820, cînd înceta boala, trebuie să se așeze actul, pastrat tot de Kogălniceanu, prin care se ordonă lui Costachi Coșachi a inspecta pe funcționarii de la străji și lazareturi. În conceptul pe care l avem, această poronca nu e terminata și nu-și arată, prin urmare, data.

În act, „dumnealui Vel Vornic al politiei Costachi Coșachi“ e trimis pentru a inspecta *linia*: „de a merge și a umbla toată această linie, din capîtul de la Prut și pîn la celalalt cătri Vrance, cercetînd, și aievia și pe supt cumpat (?), toate strejile și trecatoarele, de a urmä și datoriia lor, adeca a nu fi sloboz sa triacä niminia decat prin locurile hotärite a trecerei, și iarași și pe acolo prin urmare zililor ran[du]ite a carantini i afumării și a spälarii.“ Va denunța pe vinovați, „dregatorilor Ținutului aceluï, pe care va gasi nepazire“, făcînd și un raport Domniei. Caci raspunderea întinderii boalei ar cadea asupra funcționarilor neascultători¹⁶.

În privința veniturilor, avem două însemnări, dupa ul-

¹ Hatmanul Manolachi Manu (Hurmuzaki, X, p. 64). *Bazarghidanul* e „aprovisionatorul“ lui Volcov.

² P. 300.

³ Ici și colo, la diferite date, se mai găsesc notițe interesante, precum mențiunea „caprarului nemțaso“, etc.

tima socoteală de total, care am văzut că se oprește la 10 Novembre 1818.

Cea d'întăiū cuprinde lista, fixata de boierii la 20 Decembrie, a tuturor contribuabililor ce trebuiaū să alimenteze Casa lazareturilor. Ele sînt urmatoarele: 2.000 l. manastirile, 2.500 „dumnealor boerii șazatorii în Iași, 630 chir Andrei Pavlu cu ai sai, 400 neguțitorii hrisovuliți din Iași, 1000 breasla Jidovilor, 500 Armeniū din Iași, 500 briasla pitarilor și briasla bacalilor, cîte 250 l.; 250 casăpiele, 410 crăcimile di Iași, cîte 2 lei; 310 sudiiții rusaști și austriecești.“

Apoi mai găsım și, cu data de Iulie 1819, „socotința spre înlesnire cheltuelilor carantinilor“. O compun condeiele acestea: 10.000 l. Vistieria, 5.000 Mitropolia, 2.000 episcopia de Roman, 2.000 cea de Huși, 2.000 mănăstirea Sf. Spiridon, 1000 Golia, 1000 Trei-Sfetitele, 500 Sf. Sava, 500 Dancul, 500 Barnovschi, 350 Sf. Ioan, 1000 Galata, 1000 Cetățuia, 1000 Frumoasa „cu Sfinta Vineri“, 350 Birnova, 350 Aron-Voda. Urmează boierii, între cari e trecut, fără a se arata suma, „Postelnicul Alocu Beldimanu“.

XXVI

Se știe că pentru plata lefilor în vechile timpuri anterioare Regulamentului Organic și europenisarii administrației noastre era o Casă specială, Casa rasurilor. Răsura era ceia ce se opria din suma unui impozit pentru a se plati dregătorul. Existau pe vremea lui Grigore Alexandru Ghica, adecă în ultimul șfert al secolului al XVIII-lea, rāsurile ajutorinții, rāsurile dajdilor ce se raspundeau de mazili, de ruptași și de ruptele Vistieriei. De la fie-care leū din orī-care impozit se puneau de-o parte paisprezece parale, care se depuneaū la Mitropolie. Acest „tesavroflachion“ purta numele de „ghenicon“ și se administra de o comisiune compusa din Marele-Logofat, Marele-Vornic, Marele-Spătar și Banul cel Mare. Dupa ordinul lor, „rīnduitul logofetel și sameș“ împarția lefile dregatorilor mari și mici — cari-și mai aveaū inșa și veniturile particulare — între 15 și ultima zi ale fie-carei luni. Dupa funcționarii Statului, din rest, se platiaū slujbași Curții. Iar, din jumatarea de leū oprita la fie-ce suta ce se platia, se ajutau „locurile scapatate“. Singurii boierinașiū erau apărați de această reținere.

Orînduirea se datoreşte spiritului organisator al lui Grigore Ghica, şi el o decretă la 1-iulie Septembrie 1776¹.

După socotelile Casei lazareturilor, să cercetăm acum pe ale Casei răsurilor, care ni s'au conservat pentru epoca de la 1812, macar în parte.

Înnainte de a le vedea, iată *norma* leflor pe anul 1818, așa cum o dă culegerea lui Ilie Kogălniceanu.

450 V. Logofătul de Țara-de-Jos. 450 cel de Țara-de-Sus. 190 „vtori logofatul și scriitorii“. 100 treti Logofatul. 200 biserica gospod. 1.130 dieci Divanului. 60 Vorniciei de Poartă. 10 Iuzbașa Divanului. 12 fustașii. 600 2 Vornicii de Țara-de-Jos. 600 2 Vornicii de Țara-de-Sus. 100 „Hatmanul de menzaluri“. 300 Vornicul de obștie, „bez 300 l. de la cutia milelor“. 300 „acelor de la giudecătorie episcopiasca“. 1.361 „d. Hatmanul și taifaoa“, compusă din Capitanul de lefecii, V. Căpitanul, porușnicul, bașbulubașa Hatmăniei, 2 bulubași, 2 trambitași, bașbulubașa Curții. al doilea bulubașa, căpitanul de darabani, sotnicii, stegarul, căpitanul de leventi al Hatmaniei, 40 de leventi, odoabașă, „Polcovnicul de Lunca-Mari“, „4 apară“. 4.440 „Vel Vistier și taifaoa: al doilea Vistier, al treilea Vistier, logofătul de Vistierie, sameșul, vâtavul de Vistierie și diecii. 2.928 „Vel Postelnic și taifaoa“: Vel Gramaticul, al doilea postelnic, al doilea gramatic, al doilea Spătar, al treilea postelnic, al treilea gramatic, muhurdarul, divictarul, vataful de Divan, polcovnicul Postelniciei, gramaticul Postelniciei, postelniciei, Tatarul, vataful de calarași, odoabașă de Lipcani. „315. V. Vornicul de aprozi și taifaoa“, compusa din: vâtav, ceauș, 2 ispravnicii. „867. Dumnealui Vel Aga și taifaoa“, compusă din: căpitanul de darabani, polcovnic, baș-ceauș, bașbulubașa, 6 bulubași, tulumbagi-bașa, trambitașii, capitanul de lefecii, ceaușul, odoabașă, bairactarul. „350. V. Spatar... 250. V. Ban.“ „1.039 dumnealui Vel Comis și taifaoa“, compusă din: al doilea Comis, Comisul al treilea, rahtivanul, bașsalahorul, 2 salahori, saraz-bașa, emacii, nalban-bașa, „iamacul lui“, „iuruc bairactar“, „seiz-bașa“, 4 iemaci, „sacăbașa și emacul lui“, vataful de grajdii, comișaii. „255 l. V. Pitar și taifaoa“: al doilea Pitar, „4 vezetei rotași“, „4 naintași“, „vataful de grajdii“, comișaii. „1.600 boierilor departamentului pricinilor streine: 600 dumnealui Vornicul Andronachi Donici. 300 dumnealui Spatarul Iordachi Leon. 300 dumnealui Caminarul Ghiorghie Giurge. 400

¹ Rășoanu, o. c., pp. 5—6.

scriitorii.“ „1.170 boierilor departamentului creminalului : 500 dumnealui Vornicul Aleco Ianculeon. 200 dumnealui Spatar Gheorghie Hariton. 200 dumnealui Banu Ioan Darmănescu. 200 dumnealui Caminarul Gheorghie Cumulo. 70 scriitori.“ „5.000 luminatele beizadeli.“ „11.000 boerii capuchehaelile Țarigradului.“ „7.421 lefile și emiclicul Camarii gospod și ogiacurile“. „2.250. Dumnealui Divan-Efendisi și calemu.“ Ispravnicii : 700, cei de Suceava, Neamț, Roman, Bacău ; 800 Putna, „18 trumbițașăi“ ; 700 Tecuci, 800 Covurlui, 700 Tutova, 400 Vaslui, 700 Fălciuș, 300 Herța, 700 Dorohoi, 700 Hirălău, 400 Cîrligătura, 800 Iași. „200 nomofilacsu ¹. 1.001 dumnealui Vel Armaș și taifaoa“, compusa din : al doilea și al treilea Armaș, condicarul, logofatul temniții, „dohovnicu“, „gelatu“, „vatav temnițai“, „ispravnicul“, „turnariul“, „trumbițașăi“, „cheltuiala masalalilor“, „masalagii“ și „meterhaneaoa“. „592 lei. Ispravnicu de Curte gospod și taifaoa“, pe care o formeaza : beceriul, „calfa teslarilor“, șatrareii, teslarii, pietrarii, „tăetori și căratori de lemne“, măturarițile, bucătarii, izbașa haremului, 24 fustași, „aparii“. „295 lei V. Portar și taifaoa“, alcătuită din : al doilea și al treilea Portar, „8 pitărei“. „3.430 lei dumnealui bașbeșli-aga și toți beșlegii“ : de la Suceava, Neamț, Roman, Bacău, Putna, Tecuci, Covurlui [unde gasim pe „Calati-Sardară“ și „Chiatipu Galații“], Tutova, etc. „45 cheltuiala tulumbelor : a Hatmăniei, a Agiei.“ „1.570 lefile ce să daruia, însă : 100 manăstire Niamțu. 350 luminatu beizadè Dimitrie Ghica. 250 dumneaei postelniceasa Marioara Arghiropulo. 250 dumneaei postelniceasa Elenco Caragè. 209 dumneaei postelniceasa postelnicului Ventura. 100 dumnealui Căminarul Gheorghie Balș. 200 casa lui beizadè Mihăiță. 70 Sărdar Grigori, 50 stolnicesai lu Holban.“ „705 Casa răsurilor : 500 boeriul epitrop. 150 samișu. 55 scriitoriu și cheltuiala.“ Suma totală a lefilor e de 64.049 lei.

Avem însă într'o condică deosebită, într'un voluminos registru rău scris și mult îndreptat, „darea lefilor de la Casa rasurilor de la una Dechemvre 1816 și înainte.“

Funcționarii în cunoaștem acum din izvodul precedent, și la cei mai importanți li-am văzut și lefile. Culegem deci numai cea ce e nouă aici.

¹ *Nomofilax*, jurisdonsult, era pe această vreme cel d'intăi care ocupă acest post, Anania Cuzanu. V. Papadopol-Calimah, în *Arch. soc. șt. și lit. d'n Iași*, VII, pp. 150—4.

În intaiul rînd numele boierilor, carora, din felurite venituri, ce se înseamnă anume, li se face plata. Sint: Logofatul C. Balș, Banul Tăutu, Logofatul Vasile Costachi, Vornicul Andronachi Donici, Vasile Roset, V. Vornic al Obștiei, Șerban Negel, Vornic, Vornicul Costachi Conachi, Hatmanul Constantin Paladi, Vistierul Grigoraș Sturdza și Vistierul Constantin Canta, Iordachi Șăndre, Banul Iordachi Draghiță.

Apoi condeie ca acestea: la leafa Logofatului de Țarade-jos, „135 lei, scazuți la zece unu, adică 4 parale la leu, însa 2 parale pentru Cutie și 2 pentru doftori... 500 avaelul pentru 100 miș oca sare a Domniții Elenco Hangeri pe anul 1817, ce i-au tras Logofatul Aleco în socotiala aceasta; Iuli 6... 500 avaelul, câte 20 parale la suta de oca sare, pentru 102 miș oca, după hrisovul Luminarii Sale, Domniții Zoiți, ce au avut sa dè pe anul 1818, Mart 10... 310. S'au randuit de la varna, din banii rásurilor, ce sa strângu de la boi de negoț; Mart 10... Socotiala cu carvasaraoa... Slujba ocnilor... 90 avaelul sării a 9.000 oca de la mánastirea Sfantu Ioan din Focșani, pentru doi ani, 1816 și 1817, priu Aga Țigarà...750 lei ce au avut sa dè luminata Domnița Frasina¹ avaelul pe 150.000 oca sare...Casa horelcii... Cheltuiala păcurii... La luminata Domnița Mariora...180 la dumnealui Costachi Grigoriu sameșul Cutii, în avaelul școlii elinești și a Cutii... Casa dofterilor². 2.550 acei cate 850 lei ci sa dau de la Casa rasurilor pe Septemvre, Octomvre și Noemvre. 3.140 lei. Acele câte doi parale de leu pe Septemvre, Octomvre și Noemvre; câte 1.046 lei. 80 b. pe lună. 270 lei să scade liafa doftorului de la Hărlău și Barlad pe aceste trii luni, Septemvre, Octomvre și Noemvre, etc. Dumnealui nomofilax. 500 lei pe Saptemvre: 250 liafa dumisale, 250 talmăcitorii pravilelor³, etc. Prea sfinția Sa parintele Efhaiton [150 lei pe luna]... Dumneaei postelnicesei Elenco Caragea...Dumneaei postelnicesei Mariora Arghiropulo...Dumneaei păhărnicesei Zmaragda Hrisoverghi... Dumneaei Mariora Vlasti...Dumneaei Elenco Mavrodouglu... Dumneaei Stolniceasa Holbaniasa... Dumneaei Băniasa lui Armago... Casa lui beizadè Mihăiță⁴... Un loc știut, ce să

¹ Una din fetele lui Calimah; mama răposatului Al. Papadopol-Calimah.

² Casa aceasta a dofterilor fusese reformată de Scarlat-Vodă în 1813 (Hurmuzaki, X, pp. 556—7).

³ La 1816 apăruse în grecește Codul Calimah și în același timp se începea traducerea în românește.

⁴ Poate Racovița.

trage de către Domnița Mariora...Havaetul di sare, câte 20 parale la suta de oca, ce aŭ luat dumnealŭi, însă 15.000 oca Sfintu Mormănt. 14.600 mănastirile închinat la Sfintu Mormănt. 2.000 mănastirea Florești. 6.000 mănastirea Bărboiul...100 mii ocă sare a dumisale Efrosini Calinah...150 mii ocă sarea Domniței Ralŭ...10.000 mănastirea Parvăști. 40.000 mănastirea Xenoful. 2.000 Agapie. 2.000 Varaticul... 5.000 ocă sarea bisăricii Sf. Necular ot Falci...Liafa maicamè pe 6 lună.“ Datoriile Cutiei, la 11 April 1818: 17.328 lei. „10.000 mănastire Rășca... Luminata Doamnă, pentru lefile Vornicilor de Botoșani.“

În conдика de la 1-iŭ Decembre 1818—o a doua—, boierii sînt aceștia : Teodor Balș V. Vornic, Manolachi Dimachi V. Vornic, C. Catargiu Vornic al Obștiei, Iordachi Catargiu, Hatmanul Manolachi Manu, Hatmanul Ștefanachi Vovoridi, V. Vistierul Costachi Canta, V. Vistierul Alecu Balș, Spatarul Iordachi Bucșanescu, logofat al Vistieriei, treti Vistierul Manolachi Draghici, V. Postelnicul Costachi Negre, Postelnicul Gr. Manu, Spatarul Costachi Suțu, al doilea Spatar Aleco Beldiman, Armașul Teodor, Postelnicul Gligori Balș, „epistat Agii“, Spatarul Gheorghe Sturdza, Spatarul Gheorghe Costachi, Hatmanul Vasile Roset, Vornicul Iorgu Ghica, Antoni, „vatav de aprozi“, Comisul Teodorache Negre, Sardarul Latif, Banul Costachi Lambrinò, Aga Dumitrachi Statachi, Comisul Gligore Mavrocordat, Medelnicerul Alecu Rizu, Portarbașa Artun Sofiali, Vornicul Andronachi Donici, „randuit de departamentul Pricinilor Streine“, Pitarul Ion Stamati, Vornicul Aleco Ianculeŭ, Spătarul Gheorghe Hariton, Clucerul Pavel Debrici, Serdarul Grigore Caliarhi, Pitarul Calimeri, Ștălnicul Holban.

Între deosebitele cheltuieli notăm: „Lui Suliman Cavazbașa... Suliman-Aga... Baniŭ ce aŭ avut sa iai Casa rasurilor de la sare, cu hrisoave, ce s'aŭ cumpărat de catră Casa Ocnii după sinetul dumisale Sardarului Gligori Plitos... Halil-Aga... S'aŭ dat la dumnealŭi Costachi Grigoriu avatul caftanului la școala eliniască... Beizadea Scarlat Ghica... Casa doftorilor... Câte 2 parale de leŭ pe 6 lună... câte 1.166 lei pe lună... Liafa doftorilor ot Barlad și Hărlău pe 12 lună..., câte 90 lei pe lună... Dumnealŭi nomofilax... Dumisale tălmăcitorul pravililor Flehtermaher, de la 1 Dechemvrie 1817, câte 1000 lei, pe Dechemvrie, Ghenar, Fevruar și Mart, ce i-aŭ tras de la vamă, din leul casi răsurilor de la boi de negoț. 750 pe April, Maiŭ și Iunŭ

asămine. 500 pe Iuli și Avgust asamine... Epitropul Casaî răsurilor dumnealui logofatul Costandin Balș... Lumina-tuluî beizadè Dimitrie Ghica, cate 350 lei pe lună... Prea-sfinția Sa parintele Efhaiton... cate 150 l. pe luna.“ Ca și în cheltuielile precedente ale Casei, se menționează sumele date Elencaî Carageà, Mărioarei Arghiro-pulo, Maricaî Ven-tura, Smaragdei Hrisoverghi, Marioarei Vlastî, Elencaî Mavrodouglu, Banesei lui Armago. Se mai dă cîteva Dom-niței Marioarei și Vornicescî Catrina Roset. Doamna pri-mește leafa pentru vorniciîi sai de Botoșani și pentru beș-leaga din acel loc. Lu Divan-Efendî i se face o plata de 1.500 de lei.

Condicî de vămî n'avem, dar iată ce le poate suplini întru cîtva.

Pe lînga registrele privitoare la ciumă, pe care le-am cercetat mai sus, mai este unul pe care l-am lăsat la o parte pentru caracterul său deosebit.

. Manuscriptul, care poartă numărul 887 în Biblioteca Aca-demiei Rómîne, e alcătuit din doua părți, pe care le se-para multe foî albe. Întaiū avem însemnarea calatorilor și mărfurilor ce aū făcut carantina saū aū suferit desinfectarea sumara de pe acele vremuri. Pe urmă, în partea a doua, se înseamnă ordinele trimese de Vistierie la Ținu-turi. Cea d'întaiū cuprinde anii 1817—18, cealalta se întinde asupra anilor 1818 și 1819. Titlul general, pus la începerea registruluî, cînd nu se putea prevedea tot ce va conținea el, e acesta: „Condică pentru pricinile lazaretu-rilor; 1817, Avgust“.

Iată dintre persoanele „oprite“ în lazareturi, cîteva nume mai cunoscute saū cîteva ocupații mai interesante :

„Dumnealui ecpeditorul rusasc Iacovencu. Un corier ru-săsc cu cinci caruți; aū trecut fară să stè...Miliancof, sudit rusasc, cu madama sa și cu Arnăut a parcalabuluî... Un arhieruî arminesc, cu trei slugî...Căpitanul Angheli, iasac-ciuî consululuî rusăsc: s'au dat drumul... Dumnealui dof-torul Govdela...Panaite, omul consului nemțasc...Stavrachi Vistierul lui beizadè Aleco...David, ciauș de jidovi rusaști... Galițin Gheorghî, ofițariul rusăsc... Cripin Franțoz de Ți-gheli, sudit rusăsc.. Sudit englizesc Bolnev cu fimeia sa... Un caprar austriacesc cu doi dezertori ..Silim-Aga, hazne-darul a mahafizuluî de la Ghiurghiov...Covurluiū. Cicoana Casandra Caligari saū Greceanu la Frumoasa, să facă 6 zile... Un ofițar rusăsc a viț-consuluî [din Galați. Evrei cu curier rus, venind din București: „s'au dat răvaș“.]

Panaitachi, om a sfinți mitropolii cu trei oameni, care s'au dus cu ierochiricu la Galați... Un ofițar rusascu cu femeia sa. .Uu suditu englizascu... Calabalacu dumisale Vornic Iordachi Balș... Focșeni. Fiul dumisale bașbeșliagaî cu 18 oameni, cu 4 cară mocănești... Un curier a lui viț-consul austriacesc, cu o slug'a sa... Octomvre 3. Țarigrad. Madam Funtù cu doi nepoț a dumisale Negre și doi calarași. 7 Octomvre. S'au dat ravaș... 31 Octomvre. București. Κοθίσα Galatu cu doi slugi și doi neferi și ieromonah Ef-stati. [Doi oameni ai] dumisale Postelnicului Beldiman... Dumnealui Aga Costachi Țigară... Ahmet-beiü cu o slugă... 9 Noiembrie. București. Cucoana lui Polizachi cu calabacul dumneei. S'au dat drumul... 13 Noiembrie. Vițe-consulu, cu tot calabacul său. 17. S'au dat ravaș, bez calabac... Dumnei Spătăreasa Safta Sturzoae... Gramatic Neculaî a dumisale Postelnic Beldiman, cu cărți și bani... Ioan Crubulăți, undărofițar austriacesc... Curieriü rusase și Zmirnov ofițarul cu o sluga a sa... Ioniță, omul dumisale Postelnicului Beldiman, cu calabacurile dumnealui. S'au întorsu la sat Cornești... Doi preuți ungurești... 27 Maiü. Galați. Zorofian consulu, cu 2 oameni... 6 Iunie. Galați. Andriu Dragoma[nul] consulatului nemțasc... 12 Iuli. Țara turcească. Vornic arminese cu trei slugi... 12. Galați. Moșu dumisale Caminar Savva... 16. Galați. Ioan fratele lui Sardon, cu doi oameni. Lucrurile lui Stoiian curier, care au vrut sa le aduca fără știre Visterie."

Venind la marfurile ce se opresc, pentru vama obișnuită și pentru carantina extraordinară, notăm între ele următoarele articole, din a caror enumerare ni putem face o idee îndestulatoare despre comerțul de import ce se facea prin Galați. Adeca despre comerțul de import cu Orientul, mai ales.

Cit despre tratamentul desinfectant la care ele erau supuse, ne lamurește o notă pusa pe margine, în fața titlului d'întaiü. Dupa acest titlu: „Marfurile ce să deschid spre aerisire“, cetim adaosul: „Spalandu-sa cu tulumba, s'au luat de catra negușitorul“.

Iata acum și articolele menționate: acele care au fost reținute pentru purificarea prin tulumba, precum și celelalte, carora „li s'au dat ravaș“ :

„1 cutie scarpe. Un polohoc zahar căpățina. 5 basmale tiutiun în pânza. Un pachet cu prosoape. Butilce cu tabac...din fabrica Galațului. Petre Lavercu și Piler, fabricanți de tabac. Cinei lăzi tabac de lanina. Praf de pușca,

orez, rogojină, aluni. 6 topuri hartie proasta. 38 tiancuri abale. O cutie cu testemeluri a lui chir Andrei Pavlu. 2 pacheturi a Marii Sali Doamnei. O cutie cu curse. Bacanii. 1 traista burungiuc. [Turci de la Rusciuc] cu trei cara cu marfi: cavafie, abale și tiutium. 8 poloboace și 7 coșuri zahar. 1 sac colțuni. Un sac inu. 33 tiancuri alageli. Un sac șiștorî. Cara cu pește sarat. Un car cu spițarie. Tacamuri de tulumba. 6 cară cu bacălie și marfa de Viena, fiind și niște băcalie a Caminarului Iancu. Un car cu blannarie, cavafie și un pachet cu citarii a lui Costi Peltechi: dacă sant din dughiana din București, sa între în Eș, iar, di nu, sa facă lazaret. Un pachet cu trei șaluri. Ioan Dobre a lui H. Răteu, cu trei cara marfa turciasca: voește sa le triacă tranzit; fiind de la București, s'aũ slobozit, 1 cofa cavafie. O lada cu talisa. Tacamuri de șele. 3 saci bumbac roș. Manița. Hamhalat. O căruță chitre. Cinci cara cu pește moron. Alămăi, portocale și sardeli. O caruță cu ceara și un nefer a dumisale Sardar Sava. Panaite Grecu cu on car bacalie și cracatița s'au prinsu pe drumu Frumoasai, fugind în Eș. Hușein bairactar cu tovarășul lui, cu doi cara mocanești cu marfa și cu patru mocani: s'aũ scris pentru marfa să sa deschida. Un car cojoace. 2 lazi icre de chefal. Un car cu țiri, cu pește. Trei cara cu pești lipovinesc.

De aici înainte să trec marfurile ce sa deșchidu, care au început deșchidere de la 1818, Octomvre 29...1 lada cu nohot. 2 poloboace cu rahat locum. 1 lada cu cibuce. 1 ladă cu zarfuri i felegene și alte lucruri. Un tianc cu ramanița. 2 saci bumbacu torsu. 1 lada cu cofeturi. 1 cobur cibuce. 1 varel cositor. 8 lazi tinichele. 3 saci colțuni de lana. 20 oca ibrișim. 80 litre gaitan. 1 sac gaitan de lana. O ladă cu cărți a lui Stavri Radovici. 4 țuhali cu lana țigai. 6 tiancuri chelceli de miel. 12 cutii cu scrabiți “.

Partea a doua, în care se cuprind, în întregime sau în resumat, ordinele domnești, e foarte întinsa, fiind-ca le cuprinde pe toate, timp de mai mulți ani de zile. Supt nici un raport, nici ca documente de istorie culturală, nici ca materiale pentru istoria administrativă saũ sanitara a Moldovei, ele nu sînt interesante, cele mai multe. Dintre puținele care oferă o însemnatate, mai ales una economica, notam pe cele care urmează.

„De aice înainte“, spune titlul, „să trec cărțile gospod saũ a Visterii ce urmiaza a sa scrie, și pricina lazareturilor, de la 1817, Iuni“. Alegem din amîndouă categoriile.

Explicațiile se găsesc în capitolul consacrat în special ciumii din 1813—9.

14 Iunie. Ordin la Ținuturi pentru locuitorii lor ce ar putea sa fie pe „o corabie cu hagi, molipsita“, pentru care „s'au scris la Galați ca să-i supue lazaretului“.

16. Ordin ca, din cauza ciumei din Braila și Țara-Romanească, „sa sa îngrijască sa sa rânduiască streji pe marginea Ținuturilor și lazaret pe margene tirgurilor“.

17. Ordin la Putna pentru „oprirea iarmaroacilor“, cit timp va fi ciuma în Țara-Romanească.

22. Ordin pentru două corabii venite la Galați, „una cu pandiera rusașca și alta cu pandiera împaratiasca, avand patru familii cu hagi“ : călătorii vor face o carantina de douazeci de zile, pe uscat.

4 Iulie. Ordin Hatmanului a ceda pentru strajile contra ciumii „50 plaeș ce sant randuiți la Putna pentru talhari“.

15. Ordin la Ținuturile Suceava, Neamț, Roman, Bacău, Botoșani, Dorohoi, Hîrlau, Cîrligatura pentru a se opri pîna la încetarea bolii „Lipovenii toți căți au alijveriș cu Galații și Valahie“.

2 August. „Pentru cei ce nu sa supun a eși în lazaret, sa-ș scoata lucrurile prin ogrăjile spre spalare și aerisire“.

5. „Înștiințare ce s'au priimit de la dumnealor parcalabii de Galați ca de 11 zale nu s'au întamplat nici o molipsăre noi în Galați“, face sa se decida a se da de știre pretutindem „dumnealui ispravnic ca sa publicarisasca în tot Țanutul ca sa pogoari lacuitorii la schele Galații de tot fel de zaharè fara vre-o îngrijare de boala ciumii“.

6. Nou ordin pentru aceasta. „Insa sa-s îngrijasca dumnealor ca banii sa-și priimasca lacuitorii în oțet“.

11. „Ponturile ce s'aū dat epistatului ot Targușor [Nicolina] spre urmare“. Marfurile „hamhalet“, care pot transmite ciuma, vor fi întinse pe frînghie. Bacaniile, „ce nu sant supusa carantini“, vor trece, dar dupa ce se vor spăla poloboacele sau vasele. Calatorii vor aștepta în locuri separate; la ieșire vor fi expuși la „afumare“ și „aerisire“.

Carantina cûrierilor va fi mai scurta decît a altora. Și Turcii vor face carantina. Cûrierii consulatelor vor fi reținuți, dînd numai gentele lor pentru a fi transmise. Se ieau masuri de pedeapsa „pentru negușitorii ce vor veni supt nume de cûrieri“.

25. Masuri contra ciumii izbuenite la Oncești (în județul Tecuci). „Casile cele molepsite să le descoperi și sa arunce apă într'ânsele“.

27. Pentru moartea la Agiud a unui bacan venit din Braila. 1-iū Septembre. Pentru petrecerea cu escorta de mazili a carelor „cu zahirè și iznasi-zaherè în Galați“.

30. Se ordona măsură nouă, provocate de ivirea ciumii și la satele Buda și Popeni (Tecuci), „fiind acum și vreme pogorâtului zahereliū de ismareturi, cum și a tot felii de iznasi-zaherè i chiristele“.

1818. (Ciurma se ivise din noī la Galați.)

19 Septembre. „Domniia Mè aū luat înștiințari ca toți oranduiți în slujba lazareturilor și pe la straj, socotindu-o aceasta de chivernisala, aū început a jăfui pe drumeți, luind de la unii bani și de la alții de lucrurile ce aduc împreună. Iara Dumneavoastră fără bataie de cuget priiviți la ralile lor urmari și adiaforisiți; drept aceia înnadinsu pe carte aceasta poroncim Dumneavoastră ca în toata vreme pe rândū cate unul din Dumneavoastră să sa afle în Ținut pi la lazareturi și străji, încungiurand tot Ținutul și cercețand și dand bunile povațuri și poronci, și spre urmare celor cuviincioasa, și spre a nu să abati vre unul din oranduiți la jafuri, a loa vre un ban macar; ca, dacă și după aceasta vom lua știință ca și cu îmblare Dumneavoastra prin Ținut să urmiaz[ă] catahrisas și jafuri, nu nu numai ca acei vor fi pedepsiți cu ocna, dar și Dumneavoastră veți fi supus învinovățirii și în giudecata opștii“.

20. În alt ordin se ieau măsură contra celor ce opresc pe țeranii de a veni cu provisiū la Luși, „precum și podvozile ce sa triimit de pe la așazarile boirești, și asamine și carale ocnilor, atat acele ce să întorc încarcate cu sare de la ocna, cat și acele ce merg spre încarcare“; podvozile vor plati, cînd vor avea ravașe de la vatavi, „numai brudina dupa hotarăre ponturilor..., la trecătoarele apelor“.

22. Ordin pentru a nu se face jafuri, „cu luare de parale de pe la trecatori“.

13 Octombre. Se ieau măsură contra boalei, care izbucnise din nou în Ținutul Tutova, „din lucrurile furate de ciocli din dughenile celor molipsiți“.

„1818, Octomvre 29. Țădulă gospod cătra Dumnealui Vel Aga pentru... (sic).

Intru cheltuelile și lefile celor ce slujasc în trebuințele lazaretului, pe lângă banii ce s'au hotarat a da Dumnealor boerii și manăstirile i alți neguțitori după obșteasca socotința, hotarandu-sa ca să dia și toati isnafurile de aice din Eși, 5.404, adica cincē miș patru sute patru lei, însă:

750 l. pitarii și placintarii; 300 făclierii [daū 250]; 300

abagerii; 100 cococarii; 10 cherestegii; 200 butnarii [daŭ 100]; 200 rachierii; 850 casapii; 100 boiangii; 120 cibotarii; 750 băcalii; 60 bărbierii; 24 braharii; 100 cizmarii [daŭ 60]; 200 blănarii; 500 cracimarii; 100 tutungeriile; 100 trahtirurile [s'aŭ dat 50]; 100 toŭi precupeŭii, fainari și măinari; 250 spițariile: 5.304 (*sic*).

Să scrie Dumnealui ca, adunand pi toate isnafurile ce mai sus sa arata, să le arăți și punere la cale ci s'aŭ făcut și să le poroncești ca banii aceștea, ei între ei cislundu-i dupa stare fieștecaruia, să-1 aduca la Dumneata, și Dumneata să-1 faci teslim la casa lazaretului și să ei sănet, purtand de grija ca fără ce mai mica prelungiri sa sa istovasca de pe la toŭa.

30. „Spre deschidere mărfurilor la Hlinec“: vor fi „aerisite“ șeptesprezece zile.

2 Decembrie. Ordine contra molipsirii la Ținutul Tutova „din tălhușagul spargirii dugheni Jidovului acelu cari au adus smerduiri în Bărlad.“

27. „Luare de mită de la trecători curați, și de la oameni nevinovați, ca să le dei drumul, pana și dupa ce fac zilele carantinei cele obișnuite“, se oprește cu asprime.

1819.

5 Iunie. Ordin privitor la „doftorul Anastasi și Ion Locman“.

Aceiași zi. Ordin domnesc catre Costachi Suciu (*sic*), Hatman. „Văzând întindere boalii ciunii în orașul acesta la Scaunul Domnii și șidere boerilor și adunare neguțitorilor și a multor familii și a altor straini stapănitori și socotindu-să toate chipurile dizrădăcinării, iar nu mai puțin și a neîntinderii în țară, s'aŭ dat poroncile Domnii Mele de mai innainte pentru continere împărtășirilor și adunărilor și închidire dughenilor celor cu marfuri și a cafinelilor și cracimilor; însa, fiindcă orășanii nu pot să fii în pitrecire lor fără a avè înlesniri celor trebuincioasă a casi lor, precum lemne, fan, iarbă și altile ca aceste, carile vor veni slobodi în oraș pe uliță „și putîndu-se molipsi satul prin contactul vinzatorilor cu cumpărătorii și transmiterea banilor, se ordonă „sa puî la cale într' acestaș chip alijverisul celor trebuincioasă“: Hatmănia va alege trei locuri la ieșirea din oraș, la Galata, Pacurari, Tatarashi. În „maidianuri“ vecine vor sta cite trei zapcii, ajutați de cite doi neferi. Se vor opri acolo satenii cu „iarbă, faină și altili a hrani, pasari și frupturi“, și acolo vor veni orașenii. Bani se vor primi în oțet. Apoi țeranii vor pleca „nestând pe

uliți, nelipindu-să de alți oameni“. Măsura va fi pusă în lucrare de la 6 ale lunii, „facându-să și publicații“. Cit despre „lemnile și iarba care aduc scutelnicii boierești pe la casele celor ce lacuiesc în oraș, să îndriapta în ogrăzile boerilor, cari sint paziti“, și aici vor avea grija stăpînii. Vor lua sama aceștia pentru „a nu-ș pricinui răul patrii și sambatrioților... Slujitorii toți sa aiba hrana lor adusa împreuna cu danșii“.

6. Ordin pentru a izgoni din sate pe „plăcintari său preocupet“.

13. Molipsire nouă la Galați; „pentru căraușii ce merg cu lucruri său cu zaherè la Galați; întru întoarcire lor sa vor ține doi zile în lazaret“.

Aceiași zi. Ordin la Galați. „Pentru Turcii neguțitori i dragomanii capanlailor ce merg în Ținut, precum și alții ce esa din Galați va scobora carantina și para la trei zile“.

Aceiași zi. Se ordona la Ținuturi „ca nimene sa nu vii la iarmarocul acesta ce sa obicnuești a sa faci aice acum de Sin Chetru,—ca nu vor fi priimiți“.

5 Iulie. Masuri pentru ciuma ivita la Rôman.

13. Ordin pentru boală. Negustorii vor fi cercetați zilnic de „cate doi din isnafurile cele mai mari, și din celi mai mici câte unul... Toate crașmile și rachieriile sa vor închide, ca sa nu să faca printr'ânsale adunari, ce vanzare vor urmà a da și rachiul pe feriasta său pe ușă fara sa pricinuiască adunare și întalnire de mulți oameni, iar banii în vor priimi în oțat... Dupa alergare întru alijveris a Jadovilor din oraș, negreșit ca pretutindine sa vor fi amestecând fara vre-o pază“; deci se vor aduna la Agie „frunțașii Jadovilor“ și li se vor da și lor instrucții sa faca cercetare printre ai lor.

Aceiași dată. Ordin ca „în Tatărăș sa îndatoriasca pe toți ca sa-ș scoata toati lucrurile să le aerisasca și sa-ș unga și casăle“.

15. Caimacanii dau ordine ispravnicilor „după urmare boalii ciumii la targul Galații, Braila și în raiaoa Ibrailii, dar și aice în oraș Eșii la câteva locuri“.

25. „Cartile caimăcanilor pe la toate Ținuturile, ca sa să opriască iarmarocul ce este sa să faca acum la Sfanta Marie aice la Eș și, dacă va fi curat la opt Septemvre, la Sfanta Marie Mica, atunci să va da voia de a să face iarmarocul.“

2 August. Alt ordin, altora. „Naprasnica boala ciumii nu numai de nenorocire, dar mai mult de neîngrijire s'au în-

tins cu o nemarginire îngrozitoare și aice în oraș și de aice și pe la Țanuturi și de iznoava s'a împospătat răul de la sarhatul Ibrailei la Galați". Aceasta aduce paguba țerii, care, „fiind de mai înaintea obosita, adaogindu-se și cu lacramătoare pătimire a morții aceștie, nici Vistieria nu va putè stringe darile cele legiuite și randuiti pentru ocrotire pamantului, nici pamanteni de obștii vor putè aduna veniturile cele spre hrana lor". Domnul cel nou a trimis instrucții din Constantinopol, numind supraveghetor peste funcționarii speciali ai ciumii pe fostul Caimacam și Postelnic Dumitrache Manul.

Paza contra ciumii e data în grija mazililor aleși și zapciilor trimiși. Se ieau masuri pentru îngropari, pentru crișmele de la drumuri. Se opresc abusurile de putere: „Pe unii ca acie prin legaturile feralor sa-i trimiteți ca sa-s pedepsasca cu ulița, macar un ban de vor lua de la cineva dar nici parale de ravaș pentru slobozani”.

20 August. Se hotarește „planul său chipul pazii carantiniii ot Sculeni”: va fi gard în jur cu porți, etc.

9 Octombrie. Ordin al Domniei la Botoșani, „catra credincioșii noștri boeri, neguțatori, isnafuri și toate treptele lacuitorilor”.

XXVIII.

În lipsa unor condicii ale Vistieriei pentru Domniile lui Scarlat Calimah a dona oara și lui Mihai Suțu, ne putem lumina asupra unora dintre venituri macar, în aceasta perioada, prin înseranari particulare, prin socoteli speciale, cuprinse în hirtiile lui Ilie Kogalniceanu.

Ni se da întâiu ¹⁾ „Bilanțul birului țarii dupa alcatuirea și aşazamintul statornicit prin obștiasca anaforă din anul 1818, în vremea Doranului Scarlat Calimah Voevod.”

Anaforaua n'o cunoaștem. Birul e însa, nu haraciul ce se dadea la Poarta: acesta se lua *din* bir. Această contribuție de capetenie, cea mai veche și mai însemnata din toate, e totalul *șferturilor*, supt care nume se și găsește pomenita de obicei, precum și a darilor analoage.

Se da ca „1.441.638 l. suma birului pe un an în cuprindirea anaforalei” și apoi se înseamnă cât s'a strins din ea pe timpul de la 1-iu Iulie 1822 la 30 Iunie 1823—perioada pentru care e făcuta socoteala—, culegându-se câte

¹⁾ XXXIX 1, p. 78

un șfert la trei luni. Fiscul moldovean se împăcase deci la aceasta data cu aritmetica, și șferturile-și meritaū numele.

Maī notam :

„Cifertul pe trii luni, Iulie, Avgust și Septemvrie, cari nu s'au luat, ĩmplinindu-sa atunce baniū cheltuelilor oști-nești. 206.815. Ce nu s'au ĩmplitit la trii ciferturi ce s'au luoat din țară, pentru starea cē cazuta a unora din sate.“

Se ĩnseamnă de o parte „tainaturile ce s'au dat de piine, carne, orez, lumănări și altele“, precum și cheltuelile fa-cute la ĩntăia venire a lui Chiuciuc-Ahmed, bașbeșleaga, și Eip-Aga.

Tot ĩn hĩrțile Kogalnicenilor se socotese „baniū ce sint să mai iai spre istovire slujbiū desatinii : 1820, Saptemvrie 20“.

Și adeca :

„12.461 lei, 62 bani, dumisale Spatarului [Iordachi] Draghici... 899, 99 de la dumnealui Stolnicul Ionița Duca, pentru Ținutul Niamțului... Țanut acesta să cauta pe so-cotiala tovarășiei. Pentru aceia sa vor scadē liafa sameșu-lui și sa vor cere tablile de la dumnealui Stolnic Duca, și sa vor trage și baniū după table. 4.949,51. Țanutul Romanului. Dumnealui Spatar Teodorașcu Balș, iar sameș Enachi, fratile dumisale Paharnicul Dinul Negruț, care, viind de la Ținut, sa va apuca spre istovire... Ținutul Bacaului. Dumnealui Sluger Iorgu Cortaț, iar chizaș d.. Putna. Dumnealui Paharnicul Stamatin... Dumnealui varul Iorgul... Tutovva, care sa cauta pe socotiala tovarășiei de catră Ion Cogilnicianu . . ¹ Falciul. Dumnealui Paharnicul Mihalache Chinez... Dumnealui Spatarul Nastasache Bașota, pentru Herța și Dorohoiu... Ținutul Iașiū. Dumnealui Iftimi Scorțasc[u]... S'au luat din desatină, de s'au platit la Pe...tară datorie lazaretului... : parale marunte, beșlici, ru-biele, mahmudiele, galbeni, cate 15 lei. 25 parale, alte mo-nede.“ Totalul e de 60.903 l., 5 b.

Nu oferă nici un interes partea a doua a socotelii : „Unde sa se dē baniū aratați ĩn urma“.

XXIX.

Ion Sandu Sturdza, viind ca Domn al Moldovei, gasi cea mai mare parte din țară ĩntr'o stare de plins. Grecii pradase ĩntăiu ; cei ce se dadeau drept eteriști, pe urma ;

¹ Ioan se numia tatăl lui Ilie Kogălniceanu, dar Ioan din socote-lile noastre trebuie să fie altul.

apoi vagabonzii și pescuitorii în apa turbure, cari nu puteau decît să profite de lipsa ori-cărui guvern; în sfîrșit, chiar cînd și unde Turcii fura ținuți în frîu, ei cazura, cu aprovizionarea, plata, satisfacerea capriciilor lor, ca o grea sarcină asupra țerii.

De unde banii pentru a umplea vistieria goală pe care o lasase rîndurile de jăfuitori? În vremea veche, se creșteau șferturile, se puneau ajutorinți. Dar acum, în 1822, lucrul nu mai era cu puțința. Erau, cum am văzut, „ponturi“ pentru impozite, și se gasia, chiar în lipsa consulului rus, cine să aibă grija „ponturilor“ și să denunțe călcarea lor. În sfîrșit, provincia, care avuse atîtea de îndurat, era stoarsă cu desăvîrșire. Recolta din 1821 fusese pierdută în multe locuri, vitele fusese întrebuițate pentru hrana năvălitorilor săi a celor ce venise ca să-î rasinga; bogățiile adunate dispăruse, ascunse în pămînt său trecute peste graniță de proprietarii lor.

Un împrumut? De așa ceva — *quantum mutati ab illo!* — nu se auzise la noi pînă atunci. Abia în toamna anului 1823, Aga Iancu Cananau, om crescut în „Evropa“, merse la Brody, tîrgul evreesc din Galiția, unde pînă atunci se duceau numai pieile iepurilor moldoveni. De acolo se întoarse cu doi zarafi locali, cari se arătau dispuși a da pînă la o sută de mii de galbeni pentru ajutorarea finanțelor țerii. Dar Cananau, care făcu mai tarziu cunoștință cu temnița în Ardeal, nu era un om care să inspire încredere și, pe de altă parte, boierii nu voiau să garanteze pentru Domn și ocîrmuire. Așa încît Evreii din Brody se întoarseră acasă fără nici o ispravă¹.

Înainte de aceste negociații însă, banii erau numai de cît de nevoie, mar ales pentru a întreținea pe mîntuitorii turci, pe ostașii Împăratului. Ca să-î aibă, Domnul puse un impozit extraordinar pe *boierii*, luîndu-le venitul scutnicilor, în folosul țerii.

Socoteala acestei dări de timpuri grele e cuprinsă în ms. 889 al Academiei Romîne, care poartă titlul de „Condică pentru banii împrumuturii (*sic*) de la stări și moșiile boerești“.

Sumele adunate se înseamnă pe județe. Lista e precedată întăiu de calculul deficițului produs de cheltuielile cu oastea împăratească.

¹ Hurmuzaki, X, p. 250→1, no. CCCXXVIII; p. 255, no. CCCXXXIV p. 659.

Vom reproduce mențiunile cele mai însemnate.
„Tecuciul.

Sama de baniî neagiunsului cheltuelilor pe Iulie, Avgost și Săptemvrie 1822, iscălită de [ispravnicî]. Încărcatura: mazilî, ruptași, ruptele Vistierici, postelnici... Lipsa a 5.000 ce s'au dat în polița căimăcamului, fiind baniî luați cu împrumutari, câte 27 lei mahmudiiăoa și 3 lei, 10 parale rubiiăoa, și la primire s'au priimit câte 26 lei mahmuriiăoa și 3 lei rubiiăoa. [Împrumut] de la boieri în monede, ci sa politicești la alișveriș și în plata poliților s'au dat cu scăderi... 1.782 lei, 60 bani. Cheltuiala la trecire Marii Sali lui Voda și a dumisale bașbeșiăga. 900. Ci s'au triimes la Ibraila de s'au cumparat cele trebuincioasă băcaliî, cafè, zahar, ieri, pești și altile...50. La zugrafu Costachi, cheltuelî pentru marcă... 194. Ci s'au cheltuit prin dumnealu Caminarul Iamandî, pe vuteă și zaharicali, și altile... Pentru 4 stupî ce s'au adus din gios și s'au plătit căti 14 lei unul... 88. Tot dumnealû Caminarul Iamandî, pentru farfuriile ce s'au stracat... Pe șofran de la Nicorești...La cheltuiala topciilor...La tacămul Slăvirii Sale Ciuc-Mahmet...

Niamțul.

Sama din baniî neagiunsul cheltuelilor oștinești i răsurilor triminii, pe Iulie, Avgost și Săptemvrie. Încărcatura. [Categoriile de mai sus.] Jidovi hrisovuliți: 290 Piatra, 687 Neamț... 3.800 dumisali Spatar Latif, cusurul cheltuelilor ci au făcut în mergire cu oștile la manăstire Săculu... Dumisali Cărc-Sărdar Hasan-Aga, ci au mersu în pricina nișamului cilor răi...Neferilor ce au adus capul tălhariului ce s'au îpușcat la manăstire Agapie; Avgost 30. Chereștiaoa ce s'au cumparat și s'au adus aice la Eș, pentru casăle di belicu... 1000. S'au plătit la un loc sălnic, cari să luasă în baniî împrumutări Visterii și au a să scăde din suma sănetului, din baniî împrumutări ci s'au dat dumisale Postelnicului Ianacachi Milo, din parte Visterii.. 106. Cu dumnealû Care-Sărdar Halil-Aga, cu 30 neferi, ci au mersu spre rădicare dumisale Postelnicului Ianacachi Milu; Avgust 23...

Vasluiū.

Sama dumnealor boerilor ispravnicî acestuî Ținut, den baniî neagiunsului cheltuelilor oștinești, ce s'au împlinit în cifert[ul] urmatoriū, pe lunile Iulie, Avgust și Săptemvrie 1822...Birnicî, mazilî, ruptași, ruptele Vistieriei, postelniciî.

Cărbunariî ot Bodești... În trecire Marii Sali Pașii... În

trecere dumisale Care-Sardar a slăvitului Chiuciuc-Ahmet, ei au mers umbland prin Țănutu... În trecere slavitului Chiuciuc-Ahmet... Herar[ulu] pentru meremet[ul] butci slăvit[ulu] Chihaiia-beiu... În trecere Mării Sali lui Vodă...

Herța.

...Ce s'aũ cheltuit cu cărțile gospod triimisă la Cernauți, la boeri de acolo. La venire Aghentulu¹ și altor persoane de la Cernăuț...

Bacău.

...Lui Divan-Efendi, ce au mers cu vestire de schimbare caimacamuluı...

Țași.

Încarcătura...Ce s'aũ mai împlinit de la slugile boerilor... Straini ot Vlădeni...Cafè la venire Mării Sali Doamniı...

Tutova.

...Ce s'aũ cheltuit la trecire în gios a Mării Sali Hatman Balș². [Cu soldați turci; cu Domnul.] Ce s'aũ dat boeruluı rânduit în cercetare striinilor...

Putna.

Neguțatoriı hrisovoliț: neguțatoriı din Focșani [204 lei], neguțatoriı ot Agiud [326 lei]. [Și Jidoviı din aceste doua țurguri.] La trecire Mării Sali lui Voevodă...Meremet butcilor gospod, a beizadelilor, frânghii și zbanțuriı.. Pe 10 hamuri îmbrăcati cu postav roș, căpețeli și zăbali...La optsprezaci slujitoriı ei s'aũ triimis din poronca la Silistra și li s'aũ dat iarăș din poruncă căti 2 lei de om...Arvona mocanilor cu cară și cai sloboz, ei aũ mers la Țarigrad cu luminat[ul] beizadè Neculaı și Aga Bosie...Ce s'aũ dat mocanilor cari s'aũ triimis la Silistra spre rădicari calabalaculuı gospod...Cheltuiala tuiuluı și a stiaguluı celuı mari cu marca țarii și dobi, bez patru stiaguri mari și 12 micı ei s'aũ plătit de ceauș[ul] calărașilor...Pe 4 antaluriı ei din poronca s'aũ dat la ispravnicul de Munteni, pentru vin[ul] gospod...

Galați.

[Urmărire de fugari la Tulcea. Mențiune de marangoji. Cheltuieli pentru Vodă, la Tecuci.]

Suceava.

[Evrei din Falticeni și Burdujeni.]

Fălciu.

...Hrisovoliți: 750. Neguțatoriı din hrisov de 60 numi.

¹ Lippa.

² Teodor Balș. V. Hurmuzaki, X, p. 654.

330. Hrisovoliții obageri. 130 hrisovoliții ot Tupilați. 200 hrisovoliții ot Berizina ¹ 150 hrisovoliții ot Fălciuă...

Dorohoi.

....Jidoviî din Dorohoi. Jidoviî ot Targu-Noă... 1.350. Ce s'aă dat la radicare enicerilor de acolo, în sală voind ca sa dei foc targului, bez 628 lei ce s'aă dat de catre boeriî țanuțaș, dupa izvodul ce s'aă vazut...

Botoșani.

....De la neguțatorii armeni, rupte a Visteriî... De la Jădovii hrisovoliți... Jădovilor pitarî, pentru 3.275 ocă faină graă, ce aă fost împrumutat pe magazii oștiniască de acolo în vreme cand să afla dregători paharnicul Vasali Tăutul, cate 8 parale oca... La conacul dumisale Ghiuler-Agasi, care aă fost triimes acolo pentru aparare tãrgului cu 40 neferi, bez lumănările, carne și paine, ce i s'aă dat de cătra tãrgoveț, și bez 300 lei, ce aă luat bani la radicare... Pentru pești în 3 zile de post, ce au tost acolo Preosvinția Sa parintele Hușii... Ce s'au cheltuit cu Lipcani și cu Turciî ce aă fost cu Preosvinția Sa, bez paine și carne... 2.000, ci s'aă fost scos din izvodul cheltuelilor lunilor trecute, din banii cheltuiți pe vremea ce au fost enicerii acolo în targ, supt cuvânt ca să-i plătiasca dumnealor boeriî botoșaneni, și nu i-aă platit. 120. Pentru 5 coț postav ei aă luat dumnealul Osman-Aga de la o dughiana și în sila apoi s'aă platit dumnealor Vornici... Dumisale Vizir Cheprulu, ei aă fost pentru rădicare dumisali Ghiuler Agasi... La niște Turciî ei aă mersu cu poronca pentru regularisire beșlegilor, ca sa nu sa amestice în trebile ispravnicești... În plata doftoriilor unui neferi a dumisale Osman Aga, ei-aă fost căzut de pe casile ce aă arsu... Unui Lipcan ei s'aă fost triimăș de cătra Preosvinția Sa părintele Hușanu cu cărți la boeriî din Cernaui... Ce s'aă dat în trei rânduri de cheltuială teslarilor și chetrarilor triimiș la Eși în lucru beiliculu... Huzmeturile salnici...

Roman.

Încărcatură... 5 neguțitorî armeni, misarești și cerchezăști.

Armeniî hrisovoliți. Neguțitorii creștini hrisovoliți. Jădovii hrisovoliți... Unui Agă ce aă mers cu cărți pentru tãlharî și ca să nu să amestici beșliaga în trebi ispravnicești..."

În a doua parte, se dă suma chiar a împrumutului, însemnându-se anume cît a dat fie care din boieri. În felul

¹ Berezeni.

acesta, nu avem numa „archontologia“ moldovenească a timpului, ci și arătarea stării proprietății rurale în 1822—3, *căci se înseamnă cui îi aparține fiice moșie*. Întreagă această despărțire a condicii ar merita decî să fie tipărită, dar natura acestei publicații, ca și spațiul, nu ni îngăduie să o facem aici ¹.

Dăm, prin urmare, numai sumele, pe Ținuturi.

Țirgul Iași: 36.240 lei. Hirilău: 4.800; „de la moșiile boerilor ce încă nu sã află veniți în țara“: 37.700. Roman: boieri prezenți, 8.200; emigrați, 23.400. Herța: 9.800. Vaslui: boieri prezenți, 4.200; emigrați, 19.800. Neamț: boieri prezenți, 11.200; emigrați, 30.400. Cîrligătura: boieri prezenți, 2.300; emigrați, 22.100. Tecuci: boieri prezenți, 11.500; emigrați, 15.000. Fălciu: boieri prezenți, 9.800; emigrați, 25.300. Tutova: boieri prezenți, 13.500; emigrați, 10.200. Suceava: boieri prezenți, 13.750; emigrați, 26.800. Covurlui: boieri prezenți, 5.800; emigrați, 2.600. Putna: boieri prezenți, 5.500; emigrați, 5.500. Bacău: boieri prezenți, 20.800; emigrați, 18.500. Dorohoi: boieri prezenți, 10.400; emigrați, 14.500. Botoșani: boieri prezenți, 9.840; emigrați, 11.200. Iași: boieri prezenți, 2.000; emigrați, 19.750.

XXVIII.

Supt Ioan Sandu Sturdza avem condicii generale ale Vistieriei. Dacă ele nu se întind, așa cum ni sînt pastrate, asupra întregii lui Domnii, ele încep odată cu dînsa. Căci cea d'întăiu dintre dînselle poartă titlul: „Sama Visteriei pentru un anu de la una Iuli 1822 pînă la sfârșitul lui Iuni 1823“. Și la 1-iu Iulie st. v. Sturdza se suia, prin voința Sultanului și sprijinul boierinașilor moldoveni, pe tronul de pe care necredința față de stapîni aruncase pe Fanarioți.

Iata întăiu, din această prima condică, veniturile, care, precum am văzut, erau sa se dovedeasca neîndestulătoare pentru acoperirea unor cheltuieli în adevăr esecptionale.

a) Dăjdiile mazililor și ruptașilor, și anume:

α) „Dajdia întăi a mazilo-ruptașilor pe Octomvrie, Noem-

¹ Totuși notăm aici numele mai cunoscute. În Iași (oraș) plătesc. 12.000 episcopul de Roman; tot atîta acel de Huși; 4.000 Vornicul T. Balș, 2000. Vornicul Costachi Mavrocordat și Vornicul Andronachi Douic; 500 Dracachi Roset Vornic, Ștefan Roset Vornic, Petrachi Sturdza Vistier; 2.000 Alecu Beldiman Vornic; 1000. „Dum-

vrie și Dechemvrie 1822“; mazil: 5.352 l., 30; ruptași: 8.849, 90;

β) A doua, pe Ianuar-Mart 1823: „5.295, 90 mazilii, bezi 2 lei Botoșanii; 8.927, 90 ruptași, bezi 6 lei Botoșanii“;

γ) A treia, pe April-Iunie: mazil: 5.131, 30; ruptași: 8.839, 90, — cu restricțiile de mai sus

δ) „Baniî impliniți de pe la târguri pentru dughene și crăcime la cifertul al doile: Ghenar, Fevruar și Marte 1823: 250 Suceava: târgul Fulticeni, iar la Burdujăni nu sânt; 504 Niamțu, însa: 410 Piatra, 94 Niamțu; 2.240 Romanul, cu hrISOvoliiți; 3.494 Bacau, însă: 20.300 târg Bacău, 1.099 târg Oeni, 229 Moinești, 136 Caiuțiul; 4.260 Putna, însă: 2.843 târgul Focșanii, 538 Odobesti, 415 Panciul, 464 Agiudul, 1.845 Tecuciul, bez 155 lei scazuți din suma tablii; 2.500 Covurlui, cu 100 lei cracimile ot Puțani; 4.939 Tutovva, cu hrISOvoliiți; 500 Vaslui; 2.700 Falcii, însa: 2.600 Huși, 100 Falcii; 100 Herța; 841 Harlău; 500 Cărligatura. Total: 24.673. Iar, adaugindu-se: „Țănutu Eșii, însa: 180 Tirgușorul, 204 Ștefanești, 4.709 târgul Eșii“, — se capătă suma din urma de 29.766 l.;

ε) „Cifertul Sfântului Dimitri a ruptelor Visteriei, a neguțitorilor hrISOvoliiți și altora care sântu la această rânduală 1822.“ În ordinea de mai sus, avem cifrele: 184, 632, 1.627, 1.587, 3.198, 1.695, 1.874, 1.632, 772, 3.773, 15, 50, 18, 10, 463;

ζ) „Cifertul Sfântului Gheorghe a ruptelor Visteriei, a neguțitorilor hrISOvoliiți, care sântu la această rânduală 1823.“ În aceeași ordine, cifrele sînt: 115, 613, 1.315, 1.540, 3.042, 2.399, 1.940, 30, 1.718, 3.979, 710; 9, 60, 50, 18, 10, 427, 75. Se adauge: 1.540 lei Botoșanii.

η) „Trii ciferturi a Jidovilor hrISOvoliiți. Cifertul întâi, pe Octomvrie, Noemvrie și Dechemvrie 1822, însă: 800 lei Fălticeni, 400 Burdujăni, 160 Piatra, 400 Tîrgul Niamțul, 450 Romanul, 285 Bacau, 40 Agiudul, 11 Covurlui, 11 Tecuci, 11 Tutovva, 11 Vaslui, 160 Falcii, 1000 Herța, 500 Tărgu-Noi, 400 Dorohoi, 620 Harlău, 300 Tîrgu Frumos, Cărligatura; 400, târgul Ștefănești, Țănutu Eșii; 3.000 târgul Eșii¹. „Total: 8.915 l., bezi 2.500 lei Botoșanii;“

θ) „8.550. Cifertul al doile, pe Ghenar, Fevruar și Mart 1823, asămine, 8.530;“

¹ La Covurlui, Tecuci, Tutova, Vaslui, se adaugă în față: „Aceste 4 Țănuturi n'au Jidovi hrISOvoliiți.“

α) „8.530. Cifertul al treile, pe April, Mai și Iuni 1823.“
Peste tot: „25.995 l., bez Botoșanii“.

b) Șfeturile, și anume:

α) „Cifertul întâiu: Octomvrie, Noemvrie și Dechemvrie 1822.“ Pe județe: Suceava, 25.052; Neamțu, 23.805; Roman, 13.152; Bacău, 33.104; Putna, 41.674; Tecuci, 19.360; Covurlui, 14.630; Tutova, 17.882, 60; Vaslui, 8.918; Fălciu, 15.055; Herța, 4.034; Dorohoiu, 15.765; Hiria, 10.641; Cîrligatura, 3.827; Ținutul Iași, 11.492; Iași, 1.120. Total: 260.111, 60;

β) Șfertul al doilea, Ianuar-Mart 1823. Pe județe: 24.887, 23.646, 12.687, 32.766, 41.606, 19.826, 12.823, 15.846, 8.491, 13.733, 3.984, 15.542, 10.391, 3.657, 10.896, 1.064. Total: 251.845;

γ) Șfertul al treilea, April-Iunie. Pe județe: 24.662, 23.288, 12.184, 31.234, 41.397, 19.337, 12.370, 60, 16.394, 13.560, 8.612, 3.985, 14.938, 10.289, 3.753, 10.916, 1.051. Total: 247.970, 60.

De obicei, din suma produsă de șfetură, se scadeau scutelnicii boierilor. Data aceasta, această reducere nu se mai admite în socotele. Bani scutelnicilor fusese „împrumutați“, cum am văzut¹, de Vodă pentru a face față grelelor nevoi ce cazuse asupra țării.

Șfetură și dăjdi formau la un loc „bani birului“. Aceștia fac împreună; pentru cel d'întăiu an financiar al lui Ion Sandu Sturdza, 893.575, 30. Ar trebui să se scoată pentru suma de 276.150 scutelnicii, dar cetim în loc: „276.150. Se scad bani scutelnicilor a 3 cifetură arătate mai sus, care pã anaforă² s'a dat în neagiungere sămii oștinești“.

În ultima samă generală examinată până aici, cea de pe anii 1805—6, veniturile țerii se încheiau în aceste condeie. Acum, cînd trebuia să se scoată bani de ori și unde, urmează și următoarele izvoare ale Vistieriei:

c) „Rusumaturile“:

α) „122.000. Slujba desătinei anului 1822, bez 13.300 lei Botoșanii;“

β) „161.000. Slujba vadrăritului anului 1822“;

γ) „103.300. Slujba goștinei anului 1823, bez 7.750 lei Botoșanii.“

¹ V. § XXVIII.

² Anaforaua s'a tipărit. Cheltuielile pentru tiparul ei se înseamnă în socotelele noastre.

Totalul rusumaturilor e de 486.500 l.

d) Vama. „59.944, 40, pe 4 luni și 10 zile, de la zi întâi Iulie 1822 și pâr la 10 Noemvre, din 166.000 lei ce au fost vândute vamile pe un an, pâră la 10 Noemvrie 1822... 22.222, 26. Pe o luna și 20 zile, de la 10 Noemvre pâr la sfârșitu lui Dechemvre, din 160.000 lei, suma vânzării vămilor de la 10 Noemvre 1822, după glăsuire ponturilor... Pe 20 zile din Noemvre... Pe luna lui Dechemvre 1822. 106. 666, 80, doi părți din 160.000 lei, banii Vistieriei, suma cu care s'au vândut slujba vămii pe anul 1823; care bani după glasuire ponturilor s'au raspunsu înaintea, iar o a treia parte rămâne a să lua în cașturi (?), de la una Săptemvre 1823 și înaintea“;

e) Ocele. „136.125, pe 6 luni, de la zi întâi Iulie pâr la sfârșit lui Dechemvre 1822, din 272.250 lei, suma vânzării ocnilor pe anul 1822. 161.341, 60. Pentru șasa luni, de la 1 Ghenar pâr la sfârșitul lui Iunie 1823, din 323.883 lei, suma vânzării ocnilor pe anul 1823, banii Visteriei, după glăsuire ponturilor.“

Deci Domnul, pentru a contribui la acoperirea cheltuielilor extraordinare, lasase Vistieriei acele venituri care după obiceiul curgeau în Casa particulară a Domniei și a caror socoteala n'o facea Vistierul, ci Camărașul.

Un imposit nou, ce se întâmpla aici pentru întâia oară, e

r) „Cfîitul căldărilor ce lucriază rachiū de pâine. 40.150. Suma cu care s'au vândut acest venit pe un anu, de la 1 Dechemvre 1822 pâr la sfârșit lui Noemvre 1823, bez Țanutu Botoșanilor; care s'au vândut în osăbire și s'au tras de către Luminata Doamnă, iar banii după glasuire țădulei s'au luat în doi vadele; însă: 20.075 la una Dechemvre, s'au dat slujba; 20.075 la April 23, 823“.

Avem în fine:

g) „Plata cailor ce s'au dat menzilgiilor, 152.880. Plata a 1.274 cai, cîte 120 lei calu, ce s'au dat țiitorilor menzilu-lui; cari bani s'au luat în doi vadele, după glasuire ponturilor.“

Toate veniturile fac: 1.783.854 l., 116 b.

Trecem acum la cheltuieli sau scăderi. Ele sînt:

a) Cheltuieli cu Turcii, din care:

α) Sarcinile legale ale țării:

1. „Haraciul țării. 47.769 l. pe anul otomanicesc 1238, ce să începe de la una Săptemvre 1822 și sa împlinește la sfârșitul viitoareii luni Avgust 823.“

2. „Bairam-peșcheși. 60.984 lei, 15 bani pe anul otomanesc 1238, ce să începe de la una Saptemvre, etc. ;“

3. „Rachibiaoa. 25.000. S'aū dat rachibiaoa pe anul otomanesc 1238...—1823, Mai.“

4. „Emfiemucatesi. 3.075 daș emfiemucatesi pe anul otomanesc 1238...—1823, Mai“ ¹.

β) Furnituri:

1. „Pentru oile mumbaelin anului 1822, 100.000, ce s'aū plătit în Țarigrad pentru oile ce în vara aceasta, 1822, este datoare a da țara la cabauul împărătesc; care, fiind piste vreme a sa strange în natura, s'aū plătit cu acești bani după mijlocire ce s'aū făcut a nu să mai strange oi din țară. 1822, Octomvre ;“

2. „Plată de zahirè și iznasă-zahirè... aū teslimanisăt lăcuiitori la șchele Galații, și de acolo s'aū triimis la Țarigrad...; 823, Fevruar 16 [griu arnăut, 32 l. chila; grîu carnău, 25 l. chila. 55 de parale oca de lumînări de sau, puse în „sănduce“; 50 de parale oca de „cervici“ în „sacale“. 37 l., 60. Pentru 3.000 de mere domnești, în „sacale“. Miere, „care s'aū triimis hidieli la Țarigrad“. 1.000 de chile de orz, „pentru Salistra“. La Constantinopol, „hidieli de zahirè,“ în saci de pînză, pecetluiți cu ceara tare, în cari: „posmagi, păstrama și bani gata,“ prin calarași. „Chiliigiilor pentru masurat grau bun“. Miere pentru Divan-Efendi. Chila de cărnaū, schimbîndu-se pe arnaut, costă 15 lei. Total: 45.386 l., 66.

3. „Plata cheresteli. 10.000. Plata cheresteli, salupurilor și a sandalilor... Ce s'aū cheltuit... în mergire plutilor cu cherestiaoa Ibrăilei. 60.982, 30, cherestiaoa tarsanalii... : 7.500. Pentru 95 plute, cate 1.200 catarturi a Sucevi, facutul și pogorătul păr la Piatra: catargi, plute... Plutăritul acestor 233 pluta cu 1.415 catarturi..., de la Piatra la Galați, cate 20 l. de pluta... 9.300. Pentru 167 plute cu 1000 catarturi a Niamțului, facutul și dusul păr la Galați... Pentru 192 catarturi tij a Niamțului, spor piste 1000 alcauite în plute, cu asămine rânduiala, după marime lor... 8.000. Pentru 8.000 dulapî brad... 4.000 Niamțu, 4.000 Bacău... 200. Pentru 400 dulapî sporiū. 2.000. Pentru 1000 grinzi brad, făcute la Bacău... 5.550. Pentru 1.850 tecnalăcuri tei, câte 3 lei unul..., tăete la aceste Țănuturi: Romanul, Tecueiul, Falciul, Tutova, Vasluiū... 12.000. Pen-

¹ Cf Șăineanu, *Infl. orientală*, III, p 156. Autorul nu cunoaște cuvîntul decît după un dicționar și fără forma în care se întîmpină aici.

tru 40.000 doage, cate 12 parale una... : Bacaul, Putna, Tecuci, Covurlui, Tutovva, Vaslui, Fălciu, Romanu, 225. Pentru 300 ghiunde, facute la Baca... 450. Pentru 300 plucei facute la Putna... 3.500. Odgoanile, funiile facute la Tutovva i Tecuci... spre legare salu[pu]rilor cu catarurile... Cheltuiți prin dumnealul Sărdarul Dumitrache Vasaliu, stand în munți trei luni de zile întru tăere catarurilor Sucevi... Cheltuiala sa i a oamenilor sai și liafa neferilor ce i-aă avut spre paza... Liafa lui Costachi Atanasau, priimitoriul catarurilor Sucevi și teslimarisătoriul la șehle Piatra... Ghiundelăcurile salahorilor ce aă lucrat în vreme porniri cherestelilor... Liafa Comisului Ioniți Lupașcu, priimitoriul cheresteli la șehle Galați... Ostinalia madegiului cherestelii dupa obicei. Total : 60.982, 30.

β) Datoria. „Banii dați în trebuințele Domniei și polița la Țarigrad... 25.000, în 1000 mahmudiele triimisă la Țarigrad... Capanlăilor mai gios aratați. [Iazagiî cu toții.] 48.816. Ce s'aă plătit dumisale Carabet Grigoroviei pentru 2.712 galbină olandej, ce aă împrumutat pe gospod la Salistra, Saptembre 11, în cheltuiala Domniei;“

γ) Lefi și daruri:

1. „Lefile oștenilor turci, 285.500. Liafa dumisale Eiup-Aga și a neferilor, din vreme ce s'aă rânduit și par la 23 Mart... 120.000. Liafa dumisale Eiup-Aga și a neferilor pe trei luni, de la 23 Mart par la 23 a următoarei luni Iuni... 9.312. Liafa dumisale Veli-Aga, vechilul dumisale Eiup-Aga și a neferilor rînduiți spre paza țării, pe 7 zile, de la 23 pân la sfârșit următoarei luni Iuni.“ Total : 414.812 l.;

2. „Bani dați în tainaturile oștinești... Cheltuiala mutpacului a dumisale Eiup-Aga... Tainaturile de carne pe luna lui Octomvre 1822 a ascherilor din Eși, dupa osabit ecstract cercetat de dumnealul Vel Vistier... 256. Ce s'aă dat prin dumnealul Banu Mihalache Pascu pentru 23 chile orz la magazia, și s'aă iconomisat cu bani... 2.413, 60. Să mai adaoge banii a 1.620 chile, 18 dimerlii orz, ce aă răspuns dumnealor boerii contractierii Postelnicul Ianacache Milu și Vornic Iordache Costache, după contractul de la Noemvre 822 pe la Țanuturi, din suma de 2.500 chile ce era datori a răspunde; cu care orz s'aă încareat pe dumnealor dregatori la sama orzului, dar nu s'aă scăzut și cu bani pentru... s'aă raspunsu boerilor contractierii din Vistierie dupa contract, cîte 15 lei chila.“ Total : 391.128 l., 33;

3. „Lefi, baccisuri oamenii imparătești ce aă venit cu Domniia și alte daruri la agale și alți Turci.

26.240. Lefile ce s'au plătit mehterilor și altor oameni împărătești pe 30 zile, însă 19 din luna Iule, 30 din August, 30 din Septembrie și 11 din luna lui Octombrie 1822... Lui Mehter-Bașa... Liafa, câte 5 lei pe zi... Postavul cumasii... Bacșiușul [1000 l.]... La doi emaci a lui : Liafa, cate 5 lei pe zi, etc. Lui Zurnagi-Bașa [3 l., 20 pe zi]. La 4 emaci a lui [10]. Lui Tumblececi-Bașa [3,20]. La 4 emaci a lui [10]. Lui Iaulgi-Bașa [3,20]. La 9 emaci a lui [2,20]. Lui İzalgi-Bașa [3,20]. La 4 emaci a lui [10]. Lui Buranzan-Bașa [3,20]. La 4 emaci a lui [10]. La un ceauși a mehterhaneli [3,20]. La 1 emac a lui [2,20]. Sangectariului [3,20]. Iamacul lui [2,20]. Lui Tuigi-Bașa [3,20]. La 2 emaci a lui [5]. La 2 peici [10]. La 2 emaci a lor [5]. Hasa Hărtailor [7]. La 2 emaci a lor [5]. La 2 Divan-Ceauși [7]. 1 emac a lor [2,20]. La 2 capuși [7]. 1 emac a lor [2,20]. La 2 ghiumuș sacă... 2.300. Cumpăratura unei butce ce s'au făcut dar D. Divan-Efendisă; 822, Octombrie. Cumparatura a unei perechi hamuri... Dar dumisale Murtazâ-Efendi... Dar la 2 derviși... Dar feciorului slavitului Ianicer-Agasa ce au venit cu hidia; 822, Oct. 15. Ceașului ce-au venit împreuna cu ficiorul Slăviiei Sale Enicer-Agasa de la Ibraila... Dar la omenii înalțatului Bechin-Pașă Ibrail Muhafas, ce au venit cu hidiele... La un cavaz-bașa de la Tarigrad... 42.500. Ce s'au dat slavitului Sachir-bei, mehmentariul Domniei, prin dumnealui Hatmanul Costache Cerchez... Pagubă din cursul galbenilor, luindu-să... de s'au dat în trebuinți, socotindu-să galbănu numai cate 15 lei... Dar dumnealui Cafegi-Bașa a înalțatului de Dunăre Capi-Pașă... Pentru ersaliele ce-au scos de la capanlă... Dar unui cavaz ce au venit de la Salistra cu capichiaiaoa de acolo... Dar omenilor Măriei Sale Osman-Pașă... 700. Cumparatura a una perechi telegari pentru dumnealui Divan-Efendisă, după ce i-au ars cei de mai înainte... Dumnealui Condicariul Diiamandopulo, capichiaiaoa Ibrailei... : cheltui cu islamul ersalielilor... Dar unui derviș... 300. Dar dumisale Cavaz-Mustafâ-Aga a înalțatului Sarascher, ce au venit cu un buirdiu să nu umble raelele cu celmale și șalvarii... Dar dumisale Mustafâ-Aga, imbrihorul înalțatului Salih-Pașă, Ghiurghiuz-Muhafezi... Dar unui cavaz și trei Turci a înalțatului Mimiș-Pașă Hursove-Muhafază, ce au venit cu hadie... Dar dumisale Hasan-beiu a slavitului Gavanozulu dela București, ce au venit cu voe de a să scoate potiră pentru talhari... Cu hidiele ce s'au triimis la locuri știute de gospod... Cumpăratura unei butci ce s'au

triimis înălțatului Bechir-Pașa, Ibrail-Muhafeză... Dar dumisale Reșit-Aga, Mahramagi-Bașa, mehmendariul dumisale Chiuciuc-Ahmet... Dar dumisale bașcihodar slăvitului Enicer-Agasă de la Ibraila, ce a venit cu peșchiș către gospod... Unu cavaz ce a venit de la Ghiurghiuz, a înălțatului Salih-Pașa, cercetand pentru Polihronia Sa; Iuni [1823].“ Total: 160.773 l.;

4. „Huzmeturi plătite prin dregători și alte baccişuri la neferii turci.

... In 16 galbină baccişul ce s'a dat mergand gospod la slăvitul Şachir-bei; 822, Octomvre..., însa: la soitarii, în zioa alaiului cucii... La niște enicer[î] ce a fost ramas aice... Baccişul ce s'a dat neferilor în zioa ce s'a cetit fermanu pentru naștere sizadeli; Mai 5. Ce s'a dat la bairam:... la conacul dumisale Eiup-Aga... La conacul dumisale Divan-Efendisa... Ce s'a dat... bacciş mergand gospod la dumnealui Chiuciuc-Ahmet; Iuni. Ce s'a dat caifă-parasa... Ce s'a dat mergand gospod la Frumoasa, la venire dumisale Chiuciuc-Ahmet; Iuni... Huzmet unui nefer ce a umblat împreuna cu dumnealui Paharnicul Vasale Coroi pe margine Prutului.“ Total: 4.318, 60.

5. „Menzilul... Isnamurile ce s'a dat. [Pentru Turci, și cheserociăeștii Aghenții“.] 80.000. Ce s'a dat cumpărătorilor menzilurilor întru tanere menzilurilor țării pe un anu, de la 1 Noemvre 1822 și pana la sfârșit lui Octomvre 823; care bani s'a dat în 4 vadele, dupa glasuire ponturilor.“ Total: 124.024, 90.

6. „Cheltuiala beilicului... Chirie casălor clironomilor lui Dumitru Şlicariu, unde sa afla beilicul, pe un an, ce să împlinește la sfârșitu urmatoarei luni Iuni [200]...“ Total: 5.795 l.

7. „Paguba la cursul de monede... La un Jidov de la Sălistra, dandu-să galbanul câte 15 lei... Priimind mahmudiao cate 25 lei.. Galbină cite 17 lei.. Mahmudele priimite câte 27 lei, și li-a dat cate 25 lei.“ Total: 35.093 l., 24.

8. „Meremeturi și alte trebuincioase la conacile oștinești. 53.626,78. Ce s'a cheltuit prin dumnealui Hatman Gheorghii Braescu în meremetul și îmbracămintele dumisale Eiup-Aga și a neferilor dupa anume izvod ce s'a dat la gospod. [Conace.] 116. Teslarilor și chetrarilor pentru meremetul de la școala domniasca... 98. Pentru hirtie și făina la fereștile de la toate conacile... 59. Cafè, strachini, oale, ligheni, ibrice și linguri la toate conacile... 66 mindiri de pânză, cite cu doi perini... 9 saltele și doi oghialuri ce

s'au făcut pentru agale... Pentru obez și altele la temniță ... Tingiri cu capacele lor... Sahane cu capacele lor, i tiasuri, chepecele și altile. 16 l. O testă cuțate și fureculiți tij. 19,60. Trei lingurița argintu tij. 67,60. Pe doi duzini farfurii cu cinei ciorbalacuri și 15 blide de bucate, tot de farfuriia... 4 sfeșnice alamă. Pe o tabla lipțcaniască... 132 coți crișina, cate 25 parale cotu... Pentru 12 șarvete... Pe 15 bucăți astar ... Pe 500 costoroane... Pe 58 talpoi... 383. Pentru giamurile ce s'au făcut la toate conacele." Total: 62.913 l., 52.

9. Supt rubrica: „Alte cheltueli“: „Cheltuiala ce s'au făcut cu Turcii de la Mitropoliia prin rînduitul Chiriiacu..., de la 4 Săptemvre și pân la patru Octomvre [1822]’... 250. Cheltuiala ce s'au făcut cu doftoriile întru cautare unui derviç ce l-au împușcat talharii în Țanutu Hiraului ...Meremetul tulumbii cu hurtum de iznoava, cu raza și facere alamurilor stricate la Salistra.. Cheltuiala mutpacului dumisale Galați-Sardar... Dați prin Stolnic Glodianu, hrana neferilor ç-au umblat prin codri Eșilor, înproștiți (1) spre prindere facatorilor de rale talhari, în luna lui Mai 823... 12 zavoz din porunca s'au cumpărat... Ce s'au dat bacșiș la râmazan-bairam. [Daruri la Braila, prin capuchehaie.] China la Pașa... Vutea la agale... Maltin... Ciocolata... 6 oca rum... Ce s'au dat prin parcalabii din Galați, calafatuitul la doi caice.“ Total: 42.108 l., 118.

b) Cheltuieli politice:

a) „Bani dați și cheltuiți prin boerii caimacamii . . . 17.741,58. Ce s'au dat luminatului beizadê Neculache la purcedire de aice, însă 12.960 l. în naht; 4.781,58 ce au luat de la vadrarii de Odobești... 15.000. Ce s'au dat dumisale Armașului Bosaia la purcedire... Paharnicul Iordache Gane, cheltuiala mergerii în Bucovina cu carti catra boeri... Paharnicul Vasale Alecsandri², triimițandu-sa spre aducere Aghentului... 300. Ce s'au cheltuit pe hîrtie, ceară tare și cerniala în Visteriia pe luna lui Iulie. 360. Ce din porunca luminatei Doamne s'au dat bacșiși lui Topci-Bașa. 66. Cumpărătura unui șal ce s'au dat slavitului Chiuciuc-Ahmet la purcedire. 650. Tatarilor ce au venit cu blanele boerilor caimacamii de la Salistra. 840. Baccșișul ce s'au dat la alaiul blanilor acestora a boerilor caimacamii. 2.000. Ce s'au dat de catra parcalabii de Galați dumisale Ibrahim

¹ Și între „bani dați și cheltuiți prin boerii caimacamii“ avem : „Cheltuiți cu musafirii turci la Mitropoliia“.

² Tatăl poetului. Alt membru al familiei e menționat mai departe.

Iazagi, neguțatoriul capanului, pentru alți atîta ce s'au luat de gospod în Țarigrad. 3.600. Dumisale Devlet Tatar, pentru mujdiaoa Domniei... Pentru chemerurile în care s'au triimis bani la Țarigrad...36. Neferiului ce au adus armasarii de la Salistra... Dumisale Mihaița, fiul Banului Mih., mergănd cu luminatul beizadè Nicolache par la Salistra... 18.000. În 1000 galbinî ce s'au triimis Mariei Sale Doamnei... 1.800. Ce s'au dat luminatului beizadè Iorgu, mergand la Silistra... Ce în osabire s'au cheltuit prin dumnealui Vornic Teodor Balș, în vreme ce s'au aflat rînduit Caimacam... 748. Bacșîșul la zioa cînd aũ îmbracat blană...10.000. Ce aũ cheltuit pentru blana ce i s'au triimis de cătră innalțatul Sarascheri...“ Cu alte cheltuieli, în total : 262.076,85;

β) „Cheltuiala ce s'au facut prin dregatori cu conacile din Focșani par in Eșî, la venire Domnii de la Țarigrad.“ Total : 8,258 l., 08 ;

γ) „Bani daț la locuri știute:... 1000 la un loc știut, prin luminata noastră Doamna... Ce s'au dat prin dumne lor starostii de Putna din cifert al treile dumisale Clucer Ale u Neculescu în socotiala banilor știuta de gospod.“ Total : 28.280 l.;

δ) La „alte cheltueli“ : „1000 l. Dumisale Spatarului Iordache Bucșanescu, agiutor la cheltuiala drumului dumisale pan la Eșî; 822, Saptemvre... 1000. Dumisale Vornicului Dimitri Ralet, cheltuiala drumului venirii sale la Eșî... 1000. Ce, dupa sinetul rapousatului Aga Petrache Negre, s'au luat cu împrumutare de la Carabet Carlinău și s'au dat dumisale Vornic Teodor Balșî în cheltuiala mergirei la Ibrăila, la anul 1821, April 30... 500. Agiutor în cheltuiala dumisale Spatar Iordache Draghic, spre a sa întoarce în patrie; Mart 20 1823 ... 235. Plata doftoriilor ce s'au întrebuintat la temniți cu bolnavii vinovaț în luna trecuta Februar. Chirie unui car mocanesc ce s'au triimis cu opt Greci pan la Vaslui; 823, April 4... 1.500. Chirie caselor unde șade cinstitul kk. Aghentu, pe anul urmator, de la una Iuli 822 și pan la sfarșitul trecutei luni Iuli 823, cate 1.500 lei pe anu; care case santu afierosate de cumparator[ul] lor bisaricîi Talpalarilor; 823, Octomvre 1;“

e) Lefî :

α) Între „banii dați și cheltuiți prin boerii caimacamî“ : „66. La un Niamțu, în facire hamurilor luminatei Doamne ... 6.308. Cheltuiala mesăi în 76 zile; cate 83 lei pe zi, cu lefile bucatarilor“ ;

β) „Calarașii și Tatarii triimiși la Țarigrad și Salistra... Unu Devlet-Tatar... Odobașa de Lipcani. [„Argiarah“ saū „argiraht“ unor Tatarı. — Dar unu calaraș „triimis cu horneli la Țarigrad, și aū ernat la Sulina“ ;

γ) „Banı dați celor triimiși în slujbe cu porunci. Clucer Costache Teodoru, triimișandu-sa la Galați împreună cu dumnealu Direceibașa pentru aducere masurilor de chereștè și a cotului tersanelii... Cheltuiala unu diiac ce s'aū triimis spre ridicare a 100 parechi chetre de moara de la Hirleu și ducere lor par în Focșani, pentru innalțatul Salistra-Valesa... Întru cercetare și pornire chereștelilor imparatești ... Hasan-Aga, fiul dumisale Eiup-Aga... Dumisale Caminar Sotir, în mergire cu cercetare strejilor marginei Prutului, cu neferii turci... În madiaoa facerii fanului la Țanuturile din parte de sus... La Țanuturile de gios.. 10.000. Cheltuiala dumisale Agai Iancu Cananò, în cate randurı s'aū triimis în Transalvanıia și aiure, în pricini știute de gospod; 1823. Iuni.“ Total: 12.270 l.;

δ) „Scutelnicii calarașilor. 540. Scutelnicii calarașilor de Țarigrad, inasa 270 l. „pentru 45 liudi pe 3 luni: Iuli, Avgust și Saptemvre, cate 2 lei de liude; 270 asamine, pe Octomvre, Noemvre și Dechemvre 822.“ Tot așa pentru alte doua trimestre. Total 1.080;

ε) „Cheltuiala calarașilor și a lipcanilor triimiș prin postelnici.“ Total: 4.844 l.;

ζ) „Lefı date din Visterie.“ Ceauși, „capitanı de șchele Galaț.“ „Ismail-Aga, esacciu de la Ibraila“, „dumisale Galați-chiatip“, „liafa omului ce pazaște la tarsanaoa de la Galați“ (50 l. pe luna), „dumisale Direcci-Bașa“, „capitanulu de șchele de la Galați“, „capitanulu Apostol de la magaziia fanulu“. Total: 15.278 l., 60.

d) Cheltuiala Curții:

α) „Camara gospod... Ce s'aū cheltuit în trebuințele Camarii prin lumatul beizadè Nicolache. [Haine, între care] 7 taclituri la 5 edielii, ciohodar și chihajia... Pe 7 părechi ceacșir, doi benișuri enghiurșof și doi giubele... Pe 20 caftane ghermesăt... Pe 6 capoturi bune la edielii... Pe 32 antirei de cit... Pe 37 anterei și 39 caftane hasà... Pe 4 caftane, 4 antirei, 4 parech[1] ceacșir[1] de plisa perviia și catifè... Pe 2 caftane de pambriu... O pareche ciobote galbine... Dresul butcii ce au mers la Salistra, la Saucești și la calintir... Cheltuiala mergirii lumatulu beizadè la Sculeni... Un conți hirtii... 44.769 l., 90. S'aū dat în naht la dumnealu Vel Vistier, de s'aū triimis Mariei Sale lu Voda...

Pentru un cumaș de antereu... Pe 6 tumbecuri, către 12 lei... 10.000. Pentru un armasari cu tacumul său, dăruit de catra slavitul Sarascheri Luminării Sale“. Total: 108.212 l.;

β) „Cheltuiala Comisiei și a Pitariei:“ Comisul al doilea, Pitarul al doilea, emaciil de Țarigrad, vezeteii Pităriei și ai Grajdiului. Total: 6.380 l., 51;

γ) „Cheltuiala în trebuința Curții gospod... La bisărica de la harem... 15 feșnice și mucari cu tăvalușile lor pentru Curte gospod, prin dumnealu Banu Pascu;“

δ) „Cheltuiala beciului gospod...: farfuri, garafe, un lighian și altile... 285, 90 tij, cheltuiala cuhnei pe doi zile din Octomvre. 3.820. Pentru carăta ce s'au cumparat dă la Hriste pentru luminata Doamna. 1.160. Ce s'au dat prin ispravnicii de Ieși dascalului Gal pentru o canapè cu șase scaone și patru oglinzi, ce s'au luat pentru Curte... Șapte armasari și 2 cal... Ce s'au cheltuit cu mancare oamenilor înnalțatului Bechir-Pașa, ce au venit dela Braila cu armasarii... 990. Plata a una pareche telegari ce s'au luat pentru Curte de la dumnealul Vel Logofat Costandin Catargiu... 82,60. Pe 22 oca ieri proaspite. 319, 70. Portocale și alamai. 187. Pește proaspăt și scrambițe... 500. Niște trăsuri ce-au făcut pentru gospod... 246, 66. Ce s'au scăzut dumnealor părcalabii de Galați prin sama cifertului al triile, ce au dat pe scrambița și broaște cu țast ce au triimis pantru Curte gospod: 176 scrămbițele; 70, 66 broaștile cu țast... 267. Ce s'au dat prin ispravnicii de Niamț din cifertul al treile în cumparătoare a 379 șipuri bureut, ce au triimis pantru gospod“. Total: 26.074 l., 69.

e) Daruri la creștinii:

α) Între „banii dați și cheltuiți prin boerii caimacami“: 2.200. Milosteniia ce ar fi dat „la ardire orașului Eși“;

β) „Alte daruri și mile... 154. Dar la preoții ot Sfântu Nicolai în zioa alaiului cucii; 822, Octomvre. [Calugariților de la Agapia, Marioarei Arghirpulo.] Havaet meterhanelii [din partea unui boier], pentru îmbracat caftanulu... 100. Dar Preosfinției Sale arhiereului chir Meletie. [Catrinei Miloae, Mariei Andrei, Marghioalei Mitroaia, Serdarului Al. Venier.] În plata testrefatului la tacumul meterhanelii [iarăși din partea unui boier]. 50 dascalului Gheorghii Grecu ot Piatra. [Ilenei Tautuleasa.] 768. Ce s'au dat dar în zioa scoaterii cailor la ceair. Vel Comis, Vel Pitar, Mehterbașa. [Sultanei Milu, „monahiilor sturzești: Evgheni și Epistimii“; lu Nicolae Șendre, Agai Ioan Mi-

clescu, lui Iancu Andrei.] 800. Dar dumisale doftorului Samurcaș". Total: 8.753 l.;

γ) „Cheltuelile sarbatorilor“. La Sfintul Spiridon, la Sf. Paraschiva. „La disc“: la Sf. Varvara, Sf. Sava, Sf. Nicolae. „La agiunul Craciunului, însa: 20 arhimandritului, 10 preoților, 10 arhimandritului, 5 psaltului, 5 anaghoștilor... 50 la tacamul Mitropoliei. 10. Preoților: 5 psaltului de la harem... 100. Pentru doi caftane, ce s'au îmbrăcat pe dumnealui Vel Postelnic și Vel Spatar în zioa de Craciun. 5.720 în zioa Sfantului Vasale; însa: 2.600 în 800 rubiele noi; 20 punga, daț naht; 500 la bresle, prin Vistier, 300 parale mărunte; 1.800 la ipochimene scapatate; 100 doi caftane, Vel Postelnicul și Vel Spatar. 300 un beniș mic Sameșului de Vistierie; 100 psaltului Curții gospod... În zioa de agiunul Bobotezii: 2.171, 90 în zioa de Bobotiază: 150, trei caftane: Vel Postelnic, Vel Spatar și Vel Comis; 10 la disc, la aghiazma; 96 doi faclii, cate 4 oca] ceara pentru Iordan. 28 zugravitul lor, 180 podoaba lor... Doi lumini pentru gospod și Mariia Sa Doamna... Lumânările pentru luminata Domnița i beizadè, liude și arhierii; cu zugravitu lor... Pa 81 oca, 240 dram[ur]i lumanari, ce s'au împarțat la boeri și bresle, dupa obicei... Preotului ce-aũ stropit cai... La ecpaiaoa Comisai... La taifaoa Pitarii... Dumisale Vel Comis... 252. La ecpaiaoa Aghentului, mergand dumnealui Spatar Toderăș[u] Sturza... Ce s'au mai dat în zioa Sfantu Vasale... Pomezaniia mergand gospod în cateva randuri la bisarica; Mart 25... Cheltueli ce s'au facut la sărbatorile Paștilor... Plata a 179 oca, 368 dramuri lumanari pentru aer și Paști... Zugravitul lumanarilor pentru gospod, arhierii și beizadele... Mile ce s'au împarțat prin Vistier. Pomăzanie mergand gospod la bisarica în saptamana Patimilor și saptamana luminata... Psaltilor ot Mitropolia în zioa Sfantu Ghiorghi... Cheltuiți la Bucium. 170. Mergand gospod la casa apelor.“ Total: 13.891 l., 30;

δ) „Caftanile. 195 pentru 19 caftane ce s'au îmbracat pe oameni imparatești și mehteri în zioa alaiului cucii.“ Apoi mai multor boieri¹.

ε) Întocmire celor de lipsa la unele din biserică și cumpărare altor lucruri sfinte... Agiutor la meremetul bisaricii

¹ De notat: Postelnicul Dimitrie Beldiman, Spatarul Vasile Beldiman, „dumnealui Aga Teodor Ghica, capichiaiaoa Sălistrei“, Medelnicerul Necolai Alecsandri“, „Medelnicerul Dimitrie Drăghici“, „dumnealui Aga Tudurache Băltărescu, haznatar Sălistrei“, „dumnealui Comisul Andronache Donici“.

Sfântu Pandleimon din Eșii... 500. Dumisale Monsiu Oghiust, ce-au dat spre rascumparare a niște lucruri bisăricești. [La Sf. Ștefan, la „bisarica Vulpii.“ 250. Pentru niște moaște ce s'au luat de la niște oameni din Moinești“. Total: 1.300 l.;

ç) „Spre îngropare ipochimenilor scapatate. 300. Spre îngropare raposatului boeri Spatar Ștefan Bucșanescu; 822, Octomvre 1. Îngroparea unei cumnate a lui Ioan Tautu, Vornic.] Total: 1.950 l.;

ν) Supt rubrica „alte cheltueli“: „Pentru tocmitul bastoanilor și pe 52 dramuri argintu, ce au pus la 7 bastoane de iznoava... Plata bastonului vornicului de harem, pe 123 dramuri argintu, și sacazul, și lemnul... Plata argintarului ce au facut trii piluri și lucru curalariului i cumparatoare știofiu... Doi tembelicuri de arama cu înbracămintele lor... Pe 6 ceapcani ce s'au facut la trambaci... Pe 6 capoturi la bulubaș... 1000. Cheltuiala facerii a niște filaz bisaricești ce prin Preosfinție Sa episcopul de Huș s'au facut și s'au împarțit pe la bisarici... 393. Ce s'au dat în zioa ce au mâncat gospod la Mitropoliia; Mart 15 1823] .. Hurtumul ce s'au facut la tulumba... Pe 5 coasa pentru oțalitul topoaralor... Pentru un postav și doi fustanlacuri ce s'au dat la eununie dumisale Agai Neculai Greceanu... Pentru hirtia și buline ce s'au dat boerilor lucratori catagrafilor.“

f) Cheltuieli diverse:

α) „Dobanzi de bani... De la dumnealui Bernat Șmilți pe 6 luni, de la 23 Iuli 1822 pan la 23 Ghenar, cand i s'a schimbat sinet... 700. Dobanda ce s'au platit prin starostii de Putna pentru 8.741 lei ce s'au luat cu împrumutare pentru Domnie de la boerii și neguțatorii din Focșani, în opt luni, dela 18 Iuli și par la 18 Marte 823... 4.275,64 dobanda a 145.998 lei ce s'au luat în doi rinduri cu polița de la dumnealui zarafal Chircor capu-magi-zadè dupa soctiala vazuta de gospod.“ Total: 9.376 l., 22;

β) „Cheltuele urmate prin Visterie... Cheltuiala hirtii Visterii... În trebuința canțileriei dipartamentului Pricinilor Streine... Cheltuiala pentru 12 condice... Pentru 2 topuri hirtie... 12 doi parechi calamari... Ce s'au cheltuit cu facere a 39 condici: 26 la Divanul întâi și dipartamenturi, 3 la comitetiul streinilor, 6 la Visterie, 4 la Camara... Hirtie, cerniala, ceara tare și buline, ce s'au întrebuințat în luna lui Octomvre... 50. Hirtie și tiparitul a 120 coale, în co-

piile ce s'au facut pentru anaforoa scutelnicilor; 1823, Iunie 18." Total: 7.679 l., 60.

* * *

Adunîndu-se cheltuielile, fac 2.708.863 l., 79. Însa, venitul fiind numai de 1.783.854 l., 116, vine un deficit de 925.008 l., 83, cari, se spune în „Perilipsis“, „trec daț cheltuiț mai mult pan la sfârșitu lui Iuni 1823“.

XXIX.

Într'un îngrijit registru, redactat dupa normele ce cunoaștem, se daă veniturile și cheltuielile anului budgetar 1823—24, de la Iulie pană la Iulie: „Sama Visterii pentru un anu de la una Iuli 1823 și para la sfârșit lui Iune 1824.“

Veniturile sînt:

a) Dajdiile mazililor și ruptașilor, și anume:

α) Dajdiia al patrale pe Iuli, Avgust și Saptemvrie 1823“: „5.090, 90 mazilin, bezi 13 lei Botoșanii; 8.785, 90 ruptașu, bezi 6 lei Botoșanii;

β) Intaia, pe Octombre-Decembre 1823: 5.006-13; 8.596,30-6;

γ) A doua, pe Ianuar-Mart 1824: 5.039-13; 8.596-9;

δ) A treia, pe April-Iunie: 5.800, 105-13; 7.851, 105-6.

ε) „Baniî impliniți de pe la targuri pentru dugheni și cracime la cifert al doile, Ghenar, Fevruar și Mart 1824“:

Suceava 274, Piatra 957, Neamț 129, Roman 2.367, Bacău 2.509, Moinești 166, „Ocna și Caiuțu“ 1510 lei, „tij Ocna“ 88, Focșani 3.518, Odobești 675, Panciu 491, Agiud 485, Tecuci 1.502, Nicorești 998, Galați 4.034, Birlad 7.105, „cu 872 lei de la hrisovoliț“, Vaslui 700, Falciiu 3.300, Herța 100, Dorohoi 180, Hiriau 729, Cirligatura 617, „Targușoru Ținut Eșai“ 160, Iași 6.367: „1.042 neguțitorii hrisovoliț din Eș: 284 stare intai, 75^q stare al doile“. Total 40.003, „bezi 4.517 lei Botoșanii.“

ζ) „Patru ciferturi a Jadovilor hrisovoliț.“ Al patruea (Iulie-Septembre 1823) cuprinde urmatoarele cifre: Falticeni, 700; Burdujeni 400, Piatra 160, Neamț 400, Roman 350, Bacău 250, Agiud 40, Falciiu 160, Herța 1000, Tîrgul Nou 500, Dorohoi 400, Hiriau 520, Cirligatura 300, Ștefanesti 350, Iași 3.000. Se scot Botoșanii: 2.500, iar pentru Tecuci, Covurlui, Tutova, Vaslui se notează: „nu sant Jadovi hrisovoliț“. Intaiul (Octombre-Decembre) da 8.568 (Botoșanii 2.500). Al doilea (Ianuar-Mart) 12.150. Al treilea (April-Iunie), 12.150;

η) Șfertul Sf. Dimitrie al ruptelor Vistieriei: Suceava 111, Neamț 616, Roman 1.315, Bacău 1.505, Putna 3.019, Tecuci 1.556, Covurlui 1.784, Tutova 1.694, Vaslui 626, Falciiu 3.861, Herța 15, Hiriau 11, Cîrligatura 10, Ținutul Iași 404, Țirgul Iași 420: „însa 75 ruptele Visterii, 345 negușitorii hrisovoliș stare întai și al doile.“ Se scad Botoșanii: 1.498;

θ) Al Sf. Gheorghe. În ordinea de mai sus, cifrele sînt: 111, 581, 1.338, 1.601, 3.019, 1.556, 1.784, 1.654, 604, 3.861, 15, 18, 10, 188, 530, 60 = 118, 412, 60. Botoșanii: 1.498, iar la Dorohoï se scrie: „La acest Ținut nu sânt rupte.“

ι) „Doi ciferturi de la bejanarii hrisovoliș ce sant supuș pe la unii din boeri și s'au hotarăt a plăti doi ciferturi pe anu, în rânduiala ruptelor Vistierii.“ Șfertul Sf. Dimitrie produce 10.795 lei. Iar al Sf. Gheorghe 12.033. Din ambele se scad Botoșanii.

b) Șferturile, și anume:

α) Al patrulea, pe Iulie-Septembre 1823. Total 237.840;

β) Întaiul, pe Octombre-Decembre. Total: 235.924;

γ) Al doilea, pe Ianuar-Mart 1824. Total: 236.026, 60;

δ) Al treilea, pe April-Iunie. Total: 238.397;

ε) „Al doile, pe Ghenar, Fevruar și Mart 1824, a birnicilor și a moșiilor dați la bir de prin târgurile Ținuturilor.“ La Focșani, se înseamna „birnicii“ și „haimanalele“. La Herța se observa: „Herța s'au trecut între sate și între liuzii dați la bir“. Total 8.823, „bezi 1.729 lei Botoșanii“.

ζ) Al treilea (April-Iunie). Total: 13.422, 60 (Botoșani, 1721);

η) „Cifertul al doile, pe Ghenar, Fevruar și Mart 1824, a liuzilor de prin sate, ce s'au dat în bir.“ Total: 36.054 (Botoșani, 1123);

θ) Al treilea, al acelorași (April-Iunie). Total—afara de Tutova, care „s'au trecut într'un condeiu cu birnicii Ținutului“—28.677 (Botoșani, 1.113).

Se adaugă:

c) „Rusumaturile“:

α) „98.500. Slujba desătiniî anului 1823, bezi 6.500 lei Botoșanii“;

β) „261.600. Slujba vădraritului anului 1823“;

γ) „114.515. Slujba goștiniî anului 1824, bezi 8.000 lei Botoșanii.“ Totalul rusumaturilor e de 474.615 l.

Vine apoi un alt venit:

d) Vama. „53.333, 40. O a tria parte din 160.000 lei vãn-

zare vamilor pe anul 1823, ce s'au raspunsu în caşturi de la una Saptemvrie par la sfârşit lui Dechemvrie 823, bezi 106.666 lei, 80 bani, ce, dupa glasuire ponturilor, s'au luat înainte şi s'au încarcat în sama Visterii, cautata par la sfârşitu lui Iune 1823. 116.550. Pentru şasa luni, de la una Ghenari para la sfârşit lui Iuni 1824, din 233.100 lei, suma vanzarii vamilor pe anul 1824; banii Visterii." Total: 169.883, 40;

e) Ocele. „161.941, 60. Pentru şasa luni, de la una Iule şi par la sfârşit lui Dechemvrie 1823, din 323.883 l., suma vanzarii ocelor pe anul 1823, banii Visteriei dupa glasuire ponturilor. 106.030. Pentru şase luni, de la una Ghenar par la sfârşit lui Iune 1824, din 212.060 lei, suma vanzarii ocelor pi anul 1824; banii Visterii." Total: 267.971, 60;

f) „Cfitul caldarilor ce lucriază rachiū de piine. 53.000. Suma cu care s'au vandut... pe 1 anu [ca şi în 1823]."

Ceva nouă e punctul g, cuprinzînd ce s'a luat din vînzarea averilor teritoriale confiscate de la rebeli, de la Grecii rasculaţi şi de la manastirile lor.

g) „Doi caşturi din vanzare muşailor mănăstireşti şi greceşti. 179.168. Din venitul acestor moşai pe anul 1823, caştul Svantului Demitrie." 245.244, 60. Al Sf. Gheorghe. Socoteala se face „dupa osabite socotele pecetbuite de gospod, cu scadere banilor ce s'au dat întru meremetul manastirilor şi a cheltuelilor trebuincioase pentru slujba manastirilor şi pentru moşaile ce s'a dat în stapanire veşnicilor stapani."

Vin, la urmă, *condeiele* extraordinare care urmeaza:

h) „Bani ce s'a dat în Visterii din condeile jartfite prin anaforaoa dumnealor boierilor întru lipsa birului pe anul d'întai a Domniei i alte daturi şi cheltuele urmate pe anul întai şi al doile par la sfârşit lui Iuni 1824. 50.400 plata fanului şi a orzului menzilului pe anul 1823, care s'a dat tras de către Visterii, neplatindu-să ţarii. 49.200. Prisosul din amandoi ecsamenile anului, de la zi întai Noemvrie 1822 şi para la sfârşitu lui Octomvrie 1823. 49.545. Ce după anaforaoa din 1823 au dat Svanta Mitropolii şi amandoi episcopiiile ţarii, adunaţi de la tagma bisariceasca, agiutoriu la cheltuelile oştenilor, ramînd celelalte închipuiri a acei anaforele în nelucrare. 40.238. Din 82.320 lei ce sa gasăşte casa rasurilor datoare a da agiutoriū în lefile oştenilor rânduţi spre paza ţarii, aceleşi lefi a beşlegilor ce le da dupa închipuire de mai înainte, cate 3.430 lei pe

luna, bezi 42.082 lei, ce au dat în lefile beşlegilor ce s'au aflat în lunile Iuli, Avgust și Saptemvre 1822, para ce au venit în țara oștenii randuiț.“

Totalul încasarilor e de 2.816.861 l., 40.

De odata se scad din ele „bani ce au trecut cheltuiț mai mult prin sama cautata para la sfarșit lui Iunie 1823“, în suma de 925.008 l., 83.

Cheltuielile se împart în :

a) Cheltuieli cu Turcii, din care :

α) Sarcinile legale ale țerii :

1. Haraciul : 47.769 l. pe anul turcesc 1239, platit la Iunie 1824.

2. Bairam-peșcheș. 60.984, 15.

3. Rachibiaua, 25.000.

4. „Emfiamucatesi“, 3.075.

β Furnituri :

1. „Plata zahirelii ce s'au cumparat în anul 1823 pentru trebuința Țarigradului. 110.319,24. În plata graului arnaut, precum în gios se arata.“ Se cumpara la Tecuci, Covurlui, Tutova, Falciu, cu câte 40, 50, 53 l. chila, iar „cirnaul“ cu 30 l. chila. Total : 23 6 259 l., 36.

2. Între „bani dați celor triimeș cu poronci gospod“ „Ciohodariului triimes spre pornire rașnițelor și a petrelor de moara la Ibraila... D. doftorului Gherghel, triimețandu-se la Ibraila... D. Spatarului Vasale Coroiu, triimețandu-sa în pricina facerii cheresteli de alun pentru trebuința Salistriei... În pricina catarturilor și altor cherestele... La 4 dieci triimeș pe la ținuturi în cercetare pluțai cheresteli, a mumbaeli și a zahirelii din anu 1823...“ Total : 1135 l.

3. Între „alte cheltuele“ : „Petre de moara pentru Silistra... 1.538. Ce s'au dat în cumparatoare cerviciului și a lumănarilor ce s'au triimes hidiele la Țarigrad în toamna trecuta... 3.000 mere domnești ce s'au triimes hediile la Țarigrad în toamna trecuta 1823... 200 oca de zuntis (!), ce s'au trimes hidiele la locuri știute.. Cheltuiala meremetului habarilor de zaherè... 100 oca unt, ce s'au triimes la Ibraila din poronca... 100 oi cu miei, ce s'au triimes la Ibraila.“

4. Între „bani dați în pricini cunoscute de gospod“ : „21.712,48. Ce s'au triimes la Ibraila cu dumnealui Post Ion Grecianu, însă : 16.000. Plata a 400 chile arnaut, știu. de gospod ; 500 maimurului cheresteli.“

γ) Datoria : „Bani dați în cheltuelile și trebuințele Domnii... Suii cursului de la 18 galb. lei pan la 19 lei galbanu

[total: 123, 673, 72]. Bani dați în plata polițelor Țarigradului... La teslimarisiri salupurilor... Dum. Mosiu Zuzardanți pentru alți atașa ce au priimit în Țarigrad luminat beizadè Neculache de la tovarașul său, Mosiu Danți... S'aù dat lacuitorilor țarii în plata oilor ce aù adunat în anu trecut 1823 [total: 683.695 l., 6]. Dobanză și deosabiri de cursuri, ce s'aù platit... Pagubă la 86 galbeni, ce s'aù dat în bani, dața boerilor triimeși la Cernauț, luindu-să cate 19 lei și priimindu-sa de catra dumnealuu câte 18 lei; 1823, Saptembrie... Dumisale Suliman-Agà, Peșchergî-Bașa a înnalțatulu Salistra-Valesi... Împrumutați de la Mosiu Locman în trebuința gospod [total: 20.371,10];

δ) Lefi și daruri:

1. „Bani dați în pricină cunoscute de gospod“ : 3.050. Ce s'aù dat Turcilor veniți de la Ibraila în pricina giudecății știute de gospod; 1824;

2. Lefile neferilor turci“ : Veli-Aga, Chiciuc-Ahmed, etc. Total: 485.500 l.

3. „Tainaturile neferilor turci“ : „de pâine“ și „de carne“, celor din Iași, de la 1-iu Iulie 1823 pâna la 31 Iunie 1824. Total : 209.725, 99;

4. Continuarea *tainaturilor*: orz, ovăs, pine, carne, de la Iulie la Septembrie 1823. Apoi Octombrie-Decembrie, Ianuar-Mart, April-Iunie. Total: 491.481,114.

5. „Daruri la agale și alți Turci.“ „La Curban-Bairam, prin d. Post. Neculai Costandachi la conacu dumisale Divan-Efendisî și a lui Chiciuc-Ahmet-Aga... Unui Turc de la Tecuci ce aù adus capu unui vinovat... Maimurului ce aù venit de la Salistra pentru cherestiaoa de ulm... Lui odobașa de la Tecuci cu un nefer, pentru aducere lui Costache Sion... Cherestiaoa top-condaclara... 208. Dar la 2 Tatarî ce aù venit cu ferman pentru naștere Sultani; 824, Fevr. 20“. Total: 15.155,18.

6. „Baccișuri la Turci și alții.“ Visite ale Domnului la Veli-Aga [Iulie 1824], la Cuciuc-Ahmed, la Divan-Efendi [aceiași data]. Iarăși la Veli-Aga [Ianuar 1824]. „150. Mergand gospod la d. Chiciuc-Ahmet în zioa de Corban-Bairam, Mai 17“. La același [Iunie]. Total: 1,361,30;

7. „Cheltuiala beilicului“. Total: 7.245;

8. „Meremeturi și alte trebuincioase la conacele neferilor turci... Giamuri și cercevele.“ Total: 6.804 l., 93;

9. „Huzmeturi platite prin dregatori la neferii turci... La neferii ce aù mers pe margine Prutului... La neferii ce aù mers cu potira la Borde.“ Total: 1.157;

10. Între „alte cheltuele“ : „Cumparatoare a una păreche telegari pegi de la dumnealui Spatar Ioniți Duca, ce s'au dat dumisale Cuciuc-Ahmet... Magaziia de orz din Eș... Para la Focșani, calabalaucul dumisale Eip-Aga... Cavași veniți pe la sarhatură în feliori de pricini“.

b) Cheltuieli politice :

α) „Bani dați în pricini cunoscute de gospod : 3.800 preasfințitului Mitropolit chir Veniamin ; 823, Iuli 13. — 416,80. Vadraritul pe 5.000 vedri vin de la Odobești, știute de gospod ; 824 Ghenar 26... — 3.000. Dumisale boerilor triimeș la Cernauf în pricina știuta de gospod, 1824. 10.000. In osăbita pricină, cunoscuta de gospod, pentru 2 ani.“ Total : 41.979,8 ;

β) „La locuri știute.“ Total : 10.000 ;

γ) La „alte cheltuele“ : „150. Doi benișlăcuri date în vreme ce au fost la Ibraila dumnealui Vistier Catargiu, dumnealui Vornic Vasale Miclescu și dumnealui Post. Ioan Grecian... Ce s'au aruncat prin dumnealui Vel Camaraș în parale mărunte la alaiul a înnalt și vrednic de închinaciune hatihumaiü ; 1824 Mart... Cheltuiala ce au facut cu doi conace pentru luminata Doamna, unu la Mielaușani și altu la Tupilaș, și paine i carne în Roman pentru agarlac, precum și în trecere luminatelor beizadele în sus și în gios ; 1824, Mart 24... Cu așazare strajilor pe malul Prutului... Au cheltuit tij cu meremet briscii dumisale Comisului Grigore Iamandi, ce s'au dat dumisale Crais-Comisar de au mers la Galați... Dumnealui Post. Grigore Palade, mergând la Salistra în trebuința știuta de gospod la luna trecuta Dechemvre 1824“.

c) Lefi :

α) „Menzilul... Pentru gianza k. k. Aghenții [și neferi și triimeși Domnești]. 91.609 l.“ ;

β) „Calarașai și Tatarai triimeși la Țarigrad... Unui calaraș triimeșandu-sa după dumnealui Aga Ianache Crupenchi, mergand la Țarigrad, Saptemvrie 27“. Total : 11.340 ;

γ) „Scutelnicii calarașilor“ : 1080 ;

δ) „Cheltuiala calarașilor și a lipcanilor triimiș prin Postelnicie“ : 2.643 ;

ε) „Cheltuielile urmate prin Visterie“ : 8.917 ;

ς) „Lefi date din Visterii“ : 18.940 ;

η) „Emeclicurile ce s'au dat la slujitorii Curțai. Emeclicul câte 10 parale de om pe zi, la 92 copii din casă a Curțai... Emeclicul cate 10 parale pe zi, la 40 copii din casa a Visterii, de la zi întâi Iuli pan la sfarșitul lui Dechemvre 1823... Emeclicurile a 22 slujitori, cate 10 parale de om pe zi.“ Total : 13.448 ;

- d) Cheltuiala Curții:
- α) „Cheltuiala ispravniciei Curții“: 29.846,18;
 - β) „Postelnicie“: 2.400;
 - γ) „Gramaticia cea Mare“: 3.000;
 - δ) „Comisia și Pitaria“: 6.600;
 - ε) „Muhurdaria și Devictaria“: 1800;
 - ζ) „Bani cheltuiți în trebuința Curții gospod.“ Pentru „trii emamele“. „Plata doftoriilor ce s’au luat de la spițariu Ioan Vasaliu pentru Curte gospod... Cumpărătoare marfi trebuitoare la Curte gospod... 1900. Prin ispravniciei de Iaș în socotiala a 2.400 lei cumparatoare unii bu[t]ce pentru gospod“. Total: 9.036;
 - e) Daruri la creștini:
 - α) Între „alte daruri și mile“: „Postelniceasa Catinca Canta... Mila maiorului Leon... Analogon pe șasi luni: Ghenar, Februar, Martie, April, Mai și Iuni 1824, din 41.620 l., plata a 10.405.000 oca sare, ce s’au dat în mile pe anul trecut 1823, piste 1.000.000 hotarat prin ponturi, care, după alcătuire vanzarii ocnelor pe anul urmator, s’au scazut cumparatorii din caștiurile lunelor aratate, cate 3.468 lei pe luna; Iuni.“ Total: 24.070;
 - β) Între „baccișuri“: „81,30. În ziua ce au fost gospod la via Mitropolii, la nește giucauș; 1823. Avgust 28;“
 - γ) „Cheltuelile sarbatorilor.“ Ca de obicei. „2.600 în 200 giumatați mahmudele dați la gospod... 500, la bresle, prin Visterii... Parale mărunte, aruncate prin dumnealui Vel Vistier... 26. Ce s’au dat la surugii sara spre Sf. Vasăli.“ Total: 10.689,102;
 - δ) Caftane, foarte adesea ori¹. Total: 5.445.
 - ε) „Spre îngropare ipochimenelor scapatate“. Total: 2.200;
 - ζ) „Lefe ce s’au dat la ipochimenele scapatate“, ca: Sultana Milo, Ileana Tautuleasa, „monahiile sturzaști“, Ecaterina Milu, Nicolae Șandre, Dimitrie Negri Medelnicer, Aga Ioan Miclescu, Marghioala Mitre, Maria Andrei. Total: 8.155;
- f) Cheltuielile diverse:
- α) „Scaderile ce s’au facut cu pecetluituri din tablele birului... Pentru morți și fugiți din rufeturi.“ Total: 2.028,60;
 - β) La rubrica „alte cheltuele“: Cumpararea unei tulumbe

¹ Între căftăniți notăm pe Căminarul Vasile Alecsandri, pe Aga „Csánofon“ Calimah, pe „Paharnicul Costache, nepot Vlădicăi de Roman“, pe „dumnealui Vel Logofăt al Țării-de-sus Andrunachi Donic“, pe colegul lui de Țara-de-jos, Alecu Calimah, pe Spatarul Vasile Beldiman“, etc.

pentru „politie“. „Chiria uniî caruţ jadoveşti pără la Galaţi, ce au dus nişte lucruri Domneşti ştiute dumisale Spatar Toderăşcu Sturza... 32 condeci în trebuinţa Divanului... 140 parechi raşniţi, luate de la Delem... Spatar Costantin Diiamandopol, capuchehaiaoa Ibrailii... 6 condice la departament pricinilor străine... Cheltuiţ la Barnova, când au fost gospod la vanat [185 l.]... Doi caice ce au dus glastrile pe Prut... Marinatul şi... ce s'au triimes pentru Curte... 6 cantare posmagi pentru salahori... Meremet ghecetului de la Ibraila... 50. Ce s'au dat prin dumnealui ispravnic de Ținut Eşai din banii cifertului al 4-le 1823 la tipografia Mitropolii, pentru tiparit copiilor anaforali; 1824... În drogere uniî bu[t]ce cu care au mers doftoru Curţai la Galaţi şi Ibraila. 100. În prifacere briscii dumisale Comisului Grigore Iamandî, cu care au mers la Galaţi şi s'au întors în Iaş doftorii de la Cernauf... Pentru 50 broaşte triimesa la Curte gospod... Moronul şi icrile triimesa la Curte de Blagoveştenii... Asamene pentru Florii... Cărauşilor ce au adus opt sanduce şi un burii de la Galaţ.“

Încheierea sămii dă pentru cheltuieli: 3.490.914, 116. Deci iese un deficit de 674.053 l. 76.

XXX.

Venim acum la ultima din samile înainte de 1828, care ni s'a pastrat. E intitulata „Sama al patrula a Visteriei, pe un an şi şasă luni, de la 1 Iulie 1825 şi pana la sfarşitul lui Dechemvre 1826“.

Veniturile sint :

- a) Dajdiile mazililor şi ruptaşilor, şi anume :
 - α) A patra (Iulie-Septembre 1825) : 5.518 mazili, „bez 4 lei Botoşanii“, şi 10.109,30 ruptaşif, „bez 3 Botoşanii“ ;
 - β) Intaia (Octombre-Decembre) : 5.455-2; 10.140,90;
 - γ) A doua (Ianuar-Mart 1826) : 5.610, 60-2; 10.306,90 ;
 - δ) A treia (April-Iunie) : 5.703-2; 11,023 ;
 - ε) A patra (Iulie-Septembre) : 5.622, 30-2; 11.602,60 ;
 - ς) Intaia (Octombre-Decembre) : 5.595,90 (-2); 11.872,30;
 - η) „Baniî impliniţ de pe la tîrguri pentru dugheni şi cricime la cifertu al doile“ (Ianuar-Mart 1826). Total : 74.632,60. În Iaşi : „3.001. Neguţitorii hrisovoliţ din Iaşi : 639,60, stare întii, 2.361,60, stare al doile“. Se scăzuse din totalul pomenit „6.212 lei, Botoşanii“.
 - θ) „Şasi ciferturi a jidovilor hrisovoliţ“ : 76.648 ;
 - ι) „Şasi ciferturi a jidovilor orîndari de prin sate“ : 23.852;

κ) „Cifertu Svîntului Dimitrie: 825 a ruptelor Visteriei și a neguțitorilor hrisovoliți. Acești din urma se împart astfel : Roman : 210 „Moldoveni“, 750 „Armeni“; Focșani 693, Tecuci 700, Galați 228, Birlad 936, Falciu 2.458, tirgul Iași 421,60. „Bez 1.728 lei Botoșanii, in sa : 1.653, ruptele, 75 neguțitorii hrisovoliți“ ;

λ) Al Sf. Gheorghe: 19.373, „bez 1.712 lei Botoșanii“ ;

μ) Al Sf. Dimitrie 1826 : 18.818 (Botoșanii, 75) ;

ν) „Trei ciferturi de la bejanarii hrisovoliți, ce sînt supuși pe la unii din boeri și platese de doai ori pe anu în rînduiala ruptelor Visteriei“ : 45.049 ;

b) Șferturile, și anume :

α) Al patrulea (Iulie-Septembre 1825): „birnicii satelor“, la cari se adauga „liuzii daț la bir“. Total : 252.983,60 „bez 13.620 lei Botoșanii“ ;

ε) Intaiul (Octombre-Decembre). Total : 250.887 (Botoșanii, 13.589) ;

γ) Al doilea (Ianuar-Mart 1826). Total : 248.447 (Botoșanii, 13.501) ;

δ) Al treilea (April-Iunie). Total : 248.106 (Botoșanii, 13.501) ;

ε) Al patrulea (Iulie-Septembre). Total : 249.603,60 (Botoșanii, 13.932) ;

ζ) Intaiul (Octombre-Decembre) : 254.814 (Botoșanii 13.924) ;

η) Al patrulea (Iulie-Septembre 1825): „a birnicilor de prin tîrguri“ : Falticeni 188, Burdujeni 39, Neamț 445, Roman 117, Bacau 563, Tecuciu 87, Nicorești 57, Birlad : „briasia jidovilor“ 439, „ceialanți birnici“ 965 ; Vaslui 316, Falciu 363, Herța 225, Dorohoiu 355, Hirslau 228, Tirgul-Frumos 176, Podul-Leloaiei 70, Iași 4.137,60. Total : 11.863,60, afara de Botoșanii : 1.295 ;

θ) Intaiul (Octombre-Decembre ; al acelorași). Total : 11.490 (Botoșanii 1.290) ;

ι) Al doilea (Ianuar-Mart 1826 ; al acelorași). Total : 11.145 Botoșanii 1.290) ;

κ) Al treilea (April Iunie ; al acelorași). Total : 10.956,60 (Botoșanii 1.290).

λ) Al patrulea (Iulie-Septembre ; al acelorași). Total : 9.651 (Botoșanii 1.748) ;

μ) Intaiul (Ianuar Mart 1826 ; al acelorași). Total : 8.961 (Botoșanii 1.748 . Toți „banii birului“ fac 1.022,988 lei.

Se adauga :

c) „Rusumaturile“ :

α) „100.830. Slujba desătinii anului 1825, bez 7.200 lei Botoșanii“ ;

- β) „335.000. Slujba vadraritului anului 1825“ ;
 γ) „86.940. Slujba goștinii anului 1826, bez 5.460 l. Botoșanii“ ;
 δ) „100.130. Slujba desatiniî anului 1826, bez 6.005 lei Botoșanii“ ;
 ε) „245.000. Slujba vadraritului anului 1826.“ Totalul rusumaturilor se compune deci din aceleași venituri ca și în anul trecut.

Vine apoi un al patrulea fel de venit :

d) Vama : „110.050 pentru șasă luni, de la 1 Iuli și par la sfîrșitul lui Dechemvrie 1825, din 220.100 lei, suma banilor Visteriî, a vînzarii vamilor pe anul 1825. 205.050. Suma banilor Visteriei, a vînzarei vamilor pe un an, de la 1 Ghenar și pîn la sfîrșitul lui Dechemvrie 1826“ ;

e) Ocele : „Pentru șasi luni, de la 1 Iuli și pîn la sfîrșitul lui Dechemvrie 1825, din 212.060 lei, suma banilor Visteriei, a vînzarii ocnilor pe anul 1825, iar de la 1 Ghenar 1826, cautîndu-si ocnilor în credinți, nu sa încarcî într'aceasta samî“ ;

f) „Cvitul caldarilor ce lucrîazi rachiul de pîine : 62.200. Suma cu care s'aû vîndut acest venit pe un an, [ca și în 1824]“.

Și acum avem :

g) „Venitul moșîilor mînastirești și grecești“, din care se scoate și „liafa dumilorsale boerilor comitetari și a scriitorilor“. Suma curata e : 948.521,46, „care s'au tras în plata embaticurilor mînastirești și în condeile despagubirei Domniei, dupa anaforale“.

În sfîrșit :

h) „Bani ce prisosescu din banii scutelnicilor pe această vreme pîn la sfîrșit lui Dechemvrie 1826, care, după anafora din 825, Noemvrie 19, ramîn în dispăgubirile Domniei“ : 487.232 „în dispăgubirile Domniei“. „Bani ce s'aû tras în dispăgubirile Domniei iarîș dupa aceiași anaforă...., de la menzilgiî vechi, plata finului și a orzului pe anul al treile, de la 1 Noemvrie 1824 pîn la sfîrșitul lui Octomvrie 1825“ : 64.000.

„Încarcatura“ totală se urcă astfel la 3.873.971,46.

Se scad însa „bani ce au trecut, cheltuiț mai mult prin sama cautata pîn la sfîrșitul lui Iunie 1825,“ în suma de 372.968,98.

Cheltuielile se împart în :

a) Cheltuieli cu Turcii, din care :

α) Sarcine legale ale țerii :

1. Haraciul : 47.769.

2. Bairam-peșcheș : 60.984,15.

3. Rachibiaua : 25.000.

4. „Emfiemucatesi“ : 3.075; platite toate în Septembrie 1826.

β) Furnituri :

1. „În plata cheresteliî pentru trebuința Țarigradului... În plata cheresteliî tarsanalî, lucrute și triimisi la Țarigrad în anul 1825 (=75.538,66)... 188 pluti cu 1.300 catarturi a Sucevii, facute și pogorite până la Piatra, cîte 40 lei pluta... Dusul de la Piatra la Galați... Pe 102 pluti, cîte 610 catarturi, a Niamțului... Pe 9.086 dulapî brad, facuți la Ținut Niamțului, cîte un leu... Pentru 67 plute cu 934 grinzi brad, facute la Ținut Niamțului... Pe 480 ghiundele facute la Ținut Niamțului... Pentru 1.406 tecnelicuri, cîte 3 lei unul... Pentru 84.741 doage, cîte 15 parale una... Pe 1.500 matrace de cornu, cîte 10 lei suta... Pe 7.200 odgoane și 8.000 funii... Liafa priimitorilor cheresteliî tarsanalî... Ghiundelicile salahorilor lucratori în tarsană, și legatul silurilor cu catarturi... Madegiului slujbiu... Cheltuiala marangozului ce a venit de la Ibraila ca să stei la facere cheresteliî topcondaclari... 300, ce s'a dat de dumnealui Post. Iordachi Darii meimariului Costi, pentru micșurare masurilor topcondaclacurilor... Bastarde... Trincheturî... Canatlicuri brad...“ Total : 143.756,117.

2. „În cumparatoarea zahireliî pentru trebuința Țarigradului... Arnaut și graî cîrnau“. Total : 181.164,12.

3. Între „alti cheltuiali“ : „400 oca mieri, ce s'a triimis hediè la Țarigrad în anul 1825... 1.280,90, ce s'au dat prin dumnealor ispravnicii de Vasluiu în cumpăratoare a 854 oca mere, cîte 60 par. oca, și s'a triimis la Galați în trebuința Țarigradului, în toamna aciasta, 1826.“

γ) Datoria :

1. „Banî ce s'a dat în plata embaticurilor mînastirești dupa polițiile de la Țarigrad și în naht triimiși de aice... Polița luminatului beizadè Manolachi... Polița luminatului beizadè Nicolachi“. (Toate trei împreuna : 560.654,27).

2. „Alti poliți a Țarigradului... 246.882,30. Dumisali Caminar Ianachi Pashaloulu, în stringire oilor mumbaieliî anului următoriu 1825, dupa polițiile luminatului beizadè Nicolachi... Pentru... ce a luat în Țarigrad luminatul beizadè Nicolachi de la dumnalui Hatmanul Costandin Paladi, după polița supt N. 37, din 8 Fevr. ...; 1825 Mai 29.“ Total : 433.922,70.

3. „Banî dați în cheltuialile și trebuințile Domniei.“ Total : 458.841,113.

4. Între: „în pricini cunoscute și știute de gospod.“ [Lu Constantin Paladi,] pentru banii ce s'au luat din veniturile dumnealui pînă la întoarcerea a dumisale în patrie; 1825, Iulii 2... Mariei Jidaucii, în socotiala banilor ce are a lua după osabita țidula gospodu... 43.700 l., ce au avut a lua Maria Jidauca pentru zahirelile date în vreme venirei oștenilor împaratești...“.

5. „Polițiile Vienii. 39.790. Ce s'au dat prin dum. Vist. Dimitrie Ghica la chesarocraiasca Aghentie, plata unei poliți către gospod, de la dumnealui Gheorghe Asachi, de la Viena, după țidula gospod din 28 August; 1825 Octomvrie.“

6. „Dobînzi i provizioane și deosabiri de cursuri ce s'au platit“: 68.922,53.

δ) Lefi și daruri:

1. Între: „în pricini cunoscute și știute de gospod“: „75.680,30. Ce s'au dat slaviților murahași în socotiala a 60.000 lei, ce, după înalta porunca, au a li să da pentru trei luni otomanicești, care apoi să sa ție în sama la haznê, din însuși banii ce are a da Domnia: 59.994 în 2.727 galbeni, cîte 22 lei galbinu, după mersu de din a stînga Prutului, unde aș să faca conferenția pacii...; 1826, Iuli 10. 6.400. Întru o trebuința știuta de gospod, în trecire slaviților murahaș, atingătoare de familia moruzasci; 1826, Noemvrie... Pentru îmbracaminte neferilor Curții gospod...“.

2. „Lefile neferilor turci [supt Cuciuc-Ahmed și Osman-Aga]“: 73.581,80.

3. „Bani dați în socotiala tainaturilor și cheltuiala slaviților murahași și altor musafiri.. 5.742,39. Pentru samurii luoat la anul 1821 de către boerii triimiș la Ibraila. 5.472 asamine pentru o tabacheri cu brelanturi.“ Toata socoteala trecuta supt numele murahasilor se suie la 174.954,33.

4. „Daruri la agale și alți Turci. Ce s'au dat prin dumnea-lor parcalabii de Galați, dar lui Mehmet Cîauș, ce au venit cu ferman pentru a să protimisi de a să încarca în schele Galații corabiile ce vor veni cu fermanuri“: 5.750.

5. „Cheltuiala beilicului“: 11.164.

6. În „cheltuiala celor triimiș cu porunci“: „Pentru scoatire a doai buiurulti de la Maria Sa Ibrail Muhafisi, îndatoritoare asupra acelor cu nesupunire Otomanii a face carantina hotărîta la linia ce să statornicește pentru ferire de naprasnica boala; 1826, August 23.“

7. La „alti cheltuiali“: 622,60 ce s'au dat în cumpărătoa-

re artifiției care s'au arsu la casa menzilului pentru slaviții murahași."

b) Cheltuieli politice : „La locuri știute de gospod. 6.000. Cumparatura a niște gevaeruri ce s'au luat de la Chircor zaraf și s'au dat la locuri știute de gospod“. Total : 24.200.

c) Lefi :

α) „Bani dați la Casa Rasurilor. 12.500. Ce s'au dat la Casa Rasurilor pentru șasi luni, de la 1 Iuli pana la sfirșit lui Dechemvrie 1826, din suma de 25.000 lei, ce au a sa da birul țării pã anu la aciasta Casa, dupa țidula gospod poruncitoare ce pe anul început de la 1 Iuli 826 sa sa dè suma aratata de 25.000 lei.“

β) „In cheltuiialile lazareturilor pentru aparare dispre boala ciumii.“ (Se menționeaza anaforalele din 19 Novembre 1825 și 30 Novembre 1826).

γ) „Cheltuiala Tatarilor și a calarașilor triimiși la Țari-grad“ : 28.380.

δ) „Cheltuiala celor triimiș cu porunci... Lui Ghiorghii Buburdangi-Bași, triimișindu-si la Tîrg-Ocnii pentru felieri de pricini știute de gospod... Ce s'au dat din venitul moșilor minastirești la patru dieci, triimișindu-se pe la Ținuturi pentru stringere banilor ciștului Svintului Gheorghie, mai innainte de vadè, fiind trebuitori a sa triimite la Țari-grad în plata embaticurilor... Pentru cheltuiala dumisale Banului Apostoli, mergînd la Dunare în gatire conacilor slaviților murahaș; 1826, Iunie 4... Caraușii ce cari sare de la Ocnii la Sculeni.“

ε) „Cheltuiala Lipcanilor și a calarașilor triimiș prin Postelnicie“ : 369;

ζ) „Bani scutelnicilor calarașilor de Țari-grad“ : 1.620 ;

η) „Lefi plătite din Visterie“ [Capuchehaiaua de Braila : 250 l. pe luna]. Total : 9.870 ;

θ) „Cheltuiala urmată în Visterie“ : 13.115,30.

ι) Ca „alti cheltuiali“ : „Comitetul cercetării sudiților“.

κ) Menzilul : 59.046,45. „Meremetul casei menzilului din Iași“ [la „alti cheltuiali“].

d) Cheltuiala Curții :

α) „Cheltuiala urmata prin ispravnicia Curții“ : 47.262,16 ;

β) „Cheltuiala mutpacului gospod“ : 35.829.

γ) „Cheltuiala Postelnicie“ : 720 ;

δ) „Cheltuiala Gramaticii cei Mari“ : 9.000 ;

ε) „Cheltuiala Comisiei și a Pitariei“ : 9.900 ;

ζ) „Muhurdăria și divictaria“ : 2.700 ;

η) „Cheltuiali făcută prin vt. Camaraș [la mănăstiri mai ales]“: 8.720,99;

θ) „Camara gospod“ [supt epistatul Grigorie Ghica]. „Lui Solomon Jidov, pentru carne dată în trebuința Curții.“ Total: 158.728, 117.

e) Daruri la creștini:

α) „Alte daruri și mile: . . . Milă lui Ioan Negre de ș'aū scos 4 copii ce i-aū fost lasat amanet din a stînga Prutulul... Dumisale Casandra Buhuș, agiutoriu spre cumparare unei casei din tirgu Birladului.“ Total: 9.851.

β) „[Meremet] la casale cinstitului consolat al Rosiei“;

γ) „Chiriia a casei pocitei rusaști și a iesacciilor și iemi-clacul lor... Pentru ședere dumisale poștantului rusascu“;

δ) „Bani dați spre îngropare de ipochimeni scapatati: [Paharnicul Mihalachi Pisoschi, Baneasa Catinca Gurițoiaia, Căminarul Sotir]“.

ε) Cheltuielile serbătorilor:

1. Supt acest titlu: „2.050, ce s'aū dat în naht de gospod în 400 rubiele... Ce s'aū împarțit la taifale. [De Bobotează,] lumanarile pentru gospod, gospojda, beizadele, Domnița și parintele Mitropolit... Pentru 33 oci lumanari ce s'aū împarțit la preoți, boeri, cucoane și boerinaș, ei alții la Iordan, afari de taifale, ce nu li s'aū dat... La bresli în zioa Învierii... Pentru facere unei simine în Curtea gospod... Pentru facere unei sobi în odaie la gospod [40 l.]... Opt coșuri piatra... de la Birnova... Viile Domnești de la Cotnariu... Dumisale Aga Alecu Aslan, orîndatoriu moșiei Copou¹, pentru 390 falci iarbi“. Total: 25.616,37.

2. Ca „alti cheltuiali“: „1.260. Ce s'aū cheltuit prin Visterie la nunta Luminatei Domniți Elencu Sturza. 300. La preoții și psalți de la Mitropolie și harem; 140 în 25 rubieli și 15 lei parale marunte, ce s'aū amestecat în cofeturile aruncati la cununie. 5.000 în 100 rubiele, dați la gospojda, de li-aū aruncat asupra danțului. 320. Ce s'aū legat la doi brazi; 1825, Noemvrie... 143,90. Pentru 50 vedre pacura, cumparate prin dumneal ispravnicu de Bacaū cu bani din cifertul al 4-le 825 și triimise la Curte gospod pentru nunta Luminatei Domniți Elenco; 1826... Ce s'au cheltuit prin dumnealul Vel Agi la nunta Luminații Domniți Elencu; 190 pe 152 vedri vin, 500 pe 5.000 piini, 142,21 pe 568 oca, 300 dramuri carne; ce s'aū împarțit la

1. Păzitorul „rădiului din Copou“ figurează și în socotelile anului precedent.

norod... 136. Pentru peștile și icrile ce s'au trimis de dumnealor pircalabii la nunta Luminatelor Domniței..“

f) Cheltuieli diverse :

α) La : „în pricină cunoscute și știute de gospod“ : Carreta pentru Domn, adusa în „comision“ de negustorul Andrei Focșaneanu.

β) „Scaderi ce s'au făcut cu pecetluri din tablile birului: 11.196.72;

γ) La „alti cheltuieli“ : „108. Pentru facere a 24 condici criminalicești trebuincioasi în giudecatoriile țării. [Pentru case molipsite de ciuma în Tatarasași.] Cu facire den nou a unei magazii în tarsană, pentru ținare halaturilor (!). [Unt trimis la Constantinopol, lui beizadea Nicolachi.] 500. Pentru cheltuiala tiparirii ponturilor, ce s'au împarțit pe la toate satile țării; 1826, Ghenar 22... Plata dascalului ce învața copilul lui Hagi Manoli, pana la sfarșitul lui Dechemvrie 1825... 350. Ce s'au dat în răscumparare a o sama de hirtii ris[i]pitate de Ieniceri de la mînastire Richitoasa .. 1.129. Ce s'au dat în rascumparare lucrurilor ris[i]pitate de Ieniceri de la mînastire Bistrița. [Hirtie pentru] comitetu suditilor..., comitetu breslelor..., Casa lazaretului, în vreme ce urmă lazaret... Chirie unei butce Domnești pentru aducere ici de la Herța pan în Iași. [Mențiunea unui „stringatoriu de bani“, pradat în Ținutul Tecuci, de 762 l.]. 697,60, pentru 372 sorocoveți ce s'au dat chirie adusului butcii gospod de la Viena pîn la graniță, după carte neguțitorului Snirih den Cernauț... Navlu corabiei ce au adus de la Țarigrad trei sanduci și lucrurile Domnești... 20 sanduce cu mere ce s'au trimis la Țarigrad.. 2.697. Ce s'au scazut dumnealor parcalabii de Galați prin sama cifertului întai 1826, ca au platit untu și lumana-riile triimise la Țarigrad în toamna aceasta pentru trebuința slavitului Hadi-Efendi și a luminatului beizade Nicolachi... Pentru gratiile de fher, ce din poruncă s'au facut și s'au trimis la Iași... Pentru 680 lespizi ce s'au facut la mînastire Slatina.“

Încasarile („iraturile“) sînt de 3.873.971,46. Și — lucru nou pentru Vistieria mult-platitoare a Moldovei ruinate de Revoluție și de urmarile ei, — cheltuielile nu întrec aceasta suma. Scriitorul inseamna deci, cu mulțamire : „și s'au istovit“¹.

¹ Și acestei condici îi corespund cîteva volume de chitanțe și conturi mai mici din hirtiiile Kogălnicenilor. Ele nu oferă însă vre-o în-

XXXI.

Socotelile Vistieriei moldovenești sînt conservate, cum am vazut, în parte macar. Din potriiva, nu se cunoștea pana acum o singura sama financiară provenind din Țara-Romanească, despre regimul fiscal al careia nu se pot capata știri decît prin analogie saŭ dupa documente narative, foarte sarace și totdeauna puțin sigure.

Între hîrțiile familiei Samurcaș, care hîrtii se află astazi în posesiunea d-lui Al. Tzigara-Samurcaș, am gasit însa oare-care urme din aceasta archiva financiară pierdută, poate pentru totdeauna. Nu sînt condici, precum ar fi fost de dorit pentru fixarea cunoștinților noastre, ci numai cîteva foi, dar, așa cum sînt, însemnatarea lor se poate lesne înțelege.

Eata întăiŭ, pe o foaie mare de hîrtie îndoită în două, o „socoteala a dijmaritului acestor cincî județe ot preste Oltu 1778“.

Sumele sînt repartisate pe ocoale și plaiuri, dar le dam aici numai pe județe, arătînd în parentese însa și numele acelor subîmpărțiri.

Se aduna deci :

a) Din Mehedinți (ocol Cernețul, plasa Munteluŭ, „Jilțurile de sus, Jilțurile de jos“, plasa Dumbraviŭ, plasa Cîmpuluŭ, plasa Blahniți) : 12.203 l., 74 ;

b) din Gorj (Amaradea de sus, Amaradea de jos, Giortul, Jiul de sus, Jiul de jos, Tismana) : 1.639 l., 30 ;

c) din Vilcea (plaiul Hurezul, plaiul Coziei, plaiul Rimnicul, plaiul Ot[a]saulu, plaiul Cernii, plaiul Oltuluŭ, plaiul Oltețulu) : 9.430 l., 16 ;

d) din Romanati (plaiul Oltuluŭ de sus, plaiul Oltuluŭ de jos, plaiul Oltețulu, plaiul Tazluiulu, plaiul Balțiŭ, plaiul Cîmpulu) : 6.377 l., 30.

Totalul, „venitul Cercaturii“, e de 40.387 l., 79. Se mai adauga apoi 785,48, „bani gata ce mi i-au venit pana acum“, serie cumparatorului veniturilor, „bez ramașiță, ce arat cu deosabita foae“. Acești bani se culeg de slujitori, ce se arată cu numele și se înseamnă în „foi“ saŭ „sporuri“ saŭ vre-

semnătate deosebită și nu cuprind condeie interesante. Menționăm numai în vol 48: „Socoteala pentru cheltuiala urmată cu facire din nou a una magază la tarsanaoa împărătească, spre țănere a toate halaturile“ și în vol. 49: „1826. Bani ce au cuprins plata zahirelii cumpărată pentru trebuința tertipaturilor Țarigraduluŭ în anul 1825“.

un „sfeterizmos“, sau sînt impliniți pe baza unor „răvașe ce s'au gasit furate“, adica s'au regasit, dupa ce fusese furate.

În față, se adaoga cheltuielile: „unde s'au dat aceștea“. Iata unde:

1. „38.000 la Vistierie, cumparatura slujbei“;
2. „1.740. Simbriile la 86 de slujbaș cu Costache sîn Sardar Vasilache“;
3. „120. Simbriia mea ce mi s'au scos“;
4. „32. Cheltuiiala ce s'au facut cu trimiterea banilor la București, i pungă, i lada ce s'au cumparat, cu tl. 1, bani 60, cheltuiiala ce au aratat dumnealui Stolnic Zamfirache cu trimiterea banilor din județ“;
5. „17. Cheltuiiala ipac ce s'au dat omului ce s'au trimis la București cu istovul, însa cu ugeretul lui“;
6. „240. Ce s'au trimis la București pentru cartile gospod“;
7. „401,80. Dobanzale banilor ce s'au trimis la dumnealui Mihalache Vel Camaraș za Ocene“.

Totalul acestor „fac dați“ e de 40.550 l., 80. Decî rezultatul e un deficit — o declamațiile asupra epocii fanariote! —: „trec daț de la mine mai mult, care i-am oprit din banii Cercaturii“. Adevarat ca nu mai mult ca 163 de lei și 1 ban, care și acesta se noteaza cu sfințenie.

Deficitul se scoate din banii adaoși ai venitului, și aceștia se reduc, de la mai mult de 785, la 622 l., 47.

Semnatura boierului respectiv, un Grec, e mai puțin clară decît acest cont sumar.

2.

Avem acum, într'un caietel de patru file, „Veniturile și cheltuelile Visterii Valachii pa șase luni, da la 1 Iulie leat 1811 pană la 1 Ghenarie leat 1812, den care dajdiile lacuitorilor birnici santu după socotelile și estracturile ispravnicilor județelor, iar rusumaturile dupa contrahturile cu care s'au vandut în Divan la cochii vechi“:

Venituri:

- a) „Dajdie canonisită a birnicilor lacuitori din 17 județe ce au urmat pa luna Iulie (15 l. de liude)“: 244.245 l.;
- b) Aceiași pentru Ținutul Brailei (7,60 de liude): 3.341 l., 30;
- c) „Canonisita dajde pentru cheltuelile poștilor“ pe Iulie, „la liude 16.728 ¹/₂ dan toata țara, cu Braila dampreuna“ (cite 3 l. de liude): 50.185 l., 60;
- d) Dajdea de supt a) pe August, dar „po tl. 10, fiind

că de la Avgust întâi s'au scazut cate tl. 5 și aũ ramas cate tl. 10 dă liude“ : 161.545 l.;

e) Braila pe Avgust (scazut la 5 l. de liude): 2.227 l., 60 ;

f) „Bani poștilor“ pe Avgust [fară scadere]: 49.800 l.;

g) Dajdea județelor celor șeptesprezece pe Septembrie : 161.450 ;

h) Braila pe Septembrie : 2.227 l. 60;

i) „Bani poștilor“ pe Septembrie : 49.771 l., 60 ;

j) Dajdea județelor 17 pe Octombrie : 159.885 l.;

k) Braila pe Octombrie : 1.942 l., 60 ;

l) „Bani poștilor“ pe Octombrie : 49.131 l. ;

m) Dajdea județelor 17 pe Novembre : 158.210 l. ;

n) Braila pe Novembre : 1.942 l., 60 ;

o) „Bani poștilor“ pe Novembre : 48.628 l., 60 ;

p) Dajdea județelor 17 pe Decembrie : 157.840 l. ;

q) Brăila pe Decembrie : 1.942 l., 60 ;

r) „Bani poștilor“ pe Decembrie : 48.517 l., 60 ;

s) „Dajdea mazalilor, a breslașilor dan toata țara cu București danpreuua pa patru luni, Septemvre, Octomvre, Noemvre și Dechemvre, bez pricinii da morți i fugiți“ ; 31.756,26.

t) „A politii Bucureștilor“ pe acele patru luni „pentru lefile... (?)“ : 2.854 ;

u) „Da la preoți i diiaconi din toată țara, din suma de tl. 120.000, ce s'aũ oranduit ca să împlineasca, find-ca tl. 25.000 s'aũ lasat a fi pentru spitalurile saracilor pamănteni“ : 95.000 ;

v) „Dă la sfânta Mitropolie și celelalte trei eparhiu“ : 30.000 ;

w) „Da la boeri politii Bucureștilor“ : 48.726 ;

x) „Dă la boeri ce sant afară pe la județe“ : 34.467.

y) „Dă la negțătorii din politia Bucureștilor“ ; 103.068 ;

z) „Da la neguțatori ce sant pe afara pe la județe“ ; 14.204 ;

Sumele de la u) la z) sînt cuprinse la un loc (=325.465 l.), ca „aĩ contribuții“.

Se adaugă la acestea veniturile extraordinare și altele ce urmează :

a) „102.000. Suma banilor ce s'aũ orănduit să să împlineasca din țara, pă 2.040 cara, da car po tl. 50, pentru plata chirii caralor mocanești ce aũ fost oranduite ca să care fan la magaziia Daia, Giurgiu și Pietrile, pentru trebuința cailor împărătești“ ;

β) „205.000. Vămile pa 6 luni“ ;

7) „50.000. Suma vinariului din toata țara pa un an întreg, dupa cum s'au vandut la cochii vechi“;

8) „83.833. Dup[a] birul țiganilor, cnejii Valahii, bez tl. 28.000, ce s'au facut venit la socoteala da șase luni dă mai nainte, cu care sa împlinise suma da tl. 112.833“;

ε) 136.785,115. Alte venituri extraordinare, ca :

1. „1.200. Dupa apaltul lotarii Craioviu, caștiu întâi, pa 3 luni, da la 11 Iuni pana la Septemvre 11, Iul. 28“.

2. „6.120. Dupa apaltu lotarii dan politia Bucureștilor, caștiu pa 3 luni, Iulie, Avgust și Septemvre, — Iul. 9“.

3. „2.070. Bani buni ai Visterii, ce s'au gasit asupra Caninarului Petrache, dan dum. Vistier Varlaam, — Iul. 11“.

4. „2.400. Dupa clup dan București pa 6 luni, Avgust, Septemvre, Octomvre și Noemvre, — Avgust 5“.

5. „3.842. Da la Ialomița, da ciurucu oeritului ce s'au gasit sfeterisit da zapci și împlinindu-sa s'au facut venit, — Avgust 14“.

6. „8.000. Dupa contractu Braili pren Iosif Crafiaco registrator da coleghie, dan tl. 12.500, caștiul pa 3 luni, da la Avgust 9 pan la 9 Noemvre, fiind-ca tl. 4.500 i-au avut dați la ghinarar, cela ce sa afla atunci, pa acea vreme comandir în partea locului, și ramane ca sa dea Exelenția Sa socoteala pentru acești bani, — Avgust 19“.

7. „1.789,63. Ce s'au împlinit da polcovnicul Danisiev, dă la ispravnic, zapci și alți cinovnici dan județu Prahova, care ba i s'au priimit în Visterie cu preiloju Exelenții Sale domnului viț prezedent supt No. 6566, — Avgust 25“.

8. „236.60. Ce s'au împlinit da poracicu Iablonschi da la ispravnic, zapci dupa catahrisile ce au facut în județ, — Avgust 28“.

9. „1.260. Prin Pitaru Rafaila, avaeu dum. Vel. Log. da Țara da jos Dumitrachi Racovița, da dijarit și vinariu cu leat 1510, fiind ca numitu sa afla atunci la Brașov, Septemvre 8“.

10. „10.123. Da la Stolnicu Aleco Filipescu, care bani în poprise numitu din suma banilor ce sa dedese de la Visterie ca sa plateasca lacuitorilor dan sud. Slam Ramnic pentru boi ce au dat la lt. 1809, da trebuința magazii mișcătoare, Octomvre 6“.

11. „6.120. Ipac dupa apaltul lotarii Bucureștilor, caștiul altor trei luni, Octomvre, Noemvre și Dechemvre, — Octomvre 6“.

12. „2.000. Ce s'au împlinit da polcovnicul Dănisiev da la Paharnicul (?) Nicolae Goleacu, ce au fost ispravnic la ju-

dețul Prahova, luați fiind da numitu dan județ cu catahrisis, Octomvrie 17.“

13. „1.200. Ipac dupa apaltu lotarii Craioviu, al doilea caștiu pa trei luni, da la 11 Septemvrie pana la 11 Dechemvrie,—Octomvrie 22.“

14. „3.657,64. Ce s'au implinit de la Comis Mater Can taczino și Sardarul Dinul Crețulescu, ce au fost ispravnicii la jud. Ialomița, luați fiind de numitu dan județ cu catahrisis,—Octomvrie 29.“

15. „3.875. Dupa trecerea vitelor înlăuntru în Transilvanii, sfert pa Septemvrie. Noemvrie 19.“

16. „400. Dupa arenda peștelui (?) da la Urziceni pe o jumătate da an, da la Noemvrie 1 lt. 1811 pan la Maiu 1 lt. 1812, Noemvrie 22.“

17. „12.500. Ipac dupa contrahta Braili, caștiul al doilea pa trei luni, da la 9 Noemvrie pana la 9 Fevruarie lt. 1812, Noemvrie 26.“

18. „20.524,27. Da la comisii cercetatoare dan București bani ce au implinit după la uni alți. Noemvrie 28.“

19. „4.800. Dupa apaltu carților da joc, caștiul pa trei luni, de la 23 Noemvrie pan la 23 Martie, 1812 Noemvrie 30 “

20. „22.000. Da la Iordache Anagnostis, rușfet ce au dat pentru ca sa sa diafendepseasca la ale lui catahrisuri ce au facut la luarea banilor dupa bitirmeaoa fanului dan trei județe: Ilfov, Vlașca și Buzeu(?), in loc de natura, cum și pentru bani ce au luat da la dooa județe, Argeș și Mușcel, cu numire pentru caratu fanului la magazii din București, care rușfet este știut și celor mai mari stapanitori, și s'au facut de catre Visterie prin Stolnicu Alexandru Cacilem (?)“.

21. „3.875. Ipac dupa trecerea vitelor în Transilvania, sfert, pa Octomvrie — Dechemvrie 8“.

22. Pe Novembre : 3.875.

23. Tot așa pe Decembre.

24. „543,21. Ce s'au implinitu da catre dumnealui Camer Unker Besreov da la zapcii și cinovnicii din județu Argeșului“.

25. „10.500. Dupa sinisforaoa ce au dat neguțitori hanurilor pentru ca sa nu sa puie spital în hanurile lor, care bani s'au primiit în Visterie cu priloj supt No. 1552,—Dechemvrie 24“.

Total : 136.785.115.

Apoi vin :

26. „65.285.112. Bani ce s'au împlinit dan ramașițurile socotelilor da mai nainte, dupa cum in condica Divanului anume arata“.

In suma ce resulta nu s'au trecut „banii ce sa implinescu da la 2 județe: Valcea și Gorji, dupa fanu, care nu l-au raspunsu lacuitori in natura, precum celelalte județe; pentru care la urma sa va da socoteala“.

Se scoate cheltuiala: 2.676,569,23 („dupa cum innainte arata“), din suma generala de 3.155.812,103, și ramîn 479.243,80 „ramașița, dupa cum in condica Divanului anume arata, și cați dintr' aceștiia sa vor împlini dupa vreme, sa vor face venit la socotelile din urma“.

Iscallesc dedesupt Mitropolitul Ignatie, Constantin Samurcaș și, probabil, Vistierul Constantin Varlaam.

Pe alta foaie se cuprind „cheltuelile pa 6 luni, da la 1 Iulie pan la prima (sic) Septemvrie lt. 1812, care sant facute dan poronca celor mai mari, după pecetluirile Divanului, dupa oranduiala“, și anume:

1. „349.026,99. Dați la Casa Comisii Comisariatului, pentru cheltuelile ospitalurilor“.

2. 30.573,60. Aceleiași, „pentru plata porțioanelor da carne“.

3. „463.700. Dați podreaciților pentru contribuția zahereli, ce sa socotește pa lt. 1812, din suma da t. 806.600 ce au a lua“.

4. „11.910. Chirii da cara ce s'au trimis după vremi cu feluri dă trebuițe“.

5. „820.326.101 Cheltuiala poștilor dan Valahia Mare și Mica“.

6. 52.871,72. Pentru facerea unei casarmii „casermii“) la Braila.

7. 14.813,63. Pentru „casermii da la județe“.

8. „210.556,67. Feluri de cheltueli pentru meremetu da spitaluri și cfartiruri“.

9. „24.808,78, cheltuiți dupa vremi si dupa cerere, in trebuița podului da la Rușciuc.“

10. „20.077,84, cheltuiți pentru podurile dan Valahia-Mare cu cheltuelile ce s'au facut de la... (?) pentru pod și colibași.“

11. „82.607,114. Feluri da cheltueli ostașasti întimplatoare, cu t. 12,500, ce s'au platit camarașilor da oene, pentru sarea ce au dat in trecuți ani da trebuița oștilor, cu t. 64,085 ce s'au platit podreaciiului pentru lemnele de foc

ce aũ dat mai multe pa la spitaluri și cfartiruri în anul chelt. 1810 peste suma contrahtului.“

12. „5 144. Cheltuiala celor trimiși dupa vremi cu feluri dă porunci și trebî.“

13. „4.579,6. Obicinuite cheltueli ale canțelariilor.“

14. „8.008,61. Cheltuiala roati ștegului nou.“

15. „34.760. Leafa și cheltuiala Comisiei revizii ce încunjură județele.“

16. „4.330. „Cheltuiala celor trimiși afara pal|a| județe cu cercetari da ale Comisii.“

17. „338.178,80. Cheltuiala ștaturilor și legile celor ce sa află slujind în trebî ostașasti.“

18. „19.383,112. Leafa dupa rangu și cheltuiala mesii ofițerilor după la județe și leafa perivocicilor ce sant pa langa ofițeri.“

19. „24.967,24. Leafa și tain Harvaților ot Craiova.“

20. „2.010. Leafa lui Gavriila Avgibașa cu vanatori saf.“

21. „4.816. Lefile bulucbașilor și Arnăuților ce să trimit pa afară cu trebî și porunci.“

22. „18 714. Cheltuiala murahazilor, bez cheltuelile ce s'au facut cu așternuturile i meremeturile cfartirurilor și altele, pentru care s'au făcut aratare din partea Divanului Exelenții Sale dumnealui viț-prezedent, prin catastih anume da toate, dar raspunsu n'au venit pana acum; de accia și nu s'au trecut la socoteală.“

23. „33.516,90. Pentru painea ce s'au cumparat da hrana Turcilor robi da la Ostrovu i pentru chiria caralor, cu care s'au trimis painea.“

Vazind desele mențiuni de funcționari diintre boierii pămînteni și greci trași la raspundere pentru abuzuri, ar crede cineva ca în inima noilor noștri stapinitori, „vițprezidenților“, „ofițerilor“ și „perivocicilor“, era ceva ca mila pentru țara din ostencala carcia se hraniau. Partea intaiu a so cotelilor e facută pentru a împ:ăștia aceasta ilusie. Funcționarii împărătești erau așa de sirguincioși in controlarea stringerii darilor și în reprimarea abuzurilor numai pentru a-și avea din bielșug și la vreme veniturile, pe care de sigur ca nu era chemată sa le deie accia de a caror liberare se vorbea cu atita patos la ori-ce prilej. Se urmăriau jăfuitorii pentru a avea monopolul jafului, și dupa inspectia sumelor însemnate mai sus cincva se poate convinge ușor că nu era nici un folos pentru noi sa dam pravoslavnicului ceia ce dădusem înaintea paginului; adeca tot ce aveam, și, ceva mai mult decit atita.

Vin: în al doilea rînd, „cheltuelile țării.“

Ele se desfac în:

1. „25.130. Simbriile isprafnicilor, sameșilor și ale zapciilor după la județe și obienuite avacturi ale Visterii dă sfertu lui Iulie.“

2. „150. Cheltuiala sarafilor la bani poștelor pe Iulie.“

3. Suma de la 1 și 2 pe August.

4. Aceiași suma pe Septembrie.

5. Aceiași suma pe Octombrie.

6. Aceiași suma pe Novembre.

7. Aceiași suma pe Decembrie.

8. „2.625. Obienuite avacturi și simbrii la bani breslelor, sfertu pe Septemvrie, Octomvrie, Noemvrie și Dechemvrie.“

9. „150. Cheltuiala sarafului la bani... (?), pe aceste patru luni.“

10. „7.700. Avacturile Visterii la bani contribuții.“

11. „3.850. Ipac, la bani chirii carălor.“

12. „600. Avactu sarafilor dan bani vămilor.“

13. „1.900. Obienuite avacturi ale Visterii dan bani vi-nariciului.“

14. „2.000. Cheltuiala cinovnicului ce este însărcinat cu socotelile rămașiților în curgeră de patru ani.“

15. „137.666. Lefile cilenilor Divanurilor, depertementurilor și ale altor cinovnici ce sa afla slujind țări.“

16. „4.510,72. Feluri de cheltueli marunte ale țării.“

17. „811,40. Obienuite mile ce sa dau pe totu anu pă la schituri și biserică.“

Cheltueli de „bine public“, de utilitate generală, nu se pot cauta în epoca aceasta, dar pare ca și aici sînt prea mulți „cileni“ și „cinovnici“....

Socotelile urmeaza:

18. „300. Obienuită radicatură la liude 20, Ciocanești dau bani civertului (?), de liude pe t. 15.“

19. „60. Den bani poștilor pă Iulie, i fac la munte 120, Ciocănești, pe tl. 3.“

20. „200. Pe Avgust radicatură de liude 20, ipac Ciocănești, 10.“

21. „60. La bani poștelor pe Avgust, ipac la munte, 20.“

22. 260. Pe Septembrie.

23. Tot așa pe Octombrie.

24. Pe Novembre.

25. Pe Decembrie.

26. „1.735. Pentru păcura ce s'aū luat într' aceasta cur-

gere da șase luni da trebuința masalalelor, și s'au dat pa la cfarțirurile dan București."

Total: 316.887,112.

Și, cu socotelile ce se și zic ale Rușilor, fac: 2.676.569, l., 23 de bani.

Cetitorul e rugat sa-și aduca aminte ca în 1811 nu cir-muiau Fanarioții, ci iubitorii noștri frați întru Hristos, cari venise sa ni dea libertatea, pe care, data aceasta, nu avu sem naivitatea sa li o cerem.

XXXII.

De curînd Biblioteca Academiei Romîne a cãpãtat, de la d. I. Kalinderu, inca o condica de socoteli din vremea Fanarioților. E cea din 1777, care formeaza acum ms. 1471 al Bibliotecii.

Ea e însemnata din doua puncte de vedere: Intaiiu pentru ca e una din condicile acestui excelent administrator, *prin sine însuși*, fara tutela de capuchehai constantinopolitane, care a fost Grigore Alexandru Ghica și, pe urma, pentru ca ea cuprinde ultimele lui socoteli, pentru ca în Octombrie al acestui an, la 12 ale lunii, Grigore Voda a fost înjunghiat de oamenii capugiului trimis de la Poarta anume pentru execuția „tradatorului“.

Titlul este „Sama Visteriei, în care s'au incheet cifertul al triile a lui Saptembrie și dajde al doile a mazililor, a rupt. și slujba vadraritului și cifertul al 4, ce s'au scos la Octomvrie, și dajde al triile a mazililor și a ruptașilor și slujba goștinii, cifertul al 5, ce s'au scos la Noem., și dajde a 4 a maz. i a rupt. și slujba cheltuelii țarii, trei dajdi a maz., a rupt., ce s'au scosu pentru chelt. țarii la 1776, în zilele luminatului Domnului nostru Maria Sa Grigorie Alexandru Ghica Voevoda, fiind Visternic Mare dumnevlui Iordachi Balș. 1777, Mart“. La aceasta data, în adevar, Grigore Ghica domniã în Iași, dar sfirsitul chibzuite lor socoteli nu mai era sa-l vada.

Ca venituri avem:

a) „Slujba vadraritului dintr'acest an 1776. 120.000 lei. S'au vandut slujba vadraritului din anul acesta la cochii vechi dum. Necolau Ros[e]jt biv Vel Vist., afara de 34.000 vedre ce s'au facut vadraritul dum. boerilor și gupanesilor sarace, și afara de avaelul dum. Vel Logf., cate 3 lei de punga, pe sama cumparaturii, și afara de 500 lei avaelul dum. Vel Vist., și 150 lei osteneala diiacului de Viste-

rie ce strange slujba vadraritului, ce i-aŭ dat vădrarii de la sine piste soma cumparaturii.“

b) „Slujba goștinii din anul acesta 1776“, vînduta pe 82.000 lei Vel Caminarului Costachi Ghica, afara de „radicaturile“ boicrimii sarace pentru oi, în suma de 61.640 capete, „și afara de avaelul dum. Vel. Logofat, cate 3 lei de punga, pe suma cumparaturii“, de 500 de lei avaelul Mareluî Vistier și de 150 alții, pentru diacul stringător.

c) „Slujba cheltuelii țarii, ce s'au scos la luna lui Dechm. 1776, dupa tablile ci-au dat dumnealor ispravnicii de pe la Ținuturi“. Și anume: Suceava: birnicii 10.699, velniți, „ce s'au luat cate $\frac{1}{4}$ lei noi de caldare“, 64; preoți și diaconi, „cate 2 lei“, 258 (=11.021). Neamțul: birnicii 21.983, „dughenile și cracimile den Targul Niamțului i din Targul Petrii“ 377, velniți 56, clerul 694 (=23.110). Romanul: birnicii, 9.550, comerțul 426, clerul 152 (=10.128). Bacau: birnicii, „cu haimanalile“, 18.451, 103; comerțul din Bacau și Oena, 541; clerul 402 (=19.394,103). Putna: birnicii 28.148, comerțul 203, clerul 626 (=28.977). Tecuci: birnicii 16.760, comerțul 385, clerul 328 =17.473). Covurlui: birnicii 11.346, 30, „dughenile și cracimile și magazalele“ 1.086, 90, „poștile“ 2.050, clerul 158 (=14.643). Tutova: birnicii 13.965, comerțul 547, 60; clerul 320. Vaslui: birnicii 5.298, 12; comerțul 45, velniți 8, clerul 224 (=5565, 12). Falciiu: birnicii 9.020, comerțul 58, velniți 8, clerul 210 (=9.296). Greceni: birnicii 2.840, clerul 22 (=2.862). Codru: birnicii 1.108, clerul 60 (=1.114). Lapușna-Orhei: birnicii 25.960, comerțul 700, velniți 112, poște 403, clerul 360 (27.532). Soroca: birnicii 21.952, comerțul 893, velniți 80, clerul 216 (23.141). Cernaui: birnicii 2.408, comerțul 84, velniți 7?, clerul 30 (=2.594). Dorohoiu: birnicii 1.684, crișme 29, velniți 28, clerul 172 (— 10.913). Hirclau: birnicii 9.640, comerțul 148, velniți 96, clerul 146 (=10.030). Cîrligatura: birnicii 3.191, comerțul 143, clerul 70 (— 3.404). Iași Ținut: birnicii 17.991,78, velniți 80, poște 690, clerul 262 (=18.023,78). Iași Tîrg: birnicii, „cu jidovii, armenii din Tîrgul Iași“ 2.643,87; „dughenile i cracimile“ 3.814, clerul (=7.457,87). „505 ce s'au luat de la neguțorii fara dajde pentru dughenile lor dupa tabla iscalita de dumncalul Vel Vist., ot targul Iași.“ Se ieau rasuri „cate 14 parale de leu,“ necuprinse în sami, și se scutesc scutelnicii de la boieri, ale caror nume se dau în șir (=17.474 lei), aici ca și la șferturi, de care iarășii sint scutiți.

d) Dăjdile, adeca:

α) A doua, „pe o luna și giumatate, adeca de la 15 zile a lunii lui Avgust și par la sfârșitul lunii lui Septemvrie 1776.“ Se compune din : 1.681,59 a mazililor și negustorilor din Iași și Focșani, dar nu din Botoșani, „ce nu s'au încarcat, fiind a Camarii“ și 1.396,18, *dajdea ruptașilor*, tot fara Botoșani. Amindoua fara de *răsuri*.

β) A treia (1-iū Octombře—15 Novembre): 1.685,15 și 1.396,73 (ca mai sus în ceia ce privește celelalte lucruri);

γ) „Trei dăjdi a mazililor și a ruptașilor, ce s'au scos de s'au dat la banii cheltuelii țarii, pe 3 luni, Ghen., Fev. i Mart 1777“ : 4.996,69 (și „bez o dajde ce s'au rădicat la 17 liude neguțori, ce li-au arsu casale și dughenile în targul de sus“) și 4.377,85 (ca la punctul α).

c) Șferturi, adeca :

α) Al treilea, scos în Septembře 1776. Sume pe județe, cam ca în 1776. Total : 61.481,54. Se scade la Vasluiu „bîrul oamenilor ce au intrat surugii la 3 menziluri“ (Iași, Scînteia și Oncești). Se înseamna ca scutiți scutel i'e i (7.874), calarașii și satul Trifești (Neamț), pentru facerea iazuului.

β) Al patrulea, scos în Octombře. Total : 60.612,9. Se mai scad, la Covurluiu „marangojii.“ Scutelnicii fac 7.961.

γ) Al cincilea, scos la Novembre. Total : 60.514,57. Se mai scad la Covurluiu iarăși „marangojii“ și „7 streini ce s'au legat la Cămara gospod“, precum și „20 surugii“. Scutelnicii fac 8.149 lei.

Cheltuielile se desfac în :

a) Cheltuieli cu Turcii, și anume :

α) *Poliți*. 1. Ca și în 1776 ; total : 148.328,60 (și pentru „giuvaerele ce au cumparat pentru trebuința gospod“, pentru „mehmendarul dum. indernuțului de la țara leșasca“). „Poliți ce s'au platit (*in ms. spatit*) aice“ = 144.941,60. Poliți trimise de Nic. Ventura Postelnicul „catra cucoana Smarandița Suțo.“

Total, cum s'a spus, 144.941,60 ;

2. „Datorii ce s'au platit : 5.000. Pentru niște rubli ce au luat gospod la Petrupole și s'au platit la Iași, la canțalerii a armiei de dumnealui Vist. Ioan Cantacozino ; 1775, Noemvře 20. 3.500. S'au dat Marii Sale Rumeli Valesi, cu care bani au fost gospod dator din Dòmnie Țarii-Rumanesti ; 1776, Ap. 28“.

β) Cheltuielile legale ale țerii :

1. „Baeram peșcheș ce s'au dat la Prea-Înnalta Poarta și la alte locuri de la Țarigrad, dupa cum arata izvod cu pecete gospod ; 1777, Fev. 10“ : 805.888 ;

2. „Ramazanlâc: Ramazanie ce s'au dat“, și anume la „Divan-Efendî, pentru zaherè“; la beșleaga din Iași, la Odabașa și la Mehterbașa; 1776, 30 Septemre. Totalul acestor sume de tot micî e: 85 l.;

3. „Baeramlaacul: pentru Divan-Efendî, beșleaga din Iași, Mehter-bașa și „cinci melitari ai sai“, mai ales „postaje“. Total: 237,60;

γ) Furnituri:

1. „Silitra. 2.000. S'au dat lui Baș: Coste Avram, pentru 10.000 oca silitra, câte 24 bani oca, ce s'au dat la taraphanaoa Țarigradului, după sinetul ce-aū dat Camara gospod, bez 658 oca, ce s'au cazut daraoa poloboacilor; 1776, Dech. 13“;

2. „Zahereo: 200. Pentru o blana nurca, ce s'au cumparat de s'au dat dum. Emir-Aga Vezir-Cih[o]dar, ci-aū venit la Gălaș pentru zaherè; 1776, Săpt. 12. 15. Ci-au cheltuit dum. parcălabii de Gălaș cu scoatere unui elam de la Saccea pentru doi corabii ce s'au încărcat cu zaherè de la Braila la Balcov (sic); 1776, Oct. 11. 67,60. Ce s'au dat pe miere și unt, care s'au triimis la Bender la dumnealui Culchehaesi, prin mîna dum. Vel Sărdar, oca de miere cu cite 12 parale, cea de unt cu cite 15; 1776, Dech. 4“;

3. Cheresteaua, trimeasă după ordin, din Ținuturi la Galați, „pentru taraphana-eminî și pentru Ismail-beiū“. „și-rinuri brad“, „scănduri brad canatlăcuri, adecă scanduri de heresău, cate 6 parale una“, „talpi stejar,... cate 8 parale“, „grinzî stejar, cate 3 parale“, „cifti (sic) dulap stejar, cate 25 parale“, „tălpi stejar...), cate 30 parale (și 35 și 1 leu)... ortaciapa stejar..., cate 10 parale“, „Gălași-dulap stejar, cate 10 parale“, „scanduri tei..., câte 6 parale“ (și 15). Din județele: Neamț, Bacău, Tecuci și Tutova. Total: 689.108;

δ) Daruri:

1. „3.000. Sebeptahriruri. Ce s'au luat cu sebeptahrir, de s'au dat dumnealui Binà-Eminî de la Akkerman, pentru zidire lui Emic-Hisari, din haraciul țării; 1777, Ghen. 12“;

2. „La Porți“: „un crăsonic cu diiamant și cu lanțuvu lui“, dat de Voda lui Melec-Mehmet-Pașa; 1776, 27 Iunie. „1.275 l., ce s'au dat pe un tacăm farfuriî de la Sacsonia, și s'au triimis la Țarigrad; 1776, Avgust 8“. Pașei citat, „un rădvan“, „o carăta“, „o cocii“ (4 Octombre). Aceluiași „4 blăni cărsac.“ (21 Octombre). Aceluiași, „1.000 galbinî zangerli“ (27 Octombre). Total: 7.505;

3. „Daruri la Turci: „La Hechim-Bașa a Mării Sali Melec Mehmet-Pașa, ce-aū venit cu corturile (1775)“. „Dar

de la gospod la 3 telliceauș ce-au venit cu mehmandarul Marii Sale cniaz Rapnin“, 1776, Iuli 1“. „Pentru 20 parechi guș, ce s’au cumparat prin mana dum. Med. Enachi, capichihae de Hotin“. La doi „robi“ turei. „O blana pantece de vulpe și un profil cu capace dum. Enicer-Agasi de la Hotin“. „La un Vezir Tatar ci-au adus ferman pentru solul leșase“. Total: 1.922;

4. „Cheltuiala musafirilor“ (pe August 1776 — Ianuar 1777.) Total: 564 l., 41;

5. „Pentru hotarul despre Tatarı. 1.308. Cheltuiala drumului dum. Tahar-Aga, capigilar-chihaesi, mergand ca s’indrepteze hotarul Moldovii despre Tatarı...; 1776, Iulie 13. 55. Pentru 20 galbeni, ce s’au dat la cadiul de Bender pentru scoatere unui ilam pentru hotarul celor 32 ciasuri; 1776, Noem. 17“. Total: 1.405.

6. „Chiriile“. „Care mocanești“. „Ce s’au dat la doi mocani, care s’au toemit sa duca un radvan cu cai lor par la Tarigrad și sa vii innapoi“. „Ce s’au dat pentru ugiretul cailor solului leșase de la Hotin și pan la Macin, prin mana mehmandarului zaimului; 1776, Dech. 5“.

7. „Muhumaturile“: La Hotin, Bender, Chilia și „cu giuphanè“. „Mocanilor de la Cașin ot Bacau, pentru un car mocanesc ci-au incarcat untul de la Galaț și l-au dus la Bender“. Total: 370 l., 21;

8. „Menzilurile“. [Ca in anul precedent.] Cumparatura la 20 caruți, cate 2 pol lei caruța“. „Satului Greceni, ca sa ții manzilul pa un an; 1776, Sapt. 2“. Total: 3.180.

9. „Conacile“. „Ibrail nazir, in trei zile ci-au șazut in Galați... Cheltuiala ce s’au facut la 4 conaci a Marii Sale Melec-Mehmet-Pașa... Paini cate 1 para... Orez, cate 8 parale oca.. Oca carne, cate 4 parale... Oca unt, cate 10 parale... Oca faină buna, cate 2 parale... Oca nohot, cate 8 parale.. Oca fasole, cate 2 parale... Oca ciapa, cate o para.. Oca sare, cate o para... Oca lumini saș, cate 14 parale... Oca pacura câte 6 parale... Oca lumini ciara, cate 1 leu, 90 bani... Merți orzu. cate 90 bani.. Gaiini i curci, caimac, branze, oaș, verdețuri... Oca catran, câte 6 parale... Oca miere, câte 16 parale... Dimerlii orzu, cate 3 parale... Capașini curechiu, cate 1 para... Oca branză proaspata, cate 3 parale... 12 o oca smantana.. 15 pol oca unt proaspet... Jamle, cate 2 parale... Găini, cate 3 parale... Curci, cate 15 parale... 90 pe doi curcani... Emuri orz... 1.452, 21. Ce s’au cheltuit la 23 conace a dumnealui sinior Petreson, din Galați și par la Hotin, prin mana dumnealui mehmandariul

Ali-Aga zaimul, dupa socotiala ei-aŭ dat, cate 63 lei, 17 bani la un conac... Oca carni vaca, cate 4 parale... Oca carni de oai, cate 5 parale... Răți, cate 12 parale... Miei, cate 6 parale... Gaști, câte 20 parale .. Pui gaina, cate 5 parale... Oca oțat, cate 6 parale... Oca stafide razachii, cate 12 parale... Oca rachiu anison, cate 30 parale... Oca vin, câte 70 parale... 60 pe o oca cahvè... Alama, cate 2 parale... Oca unt de lemn, cate 30 parale... Oca verdețuri, cate 3 parale... Cara lemni, cate 30 parale... Cantari pai, cate 15 parale... Stambol chilasi orzu, cate 30 parale... 7 201,24. Cheltuiala ce s'au facut la tainurile Marii Sale prințipului Rapnin, sol ruse, și a Marii Sale Pașii și a zaimului de la Galaț par la Hotin, dupa izvodu iscalit de dum. Aga Clomagiolu și de ispravnic și dupa a lu Anastas[e] Bacal-Baș a , de cele ce aŭ dat la 5 conace din raiaoa Hotinului...: Vițai, cate 3 lei (și 3¹ 2)... Slanina, oca cate 60 bani (și 48)... Ce s'au dat la Marie Sa Pașa și la zaimul... Oca carbuni, cate 1 pol ban... Cafè Emen și franțuzasca (cite 2 l., 90 și 1 l., 60)... Pentru cele ce au dusu parcalabi Marii Sale prințipului la Mecin și la Galați... 944. 81. Cele ce s'au dat la conacile Mării Sale Suliiman-Pașa, Hotin-Pașa, mergandu la Hotin... 1 oca dohot, cate 60 parale... 60.172 l., 42 b., cheltuiala ce s'au facut cu solu leșascu ce au marsu la Țarigrad... 2 caruți pentru trebuința solului... Jadovului ce era pe langa solul... Ce s'au dat unui om ei au adus o pușca la gospod, ce s'au dat chiragiilor... La slugile dragomanului... Pentru 20 oca zahar ce s'au dat solului.. Zaimului par la Galați... Cheltuiala Portariului Gavrilachi, mergand la Hotin înnainte solului și de la Hotin mergandu cu solul par la Galați; 1776, Dechem. 29^a.

10. „Facere caselor de beilic“, prin Vasile Razu Vel Logofat : „dao (sic) pereichi casa de beilic și o casa pentru dum. Divan-Efendî, ce s'au facut aice în Iași pentru nazirlicul dum. Vel Logf. Cheltuiala pentru „salahori, bardași, teslari, petrari“. „Bez 17.000 lei ce au mai luat, adeca : 11.000 lei de la dum. Vist. Ioan Cant., din banii ce s'au stransu pentru cișmele i casele de beilic, și din unele rasuri“. Total : 60 553 l.

11. Supt rubrica „milelor“ : la deosebiți Turci ce fusese „robi“.

12. „Bacșișurile“ : „5 galbini zari: (sic) și 10 nisfiele, ce s'au dat bacșiș la casele de beilic, mergand gospod acolo; 1776, Noem. 12^a. „20 galbini zari, ce s'au dat bacșiș la

oamenii dumisale solului leșase, mergand gospod acolo ; 1776, Dechem. 4“.

b) Cheltuieli politice și la persoane politice :

1. Intre „poliț ce s'au triimis ca s[a] iã dum. boerii capuchehaele banii la Țarigrad“. „Ce s'au dat dum. Dedibaș, Chiragi-Bașa a dum. sinior Petrison...“.

2. „La obraze de cinste“ : Caminarului Panaiodor (1774). Beizadelei Dimitrachi Ghica, „dar de la gospod“. „Pentru o blana de samur ce s'au triimis la Țarigrad și s'au dat prin mana dum. boerilor capichihaeli; 1775“. „La harem“, de Sf. Vasile: Doamnei, Domniții Elenco, Domniții Ruxanda, Domniții Marioara, beizadelelor Dimitrachi, Alexandru, Scarlat, doftorului Fotachi; „lui Ienachi Dascalu și Mariilor Sale beizadelilor“, la trei „dade“, „babi c-au venit de la Țarigrad“, și „Marii c-au venit de la Țarigrad“, „Aniții a lui sinior Pinis“. „15 lei, parale și galbeni, ce s'au pus în placinta cu sorți“. „Pashatica ce s'au dat la harem“, și „dum. Vist. Zoiți, surorii gospod“; „dum. cucoani Raliți, surorii gospod“, „dum. Spat. Mater“, „dum. Hat. Iordachi“. „2.325 l. pentru 1.500 ruble, ce s'au dat dar de la gospod dumisale ghenararului Mihai Magurianu, mergand în launtru, la Rosiia; 1776, Iuni 1.“ „Caminarului Panaiodor, „dar de la gospod“. „3.750, ce s'au cumparat un armăsar i 6 epi, ce s'au dat dar Marii Sale solului cnez Rapnin, însă armasariul 30 galbeni și epile cate 15 galbeni, bez 120 lei ce s'au luat o iapa de la un ofițer; 1776, Iuni 12.“ „Ce s'au dat dar dumisali cucoani Pulhiriți, pentru cheltuiala nunți; 1776, Oct. 8... Ce s'au dat la nuntă Marii Sale Domniții Elenco... Dumisali vtori Logofat al Marii Sale Alexandru-Voda, dar de la gospod (350 l. ... 1609 l., 104 b., ce s'au cheltuit cu 4 vasă de vin ce s'au triimis dar de la gospod Marii Sale graf Romanțof prin mana capt. Teodosie Grigorovici, suta de vedre cate 80 de lei, și plata vadraritului, chiria la patru care par la calantir“, și buțile, „cate 15 lei bute“. „Marii Sale Domniții Roxandei, ficii gospod, pentru tamirul (sic) caselor ce i s'au dat de zastri; 1776, Dech. 28.“

3. „Gazăturile: 60 l., ce s'au dat prin mana dum. Sardar Sauli, pentru gazaturile de la Englitera, osabit de alte peceți gospod, ce s'au facut pentru alte gazaturi de la alte locuri.“ „127 l., 60 b., cheltuiala gazaturilor pe 6 luni, care s'au dat prin mana dum. Sardariului Sauli, adeca Ghen., Fev., Mart, April, Mai și Iuni, însa : 18 l. gazata dintău nemșca de la Altona; 13,60, al doile gazata de la Lacu (sic), nem-

țasc; 20, al treile gazat, de la Colonie franțuzasca, 20 : al patrale gazăta de la Londa, franțuzasca; 20, al cincile gazata de la Utreh, franțuzasca : 20, al șasale gazăta de Arsu de Viena, nemțască; 17, al optule gazata de Doi-Pont, franțuzasca; 1777, Fev. 10“.

4. „Daruri la creștini: dumisale Anastasachi Sardar, pentru cheltuiala drumului și osteniala dum., aducand hatșarif; 1776, Av. 4. Lui Draghici capiolan, ei-au venit de la Țarigrad cu mujdiao saizadelii... Dum. Pah. Imbo..., ca sa-și platiasca vadrarit... La un boerinaș a Marii Sale Alexandru-Voda, ei-au venit din Țara-Munteniasca....; 1776, Dech. 12.“ La un arhimandrit. Total : 870 l ;

c) Lefi:

1. „Celor trimiși cu trebi“: Ispravnicul de Greceni la „Smil“, Chilia, „Sacce“. Alții cu „zaimul“, cu „Pașa“; capuchehaiei de Hotin; un „portarel“, cu „zaimul“; altul cu „Cer-Agasi“.

2. „Celor triimiși la Țarigrad... La un zapciu de livenți. . La un calaraș de Țarigrad.“ Total : 120 lei ;

3. „Calarașii de Țarigrad.“ Total : 1.220 l. ;

4. Lipeanii: merg „pe la cetăți“, iar unul la București. Total : 89 l.;

5. Lefile mehterilor (262). „Sărdarulul de Galați și a neferilor“, „leafa de la harem“ a „Costii Portar Capichihaia de Bender“, a „boerilor Divanulu i altor boerinaș a Curții gospod“, a „copiilor din casa“. Intre altele, „liafa boerilor capichihaeli de la Țarigrad, pe trei luni: Spat. Iacovachi Rizo, cate 500 lei pe luna, Spat. Enachița Vlasto, cate 500 lei pe luna, Camarașul Iordachi, cate 250 lei pe luna, dum. Chiriți Iordachi, cate 50 lei pe luna, Aga Ian-cul, cate 6 lei pe luna, Mihali, fiu dumnealui Spat. Vlasto, cate 30 lei pe luna, Pah. Alexi, cate 150 lei pe luna, Sardariu Anastasachi, cate 100 lei pe luna, Portariu Teofan, cate 50 lei pe luna, Gramaticulu dumilorsale boerilor capichihaeli, cate 50 lei pe luna, lu Bașcapiolanu ș'a Costii (am., 50 lei pe luna; lu Grigoras capiolanu, cate 30 lei pe luna, lu Iordachi capiolan, cate 30 lei pe luna, la un capiolanu a dumnealui Spat. Vlasto, cate 15 lei pe luna, la alt capiolan, cate 15 lei pe luna... Adaos lefit lu Saber giuvaergiū peste 20 lei pe luna... Leafa dumnealui Isac Ralet Vel Pah..., și de acum sa între la randuiala lefi boerinașilor greci.. Liafa diecilor de Visterii... Liafa condicariului de temnița... Liafa zapciilor și a levenților pe 3 luni.“ Ca proba, iata compunerea unui steag: „Steagul lu Eni

Capt. adica: Eni Capt., Coste Odobaş, Neculai Ceauș, Ion Baeractar, 50 neferi.“ Urmeaza steagul lui Dumitru Capitan și al lui Sideri Capitan: leafa tuturor de supt un capitan variază de la 70 la 100 de lei pe trei luni. „Liafa Vornicilor de Poarta... Liafa preuților și a țarcovnicilor de la amandoi bisaricile din Curte gospod... Leafa zapciilor Curții, bașbulubaș, stari bulubaș, capt. de drăgoni, capt. vanatori“.

d) Cheltuiala Curții.

1. Iciciohodaria. „12 perechi ciobote roș la 12 fustaș despre Doamna. [Și la cei „de Divan.“] 12 perechi ciobote negri, la 12 fustaș de varta... 19 perechi cioboti roș la 19 mehteri creștini... 6 perechi cioboti roș la 6 trambițaș a Curții... 3 perechi cioboti roș la 3 vataj a grajdiului,“ etc. 4 perechi cioboti negri nemțaști la 4 carataș... 2 perechi conduri și cedecuri la 2 spalatoare. Conduri, papuci cu mestii și ciboti, ce s’au datu la zioa Nașterii Domnului Isus... Ciboti i conduri i papuci cu mestii i tirlici, ce s’au dat Marii Sali lui Voda, Marii Sali Doamnei și Mariilor Sale beizadelelor și Marii Sali Domnișilor.. 18 perechi conduri i terlici la 9 feti mari, cu baba și cu manca, și la 9 mici de la haremu.“

2. „Camara gospod... O zgarda de aur... Pe un zacher cu diamantu, ce s’au cumparat pentru trebuința gospod, prin mana dum. Vist... Zoiții, surorii gospod... Un inel cu diamantu, ce s’au dat la un loc pentru trebuința gospod... Cheltuiala ce au facut musu Saber cu 2 suemi cu diamant... 4 coș postav saita ce s’au dat egumenului de Barboi... 4 soroace samur... Pantici de samur nelucrat... 12 soroace pantici de samur nelucrați și o pacè de samur... Straili de vara a copiilor din casa, a cihodarilor, a satarilor, a saracilor, a ciaușilor... Bogasie alba [pentru edicli și copii de casa]... Brai copiilor din casa celor noi... Postav roș pentru 2 ciaușirlicuri... 10 topuri cotnie galbana pentru 11 șalvari la satiri. „Anterei albi ciaușilor“. Haine „lu Todorica“, „lu Cuchia vanator“, „lu Saiz-bașa“. „Soroaci de cacum, ce s’au cumparat cati 24 lei soroacul... Blanitul unui giubele cu cacom a Marii Sale beizade Scarlat... 8.685,33 cheltuiala strailor zastrii Mării Sale Domnișii Elenco Ghica ..; 1776. 8.677. Cheltuiala strailor de zăstre a Marii Sale Domnișii Rucsandrii Ghica...; 1776. Pentru 2 zalcoșuri... 3.884.78. Cheltuiala așternutului și altele a Marii Sale Domnișii Eleanco (4.125.30 pentru Ruxanda)... Dramuri pehle (sic) de samur... Straile de iarna a copiilor din casa

și a cîohodarilor... Șal evri pentru 10 caftani... Postav pentru 18 dulamî... Șamalagè pentru anterei... Postav roș pentru 28 cîașărlacuri... Pirvie pentru capace... Bunghi de argint... Atlas pentru poali... Cutnie galbănă pentru șalvari la ziucuri (*sic*)... La legaturile brailor i canafi... Nas-turi de argint... Postav ghivez pentru dulama chihaelii... Șireturi de fir... 2 colani... Bărăț... la... cîohodari... Un saric Turcului cîauș... Un șlic de samur și un contaș cu pacea de samur ghigolirmii ce s'au dat dum. Stol. Neculai Balș; 1776, Noem. 17... Un cal împodobit; ce s'au dat dum. Stol. Necolai Balșu; 1776, Noem. 18... Argiîi cî-au lucrat Cuiumgi-Bașa... 8 cîasornice de aur și 4 de argint cu 10 lanțuri de tombac, ce s'au cumparat pentru trebuința gospod... Un harhal pentru trebuința gospod... Total: 100.847,99;

3. „Curte gospod“. Între altele: 210 l. pentru 2 sobi de cinie ce s'au adus din țara nemțasea pentru trebuința Curții gospod. . 77. Pentru 2 sobi ce s'au adus de la Brașov cu toata cheltuiala lor, pentru trebuința gospod “

Total: 23.324,105;

4. „Reciul gospod“ : 2 000;

5. „Grajdul gospod“ : 1.563,60.

e) Daruri la creștini:

1. „Milile“ : „lu Daniil naciabnicu“, „calugarișilor de la schitul de langa Piatra ot Țanut Niamțului pentru untdelemn, tamăi, lumanari cîara, din hrisov de mila ce are de la gospod, sa ià din vama“, unei biserici de sat pentru „veșmintea“. „150. Starișului Paisii și tuturor calugarilor de la manastirea Sacul i Dragomirna; 1776, Dechv. 19... Mila de la gospod lui Ion Roset“;

2. „Pomozaniile“ : la Trei Sfetitele, cînd Domnul vine „sara la sfanta“ și la „bisarica gospod cè mare, în zioa Sfantului Grigori Bogoslov“;

3. „Sarbatoriele.“ De Craciun: „dascalului moldovinesc..., dascalul al doilea, ucenicului cî-au spus engomiia, preoșilor de la bisarica gospod, viind cu icoana, lui protopsalti.“ De Sf. Vasile: „100 parale și orți cî-au dat duminealui Vel Vist. bacșiș, mergand înaintea gospod...: din bisarică para în Spatarîia cè mare, ... di 1 Spatarîia mare para în Spatarîia mica... Pentru 100 ughi ce s'au dat la gospod. a-deca: 165,60 ughi zari misiri, 120,80 nisfiele, cate doi zloți; 12 s'au dat la Vornicul despre gospojda pentru placinta.“ Apoi bacșișuri la meterhaneà și la funcționari miei de Curte. La Boboteaza, „3,2 nisfiele parintelui latin cî-au venit cu cruce“ și preoșilor ortodoxi. „La femeî sarace cî-au

venit cu cruce“. „Pentru 2 caftane la trusele sarbatorile, ce s'au imbracat pe dum. Vel. Post., pe dum. Vel Spatar, cate 50 lei... 18. Pe iarba de pușca, de s'au slobozitu tunuri la naștire Domnului i la sfeti Vasilii i la botezul Domnului; 1777, Ghen. 12“

4. „Cununiile“ : Comisul Matei Cantacuzino („Cant.“ : Mitropolitului, o „basmă cu fir“; „supt picioarele mirelu ș'a miresii; 5, la cofeturi, parale adeca: 2, o oca cofeturi, 3 — parale...; un șlic samur pentru mire; o ștufa a doazi; 52, 60, 20 turalii la apă de spalat.“ Nunta lu C. Balș, Stolnic: „10, 60, 4 turalii parintelui Mitropolitului...“. Nunta Pah. Iordachi Balș. Nunta „Stolniculu Vasili Costachi i a Marii Sale Domnișii Zoișii: 50 l., orți și parale ce s'au dat miresii; 500, ce s'au dat mirelu dar; 10 orți, ci-au luat gospod pentru bacșis“ (1777; 12 Febr.; celelalte nunți sînt în 1776).

f) „Alte cheltuieli“ : „Ce s'au dat Sfinții Sale arhimandritulu de Galata, la cheltuiala drumulu, mergand la Țarigrad; 1775, Iuni 15. 82. Pentru niște extracturi de matematica ci-au cumparat dascalul franțoz pentru trebuința Marii Sale beizadelilor; 1775, Iuli 4... 500. Cheltuiala ce s'au facut prin mana becerulu cu mesele ce s'au facutu Marii Sale cniaz Rapnin, întorcandu-sa de la Țarigrad; 1776, Iuni 11... Pe topurile de masală, ci au arsu în luna lu Iunii, cate 9 bani topul: la Curtea gospod, la Vladicem la gospoșda, la elciu, la Marie Sa Pașa... Pe gumatate de oca ciara tare roșii, ce s'au triimis la Marie Sa Rumeli-Valisi“. Zaimulu venit cu Repnin. „115, 108. Pe 122 oca cuiă șindrilă, cate 38 parale oca, ce s'au scos de la Brașov cu Stati vtori pah., pentru bisarica de la targul Vasluiulu; 1776, Iuli 19... Pe topurile de masală ce s'au arsu la dunanmă; 1776, Sapt. 5. Iarba de pușca ce s'au cumparat și s'au slobozitu tunurile la dunanmă“... 165. Pe 11 tomuri ce s'au cumparatu pentru trebuința Mariilor Sale beizadelilor prin mana dumnealu Hatman Iordachi Ghica; 1776, Sept. 23.“ Bani dați Domnulu, „pentru gopfargiu“. „Legatul samilor“: Camarii, „una greciasca și una moldoveniasca“; a Vistieriei, „în care s'au închietu cifertul d'intai al așazarii și cifertul al doile a lu Avgost și slujba desatinii“, a „tablilor cifertulu d'intaiu și a cifertulu al doile“, „pentru condica ce s'au facut, în care s'au trecut rufeturile“. „2.303,75, cheltuiala ce s'au facut cu mesile la nunta Marii Sale Domnișii Elenco și a Marii Sale Domnișii Rucsandii...; 1776, Oct. 20... 344, cheltuiala ce s'au

făcut cu feșicurile i masalalile la nunta Mării Sale Domniții: feșicuri, bombe, mortedi, 50 tunuri, un soare mare, o roata, 2 soare cu feșicuri cu numele gospod, 1 feșic cu stele, 1 feșic paramida, 1 parasol feșec, 4 ocă iarba de pușca pentru tunurile mari i cele mici, 1.100 topuri de masalale.. 55 nisfieli și orți ce s'au dat la gospod, la iangăn... 76, 7 cheltuiala ce s'au făcut cu iarba de pușca de topuri de masalale, ce s'au arsu la nunta Marii Sale Domniții Rucsandii...; 1776, Noem. 25... 109, ce s'au cheltuit prin mana dumisale Pah. Iordachi Suciul în 8 zile ci au șezut dumnealui vtori Logf. din țara munteneasca; 1776, Noem. 26... 12. Ce s'au cheltuit cu un stiagu ce s'au făcut nou unui capitan de Arnauți, ce s'au făcut acum: 1776, Dechm. 1.“ Topoare și cangî la Hatmanie și Curte: „Bolnavilor de la spitalul de la Sfeti Spiridon, la zioa praznicului, mergându gospod acolo... Cu Dumitrachi Vataful a Marii Sale Alexandru-Voda; 1776, Dechm. 15... La un ofițer ci-au venit de la feldumarsal cu niște trebî; 1776, Dechm. 16... Lui Nicola Thalecò; 1777.“ Cangî și topoare la Agie. „Ce s'au dat la un Tatar, cheltuiala pentru un ferman, ce i s'au dat ca să-l triaca la condică la mehchemeli (sic).“

g) „Cheltuiala Visterii“. Total: 192 „pe o luna“.

Cheltuielile („datul“) fac, împreuna, 623.547 l., 78 bani. Suma se repetă în grecește și o semneaza boierii.

XXXIII.

Puține lucruri îmi mai rămân de spus acum cu privire la registrele financiare ce ni s'au pastrat și n'au fost pana acum tiparite sau analizate.

Din Moldova, ni s'au mai conservat cele a caror descriere urmează :

a) Suma specificata a încasarilor pe anul 1803. Coprinde lista moșiilor, cu proprietarii lor, dupa care vine însemnarea sumelor platite de mazili, de ruptași, de ruptele de Visterie, de „Jidovi, care platesc pe toata luna“. Se înșira la fiecare județ, tocmai la urma, „breslele ce nu platesc bir“, adeca : „slujitorii ispravniciei, postelnici (sic) și alții cu carti“, preoți și diaconi, „slujitori vornicești“, ciocli, seimeni, darabani și alți soldați, aprozi, fustași, copii de casă, alți mici dregatori de Curte, aparî, beșliu, ș. a. De o parte se găsesec și: „slugile far de bir, scutiți de catra boeri, manăstiri, schituri, grupănesa, Turci și alții“ (ms. 504 al Academiei);

b) O condică mică și foarte rău scrisa, „de toate tocmelele și daturile slujatorilor ce sant de aici de în Iași“. Ea cuprinde anii 1822—1831 (ms. 419 al Academiei).

Din Țara-Româneasca s'a conservat apoi un numar de registre, foarte îngrijit compuse, care dau numele contribuabililor cu privilegiu, cu „hrisoave“ sau drepturi de clasă, Ele se întind asupra anilor critici 1820—21, și cercetătorul revoluției întimplat atunci pe pământul nostru, și apoi savârșite chiar de ai noștri, ar găsi aici elemente pentru biografia unuia sau a altuia dintre cei ce au fost amestecați în tulburări.

Sint acestea:

1. „Mataci de toate numele mazililor, breslașilor țărău, alcatuita pe județe, i cu banii raspunderii lor pe „tetraminiile“ Septembre—Decembre 1820 (ms. 246 al Academiei) și pe Ianuar—April 1821 (ms. 358 *ibid.*). In 1821, socoteala ultima e de: „7.197,60 mazilii“ și „338,60 breslași“.

2. „Mataci de numele tuturor ruptașilor orașelor țării, alcatuita pe orașele giudețelor, i cu banii datoriei raspunderii lor pe tetraminia“, singura pastrata, Ianuar—April 1821, (ms. 247 *ibid.*).

3) „Mataci de numele tuturor companiilor țării, alcătuita pe giudețe și orașa, i cu banii datoriei lor, pe tetraminiile“ : Septembre—Decembre 1820 (ms. 245 *ibid.*) și Ianuar—April 1821 (ms. 248 *ibid.*).

La 1820 se arata datoria companiilor ca egala cu 31.680,1021., pe linga: 57.485,117, a mazililor și breslașilor, și 31.680,102, a ruptașilor.

Dar însemnatatea acestor doua condici e ca ne dă toate numele breslelor sau companiilor, după un termen austriac, cunoscut în Oltenia și la Brașov, și a *companiștilor* sau breslașilor.

Aceasta parte din condici a fost, de altmintrele, reprodusa de V. A. Urechia, în *Analele Academiei Romîne*, IX.

XXIV.

Cele mai vechi documente cu privire la afacerile financiare ale Moldovei se pastreaza la Academia Romîna, între hîrtilile ramase de la Petru Șchiopul, și le-am tiparit în volumul XI din colecția Hurmuzaki. Vin pe urma cîte-va pagini din socotelile lui Gheorghe Ștefan, pe care le dau în *Studii și Documente*, IV. După dinsele pîna foarte

târziu, nu se mai găsește nimic, și aici n'avem, ca pentru Țara-Romaneasca, o condica întreaga cuprinzând pe mai mulți ani samile principatului, precum e Condica lui Brincoveanu ¹.

Numai pentru anul 1706, pentru o parte din acest an, întâmplarea a făcut să se pastreze o socoteala, între actele, ajunse și ele la Academie, ale celui ce se îngrijia de Vistierie atunci, Vistierul nepolitic, sau al doilea Vistier, Ștefan Luca. Pentru raritatea ei, reproducem aceasta scurta însemnare de cheltuieli de acum doua sute de ani ²:

„Sama dumisale Ștefan Luca vtori Vistier, ei-au cheltuit la Visterii, precum scrie mai gîos lunile, It 7214, Av. 3. 1.204 ughi, 13 pt. [polturaci] face ce s'au cheltuit la Ghenarie.

1.494 ughi i pt. p[o]l face cheltuiala lui Aprilie.

1.506 ughi, 18 p. face cheltuiala lui Iulie.

3.755 ughi, 19 polt. pol, cuprindu aceste 3 luni ce au cheltuit pe zi dumnealui Vtori Vistier.

Ce au luat Vtori Vistier din cheltuiala ce scrie mai sus.

970 ughi, 4 p. pol din hârtie.

915 ughi, 6 p. den poclon bariamlacului.

300 ughi din rupta civertului d'întai a Iaș.

30 ughi din civertul d'întai a Falciiu.

200 ughi au mai luat și din civertul întai a Iaș.

2.415 ughi pol fac luari din cheltuiala; și ramani soma: 1.347 pol.“

XXV.

Din socotelile Vistieriei muntene gasesc iarași cîteva ravașe risipite: unele din 1761, mai multe din 1763, iar din 1767 unul singur.

Iata cheltuiala unui stegar din oastea nominala, din trupele de poliție ale Fanarioților celei de-a doua jumătăți a secolului.

„1761, Fev. 24 d. Socoteala lui Gheorghe stegar, de bani săptămănilor, cat au fost asupra lui, cum arată anume... Pentru cheresteaoa ce au cumparat și s'au adus în Curte.... Cheltuiala cioclilor, afara din tl. 19, ce sânt cheltuiți de Tudor căpitanul Pitea... Preda capitanul... Ioan capitanul de ciocli... Neculiță i Tudorachi, vatamani. [Și alți capitan și vatamani.] *Gheorghie stegar agesc* ¹.“

1. Tipărită de Aricescu, în *Revista istorică a Arhivelor Statului*.

2. Bibl. Ac. Rom., între documente.

1. Bibl. Ac. Rom., doc. 113 XI.

Alta socoteala militară, din aceeași zi, de la același :
 „Ramașița ce aū rămas capitanii i calareți, vătamani din saptamana, cum arata, Fevruarie 24 d. 1761... Petre Catana, călareț... Stroe călareț... Ciauș Spataresc... Biv Ciauș Spătarese... 20 tl. la maldar, la iarba de pușca, la aducerea steagului ².“

Capitanul de dorobanți înseamnă tot în luna lui Fevruar 1761 ³:

„Socoteala dumisale capitanului za dorobanți, de civertu lui Septemvrie, cum a dat; Fevruarie 26. 1761. 1.995 tl., 49 bani vechi: toată sama Visteriei, dupa suma dajdii muca-relului, iar noi fac tl. 2.194 pol, 24 bani. Dentr'aceștiia.... Dat la dumnealui Vel Aga, de i-aū dat la dumnealui Stolnicul Micșunescu... Emelieul dumnealui doftorului... Leafa Marioarii (*sic*)... Bani minzilgiilor... Zapcii mici ot dumnealui Vel Aga... Zapcii ot dumnealui Vel Spatar... Birul lui Sau masalagiu .. Eextractul ce s'au dat în Visterie...“

În 1763 se facu o schimbare a Domnului muntean, și astfel se adusera cheltuelile neobișnuite care urmeaza ¹:

1. „Foaie pentru tain, ce s'aū dat la omenii împărătești i la mehteri, afara din 30 de zile, ce li s'au dat la Chiu-ciucchioiu, cum arata anume: 1763, Mai 30 ².

La un sangeactar... La iamacul lui... La 2 peici... La iamacul lui... La han-ahardisa... La doi iamacu... La doi divan-ceauși... La sluga lor... La doi capigiu... La un iamac... La altu iamac al capigiilor... La Mehter-Baş[a]... La sluga lui... La Zornazan-Baş[a]... La 3 zurnagiu... La nagarazan-bașa... La doi nagaragiu... La daulgi-bașa . La 5 daulgiu... La zilgi-bașa... La altu zilgiu... La borozan-bașa... La 3 borozani... Dumneata Vel Vistier să dai. [Pecete cu „Io Co... V.“ = Io Constantin Voievod Racoviță, și anul 1763].

2. „Dumneata Vel Vistier. Sa dai tl. 2, adecă doi, la acest Lipcan, ce merge cu trebi pana la Focșani, pentru cheltuiala lui; și pecetluita Domnii Meale va fi de seaama. Mai 31 dni, 1763.

3. „Dumneata Vel Vistier. Sa dai tl. 500, adecă cinci sute, la Thoma Armaș, pentru cheltuiala dumnealui Schimna-Agasa, și pecetluita Domnii Mele va fi de seaama. Ian. 23 d.“

2. *Ibid*, doc. 109 XI.

3. *Ibid*., doc. 110 XI.

1. V. Iorga, *Doc. priv. la familia Callimachi*, pp. 20 1.

2 Și aceste documente și cele următoare se află la Bibl. Ac. Rom. la data lor,

4. „Dumneata Vel Vistier. Să dai tl. 500, adeca cinci sute, la Toma Armaş, pentru cheltuiala Marii Sale Schim-[ni]-Aga, şi pecetluita Domnii Mele va fi de seama. Iunie 6, 1763.“

5. „Dumneata Vel Vistier. Să dai tl. 500, adeca cinci sute, la Toma Armaş, pentru cheltuiala dumnealu Schimni-Agasi; pecetluita Domnii Mele va fi de samă; Iuli 7 dni, 1763.“

6. „Dumneata Vel Vistier. Să dai tl. 2.500, adeca doao mii cinci sute, lui Tanasie Becer, pentru mutpac Domnii Mele aleal-hesap, de la Maiu în 18 pan la sfârşitul lui Avgust; şi pecetluita Domnii Mele va fi dea seamă. Av. 26 1763.“

7. Constantin Dudescu Vel Ban şi alţi doi-trei boieri declara ca au luat 5.000 de taleri de la „dumnealui prea-cinstitul Capiği-başa Ali-Aga Ibrail-Nazava“ pe timp de şazeci de zile, cind îi va da „toţi deplin şi cu mulţamita;“ 24 Maiu 1763.

8. „Foaie pentru cheltuiala mosafirilor de luna lui Iunie, cum arata; 1763, Iulie.

211 tl. Cheltuiala dum. Taingî-Başa al Marii Sale Hanului şi al Marii Sale Seraoscheroltan (?) cu 14 omeni, pa 25 de zile, pa zi cate tl. 8, cu tl. 11, pentru 4 oca cafea ce i s'au dat... Lui Hagi-Ahmet vezir-ciohodar, ce au venit pentru Davacu... Cheltuiala doftorului Mării Sale Hanului, cu 3 omeni... Cheltuiala lui Mehmet-Aga, fiul dumnealui Arabat-Calesa, ce au venit pentru havalea, cu 3 ciohodari... 60. Pentru toiagul Portarii, ce s'au făcut... Dumneata Vel Vistier să-1 dai.“

9. „Leafa salahorilor ce s'au trimis la cetatea Calburun, 1763, Iul. 14 dn., taleri 1.200, leafa la 200 salahori cazaci, pe 2 luni... 40 leafa la 2 zapci... Plata la 2 cara... Leafa dumisale Ioniţa Pitar, Sardar, pe 2 luni... Dum. Vel Vistier sa-1 dai.“

În sfârşit, din 6 Novembre 1767, e sinetul grec prin care un Ivan zaraful marturiseşte ca biv Banul Dudescu a dat împrumut Vistieriei cinci sute de lei.

Ar mai fi de analizat în aceasta desparţire preţioasa Condica a lui Constantin Mavrocordat, dar acesteia vrom a-1 consacra un studiu special.

B. Porunci turceşti din veacul al XVI-lea către Domnii noştri.

Prin îngrijirea legaţiei romine din Constantinopol se copie şi se tradue, dintr'un registru al Porţi, acte privi-

toare la relațiile noastre cu Turcii: nu relațiile de război, care încetează de la o vreme, pentru ca sa se ivească iarăși numai cu prilejul unei răscoale, nici accidentele prefacerii Domniilor, ci fapte mărunte, de toate zilele, din acelea care, adunându-și la un loc neînsemnatatea, alcătuiesc o istorie de o mai mare însemnatate și de un interes mai puternic decît cronologia stăpînirilor saū fastele luptelor. Prin aceste izvoare, scoase de curînd la lumină, se lamuresc multe puncte esențiale din situația noastră față de Puterea suzerana, și se îndreaptă o sumă de păreri greșite cu privire la purtarea pe care au avut-o cirmuitorii turci, fara deosebire de timp, față de țerile tributare.

Cele mai multe din aceste porunci ale Sultanilor saū Vizirilor—caci așa sint toate—aparțin secolului al XVI-lea, celei de a doua jumătăți, și în special întaielor doua decenii dintr'însa, Domnilor din neamul Lapușnenilor în Moldova, iar în Țara-Romîneasca urmașilor din singele lui Mircea Ciobanul. Pentru veacul al XVII-lea nu e mai mult de cit un act izolat, iar pentru al XVIII-lea, de și avem aici știri însemnate, ele sint cuprinse într'un mic număr de porunci.

La tiparirea în întregime a acestor piese, încărcate de greoaia și înflorita retorică orientală, nu e de gîndit nici aici, nici, dacã se va proceda cu masură și pricepere, în altă parte. Prefacerea lor în scurte regeste, resumate se impune.

E ceia ce facem aici, adunînd actele, nu după data lor, ci după cuprins; ceia ce înlocuiește în oare care masura și tabla alfabetică, pe care nu o putem da într'o lucrare ca aceasta.

1.

Hotare și afaceri de hotare.

1558, Octombree. Ordin către beglerbegul de Timișoara pentru ca să ajute pe Mircea-Voda împotriva pribegilor.— Ordin ca să se oprească navalirea pribegilor.

Mart 1560. Către cadiul de Akkerman, pentru că niște hoți de lingă Bender au pradat Moldova: unul din Varnița și doi din Bender chiar ieau 14 cai, 16 boi ai surorii Domnului. Sa se cerceteze.

April 1560. Către Domnul Moldovei, care a spus ca țerani din Agi-dah și alte două sate, și din Dobrogea, nu dau, în Moldova, goștina pentru vitele lor aduse din Tur-

cia, ce pasc în principat, și refuză și dijma pentru recolta ce fac pe acest pământ strain. Se întăresc ordine anterioare.—Catre același, care scrisese cerind voie pentru negustori de a trece la Moscova prin posesiile Hanului.

Maiă 1560. Către Domnul Moldovei, pentru tulburări provocate la hotare de Poloni. Se îngaduie Domnului sa raspunda prin ostilități, razimindu-se și pe ajutorul Muntenilor.—Către Domnul muntean. Cel din Moldova scrisese ca hoții din Silistra, Macin și Isaccea, uniți cu Greci și Arnăuți, cu Munteni, năvălesc în ținutul Chilieii, unde se fac stapâni, gonind pe locuitori; s'ar fi facut în zădar plingeri în Țara-Româneasca. Sa cerceteze.—Catre beiful Silistrei, pentru a opri pe pribegii munteni ce au mers la Silistra și Braila.

Iulie 1560. Către beiful de Nicopole si doi cadii, pentru ca Domnul muntean se plinsese de navaliri de peste Dunare.

August 1560. Catre Domnul muntean, care scrisese despre pribegii ce se adapostesc ia Braila și Silistra. Sinanbeg din acest din urma oraș spune că erau numai vre-o 340 prinși, și între ei doi cari renegase de mult.—Catre cadiul de Rusciuc. Petru-Vodă scrisese că hotarele Giurgiului au fost cotropite de nazir. Aceste hotare fusese stabilite de Ahmed de Nicopol: sa fie respectate.—Catre beiful Silistrei, care scrisese despre rascoala unor boieri munteni adapostiți la Silistra și Braila. Dintre ei vr'o zece ar fi închiși, în cea d'intaiu cetate: unul e „Balușu,“ pribeg de vre-o șese ani, renegat; alții de trei ani numai, din cauza lui Mircea Ciobanul. Și la Hirșova e un pribeg renegat.—Catre cadiul de Tîrnova. Petru-Voda are un loc pustiit lângă un sat care e feudă a lui Rustan-Pașa: i se da voie a-l colonisa cu cei ce au aratat aceasta dorința.

Octombre 1560. Către cadiul de Alagea-Hisar, pentru oprirea de pribegi munteni în Silistra și Braila: unul, Bagia (Balș), e pribeg de șese ani din Moldova și a trecut la legea turcească; alții de acum trei ani, fugarii de frica sa nu fie uciși de Mircea-Voda, care, la venirea lui în Scaun, taiase rudele unui Ilie, ce trece la Hirșova și se turcește. Sa cerceteze daca sint vechi renegați printre ei.—Catre Domnul muntean. A dat chereștea pentru dregerea Giurgiului: s'a și sfirșit lucrul. Fugarii moldoveni se afla la Silistra: a dat ordin sa fie uciși.

Maiu 1565. Certe pentru sate între Moldova și Turcii din Akkerman: lupte singeroase cu oamenii din Lapușna.

Septembre-Octobre 1567. Pentru dușmanii ce s'ar fi ivit lînga Akkerman.

Novembre 1567. Catre cadii de Nicopol și Tîrnova. Domnul muntean s'a plîns de pradaciuni de la „Melunik“ și Giurgiu, de unde se ieau cai și boi: sa se faca cercetare și, daca vinovatul e un spahiü, sa fie închis.—Catre „Mehmed-Han“. A scris ca la bilciul din Rus-Bazari (Rusciuc) o ceata de vre-o doua sute de Ieniceri, Spahii și țerani au ucis mai mulți Romîni. Sa vada daca-s Ieniceri sau Spahii, și sa judece,

Decembre 1567. Pentru emigrarea în Ungaria a Romînilor din Serbia, de supt Ali-beg de Semendria.

Mart 1568. Catre beiful de Silistra. Pentru reaua purtare a lui Hasan de Bender, la care se afla „fiul Voevodului Ștefan din Moldova, care s'a convertit la islamism“ și a fost vîndut apoi cu 8.000 de galbeni, în Polonia. Domnul îl oprește: sa se faca cercetare.—Catre begul de Akkerman. Pentru certe de hotare cu Domnul Moldovei la Bender. El pretinde ca nu-s pietre de hotare; sa întrebe pe batrîni. „Dupa marturiile lor, hotarul lui Ferhad Ceauș ar fi acesta: linia, plecînd din malul Bicului, ar merge spre Vadul Iurdii pentru a trece de acolo la Geamene, și de la Geamene la Feriste Iurdii și, suindu-se de acolo la punctul Alarika, ar merge supt dealurile vechiului Behan, pentru ca sa ajunga la salașul Romînilor din Botna și Medemieli. Ea s'ar prelungi apoi la Ciatal-Iuiuc, pentru a se îndrepta pe urma spre izvorul Babagi; de acolo spre Bosine și de-a lungul drumului mare ce vine din Akkerman, ce-l lasa la dreapta, la dealul de la izvorul Pircalabului. Ar urmã de acolo catre lacul Vocurdina, trecînd dupa Botna și Cabarnica, pentru ca sa ajunga la Nistru.“ În aceste parți nu e nici umbra de cultura și viața.

Iunie 1568. Ordin catre cadiul din Rusciuc să dea Domnului muntean niște creștini la sosirea lor acolo.—Catre begul din Akkerman, pentru Tatarii ce prada, împotriva poruncilor, în Polonia.

Iunie 1568. Catre begul de Akkerman. Domnul Moldovei se plînge ca begul a încalcat niște pașuni: sa nu se treaca hotarul ce s'a facut.—Catre Domnul Moldovei, pentru Polonia, în numar de doua sute, ce au pradat doua sate, luînd turme.

August 1568. Catre Domnul muntean Alexandru-Vodă; pentru țiganii din țara, cari trec la Rusciuc și aiurea, așa în cât se întâmpla a se desparți aceiași familie; se vor

restitui. Se serie în această privință și cadiului din Rusciuc. — Către beii din Akkerman. Domnul Moldovei se plînge că, după îndemnul beiiului din Bender, el comite abuzuri: cel d'întaiu venit în Moldova se dă drept fugar de la dînșii.

Noembre 1568. Către Domnul muntean. Raiiele din Vidin și de aiurea vin în țară. În schimb pentru haraciul lor, pe care-l pierd Turcii, se adaug „400.000 de aspri la tributul anual al Țerii-Romînești.“

Noembre 1731. Către Grigore-Voda, Domn al Țerii-Romînești, care arătase că Turcii ce pasc turme la el, nu dau oieritul: 8 aspri de cap de oaie. Să se dea.

1733. Răspuns la plîngerile aceluiași, care spusese că Turcii din cetați usurpă pămînturi, iau turme de cai, de oi etc., nu dau darile convenite, trag asupra dijmașilor domnești trimiși să strîngă banii, precum s'a făcut la Zimnicea.

1734. Raspuns la plîngerile aceluiași, că Turcii din cetați fac procese zadarnice, execută hotărîrile cu mumbașiri, a-trag locuitorii la dînșii, etc.

Și lui Mihaï Racoviță i se serie pentru *casabele* făcute de Ienicerii, cu toate deseale opriri, pentru aducerea cu de-a sila a locuitorilor acolo, spre vînzarea lor.

1740. Către Constantin-Voda Mavrocordat, Domnul muntean, pentru usurparea de Ienicerii a satului Bahna, pierdut ast-fel pentru Vistierie.

Iulie 1743. Către Mihaï Racoviță, Domn muntean, care se plînsese că locuitorii din raiiele nu-i dau văcarit, și arătase ca a gasit o porunca de plata din anul Hegirei 1155. Se înseamnă acolo: „Ierbarit dat primăvara 24 de aspri de boi și cal, și 8 aspri de oaie, vacarit de dat iarna, pentru iernatec, 60 de aspri, și oierit 8 aspri.“

Februar 1776. Către Grigore-Voda al Moldovei: Sa dea înapoi fugarii munteni veniți la el în timpul războiului. Un ast-fel de ordin se dase și în 1719—1748.—Se anunță lui Constantin Mavrocordat, Domn muntean, că satele de lângă Fetislan, sînt scutite de tribut pe trei ani de zile pentru serviciile ce au adus.

2.

Afaceri de negoț și furnituri.

April 1560. Către Domnul muntean. Să se trimeata la Constantinopol, cu inventariu, averea negustorilor turci

morți în țară. Dacă sînt turme, sa se vînda prin cadiful de Nicopol.—Către Hanul. Domnul Moldovei scrie că, pentru tribut, oamenii sai mergeau la Moscova și se întorceau cu blani și „dinți de pește“. Fiind opriți acum de Poloni, să-1 lese el a trece pe la dînsul.

April 1560. Către Domnul Moldovei, pentru că Turcii vecini n'au cumparat provisiu la Oceacov din cauza că Tatarii au pradat Moldova.

Maiu 1560. Către Beiful de Silistra. Un Stati trimite supt Mircea bani ca să se schimbe, dar Domnul îi iea și-1 spînzură oamenii. Sa cerceteze.

Iulie 1560. Către directorul apalturilor Silistrei, zaimul Mehemed Celebi, pentru lucrarile de întaritură la Oceacov. Domnul Moldovei avea porunca sa dea lemne, dar foametea face să nu se gasească provisiu. Domnul și vecinul sau muntean arata ca au dat la Constantinopol tot orzul din grînare, ca recolta noua e arsă de caldura și ca lipsesc și vitele. Așa încît nu poate da „nici un grăunte și nici un ban“. Sultanul se învoiește a se zabovi contribuția.

August 1560 Către cadii de la Constantinopol pîna la Dunare. Gelepii ce duceau din principate vite la Constantinopol sînt opriți de dînșii, ce pretind ca dreptul l-ar avea „gelepii înseriși și autorisați, și nu cei din bunul lor plac“; sa nu se faca, ci sa se trimeata la Poarta oile „chivirgie“ și „araman“ și negustorii de boi.

Septembre. Sa ajute Domnul Moldovei pe gelepii ce vin pentru a cumpara peșin oi și boi, „fara a supara pe raiiele“. El se scuza ca nu poate da alt orz în locul celui înecat, pentru că țara e în lipsa.—Către Petru-Voda pentru omul gelepului Stati, spînzurat de Mircea-Voda.

Novembre 1560. Să dea Domnul Moldovei cai unor curieri.

Novembre 1560. Se ordona Domnului muntean ca, dacă are turme, să le vînda prin cadiful de Nicopol. Se îngaduie a trece pe la Hanul, pentru ca în Polonia ei sînt supărați, negustorii moldoveni ce mergeau la Moscova pentru blaturile și „dinți de pește“, ce se cereau spre a se face dar Sultanului.

Decembre 1564. Pentru negustorul domnesc al Moldovei, Dragan, trimis în Moscovia și care e la Lemberg.

April 1565. Către Domnul Moldovei, care nu putuse da orzul la Chilia, nefind corabil mari. Sa trimeată neaparat 50.000 de chile pentru grajdurile împăratești, celelalte 50.000 „ca în anul trecut“: la Belgrad, pe Dunare.

April 1566. Către Domnul Moldovei. „La suirea ta pe tron, îți scrisesem sa trimiți pe fiice an din Moldova la

Constantinopol 12.000 de boi pentru hrana capitalei. Acum să dea cîte o mie de boi pe lună, „ca și oile“. Ei vor fi vînduți cu „un oarecare cîștig pentru proprietari“.

6 April 1565. Către Domnul muntean: sa cerceteze afacerea de trădare a unui locuitor din Salonic, așezat în țara.

Maiu 1566. Către Domnul Moldovei. I se poruncise a îmbarea pentru Constantinopol 80.000 de chile de orz din cele 100.000 cerute; restul sa se plateasca, cu 6 aspri chila, la Belgrad.

28 Maiu 1566. Către Munteni: sa dea 100.000 de chile de cereale.

29 Maiu 1566. Către Domnul Moldovei. Sa dea pe mare la Constantinopol 80 din 200.000 de chile de orz, iar pentru rest sa plateasca bani la Belgrad.—Către al Țerii-Romanești. Sa dea orz la Nicopol și 10.000 de aspri pentru lo-patari.

Iunie 1568. Către deosebiți cadii din Rumeția: cînd trec turmele de oi din principate, destinate hrănirii Constantinopolei, gelepii le ieau în cale: ceia ce nu pot face decît cînd oile și caprele au fost cumparate de ei cu bani. Către cadiul din Cernavoda, pentru că Petru-Vodă s'a plîns de un anume Mehemed, care, zicîndu-se a fi fost prădat de un sat, care-i iea 3.000 de chile de sare, o suta de vite mari și 10.000 de aspri, se răzbună. El iea lui Nicolae Armașul din Țirgoviște o mie de galbeni și douazeci de stofe, ucide pe pîrcălab și alți locuitori creștini ai orașului; nu vrea să vie la Divan. Pretinzînd și datorii mai vechi decît Domnia lui Mircea, Sultanul poruncește ca „fără ordin special de la dînsul, sa nu se cerceteze fapte mai vechi decît cincisprezece ani“. Se atrage luarea aminte a Domnului Moldovei ca „exportul din Moldova și Dobrogea în Polonia și alte țeri creștine, de oi și boi, fiind oprit, ordine categorice au fost adresate tatalui tău“ și totuși exportul nu conținește.—Către același, ca să lase pe beiful de Caffa să-i cumpere în țară cai cu prețul curent.

Septembre 1568. Pentru Rahtivan, însărcinat sa cumpere în Țara-Romaneasca, pe bani ai Sultanului, cai. Domnul îi da 100.000 de aspri ca dar, 50 de cai pentru Sultan. Trece și în Moldova pentru cai. În lipsă, fiind scos Domnul, darurile se pierd, și vechiul Domn da vina pe cel nou. Domnului Moldovei: sa dea 800 de cai beifului de Caffa în primavară: „prețul cailor se va socoti și totalul se va scoate din suma tributului“.

Octombre 1568. Către Domnul Moldovei: ca să dea grîu

la Tomarova (Reni), trupelor turcești de la Caffa. — Către Domnul muntean. Evreii vin în țară de împrumută sătenilor cu dobânzi mari, ce nu pot plati, — încă de pe vremea lui Petru-Voda. Contra datornicilor cer sprijinul cirmuirii. „Saracii“ sînt siliți a împrumuta de la ei. Așa „s'a savirșit ruina populației sărace de la țara. Spui că Evreii se deosebesc esențial de ceilalți locuitori pentru că ieaă prin camăta singele raielilor și, unde merg, fac mii de suparari supt cuvînt de bani“.

20 Februar 1572. Catre Domnul muntean: să nu dea său exploatatorilor, ci numai cui vine cu firman imperial.

1729. Opreire absoluta pentru Domnul muntean Nicolae Mavrocordat de a vinde Nemților grîu, orz, etc.

Iunie—Iulie 1744. Catre boierii muntenii. Constantin Mavrocordat trebuia sa-si ocupe Scaunul la 10 Augutt 1744¹, deci Mihai-Vodă nu mai avea venituri de luat. Altfel face Stavrachii, care iea acele venituri anticipat: precum albiaritul, al cărui termen e în August.

Iulie 1763. „Mierea, ceara, untul, grasimea, lina, carnea-pastrama, pieile, ș. a.“ din principate și Rumelia se cumpăraă odata pentru Constantinopol. De citva timp, creștinii și Evreii le duc „în Polonia, Ungaria, Austria, Veneția, Ragusa“, și vînd pentru 5—6 galbenii de cap țerilor dușmane cantități mari de animale. Nu mai e aproape de loc ceară pentru moscheii, palatele imperiale, pentru amiralitate și particularii. Cadiul de Constantinopol a dat o plîngere, care a adus iradeaua din 1164, dar s'a uitat. Acum se oprește aspru, din nou, ori-ce export.

Maiu 1787. Catre Domnul muntean. S'aă facut fabricii de tabac în principate, vînzîndu-se produsul lor cu șese parale oca. Rușii cumpăra mult de acesta și-l duc la Constantinopol, unde fiscul imperial ofera 10 de parale. Dar Rușii pretind că aă dat 20. În acest chip nu se vînd pe an 25.000 de oacă de către Turcii.

Septembre 1787. Gelepii palatului ieaă pe an în Țara-Romaneasca 40.000 de oi pentru aprovizionarea Curții, a Seraiului din Galata, a ogeacului Ienicerilor, a gardei, a gebegiilor, topciilor, ș. a. O singura oaie să nu lipseasca din numărul cerut.

1. Fusese numit pe trei ani, până pe la 10 Iunie 1747.

3.

Afaceri mai mult politice.

1536. Către Domnul Moldovei. Lînga Chilia se ivesc hoți, ce pradă în Rumelia. S'a dat ordin beiului Silistrei sa-îdea șeici din Chilia și Braila pentru a-î prinde. Sa armeze și el vasele de razboi de la Galați. Să mai dea, prin Silistra, beglerbegului de Timișoara 5.000 de oameni.

Octombre 1558. Catre Domnul muntean. Afiindu-se de moartea tatalui său, el a fost numit. I se trimite steagul prin al doilea Imbrohor¹. Pentru o plîngere din Hirșova, ca, cerîndu-se lui Mircea-Vodă a trimite orz la Braila, Romîni acestuia l-aŭ lasat în drum, auzind de moartea Domnului.

Ianuar 1560. Ordine împărătești pentru o sclava a răposatului „Mehmed-bei de Silistra, care era unul din fiii Domnului Moldovei, trecut la Islamism“.

Februar 1560. Pentru hoții din Varnița: Pașa de Cetatea-Alba vrea să-î ducă la Ismail, care fusese darimat.

Mart 1560. Către beglerbegul de Timișoara, pentru că „fiul regelui“, adeca principele Ardealului, e pîrit că stă în legătură cu Nemții și oprește pe negustorii din Turcia și din principate de a veni în țara lui.

Mart 1560. Pentru Nogaï, ce aŭ venit flaminzi la Chilia, Cetatea-Albă, Tighinea, Hirșova.

Maiu 1560. Catre boierii munteni. La moartea lui Mircea-Vodă, „cîțiva tulburatori aŭ făcut tulburari în țară și au săvîrșit acte de violență în paguba raialelor“, dar aŭ fost învinși. Sa sprijine pe Domnul lor, cu brațul și sfatul, și să-î descopere dușmanii.

26 April 1566. Către Domnul Moldovei. Hanul s'a plîns ca, viindu-î în ajutor, n'a vrut să-î dea tribul dublu, ci i-a oprit omul. „Tributul ce daŭ Hanatului după vechiul obicei și plațile la care însuși te-ai îndatorit.“

Mart 1568. Catre boierii munteni: s'a dat voie Domnului lor „a veni la Poartă cu banii ce are a ne trimite“: ei să pazească buna orînduiala în lipsa lui.—Către Domn: i s'a

1. Petru ceru ca Imbrihorul să rămîie în timpul tulburărilor. El arată (Novembre) că sînt trei cete de dușmani: una a regelui Ștefan (Ardelenii), alta a lui „Plademahart“, a treia a lui Patrănderash“. El pîrește pe principele ardelean că nu va da tributul.—Se trimite un Ceauș în cercetare, și cu acest prilej Sultanul se exprimă ast-fel despre Țara-Românească: „pămînt cucerit de sabia mea atot puternică“, „raielele mele tributare, ca și celelalte din Împărăție“.

dat voia ceruta. Va veghia asupra țerii lui, Devlet Ghirai Hanul.

Mart 1568. Către Bogdan-Voda. „Din vechi timpuri, e sigur ca, de cîte ori locul de Voevod a fost dat cuiva prin favoarea împărătească, a trebuit să dea ca dar 300 de galbeni nișangiilor, 250 de galbeni lui Reiz-el-Chitab și 50 de galbeni grefierilor Divanului împărătesc“: să dea și el. — Catre același: tatal său fusese numit pentru servicii, și boierii îl cer acum pe dînsul. Sinan-Aga, capugibașa, va veni cu steagul. Sa cîștige cu binele pe boieri și pîrcalabi.

April 1568. Catre Domnul muntean. Alexandru-Voda a murit și în loc e numit, prin steag, fiul său Bogdan. „Moldova ca și Țara-Romanească facînd parte din teritoriul Imperiului, încercite de armele noastre biruitoare și locuitorii raiete fiind dintre supușii noștri ce dau haraciu.“ El și Hanul să ajute instalarea vecinului, ca și Mehemed de Nicopol.—Către Bogdan-Voda. „5.000 de galbeni trebuind a fi adauși la suma de bani ce se trimite pe an la Poarta mea,“ sa nu zabovească.—Catre Sinan-Aga, capugibașa: sa mearga pentru a face o cercetare în Moldova.

Junie 1568. Catre cadiii din cale, pentru tainul ce are a se da capugiilor ce vin cu Capugi-bașa Giafer și Domnul muntean.—Catre Domnul Moldovei: sa trimeată prin fratele sau Petru șoimii și cei trei boieri ceruți.—Iulie 1568. Catre Domnul muntean, pentru niște supuși ai sai, cari făcuse sa sară în aer prafaria.—Catre cadiul din Rodos: sa trimeată la Poarta pe Miloș și Petru, „frații Domnului muntean“.

August 1568. Să dea înapoi Domnul muntean doi băieți veniți cu Dimitrie fiul lui Stoica (Capugibașa-Oglu) odata cu Domnul. — Catre cadiul de Cernavoda, pentru un Evreu al mazilului Petru-Voda, care Evreu se întorsese fara voie la Nicopol cu șese care de bani și vase.—Catre guvernatorul de Salonic: pentru un Evreu ce furase lucruri ale mazilului Petru-Voda. Catre cadiul de Cernavoda, care sa cerceteze pentru „creștinul anume Iani Vistierul, al lui Petru-Voda mazilul“. — Septembre 1568. Către Domnul muntean: să dea celui din Moldova pe pribegii ce trec pe la el, și cu scrisori de la Iovan cel prins în Rodos.—Catre cadiul din Tîrnova, ca să prinda pe Alacico, capuchehaia lui Petru-Voda. Alacico fusese oprit într'un sat și se furase de la el o ladă cu peste 20.000 de aspri, patru cupe, cercei de argint, ș. a. Se gasesc în adevar: cupe, cercei, patru pungă cu 19.100 aspri, 133 de monede de aur, 134 de groși, 61¹/₂ groși și nasturi de argint. Să vadă dacă-s

ale lui aceste lucruri. — Către Domnul muntean. A primit acum ordinele pentru execuția lui „Keuréman“ și a fratelui său: ar fi liniște acum în țara.

August 1568. Către cadiul de Carnabad și Anchial, pentru „actul de hoție ce a suferit Doamna vaduva Voevodului Mircea, fost Voevod muntean, cînd mergea la Constantinopol cu vre-o treizeci de negustori și alte persoane.“ După ce iese din Sadak și Nevaljica (*sic*), e oprită de Ianî, capul satelor acestora. Se leaga negustorii, li se iea averea în aur, argint și bani, cît sa poata duce cincî cai pana la Anchial. Și țeranii fură atunci.

August 1568. Catre Domnul Moldovei, care trimisese la Poarta șoimii și trei boieri: Hatmanul, „Ebzebere“ și Cra-ciun (Caracin). Domnul îi cere înapoi, avînd nevoie de sfatul lor în mișcarea pribegilor ce vin de la Nemiș. Fratele nu-l poate trimite înca la Turci, caci mama sa e bolnava. Sa se aștepte pana la noul tribut; ceia ce se admite.

8—22 Decembre 1786. Se anunța lui Alexandru-Voda al Țării-Romanești ca e stramutat în Moldova, în locul celuilalt Alexandru Voevod.

TABLA DE MATERII

	Pag.
A. Registre de socoteli supt Fanarioți	3
Anii 1786	4
„ 1795—9, întâia samă	7
„ „ a doua „	8
„ „ a treia „	9
„ „ a patra „	10
„ „ a cincea „	11
„ „ a șesea „	12
„ „ a șeptea „	14
„ „ a opta „	14
„ „ a noua „	15
„ „ a zecea „	16
„ „ a unsprezecea „	17
„ „ a douăsprezecea „	18
„ „ a treisprezecea „	19
„ „ a patrusprezecea „	19
„ „ a cincisprezecea „	20
„ 1798. Maiu	21
„ 1802—4 (Țara-Românească)	22
„ 1806	23
„ 1764	32
„ 1776	46
„ 1792	56
„ 1805—6	74
„ 1813—9: Socotelile lazaretului ciumii și casei răsurilor	87
„ 1818—23: Din notele Vistierului Ilie Kogălni- ceanu	115
„ 1822: (împrumutul) ¹	117
„ „ (condica de venituri și cheltuieli)	121
„ 1825—6	142
„ Fragment de socoteli muntene: 1778, 1811—2	
„ 1777	158
„ Alte registre financiare	169
„ Socoteala moldovenească din 1706.	171
„ Socotelii muntene din 1761, 1763, 1767.	171
B. Porunci turcești din veacul al XVI-lea către Domnii noștri	173

Partea a doua va cuprinde analiza condiceii lui Constantin Mavrocordat, păstrată la Academia Română.

LE PUY-EN-VELAY. — IMPRIMERIE R. MARCHESSOU.
